

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

СВІ-Й-ТАНОК

Студентський
літературний альманах

Випуск 14

УДК 821.161.2-1
С42

Рецензенти:
д-р філол. наук, проф. Н. І. Бернадська,
д-р філол. наук, професор Д. О. Чистяк

Відповідальний за випуск
д-р філол. наук, проф. М. К. Наєнко

*Рекомендовано до друку вченою радою
Навчально-наукового інституту філології
(протокол № 8 від 28 березня 2023 року)*

С42 СВІ-Й-ТАНОК : студ. літ. альманах / упоряд. М. К. Наєнко. – К. :
ВПЦ "Київський університет", 2023. – Вип. 14. – 351 с.

Альманах містить твори студентів-студійців Літературної студії імені Максима Рильського ННІ філології та випускників спеціальності "Літературна творчість" та інших спеціальностей попередніх років. Ці твори протягом 2021–2022 навчального року були прочитані на зібраннях Літературної студії чи подані до альманаху особисто авторами. Окремо публікуються твори, автори яких брали участь у щорічному міжуніверситетському конкурсі "Жива троянда". До альманаху включено також деякі публікації в періодичній пресі, що належать студентам, аспірантам і викладачам університету. Вони присвячені актуальним питанням сучасного літературного процесу й навчальній роботі, пов'язаній з підготовкою майбутніх письменників. Певне місце відведено деяким літературно-мистецьким презентаціям, зустрічам студійців із творчими особистостями й окремим пам'ятним датам із літературного процесу і життя Київського університету й України загалом.

УДК 821.161.2-1

© Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
ВПЦ "Київський університет", 2023

**З ПАМ'ЯТІ ПРО УНІВЕРСИТЕТСЬКУ
ЛІТЕРАТУРНУ СТУДІЮ**

Видавничо-поліграфічний центр
"Київський університет".
Версія не для друку

Петро ЗАСЕНКО
поет, літстудієць 1954–1959 роки

РОКИ СПОДІВАНЬ

Навчання 1954-го р. на філологічному факультеті Київського університету імені Тараса Шевченка розпочиналося першого осіннього дня урочистою зустріччю студентів-першокурсників (українське відділення) із викладачами. Сонячного дня в переповненій актовій залі на третьому поверсі на той час єдиного навчального Червоного корпусу університету з вітальним словом до нас звернувся тодішній декан філологічного факультету, професор, письменник, пізніше усіма нами шанований і улюблений Арсен Олексійович Іщук. Він коротко ознайомив присутніх із історією Київського університету, які визначні особистості навчалися в ньому та принесли всесвітню славу цьому храму науки й духовного розвою. Ще наголосив на тому, що навчання в Шевченковому університеті є почесним обов'язком кожного студента, який має оволодіти глибокими університетськими знаннями. Останні двое слів вимовляв голосно, піднесено...

Ми, студенти-першокурсники, виходили із зали поволі, оглядалися одне на одного, не наважувалися заговорити – всі були незнайомі. Щоправда, з декотрими з них уже доводилося бачитись під час вступних іспитів.

У коридорі мою увагу привернув хлопець дещо несхожий на інших. На нас більшості студентів, хто пробився до Києва з далеких сіл чи хуторів, було сяке-таке вдяганнячко, а цей новачок виділявся серед нас такою вже заношеною одежиною: сорочка на ньому у брудненьку смужечку зі стоячим комірцем, з вільними не до чохол рукавами була заправлена в пожмакані штани невиразного кольору. На його тімені – не чуб, а розвихрена вітром житня стерня. Пізніше будемо прославляти одне одного віршованими епіграмами:

У Діденка Василя
Чуб обличчя звеселя.
Кущ – сюди, а кущ – туди,
Як трава біля води.

Упівголоса він щось гомонів сам до себе. У його вимові я вловив ритми віршованого ладу. Несміливо запитав його: "Ви пишете вірші?" "А чому це "ви" – сказав-запитав зверхньо, навіть грубо, і тут же: "Пишу. А що? Ти точно вгадав. А ти хто? Давай знайомитись". І добродушно усміхнувся. Це перше університетське знайомство з Василем Діденком для мене залишиться визначальним не лише в період навчання, а й далі-подалі...

Тут потрібно нагадати, що 1954-го р. відділення журналістики філологічного факультету було виокремлено у факультет журналістики Київського університету. Тож ми – студенти-філологи окремі лекції (мова, вітчизняна та зарубіжна література і, звичайно, марксизм-ленінізм) слухали разом зі студентами-журналістами у великій 316-й аудиторії. Уже глибокої осені після закінчення занять нас усіх затримав Василь Шевчук – на той час студент-філолог п'ятого курсу. Він звернувся до нас з оголошенням про те, що при університеті працює літературна студія, запросив бажаючих приходити і брати участь у зібраннях письменників-початківців, оволодівати секретами літературної творчості. Ім'я Василя Шевчука було відоме – його вірші публікувалися в періодичній пресі. Із вуст чоловічого студентства частенько можна було почути рядок із вірша Шевчука: "Не Данте я, та й ти – не Беатріче..."

Ми, першокурсники, тоді дізнавалися, що літературна студія столичного університету має славні традиції – вона була заснована ще в 20-ті рр. минулого століття. Нам, селякам, не вірилося, що саме тут, в оцих аудиторіях гострили свої пера відомі в українській літературі поети, прозаїки, критики, імена яких нам зустрічалися у шкільних підручниках. У душі закрадався сумнів: з чим же ти, сільський неофіте, вийшовши з хати під солом'яною стріхою, збираєшся засіяти зернистими словами свій загінок на чорноземі українського літературного поля?..

Невдовзі ми дізналися, що з університетської літстудії вийшли відомі в Україні майстри слова: Дмитро Білоус, Леонід Новиченко, Микола Гірник, Дмитро Міщенко, Леонід Смілянський, Борислав Степанюк, а також представники молодшого покоління – Юрій Мушкетик, Анатолій Косматенко, Тамара Коломієць. А поруч з нами успішно виступають молоді обдаровані поети – Василь Симоненко, Борис Олійник, Микола Сом, Василь Діденко, Олесь Лупій, Дмитро Головка...

Тоді ще не відходив у минуле час брехливих віршописців (по-народному віршомазів), які розумакувато переконували себе і читачів: "Як Сталін сказав – так і буде". Цитую назву вірша одного з тодішніх "правильних" авторів. Наші літературні розмови, часом гарячі дискусійні суперечки продовжувалися в гуртожитку за адресою: вулиця Освіти, 4.

Час від часу на засідання літературної студії запрошувалися письменники, поети старшого покоління. Для нас, першокурсників, одне з перших засідань було присвячене зустрічі із прозаїком Юрієм Збанацьким, автором на той час популярної повісті "Таємниця Соколиного бору". То була, так би мовити, одностороння зустріч – Герой Радянського Союзу, письменник розповідав про свої роки навчання у школі в рідному селі Борсукові на Чернігівщині, у Ніжинському педінституті, на історичному факультеті Київського університету.

Для нас – дітей війни – були живими розповіді письменника про перебування його у ворожому тилу на Чернігівщині, маючи завдання організувати партизанський загін, про те, як він потрапив до фашистської катівні, потім у концтабір, звідки втік 1942 р. Він же в роки війни організував партизанський загін, який переформувався у велике партизанське з'єднання. А ще Ю. Збанацький розповідав про себе як письменника-початківця, коли ще до війни почав публікувати у пресі свої перші нариси й оповідання.

Та зустріч для багатьох присутніх залишилася в пам'яті надовго. Адже дехто з нас бачив живого письменника вперше. Хоч секретами творчості письменник Ю. Збанацький із нами майже не ділився.

Після вступних іспитів ми з Василем Діденком були зараховані студентами КДУ. Проте на першому курсі 1954–1955 рр. ми не мали ордерів на право проживання у студентському гуртожитку, тому весь навчальний рік "зайцювали" по кімнатах. А щоб не набридати своїм добрим друзям, які ділилися місцем на ліжку, ми з Василем часто засиджувалися до півночі в так званій ленкімнаті (ленінська кімната). Готувалися до семінарів, писали вірші. Діденко, перш ніж узятися за ручку, щось тихенько мугикав, похитував їжакуватою головою, настроював себе на відповідний віршований ритм. Писав, перекреслював і знову схилявся над аркушем, писав і перекреслював... "Бумаги даже замарать и то, как надо, не умеют", – не раз цитував есенінське віршування. Тут принагідно потрібно сказати, що саме тоді (по суті після диктаторського сталінського періоду) у Москві було розкріпачено творчість неповторного російського лірика Сергія Єсеніна. Єсенінщиною мало перехворіти й наше молоде українське покоління. Адже через рік-два навіть у нашому студентському осередку з'являться поети, які, начитавшись віршів Єсеніна, мимоволі демонструватимуть шибеникувату якусь незалежність, огорнуту винними випарами.

Робоча сторінка Василя Діденка з виправленими й закресленими рядками була, швидше, схожа на добре заплямовану чорнилом вимочку – стороннє око нічого не могло розібрати. Так попрацювавши, автор відразу переписував строфу на чистовик і брався до роботи над наступною. Готові поезії тиражував – переписував від руки в кількох примірниках, заклеював у конверти й розсилав по редакціях районних та обласних газет: "Хтось і надрукує". І друкували. Хоча не часто. Надсилали Діденкові газету з публікацією його вірша і гонорар! Василь радів, запрошував до їдальні "рубанути" (студентською мовою це означало попоїсти). Жили ми надголодь і ніколи не були проти, аби кинути до рота щось їстівне.

У студентські роки в колі талановитих однодумців – Василя Симоненка, Миколи Сомы, Тамари Коломієць, Володимира Коломійця, Станіслава Тельнюка – Василь Діденко був своїм.

Закохані в лірику Володимира Сосюри ще зі школи, ми мріяли про зустріч з великим поетом. Діденко писав:

Де Софії прадавньої мури
І де хвиля Дніпрова дзвінка,
Я у гості піду до Сосюри,
Що, можливо, мене й не чека.

На початку 1957-го р. на черговому занятті літературної студії трапилася знаменита, отже й пам'ятна зустріч – нашим гостем був сам Володимир Миколайович Сосюра. Для нас, літераторів-початківців, його виступ звучав як глибока, задушевна, мудра й довірлива розмова, як своєрідний літературознавчий і мистецький урок. Спершу наш бажаний гість прослухав наші юначі віршовані вправи і як досвідчений навчитель тактовно по-дружньому дав оцінку кожному прочитаному віршу, наголошуючи на тому, що не все, що написане в риму і в ритмічному ладі є поетичною мовою. Наголошував на тому, що поезія насамперед є мовою почуттів, мовою душевного сприйняття навколишнього світу.

Потім наш гість читав свої знамениті класичні поезії: "Коли потяг у даль загуркоче", "Знов село", "Так ніхто не кохав", поему "Червона зима", а також поезії на той час із нової збірки "На струнах серця". Усі твори читав напам'ять довірливим глибоко проникливим голосом, не вдавався до жестикуляцій. Бачити зблизька неперевершеного лірика, із його вуст чути хвилюючі такі рідні правдиві, чисті, непідробні слова рідної мови – все лягало на наші студентські душі невимовною святковістю.

Хтось із присутніх звернувся до поета з проханням прочитати вірш "Любіть Україну". Було помітно, що Володимир Миколайович якось затнувся, витримав паузу, ніби щось пригадав. Рукою змахнув сльозу... Студенти, а їх чимало було в аудиторії, наче змовилися – раптом нагородили поета шквальними оплесками, засипали питаннями, оступили його з проханням залишити автограф на його ж книгах – певно, до цієї зустрічі готувалися задалегідь. Окремі із присутніх одержували автографи у студентських зошитах, чи просто на листках паперу.

Той час був непевний. Хоча Сталіна вже й не було, але репресивна машина працювала як і раніше. Нищівне побиття Сосюри за вірш "Любіть Україну" вірними прислужниками великого керманіча – кагановичами – добре пам'яталося. Це ж була їхня робота: запустити у студентське середовище молоденького провокатора. Поетові Володимиру Сосюри доводилося переживати й не такі ситуації – на грані смерті. Тож він відразу вирахував того "літстудійця", якого в колі студентів університету не бачили ні до цього випадку, ні після...

11-го квітня 1957 р. наша університетська багатотиражна газета "За радянські кадри" вийшла у формі брошури з приписом "Назустріч фестивалю молоді і студентів". На сторінках цього видання не було жодних публікацій – лише вірші та фотографії членів літературної студії університету. У передмові про нашу літературну студію та її славні традиції Володимир Сосюра писав: "В ній (тобто в нашій літстудії – П. З.), як у саду, розквітають квіти поезії і прози, росте наша прекрасна літературна юнь".

У Анатолія Седика був свій навчитель – Леонід Первомайський. Вечорами в гуртожитку, коли в наших суперечливих дискусіях проступало яке-небудь національне питання, Анатолій гарячково заперечував: "Е, ні, братва, мені авторитетно заявляв Леонід Соломонович – людина глибокого філософського розуму: "Національне усвідомлення обмежує людину, пригнічує її. Давайте виходити зі своєї шкаралупи: Людина – для світу, світ – для Людини..."

Олесь Лупій, який прийшов до університету двома роками пізніше за нас із В. Діденком, згадував: "Із осені 1957 р. запам'яталося засідання літературної студії. Відразу кинулася в очі відсутність багатьох наших студійців – випускники роз'їхалися за призначеннями: Василь Симоненко і Володимир Біленко – до Черкас, Микола Сом – до Борислава..."

На тому засіданні відбулося обрання нового керівництва студії, головою став Іван Куштенко (після В. Симоненка – П. З.), він і попросив усіх бажаючих прочитати нові, написані під час канікул твори. Виступали тоді Борис Олійник, Володимир Коломієць, Петро Засенко, Микола Сингаївський, Василь Діденко, Наталка Кащук, Володимир Житник. Прочитав і я кілька віршів.

Наприкінці виступив наш декан Арсен Олексійович Іщук, привітав Василя Діденка й мене з виходом перших збірок і сказав, що ці книги є подією для нашого університету, адже на той час ніхто із студійців не мав окремого видання своїх творів".

Тут Олесь Лупій дещо обмовився – адже першу збірку поезій "Проліски" Тамара Коломієць видала у студентські роки – 1956 р. Та збірка була відзначена першою премією й золотою медаллю Всесоюзного фестивалю молоді та студентів у Москві 1957 р.

Я і Василь Діденко, зокрема зазнайомилися з Андрієм Малишком. Цей знаний у народі поет із бунтівничим характером ставився до нас прихильно, по-дружньому. Бувало – під час зустрічі на вулиці після привітань і якої-такі побутової розмови він запрошував нас до себе: "А знаєте, друзі, ходітьте до мене додому. Мені у вашому товаристві легко дишеться – по-нашому".

І нам, студентам, було любо в теплому затишку письменницької квартири погомоніти з таким славним відвертим поетом, який глибоко знав народне життя, був ревним захисником рідної мови, пісні. Хто ще так широко знав письменницький бомонд – і забронзовілих у роздутих амбіціях навчителів молодого покоління, і виробників словесного браку, і донощиків, і білялітературних ділків. І такою доречною нам була вечера, приготована славною дружиною поета Любов'ю Василівною Забаштою.

Молоде поповнення в літературу Андрій Малишко вітав.

Зацвітай, росянистий мій луже,
Де живуть орачі й ковалі,
Здрастуй, плем'я співуче і дуже.
На українській на нашій землі.

Хай ірже десь парнасівський коник
І підвозить до слави митців.
Нам би менше поетів-іконок,
Тільки б більше народних співців.

Не від цього худого Пегаса,
Що гарцює на тисячу тем, –
Од великої слави Тараса
Ми живем невмирущим вогнем.

Кожен має в житті своїм дати,
І невдачі, і радісні дні.
Я не можу усіх вас згадати,
Пробачайте, хороші, мені.

Нам не слава потрібна, не тучі,
А ясна неозора блакить.
Вилітайте, орлята співучі,
В мене серце із вами летить.

1958 р. у приміщенні Спілки письменників України відбулася Всеукраїнська нарада поетів. Доповідачем на цьому зібранні був сам Андрій Малишко. На його особисте запрошення ми з Василем Діденком узяти участь у цій нараді, сиділи у третьому ряду великої зали, вслухалися в кожне слово знаменитого поета. Він, до речі, наголошував: "Особливо вдумливо і принципово треба підходити до перших книжок поетів. Підтримувати все, що може ще з несмілої зав'язі дати квіт, і по-діловому критикувати те, що потрапило до друку випадково. Треба пам'ятати, що всякі скидки на молодість автора такі ж шкідливі, як і недооцінка хороших творів". Наступного 1959 р. ця доповідь А. Малишка під назвою "Думки про поезію" вийшла окремою книжкою. Його думки про творчість не втратили значення й нині. Я й зараз часто беру до рук цю книгу, як мудру і змістовну порадилицю, на якій славний автор залишив свій автограф: *"Дорогому товаришеві Петрові Засенку на добру згадку. А. Малишко. 12.III.59 р."*

На другому курсі навчання для нас, філологів, сталася цікава подія: студентська наукова бібліотека збагатилася фондами літератури 20-х рр. Ми з Василем Діденком у вільний час від лекцій і семінарів постійно перебували в читальному залі – захоплювалися виданнями українського літературного відродження, читали тогочасну періодику, зокрема журнали "Гарт", "Молодняк", "Червоний шлях", газету "Вісті", яку заснував Василь Блакитний, вивчали вірші багатьох незнайомих нам поетів.

Тоді нам серед ряду молодих і старших письменників "відкрилося" ім'я поета Василя Чумака. Він народився в селищі Ічня на Чернігівщині. 1919 р. його 19-річного вбили денікінці

в Києві на вулиці Прорізній. Його книга поезій "Заспів" була видана того ж року. А вже 1922 р. ім'я поета, а відповідно і його творчий доробок нова влада взяла на свій щит і видала збірку під назвою "Червоний заспів".

Ми, студенти, зачитувалися світлими, непідробними, близькими нашому поколінню поезіями В. Чумака, співчутливо сприймали його долю. У нашому середовищі і виникла думка: надати університетській літературній студії ім'я цього поета: СІЧ – студія імені Чумака. Двозначний зміст цієї аббревіатури в декого з ідеологів викликав люте озлоблення.

Тим часом в університетських аудиторіях на рівні підсвідомості формувався літературно-журналістський осередок – вихованці-січовики: Василь Симоненко, Віктор Близнець, Микола Сом, Іван Шпиталь, Тамара Коломієць, Василь Діденко, Борис Олійник, Олесь Лупій, Дмитро Головка, Володимир Коломієць.

**ТВОРЧІ СВЯТА
І ПОВСЯКЧАСНА РОБОТА
ЛІТЕРАТУРНОЇ СТУДІЇ
ІМЕНІ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО**

Видавничо-графічний центр
"Київський університет".
Версія для друку

ПЕРША "ЖИВА" ЛІТСТУДІЯ

14 вересня 2021 р. відбулося перше у 2021–2022 навчальному році. офлайн-засідання літературної студії імені Максима Рильського.

На початку засідання директор Центру літературної творчості Михайло Наєнко звернув увагу учасників на те, що старостою літстудії уже два роки поспіль був Богдан Братусь. Зазвичай ми щороку обираємо нового старосту, але карантин вніс свої корективи; тож минулого року ми не змогли цього зробити. Богдан виконував цю почесну місію протягом двох років. Тепер же доля над ним змилостивилася: дякуємо йому за роботу і на зміну йому обираємо нового старосту.

Надійшла пропозиція обрати старостою студії Антона Іщука – студента 3-го курсу спеціальності українська філологія та західна мова і література.

Новообраний староста Антон Ішук зайняв належне йому місце у президії засідання і вручив грамоти переможцям минулорічного й цьогорічного конкурсів "Жива троянда". Звичайно, призери конкурсу з'явилися на засідання студії не всі: два роки поспіль конкурс провадився не лише в межах університету, а й як всеукраїнський та почасти й міжнародний. Тож деякі призери, будучи студентами університетів з інших міст, прибути на засідання студії не змогли. Прибув лише Назарій Нестерук – студент Львівського університету, який у цьогорічному конкурсі зайняв перше місце в номінації "Поезія".

Далі відбулася презентація нового, 12-го випуску, студентського альманаху "Сві-й-танок", після чого перейшли до головнішого: знайомство з творчим доробком першокурсників спеціальності "Літературна творчість". Староста курсу Анастасія Зальцзелер знайомила учасників літстудії зі своєю групою, її одногрупники виходили до кафедри, зачитували або поезії, або уривки зі своїх прозових творів. Зробили це не всі першокурсники; дехто не зважився оприлюднювати свої твори, вважаючи себе не зовсім готовим до такої церемонії. Зараз вдалося почути лише Софію Малахівську, Лілію Черненко, Ольгу Ніколенко, Софію Денисюк,

Анастасію Гончарук, Юлію Нікітіну і Єву Яковенко. Після них виступили "старожили" літературної студії – випускники бакалаврату й магістратури. Серед них – Дмитро Зозуля, Дмитро Луняка, а також Ігор Мітров, який кілька років тому перервав навчання на спеціальності "Літературна творчість" і здобув диплом про вищу освіту як фахівець з російської філології...

* * *

Представляла першачків Анастасія Зальцзелер (староста групи). Ще не досвідчені першокурсники, читаючи свої літературні спроби, хвилювалися, що відчувалося із їхнього тремтливого голосу. Мотиви їхніх поезій майже такі ж, як і в їхніх попередників, хоча інколи – оригімальніші й навіть несподівані: докір місту за його загазованість і жорстокість у ставленні до Людини з великої літери. Ніби повторено подібний мотив, що звучав ще в 20-х рр. ХХ ст., у творах, зокрема, Гната Михайличенка і Валер'яна Підмогильного. Земля в цьому розумінні справді кругла. Як "кругла" і в темах, зачитаних прозових етюдів: вони – про внутрішні боріння в людських душах, які в усі епохи залишаються незглибними й загадковими для пізнання. Щодо стилю і стилістики, то інколи в прочитаних творах межують поезією і прозою провести практично неможливо: де в них закінчується одне й починається інше? Хоча відомо: поезія – це та ж проза, із якої викреслено зайві слова. Або: поезія найбільше боїться... прози. Ось чому потрібно вчитися і вчитися саме "на письменника", щоб усвідомити цю різницю в жанрах.

Такі особливості творчості краще проглядалися у творах "ветеранів" літстудії. Вони вже або закінчили навчання в університеті (як Дмитро Зозуля чи Світлана Вертола), або стали в ньому магістрантами (як Дмитро Луняка). Їхнє художнє слово відчутно змужніло, набуло рішучої довершеності і стало, сказати б, самодостатнім. Це відчувалося і в читанні одного колишнього студента, який шкодував, що не завершив навчання на спеціальності

"Літературна творчість", але внутрішньо досі відчуває, що навчання триває. Про це, зокрема йшлося і в прочитаному ним дуже цікавому вірші про "конкуренцію" серед літературних класиків, до якої небезпідставно долучає й себе.

На жаль, аудиторне обмеження не дало змоги перед "вільним мікрофоном" почути ще й кількох призерів "Живої троянди", серед яких були й наші студенти (Ілона Михніцька, Юлія Гупалюк, Світлана Вертола, Антон Іщук), і прибулий зі Львова студент-філософ Назарій Нестерук. Він у минулорічному конкурсі здобувся на 1-ше місце в номінації "Поезія". Нагородження його за це почесною відзнакою присутні літстудійці зустріли гучними оплесками.

Оплески також лунали й на адресу колишнього старости літстудії Богдана Братуся, який старостував у студії та очолював журі конкурсу "Жива троянда" протягом останніх двох років. Його роль у прийдешньому виконуватиме новообраний староста – студент освітньої програми "Українська мова і література та західноєвропейська мова" Антон Іщук. Виконуватиме, думається, з не меншим, чи й більшим, ентузіазмом. "Ростемо ж ми, гей!"

Кожному літстудійцю вручено альманах "Сві-й-танок" (12-й), а першокурсники (як сувенір) одержали і збірник студентських творів професора, директора Центру літературної творчості Михайла Наєнка "Ромашка".

На завершення зібрання було оголошено про участь літстудійців у традиційному літературному фестивалі "Голосіївська осінь". Він відбудеться 16 вересня в Літературно-меморіальному музеї Максима Рильського (початок о 14.00 год).

У планах Літстудії на прийдешні місяці: читання й обговорення творів студентів другого-третього курсів, а також відзначення 85-річчя поета, старости Літературної студії в 1960–1961 рр., Героя України Івана Драча, творчі зустрічі з колишнім літстудійцем Героєм України Юрієм Рибчинським і теж колишнім літстудійцем, кінорежисером Тарасом Томенком. Долучайтеся!

Марина ЄЩЕНКО, Михайло НАЄНКО
Фото Валерія ПОПОВА та Марини ЄЩЕНКО

ТВОРИ ПЕРШОКУРСНИКІВ

Єва ЯКОВЕНКО

Місто

О, місто! Ви чудовисько
жахливе!
З страшеними будинками
і запахом сміття.
Людське життя вам зовсім
не важливе,
Лише автомобілів
оглушливе виття.

Жива природа вам чужа,
Й не зрозуміти вам ніколи,
Яка в душі стає краса,
Коли замість асфальтів – поле.

Міська краса – підробка і брехня.
Куди цінніша є краса природи.
Коли торкається її стопа,
відчуєте ви дух свободи.

Місто – це тиран бездушний,
Що диха димом і вогнем.
Його диктат – він є незрушний
У чорну ніч і сірим днем.

О Господи! Яка краса!
Яке натхнення в душу ллється!
Допоки є природа, то душа
Моя ніколи не згниється.

Лише мене, мене люби.
І більш нікого тут не треба,
Бо є лиш я, і є лиш ти,
І наші душі просто неба.

Мені не треба твого тіла,
Мені не треба порожніх фраз.
Я хочу, щоб душа хотіла
Зі мной залишитись не раз.

Й мені не треба інші душі,
Й тобі не треба інших тіл.
Ми покохали дуже-дуже,
Й серця ми виклали на стіл.

Софія МАЛАХІВСЬКА

Розділ 1

Це була проста дівчина, яка ніколи не намагалася бути на когось схожою. Вона носила вінтажний одяг, брендові старі капелюшки, такого ж роду взуття, але якоїсь родзинки їй не вистачало. Щоранку вона дивилася в дзеркало і не могла зрозуміти, що треба додати до образу. Дівчина приміряла різні прикраси: шпильки, хусточки, сережки, браслети, каблучки, проте не могла нічого підібрати. І так вона жила, доки не зустріла одного хлопця...

Це була яскрава квітуча весна. Здавалося, що саме такої весни ще не було. Все буйно починало цвісти. Пташки співали, і серед них переможцем став знову соловейко. Дівчина йшла стежкою додому зі свого звичайного місця роботи. Вона працювала у квітковому магазині, і робила свою справу на більше ніж сто відсотків, а все тому, що обожнювала квіти. Вона знала підхід до кожної, як поливати та доглядати за рослинами.

І от одного разу в магазин зайшов він. Хлопець був просто одягнений, без жодних деталей, які можна було б надовго

запам'ятати. Хоча окуляри на обличчі вимальовували певний образ, який давав можливість усе-таки відрізнити його від тисячі інших хлопців. У руці тримав маленький портфель, в ньому були, певно, якісь важливі документи. І, на перший погляд, він був зовсім не романтиком, а студентом-ботаніком, хоча, можливо, це відголоски старих стереотипів. Його палкий погляд дав зрозуміти, що він прийшов сюди не тільки за квітами. Він оглянув усю вітрину зі скептичним настроєм і промовив:

– Це все, що у вас є?

– Так, усе.

Хлопець довго думав, що ж обрати, й зупинився на білосніжних тюльпанах.

– Для кого вони?

– Для душі.

Вона почала їх запаковувати. Хлопець ніжним рухом її зупинив, і запитав:

– Як тебе звати?

– Марта, – тихим голосом промовила дівчина, і додала: – А вас?

– Я Тимур, можна на "ти".

– На "ти", – сказала Марта.

– Чи можу я запросити тебе на прогулянку?

– Так, звичайно. Тільки після роботи, а це буде десь о сьомій годині вечора.

– Добре, мене влаштовує. Я зайду за тобою.

– Домовились.

Він пішов. Вона залишилася з незрозумілими відчуттями. Марта знала лише його ім'я, і більше нічого. Здавалося, того достатньо, але щось її бентежило.

О шостій закінчився робочий день, і дівчина Марта поспішала додому, щоб щось одягти, причепуритися й піти на дружню зустріч, якщо її можна вже назвати дружньою. Марта почала перебирати речі, шукати, що вона одягне. Щось таки знайшла, і швидко побігла, бо трохи спізнивалась. Зустріч мала бути біля квіткового магазину, тому вона була певна, що він вже її там чекає. Прийшовши, вона знову побачила його...

* * *

Конвалії в'януть в старому кришталевому стакані.
Вони були подаровані мені.
Кажуть люди, дивній дівчинці Тані.
Їх подарував якийсь бурлака,
Котрий не зна, що я не люблю живі-мертві квіти.
То я їй поставила їх у кришталь
Мо, хоч він зможе трохи освіжити.
загалом у мене все добре
Майже нічого хотіти.
Ну, може, нову ковдру
І в Україну назад прилетіти.
Знову лежати на дивані
Й читати своєму сонцю Стуса.
Сонце слухає, їсть свіжі булочки з пекарні,
Незграбно запецькавши варенням вуса.
І ще хочу оживити
Себе і ті довбані живі-мертві квіти.

* * *

Коте, ти знищив мене тоді,
Коли я більше не змогла писати ноти.
Коте, ну коте
Ти чуєш мене, ні?
Прийди, прошу наяву, чи можеш навіть уві сні.
Коте, ну коте,
Я не можу більш терпіти ці бетонні соти.
Мені потрібна твоя любов,
Необхідна твоя турбота.
Коте,
Між нами не буде брехні.
Я обіцяю, я дуже сумую,
Я так дуже скучаю.
Я тебе уже втратила,
Чи тільки втрачаю?
Сонце моє золоте,
Ну ко-те.

* * *

Вечір спускається, як блузка
з її плечей,
Стримано, жадано, моїм заспівом-
задумом.

Хто тебе вигадав? Ниви моїх очей
Струмом окутані, ритмом
загаданих загадок.

Мабуть, усе, як і ти – бринить,
Палкої,

Пекучої і небезпечної форми.

Здається, що це найм'якіша ніч із усіх найм'якіших ночей,
Бо – перед штормом.

ТВОРИ "СТАРОЖИЛІВ" ЛІТЕРАТУРНОЇ СТУДІЇ

Ігор МІТРОВ

ЛІТЕРАТУРНА КОНКУРЕНЦІЯ

у відборі на варшавську літературну резиденцію
зі стипендією вісімсот сорок злотих на тиждень
мене залишили за бортом
Оксана Забужко і Остап Сливинський
вони поїхали в Польщу
а я залишився
в Києві
у фіналі конкурсу поезії про Крим
із призовим фондом у кілька тисяч гривень
переміг Олег Коцарев
я ж у тому фіналі не переміг
а значить я програв
називаймо речі своїми іменами
Нобелівську премію з літератури
сума якої згідно з українською вікіпедією
становить десять мільйонів шведських крон
присудили американській поетці Луїзі Глік
а я знову
пролетів
хоча можливо це якраз і на краще
не уявляю про що б я казав у нобелівській промові
у чому сенс літератури
навіщо ми пишемо вірші
запитав учора у фейсбуці
один молодий поет
імені якого я не називатиму з етичних міркувань
а потім у мене на дні народження
напився й вивергнув із себе
всю свою поезію
та я щось відволікся

якось одна юна філологиня
надіслала мені фотку
своїх цицьок
а я ту фотку
за кілька днів до того вже бачив
юна філологиня спершу надіслала її
іншому молодому поету
який зовсім не по-лицарськи мені вихвалявся
і імені якого я теж не називатиму з етичних міркувань
надіслала свої цицьки
спочатку йому
а вже потім
мені
ось що таке
літературна конкуренція
а можливо
це навіть
і сенс

2021

Дмитро ЗОЗУЛЯ

ПАРАСОЛЬКА

я мав одну парасольку
та кількох дівчат
із якими гуляв під колючими зливами

перша після променаду завжди жалілася на поколоті руки
хоч би як сильно не вдавала змію
і не звивалася під моєю антонімічною чашею
а я не люблю холодні вологі руки
нехай і фантомні
та довгі отруйні язика
нехай і без гострих зубів на додачу

другій уже на першій прогулянці промочили ноги
а хіба далеко зайдеш
із мокрими ногами?

третій голчасті краплі
падали прямісінько на маківку
а разом укривали й усе тіло
утім вона не помічала
відсутності
купола над головою
а моєї – поряд

четверта ж навпаки
завжди лишалася сухою
у довгих зливових пальцях опинявся я
а в дівочих – моя парасолька
ледь відібрав

п'ята сказала просто:
така парасолька – для самотніх –
занадто маленька
і гуляти не вийшла

я засмутився
але ненадовго
бо якщо вчасно сховати спиці
з'являється сонце

Дмитро ЛУНЯКА

* * *

Зима заснула о третій ночі,
У чорному небі, де постіль холодна.
Я протираю, мов скло, свої очі –
Побачити вітру сніжні полотна.

Останній солдат навчального фронту,
З усіх, хто прорвався крізь сонні ґрати,
Тримаю науки важку оборону –
Пишу, і пишу, і пишу реферати.

Зима згорнулась в дрімоті туману,
Забувши про сніжні свої турботи.
Несу на вершину ранку свій камінь,
Щоб завтра знову почати роботу.

Але тримаюсь, мій дух сталевий,
Свій шлях мені двічі не обирати!
Неначе Геракл, що боровся з левом,
Я пишу вперто свої реферати.

Я пишу дівчатам своїм – озвіться,
Хоч хтось серед білої криги ночі!
Всі в сонному царстві, у темних криницях,
І я так їм заздрю, я так до них хочу.

Я клацаю світлом. А що я, гірший?
І тут мене Муза штовхає: не спати!
І пишемо з нею до ранку вірші.
Усе-таки краще, ніж реферати.

ЖОВТНЕВЕ ОНЛАЙН-ЗАСІДАННЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ СТУДІЇ ІМЕНІ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО

Відбулося 12 жовтня 2021 р.

Розглянуто такі питання:

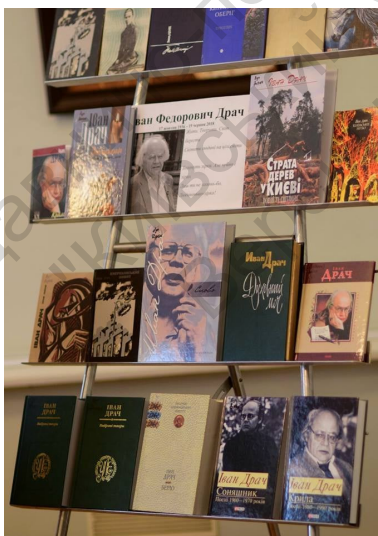
1. 85 років Іванові Драчу – старості Літстудії імені Василя Чумака (тодішня назва) в 1960–1961 рр., почесному професору КНУ імені Тараса Шевченка, Герою України:

а) презентація книжки директора Центру літературної творчості, професора Михайла Наєнка "Іван Драч – лідер шістдесятництва";

б) творчість Івана Драча і кіномистецтво (доповідав кінознавець Сергій Тримбач);

в) зв'язок поезії Івана Драча з живописом (інформація мистецтвознавиці, кандидата філологічних наук Любові Дрофань).

2. Читання й обговорення творів студентів 2-го курсу спеціальності "Літературна творчість", а також усіх інших спеціальностей з українських і зарубіжних університетів.

**ЛИСТОПАДОВЕ ОНЛАЙН-ЗАСІДАННЯ
ЛІТЕРАТУРНОЇ СТУДІЇ
ІМЕНІ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО**

Відбулося 9 листопада 2021 р. із таким порядком денним:

1. Нові твори читали студійці 3-го курсу спеціальності "Літературна творчість" і всіх інших спеціальностей.

2. "Вільний мікрофон". Нові твори читали всі охочі – з різних курсів і з різних університетів України та зарубіжжя. Прочитані твори публікуватимуться в новому випуску студентського альманаху "Сві-й-танок" у 2022 р. (вип. 14-й).

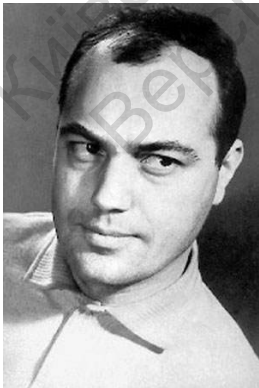
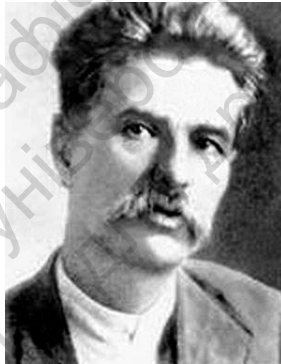
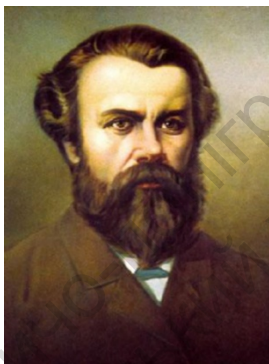
ГРУДНЕВЕ ОНЛАЙН-ЗАСІДАННЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ СТУДІЇ ІМЕНІ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО

Відбулося 14 грудня 2021 р. із таким порядком денним:

1. Шана видатним літераторам, які нещодавно відзначили б свою круглу (чи напівкруглу) дату: Михайло Драгоманов (180), Сергій Єфремов (145), Микола Вінграновський (85), Григор Тютюнник (90). Що ми знаємо про них?

2. Свої нові твори читали студійці 4-го курсу спеціальності "Літературна творчість" та інших спеціальностей Київського і всіх інших університетів України й зарубіжжя.

3. "Вільний мікрофон". Читали свої твори всі охочі.

СІЧНЕВЕ ОНЛАЙН-ЗАСІДАННЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ СТУДІЇ ІМЕНІ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО

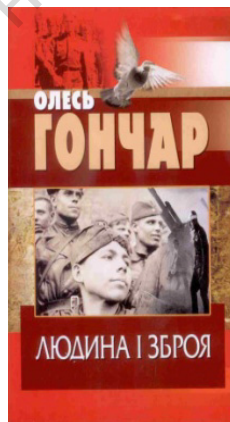
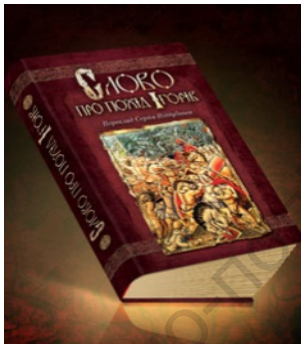
Відбулося 10 січня 2022 р.

1. Свої нові твори читали магістранти 1-го і 2-го року навчання; спеціальності "Літературна творчість" і всіх інших спеціальностей ННІФ КНУ імені Тараса Шевченка й університетів України і світу!

2. "Вільний мікрофон". Читали нові твори всі охочі.

3. Думки вголос на тему "Література і війна"!

Подані твори публікуватимуться у студентському альманасі "Сві-й-танок" № 14.

БЕРЕЗНЕВЕ ОНЛАЙН-ЗАСІДАННЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ СТУДІЇ ІМЕНІ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО

Відбулося 22 березня 2022 р.

Розглянуто такі питання:

1. Читання й обговорення нових творів студентами 3–4-х курсів спеціальності "літературна творчість" і всіх інших спеціальностей (модератор Антон Іщук – староста літстудії).

2. "Вільний мікрофон": читали нові твори всі охочі (модератор ст. лаборант з в/о, канд. філол. наук Марина Єщенко).

3. Підготовка до Міжнародного конкурсу студентів-літераторів "Жива троянда" (пропозиції про склад журі конкурсу подає його голова Антон Іщук). Запрошуються до участі в конкурсі студенти з літературним обдарованням українських і зарубіжних університетів.

"МУЗИ НЕ МОВЧАТЬ" І "ЖИВА ТРОЯНДА" КВІТНЕ!

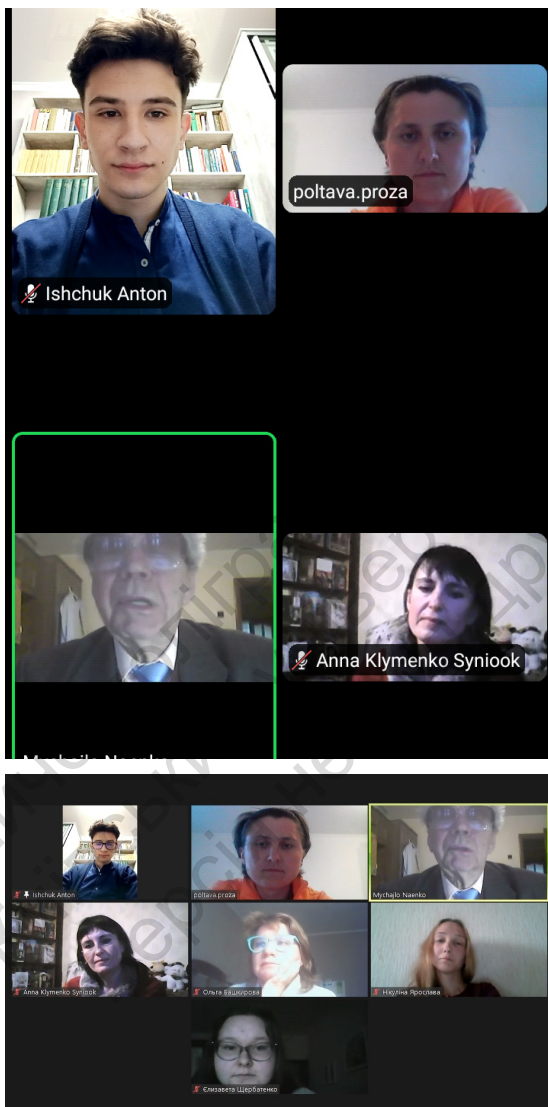
12 квітня онлайн-засідання Літературної студії імені Максима Рильського видалося напрочуд велелюдним. Головною темою стало проведення літературного конкурсу "Жива троянда 2022". До засідання приєдналися і члени журі конкурсу, лаборантка Центру літературної творчості Марина Єщенко. З вітальним словом виступили випускники спеціальності "Літературна творчість" Дмитро Зозуля та Світлана Вертола. Учасники зібрання порушували питання щодо умов, концепції та традицій конкурсу. Зокрема обговорили, які номінації запропоновані цьогоріч, а це: поезія, проза і драматургія, літературна критика, переклад; і зауважили, що брати участь у конкурсі можуть студенти не лише українських, а й зарубіжних вищих навчальних закладів.

З натхненним словом виступили викладачки українських університетів: д-ри філол. наук Ольга Башкірова (КУ ім. Бориса Грінченка), зав. літературною кафедрою Наталія Олійник (ДНУ імені Олесея Гончара), Олександра Гонюк (ДНУ імені Олесея Гончара), доц. Анна Клименко-Синьоок (ЧНУ імені Богдана Хмельницького). У їхніх промовах були радість зустрічі, найкращі побажання учасникам, роздуми про міжуніверситетську співпрацю та віра в Перемогу над російськими загарбниками.

Прочитали свої твори для конкурсу "Жива троянда 2022" Тетяна Фечун, Дар'я Кондрашова, Олесея Савченко, Ярослава Нікуліна, Єлизавета Щербатенко й ін. Неможливо не помітити антивоєнні мотиви у прочитаних текстах. Юні письменниці та письменники присвятили віршовані і прозові рядки образам України, військових-захисників, їхнім дружинам і матерям. Прозвучали трагічні мотиви дитячих доль, опалених війною...

Підсумував засідання і висловив сподівання на неодмінну офлайн директор Центру літературної творчості ННІФ КНУ імені Тараса Шевченка, професор Михайло Наєнко.

Староста Літературної студії Антон Іщук подякував присутнім за активність й ініціативу, а також нагадав, Що ті, хто не встиг подати свої матеріали, можуть надіслати на пошту: ischukanton2002@gmail.com – електронна пошта Антона Іщука).

Антон ІЩУК
староста Літературної студії імені Максима Рильського

ВІДЛУННЯ "ЖИВОЇ ТРОЯНДИ"

Студентський літературний конкурс "Жива троянда" відбувся! Детальні підсумки з інформацією про перебіг конкурсу ще напишуть Марина Єщенко й Антон Ішук. А зараз лише дякую всім нашим літстудійцям студії імені Максима Рильського на чолі зі старостою Антоном Ішуком, а також студентам з інших університетів – Дніпровського імені Гончара (декан філологічного факультету проф. Ірина Попова, зав. літкафедрою доц. Наталя Олійник), Черкаського (зав. літкафедрою Володимир Полішук і керівниця їхньої літстудії доц. Ганна Клименко-Синьок), Центральноукраїнського (Кропивницький) імені Володимира Винниченка, студентам із Варшавського та Полтавського університетів, які надіслали свої конкурсні тексти на адреси, що були в оголошенні, а організували їх до участі в конкурсі проф. Валентина Соболь і ст. викл. Галина Білик. І ще – студентам Університету імені Масарика (Чеська республіка) і Київського університету імені Бориса Грінченка, яких організували до участі в конкурсі доц. Інституту славістики Масарикового університету Галина Миронова та колишня наша літстудійка, д-р філології Оля Башкірова. Вона ж першою написала й відгук про конкурс, який спробую тут навести:

"Сьогодні в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка відбулося засідання Літературної студії імені Максима Рильського. Ця зустріч стала незвичайною, адже її було присвячено Міжнародному літературному конкурсу "Жива троянда", який традиційно проходить навесні в Інституті філології. Зустріч об'єднала студентів і їхніх викладачів із вишів Києва, Черкас, Дніпра, Полтави й інших міст. Звучали твори українською й англійською мовами, до конкурсу долучилися учасники з Польщі. Нових творчих успіхів юним авторам побажав д-р філол. наук, проф., відомий літературознавець Михайло Наєнко.

Київський університет імені Бориса Грінченка гідно представила студентка третього курсу спеціальності "Філологія (Українська мова та література)" Ярослава Нікуліна. В авторському виконанні прозвучала громадянська та філософська лірика.

Незабаром розпочинається робота журі. Попереду – оцінювання творів конкурсантів, тож у студентів-грінченківців є можливість надіслати свої тексти для участі в конкурсі. Детальна інформація про конкурс тут:

<https://news.philology.knu.ua/anons#h.jfix695sricx>

<https://www.facebook.com/544985769294404/posts/1433427917116847/>

Щиро дякуємо організаторам і учасникам зустрічі за цікаве, доброзичливе і творче спілкування!

Віримо, що травневе нагородження переможців святкуватимемо разом у мирному Києві!

Олю, дякуємо й тобі за цей відгук і сподіваємося, що кремлівські загарбники до травня будуть розбиті та підсумки звучатимуть у мирний день – другий вівторок травня.

Михайло НАЄНКО

МУЗИ "ЖИВОЇ ТРОЯНДИ" ВИЗНАЧИЛИ ПРИЗЕРІВ-2022

Античні греки казали, що музи мовчать, коли гримлять гармати. Пізніші античники уточнили, що поезія здатна надихнути воїнів навіть у часи боїв, але – справедливих боїв. І поет Тіртей це довів своїм читанням поетичних текстів перед спартанцями. Знесилені у боях, вони надихнулись його поезією і здобули ще не одну перемогу в битвах за життєву справедливість. ("Перед тим, як іти в бій, він, (Тіртей) написав для спартанських вояків глибоко патріотичну елегію, яку вони й заспівали, вирушивши у вирішальну битву. І ця пісня так запалила їхні серця, що вони в єдиному нестримному пориві вмить зламали опір супротивника", – інформація з інтернетресурсу).

Так само надихало на перемоги наших воїнів художнє слово у "Слові про Ігорів похід", на полях битв за національну ідею в "Енеїді" І. Котляревського, у "Кавказі" Т. Шевченка, у "Чотирьох шаблях" Ю. Яновського, в "Україні в огні" О. Довженка, у "Прометей" А. Малишка, у "Чорному Вороні" В. Шкляра й ін.

Підведено попередні підсумки студентського міжуніверситетського (з участю студентів зарубіжних університетів) конкурсу "Жива троянда". Твори учасників конкурсу переконують, що їхні музи не лише не мовчать, а й сповнені бойового настрою в умовах сучасної, найбільш варварської війни Московії проти України. Значна частина студентських творів сповнена священної ненависті до загарбницької політики їхнього Кремля і водночас – пройнята драматичною любов'ю до всього суцього в житті, у душах молодих захисників його та сповнена сердечних почуттів і гарячого прагнення здолати навіть найганебнішого ворога рідної України.

Журі конкурсу "Жива троянда" визначило таких його призерів 2022:

ПОЕЗІЯ

1 місце – Максим Бричка (Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, Кропивницький).

2 місце – Любомир Лесонін (Львівський національний університет імені Івана Франка),

Катерина Затула (Львівський національний університет імені Івана Франка).

3 місце – Максим Чурков (Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара),

Дар'я Кондрашова (Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара),

Також журі відзначило поетичні добірки Марії Маторіної (Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара) і Каріни Стоянової (Київський національний університет імені Тараса Шевченка).

ПРОЗА

1 місце _____

2 місце – Олександра Колісник (Львівський національний університет імені Івана Франка),

Максим Бричка (Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, Кропивницький).

3 місце – Аліна Зайченко (Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара),

Анастасія Воронова (Київський національний університет імені Тараса Шевченка).

Спеціальна відзнака за:

ХУДОЖНІЙ ПЕРЕКЛАД

Ігор Олюха (Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка).

КРИТИКА І ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Катаржина Пастушка (Варшавський університет, Польща).

Михайло НАЄНКО

ПЕРЕМОЖЦІ КОНКУРСУ НОМІНАЦІЯ "ПОЕЗІЯ"

* * *

Максим БРИЧКА

Центральноукраїнський державний
педагогічний університет
імені Володимира Винниченка.
Факультет: української філології,
іноземних мов та соціальних комунікацій,
спеціальність: "Середня освіта
(Українська мова й література)"

Коли чути скресання ріки між порожніми берегами,
Коли схрещення рук – ознака життя ненавмисна,
Поміж утечами й повертаннями, між словами,
Боже, наповнюй буття наше змістом.

Ти завжди приходиш туди, де замало повітря,
Де бракне і кане все сказане, що скажу.
Тебе обступають легкі і прозорі діти,
Й говориш: "Я знаю, куди веду".

І цей узвичаєний смуток у кожній їхній молитві,
У всьому на що спромоглися, в усьому, що люблять досі.
І навесні розгортаєш нікому незнаний тайнопис:
Хай діти їхні й онуки мають кого любити.

І вся ця воєнна весна, яку вони так ненавидять,
І їхні осколкові плечі, й повернень невороття.
Хай славлять, Ти кажеш, і хай вони все знеславлюють,
Хай єдине, що знатимуть: бути – це вже буття.

Коли чути скресання ріки серед хрещених і правовірних,
Коли пахне земля моя білою тишею,
Боже, переставляй в молитвах моїх вірші й літери,
Тільки не залишай їх, Господи, не залишай її.

* * *

Усе так тривожно й ніжно. Весна – це завжди уперше.
Уперше про сни і обличчя, уперше про сонце на стінах.
Любити, не полюбивши і жити, уперто не вмерши,
Усупереч нашим реченням і березневим тіням.

Завтра приходять у гості зимові столітні апостоли,
І небо дощем виповнюють, і довшають дні голубині,
Бо все невагоме і зріле, що важить багато нам досі,
Стається нам хлібом віднині.

Терпкі пообіддя, дерев дика пружність і прілість,
Весни непричетність у наших сторонніх історіях.
А вранці ця ніжність із уст упаде недоспілістю
На наші весняні, глевкі території.

І все буде нам за свідків. І сонце хай буде сином.
І все, що сьогодні станеться, зостанеться так давно,
Де слово стає вином, де рідними пахне країна.
І все так тривожно й ніжно.

І сон цей хай буде сном.

* * *

Ці молитви уночі загоюють його шкіру.
Ці телефонні розмови короткі, як перший постріл.
Крізь пальці проходить ім'я її й весна, наче осінь
Збирає мовчання живих і говорить про віру.

Про географію на руках, про металеве небо,
Про сонячний ніж, про будинки у нашій пам'яті,
Про те, що назавжди лишається там, поза ребрами
Від чого всі дні наповнені, однакові і густі.

Тільки лютий перетривав непочату цю в'єсну,
Тільки задля любови завчити адреси і дати.
У словниках війни, у нічних молитвах безсловесних
Нам буде про що любити, нам буде про що мовчати.

* * *

Весно без бітлз і джазу
без дурнуватої поезії про любов
без передслів'я дерев на околиці
скажи, чи вибудеш коли-небудь із пам'яті
чи виболиш, вигнівиш,
коли не мені, то їм?

небо в безвісти зниклих
слова не римуються
сирени гудуть дужче за вірші

болить упритул до серця:
першого вересня не підуть до школи

замість слів – реквієм
замість неба – осколкові
замість щоденної статистики – карі, блакитні

весна прощань – не прощень

* * *

Січевими грозами охреститися
січень так кров'ю бубнявіє в горлі
голі слова так виловлюють Долю
тільки одній їй ловитва і тиша ця
станеться тінню чи зціленням. білим
пахне нам зим чорнолісний чорнозем
вечорнює час чорноту віртуозну
порох і попіл на прю стає з тілом

бачиш хиткий наш калиновий міст
бачиш солодка і кров калинова
з безвітря предвічного на благовість
бубнявіє в горлі зимовою мовою

в лови і тиші цих доль і цих див
медом і сіллю так терпко пропахли
січня нічийні чигання снігів
на слів моїх слід невідталий

* * *

Голос ковили як мертвий голос
на вітрах змовчався і засмаг
ковилі порепалося горло
зашуміла тиша на губах
степ не мій він так знімів без мене
скіфська бабо скам'яній за ним
йому очі видряпає небо
в пам'ять мертвих на докір живим
ти змалів твій вершник на колінах
сповідає в землю і траву
доки кінь зростає в диких тінях
перетявши степу тятиву
вершнику там догора дорога
і толочить смалену стерню
у ясир шмагає кривоногу
канчуком шляхів при чорнім пню
стару тополю. їй не вперше вмерти
при сопілці соловіти в путь
де синів твоїх ведуть у смерки
і тебе над шляхом розіпнуть
як мученицю. бо за шляхом шлях
а за ними смерки за синами
зашуміла тиша на губах
голос ковили змовчав під нами

* * *

понад водою чорною смолою
нависла тінь як нависає смерть
кружало сонця сходить хрипотою
і світ по грудях в дику коловерть

заходить босий. Вичавлений гнів
спустрошено до краю і до пустки
так ярмопідданий реве у яслах віл
і молиться до стертої мотузки

змалілий світ зшалілий до облуди
ковтає кров у переломах лжі
нам до весни хурделить очі лютий
і наші шаблі точить на чужі

рілля ізорана і чорна як вода
солоне тіло тане в осокори
десь круторогому прив'язують ярма
кошлатий кінь покірної підкови

кошлатий день виловлює дитя
арканом сонця в чорні очерети
дитино, слухай
смійся над життям
і матері спитаєш
хто ти? де ти?

ІСТОРІЯ

від всіх дзеркал відсвічується промінь
відгукується пісня в стінах вирв
на ранах пасовищ сочиться повінь
і в океанах проростає риф

це розповідь невинного скелета
столітня казка сказана завчасу
історія – це відеокасета
яку боги переглядають час від часу

* * *

в'ється зело
і весна заплітає
його
у коси

коси красиві
довгі
точені

на їхніх зубах
запеклася
солodka зелена кров

князь із княгиною
сонце ведуть на гулицю
мов на Великдень
піснею лебединою
вивершились словеса

а сонце стрибне на небо
й ніяка дружина
не схопить його за чуба

тепер вони йдуть не з сонцем
хмари вбираються в пір'я
а я отак-о висмикну перо
і напишу на плечах
сонети

бджоли освячують келії
білих незайманих вишень
так наче моляться вперше
все пурхають нижче й вище
просто княгині в лице

опріч того що всім судилося
я звичайно просив би одного

аби князь із княгинею
йшли і надалі
під сонцем

піснею лебединою
вивершились словесá

Любомир ЛЕСОНІН
ЛНУ ім. Івана Франка,
українська філологія

Бути собою в дощ,
Коли дощ згубив себе в легі.
Дірка в прозорому ябку –
Хробак, вилитий зі свинцю.
Яблуко з вітру в горло вникає
Тугими шматками.

Але не вдався –
Вдавитися встигнеш,
Ковтаючи серце порожнє
Старої скрипучої шафи.
Сповни її цим дощем,
Що випадає лиш раз на сто років.
І вмовкни.
Хай мовчання твоє загорне в сувій мовчання води.
Хай вістує Великдень вербі.
Шелестить своїми жовтими пасмами
Тривожний рукопис ночі.

* * *

Ворону з попелу очі склювали дощі.
Коли сліпотіти, то в ніч, на рамена її холодні і темні,
Де байстрия сатани вилущує з зерня страху спокусу
І верещать дикі гуси на вітер з-під дна Азову.

Ікла вовчі біліють у тьмі –
Так холодно ще не було від початку світу.
Радісно зустрічати в наметі із бурого листа
Сховані ярі світанки, котрі переніс крізь життя,
Щоб дістати в потрібну мить.
А світанки перетлівають –
І зорями відбуваються.
А зорі перегорають –
І янголи з них виростають.

* * *

Зупини своє серце
На латці латаття поживклого.
Зупини себе – й правду зустрінеш.
Поглянь же у дзеркало:
Бачиш себе й не себе.
Так згортається стрімкість живих джерел,
І рожеві світанки чорніють од попелу слів.
Бо ти лірик – не Бог.
І ти сам спорудив свою клітку.
І ввібгав себе в неї теж сам.
Чи не сам?
Перегрілась на сонці отрута.
Ти пий її, наче нектар.
Слідкуй за руками –
Вістря дня розламає трухлявий спис ночі.

* * *

Коли падає ницо твій зір
І час вивертається в серці,
Наче огидна гусінь,
Іди вздовж порожнього лісу
По вимощеній кулями стежі.
Адже немає рятівної гілки,
Що за неї смикнув би – й по всьому.
Ти – втиснутий у землю камінь

У безплідному полі.
А що поле безплідне –
То од сліпих рільників.
Але не їм простувати цим шляхом –
Їхнім нащадкам.
І каміння збирати:
Щоб закладати в гармати?
Щоб будувати житло?
Виростає квіття із куль.
Відцвітає багрянець старого проміння.
І рільники тепер зрячі.

Добре говорять,
Тільки чують лишень себе самих.

* * *

Лютневі яблука
Такі перестиглі.
Мої лютневі яблука
Пахнуть снігом і дощем,
Мокрим крилом жайворонка.
Хочеться різати сніг ножем вітру
І хірургічно витягувати з нього серце,
Щоб вкладати те серце у кригу,
Аби та розтанула.
Сльози чиїсь на вікні полишив мороз.
На підвіконні у склянці – коньяк:
В ньому ув'язнене сонце.

* * *

Назвав дерево, що посадив у серпні, твоїм ім'ям,
І розлив по ріці твій голос.
Хай сходять рососою слова
І зникають на сонці
Із темінню.
Я змайструю гітару із сонця та вітру,
Щоб проміння тяглося вздовж грифу.

Але замість сонця – розпечений камінь
На рваній шинелі Бога.
Давай перетнемоь
У немочі,
В мареві сну,
Перетопленого над свічею монаха.
Давай сховаємось у стіні дощу
Десь у серпні,
Біля дерева з листям зелено-рудим.

* * *

Цей вечір
Надходить синіми згустками
З очей пташиних,
А очі пташині – безсмертні.
Вечір виплаканий
Зі сміху колядників.
А ось і вертеп
На порозі.
Але в мене немає крові,
Щоб їм одкровенити.
Та й у мене немає бубна,

Щоб їм награвати.
А в хату влітає біле перо
І пише по стіні так, наче залізом по шкірі.
І кровить стіна.
Одкровенить зі мною
Стіна.

* * *

Розквітає Різдво, наче польова квітка
Серед кожної хати
Ячменем і медом.
І гуснуть в подолі тьмяні соняшники,

Їхне туге й смачне насіння падає
В долоні предтечі,
В долоні галілейські,
В очі господні – слізьми.
Чує моя хата свист із-за серця гіркуватого лісу,
Чує крок,
Чує дих, наче здавлений камінь у долоні.
Й чи не кожне дерево в тому лісі
Тремтить од страху
Стати наступним хрестом.
Та лісоруби ще не повечеряли.

* * *

Вода – приголомшливо темна,
Перележана в порох, намоклий од вітру,
Сходжу вслід за водою на землю,
Шукаю дорогу.
А у місті мости просякнуті жовцю кори
Будинків, і в підтрунні мостів шелестять
Голоси перебуті.
Я стою над пивницею, сповненою музик.
Але стояти на місці так довго
Я
Не звик.
Та й музики ворують чуже,
Схиляють до танцю заміжніх жінок:
Ті подадуть долоню,
Вийдуть у двір
І заскелетіють
Їхні тіла.
Провінційне місто,
Всипане тертимими квітами,
Схожими на чорнобривці
Із ароматом гвоздики

* * *

Запитай себе,
Чому твої уста зіткані з тиші,
Волосся ж – із попелу.
Може, нас пустять до пекла
Зирнути на себе прийдешніх,
А потім опинитись у зимній воді
Сьогодні.
Прости собі іній у крові,
Кров на шнурівках,
Шнурівки на гіллі.
Шнурівки – гойдаються на бадиллі,
Мов струни роззяті.
Є мало турбот за димом стволів.
Обдертою шкірою дикого вепра розхизувався отарник,
Сидячи на зорі без ім'я.
Так багатоголосо, барвисто, розгойдано
Пахне життя!

* * *

Може, й не ти мене зводила в ніч,
Коли жбурляла листям в обличчя
І підбирала сухі рештки слів на дорозі.
А сливи ще з літа – ти пам'ятаєш?
Ті сливи – лискучі, м'які, схожі на перше причастя.

Руки – сумливі і ніжні, наче вогонь у ромському оці,
Що в ньому полохливо стлівають(жалі?) згуки гітари.
Скільки ж іще має звіритись шкір,
Сточитись дерев,
Зігнутих весел?
Скільки нам ще проживати прожите?
Утім, поляже вороняче око на блиск і жадобу сонця,
Впаде серенада твоя в сервант із колючим радянським пилом.
Із горнятка вип'ється чай із цикути,
Але не втруїть нас.
Ми ж бо його заварили.

* * *

Татові
Світло витяжки й вогник курива,
Жовтих стін утамована тиша.
Твій спокійний розважливий погляд
І розмови тонке шитво.
То хитається віть за вікном,
То киплять баняки із компотом,
А над нами завіса холодного диму
З'їдає твій голос у пам'яті.
А під нами тяжкі, мов бетоном залиті
Ґрунти, перетоптані смертю.

Я все ще дитинно сиджу на тому ж стільці
Й видивляюся рис твоїх
У потемнілому дзеркалі неба.
Колись же, і тут же, ти вчив:
Жовтий лист, що спадає на землю –
То згасла зоря,
Позбута останнього спалаху за гріхи.

* * *

Ніч пелехата – орлина – злетіла в могилу.
Із півночі кроки вимірює скрушна,
Пихата смерть.
Горять небеса од розламаних куль,
Нишкне ліхтар у порожньому місті
І вітер боїться повіяти.
То сиза, горбата тінь,
То гола, терпка долоня,
То калина поморщена знову бубнявіє – кров'ю.
Але:
Ми не
Ховаємо
Рук у кишнях.
Та й у кишені у нашій,
Якщо бути достоту відвертим –
Револьвер.

* * *

Ніч вертає до степу заплавами Дніпра,
Лягає спати на жовту борозну молитв.
А поруч сріблиться лід у вогкому оці риби –
Вона бачить усе найпотаємніше:
Те, як сама ніч іде спочивати до степу,
Як прозорі ранкові зайці, зіткані із роси,
Бігають прудко полями січневої сизи,
Як гойдає липове проміння в тумані
Чиясь неприкута душа.
Хочеться залишитися тут,
Але дім мій далеко, в камінному місті,
За плечем чоловічим, що на ньому послуло
Десять
І ще кілька
Жіночих перстів.

* * *

Холодно старцеві.
Волосся в снопах павутиння.
Вітер у плісняві.
Сонце, як віск,
Кришиться в руки малечі.
Ти прибираєш річку до рук,
А я палю свічку.
В'ється, мов струк, серцевина душі
По цеглинах.
Не боюсь розбирати холодні дощі
По краплинах.
Дайте ж, дощі милосердні, не запустелитись.
Висмокчіть з серця біль.
Киньмося в яр,
Догниваймо із прілим листям –
Так пахне весна ще малям.

* * *

Автопортрет

Мої руки – то білі сніги на прозорім чорнилі,
А вірші, наче пліснява на старому пергаменті.
Бачу тінь у кожному оці,
Світло і пил на столі замість книг.
Перші морози витюрмлюються,
Але крига ніколи не буває; першою
Чи останньою,
Тому вона – наглядка:
Пильне в неї око, але летке.
Сутінь упереміш із листям порошить волосся,

Я струшую пил на насіння майбутнього дня.
Відлік часу мене оминає, відчуваю в плечах
Його здавлений подих,
І тоді голоднію
І знаю:
Ніщо не втече з моїх рук,
Якщо вже туди потрапило.

* * *

Тиша на Тисі.
Горбиться спалена тінь верболозу.
У мене сухе очеретяне серце.
В устах – розпечена куля гріха.
Вітер жбурнув жовте листя в обличчя дощу.
Краплі живі і, схожі на сонце, всякають у воду –
Гаснуть туманами.
Дрібні наростають хвильки. Тиса хитає дітей
У колисці, відвічно пощербленій і почорнілій.
З-під трав'яного ока землі вже визирає ніч.
Я поріднився із ніччю, наче із сином батько.

Катерина ЗАТУЛА
*Львівський національний університет
імені Івана Франка,
філологічний факультет,
спеціальність "Українська філологія"*

* * *

Ловиш уламками
Колись заломлене світло з очей.
Розбитим ротом хапаєш
Колись увібране в груди повітря
За тих, які сорок пісень тому
Ще були плоттю.
За тих, що не більше тепер,
Як профілі на монетах.

Фігури німих п'єс
Бездиханно мовчать
Під бездоганно красиву пісню
Зі скрипучої магнітоли.

Весна вертається зі світла,
Вод і вітрів,
Ми вертаємося монолітними
З нерозступних снігів і тіней.
Крізь гущу смерти
Ми зростаємо маками.

Серед буйного квітня
Трави ростуть пологіше,
Ніж серед глибокої ночі
З підвалів ростуть наші душі.

01.04.2022

* * *

(світлій пам'яті Василя Стуса)

Дріботять, набираються,
Вповнюються –
Як котел із прісняком
Зимових прикрих правд –
Рими.

Книги, що не були написані,
Листи, що не були відправлені,
Прокляття, що не встигли бути адресовані
Плювком біля зарослого міжбрів'я, –
Вони запрятані назад до рота,
Ще теплого, живого рота,
Який кричить про рими.

І отак мовчить:

“Пишися, римо.

Що ж це ти – обіцяєш себе

Гуркотом фраз, як поїзд,

Летиш у мої ніздрі

Карцерним мерзенним

Вдихом –

Я не пущу тебе із себе.

Я задихнуся тобою,

Я тут – тобою одною лиш –

Тут.

Правдою в тобі й тобою –

Тут.

Наймайся, римо,

Нянькою.

Будеш бавити, співати,

Герцями гладити,

Будити раніше пинків

По ребрах, годувати мене

Сніданками без крові, –

Будеш?”

І зійшла благодаттю,
В котел набралась,
Далась, вдихнулась,
Виплюхнулась глухим стукотом
По ребрах, по мізках:
“Живи, поки я не видихлась.
Поки не в’їлась у їхні жовті пергаменти,
У їхні безсовісні водянисті очиці,
Гнилі епідерміси,
Скривлені роти –
Лиш вони вміють так
Воліти бути схожими,
Що аж убити.
Живи, поки викрадають пергаменти,
Поки виграють суди,
Поки ховають мене
В гарячих шумних скронях
Від долі неправд, що
Мені й тобі видали
Сухпайком, ударом, криком...
А тоді ляж глибше ґрат,
Цементів, глибше Байкового,
Понад вимір, поза смерть,

Якої для тебе не існує.
Тоді засни.
Засни й не стань обідом
Для цієї відрази.
Огиди.
Бздури.” –
Прошепотіла.
Лягла під груди й стала зализувати
Пошматовані болем легені.
І Його, обеззброєного.

19.10.2020

* * *

Погляд котиться балкою,
Стрягне обабіч яру,
Витріщається оком уважним
У вирву, як в діру од кулі...
Обігріті вдень схили
Вперто лежать горбатими звірами,
Дрімаючи, поки ти,
Холодний лікарю,
Бездушний знахаре,
Обсвистуєш коренисті їхні ребра
Вітрами, суховіями,
Сиплеш градами й дощами,
Ясно: певен, що лікуєш.
Часе пильний і тривкий,
Чи з твоєю делікатністю

Нам бути готовими до старості?
Тупцяєш з ноги на ногу,
Граєш в кроках,
Порухах повік
І стінах, на кожній із яких – дзигар.
І всі вони тріщать,
І щосекундно говорять до нас, –
Тих, що звикають.
Дуже швидко звикають.

Часе, сумний і милосердний,
Хилишся над ярами горбатими,
Вдивляєшся у прірву з трав і моху,
Лишаєш на ранок сліз росу
Про твою печаль –
Давнішу давніх із печалей.
Тримаєш у тонких,
Тремтячих лапах
Сувій про кожного із нас,
Хто зістарився, думаючи,

Що ти,
Часе,
Лікуєш.

Лишаєшся сам.
Завжди
Залишаєшся
Сам.

23.12.2021

* * *

(до 29-ї річниці відновлення Незалежності України)

А справа навіть не в мільйонах порожніх душ,
Які вже встигли Тебе покинути, зрадити, проклясти.
Не справдити своїх слів, Твоїх надій і захватів,
Не виконати даних Тобі обіцянок, не втілити Твоїх мрій,
Не охопити безмежності, дійсності
Твого виміру,
Справа в однім/одній мені.

Річ лише в мені, мила.
Так, річ лише в мені, сказав якимось один,
Сидячи за барною стійкою
Й потрохи цмулячи великими ковтками віскі,
голосно відригував і мовляв
мені "беззаперечні істини";
"Бо той, хто не засліплений – щасливий.
Він не сновигає межі
кутів кімнати незрячою псиною,
Не кидається під кулі,
Бачить світ, здобуває його,
А згодом простір..."

Слухала я старого п'яного "інтелектуала",
Що "ніколи"; не сновигав між кутів,

Таки ніколи не кидався під кулі,
Не здобув ані світу, ні простору,
Навіть себе,
І думаю: так, справа лише в мені, мила.
Справа в тому, що без любові до Тебе,
Тебе́, яку не бачу, не чую, не знаю,
Але відчуваю, –
Без отакої сліпої любові, –
Як у відкритому космосі, мила.

Ти отямлюєшся, пізнаєш чуже,
Тисячі галактик, сузір'я як на долоні бачиш,
А лиш не бачиш Тебе, не знаєш Тебе –
І не відчуваєш важкості свого тіла,
Його значимості,
Дивуєшся такій явній непричетності до свого життя,
Відчуваєш, що там, де яріли виразки, вже не болить,
Але, тим не менш,
Зимно.
До біса зимно
І пусто в просторі
Без Тебе.

А справа навіть не в мільярдах
Рублів, доларів, центів, злотих
І папірців-залізячок інших смердючих валют,
Якими Тебе продали або купили,
Взяли на виплату, в оренду,

Заборгували й пообіцяли
Мільйони порожніх душ
Таким самим мільйонам.
Лише в мені річ.
Бо продали, купили, взяли
З Тобою мене на додачу.
Сказати, як мені розпачливо –
Мало сказати.

Світ маліє в Твоїх очах.
Я Тебе не бачу, не знаю,
Та чую Твої зойки,
Сльози чую,
Як котиться по ліктях Твоїх слина,
Чую.
Як скрегочеш ти зубами,
Чую.
Як хрипиш від крику,
Чую.
Борсайся, мила.
Кричи, бий кулаками,
Вивертай простирадлами,
Ридай гучно й божевільно,
Аби докричатися до
Мільйонів порожніх душ
І стати центром.
Центром їхніх дій,
І лише тобі потрібних життів.
Річ у мені, мила.

У мені, і йому, і їй
І нам поодинці.
До яких Ти або докричалася,
Або які не були порожніми первісно.
Річ у тім, що це не пустка, не прірва,
Не замкнуте коло,
А новий рівень.
Забирають ґрунт – пробуй летіти,
Суша – не для таких, як Ти.
Хай кидають з розгону в ополонку –
Борсайся,
Скитайся від берега до берега,
Не дай втонути Нам.
Тим, у кому річ.
Мені,
Їй,
Йому
поодинці.

Бо річ у тім, що життя лиш почалося.
Що душі Твоїй не сотка,
Навіть не п'ятсот років,
А тим паче, не двадцять дев'ять.
І коли хтось розумний попросить
Твій документ про підтвердження
Особистости,
Надай йому його.
І розкажи,
Розкажи правду.

Про мільйони душ.
І про мене не змовч.
Про мене,
Його
І її поодинці,
Які, можливо, такі сліпі, що
Готові кидатися під кулі,
Але не готові опинитися в просторі
Безмовним тілом без Твоєї любови.

24.08.2020

* * *

І що ж тепер?
Хіба настільки не годжусь
Тобі я пристанню?
Аби ти мовчало до мене,
Як динаміки порожніх вокзалів?
Ночуєш у п'яти ліжках
Підряд, лише не в мене
В ліжку.

Радари чують тебе
Свинцевим присмаком
У моєму роті.
Бо лиш почнешся ти –
І стрільним шквалом
У кожному русі,

Яким тебе видрукую.
Бо лишень спинишся ти –
І сипучими пісками,
Окопами та бродом,
Сльозогінним газом
Правдивости твоєї.
Нагоди твоєї,
Слово.

Хай з війнами,
Хай буде з миром –
Ніяких затишшів.
Залишайся в цих широтах.
Гляди мені у вічі –
Одвічні виразки
Од куль твоїх.

24.01.2021

Максим ЧУРКОВ
*Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара, випускник*

* * *

Війна не приходять зарано,
вона не приходять запізно,
бо будь-який час її – бранець,
тому та з дарунком залізно-
вогненним крадеться і лізе,
волочиться, човгає, преться, скребеться

непроханим гостем
під стукіт шаленого серця, як символ моєї незгоди,
що глушить і гуркіт, і гомін.

Забуті пронизливі звуки беруть у полон мою тишу.
Мій дім стає нижчим і вужчим, а морок навколо – густішим,
мене в позачасі затисши.

Сирени віщують артобстріл у час, коли він вже відбувся:
доценту поглинутий простір з уламками від землетрусу,
у попелі від неботрусу.

Сусідньому місту не лячно, хоча і здається безлюдним.
Прокинулось місто від сплячки, у лютому сповнилось люттям,
і нищить пороблених з бруду.

Цей місяць гарячий як липень, водночас холодний як грудень.
З череп'я утворено глину, з руїн – оборонні споруди,
з минувшини – будень марудний.

Деся поліс зализує рани, і мружить він очі віконні:
при світлі виходять мурахи, при теміні дишуть дракони –
мурашники трусять і клоняють;
на ранок виходять вцілілі і тут же цивільних хоронять.
Знімає це поліс на плівку засніжено-димлено-чорну
і вірить: проявить для хронік.

Коли майже втрачено розум, то творчість лягає в основу.
"Увага! Ракетна загроза. Пройдіть в укриття терміново!"
І йду я з виною у цьому.
Тривоги злітають з блокнота, ракети – з ворожого стану;
рядки передбачують знову, де обстріли без перестану,
де треба набратися страху.

Війна ця емоції гострить, вона всі емоції голить,
а потім бере їх під обстріл, тримає загострене в горла
і колить оголоне, хвора.
Рахую прильоти потроху, боюся, не вистачить пальців.
Нутром чую: знову торохне, неясно лише: звідкіля це?
Сирени у вухах юрбляться.

Віднині це – місто обмежень соціально значущих режимів:
нікому ніщо не належить, без винятків – всі на жаринах,
майбутнє не наворожити.
У черзі за сном гинуть соні, у черзі за працею – трутні,
хотів хто – стояв, відсьогодні відбої три – максимум в руки,
чотири – всім свідкам розрухи.

Надходять новини про рідних – я знов у глухім коридорі:
не бачу нічого, що дію – і дію небачене досі,
як жертва раптових підношень.
Як рибу рятують з водоймищ, як птаха звільняють від неба,
так топчуть ворожі підошви, так ріжуть родів моїх нерви
мої вороги ненажерні.

Заглушую голос для інших, щоб чути чужі камертони.
Оглушливо гучно їх нищать, тим гублять слова, що їх ронять
приречені злом всестороннім.
У цім суголоссі назавжди: як зерна народу мололо...

Та межі уламків, у сажі, усюди лунатиме слово:
єдине, нове, переможне
лунатиме знову і знову!

Дар'я Кондрашова
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара, спеціальність
"Східні мови, перша китайська"

* * *

море зовет ко сну –
ласковитися,
вдали раздається шум –
гаубица.

Мир уж сто лет соплетен как
и из войны, и из Солнца.
каждый, кто здесь порожден, так
однажды туда и вернется,
откуда пришел.
Пути расходились, как реки,
меж Ними – степи, меж Ними – поля,
идут чумаки и кадеты,
Их новая ждет всё земля
там, след где оставлен солью,

придет и трава молодая.
там, где скосили поле,
еще долго ждать урожая
на Чумацком Пути стоять танкам,
которых никто не позвал бы;
в казармах лежать матерям и
Их детям, без дома, под залпом.
но сплетается все, запуталось,
и лоза цветет за косой,
и сегодня баюкает море,
что вчера раздавалось волной.

* * *

серые сапоги по серой мерзлой земле,
город не говорит о только пришедшей войне;

все умолкло.
казалось бы, даже погода
не говорит громко
и снегом холодным тихонько
присыпает Свой и чужие тела.
эти улицы стали моргом,
эта война стала торгом,
эти Жизни мимоходом
ли кончаются где-то зазря?
Мы думали – новая заря,
отнюдь, теперь новым долгом
есть убивать, разрушать, не щадя,
а что же потомкам?
вновь кровавые реки,
снова пустая земля.

пора бы уже Нам запомнить надолго – любая кровавая бойня

начинается зря.

* * *

Челночный бег.

уехать в Сину, – там пали стены,
уехать в Палестину, – там небо без звезды;
уснуть в Белграде снежном,
обедать супом в Будапеште
из консерв.

туманом затянулось небо
несбывшихся надежд,
несмело ходят люди
по городам, по Миру,
как Иуды,
бегущие от гнева Господа

всуе.

ни на архипелаге, ни на материке, ни в Тундре, ни в Тайге

от Жизни нет спасения

нигде.

почему случилось так, что Мир горит в огне?

и был ли век такой,
когда бы Все дружили,
Все любили?...
нет войне.

но разве без войны Мы жили
на планете этой, в этом Мире,
хоть ночь, хоть день?
отнюдь, однажды взяв начало,
живет Она в крови;

кровоое начало
кровоой той зари.
не будет больше Мира –
не стоит и мечтать!
казалось, все забыто...

нет.
уж если и кончалось,
то началось опять.

Видавничо-поліграфічний Центр
"Київський університет".
Версія не для друку

НОМІНАЦІЯ "ПРОЗА І ДРАМАТУРГІЯ"

Олександра КОЛІСНИК

*Львівський національний університет
імені Івана Франка,
філологічний факультет,
спеціальність "Українська філологія"*

* * *

Скажи чесно, твої легені вони колись теж на дим перетворяться? Що? Ну ти за життя стільки цигарок викурив, що з кожною наступною ти видихаєш по одній альвеолі. Ні, насправді я потім їх буду відхаркувати калиною, але то потім, не сьогодні і не завтра. А може статися таке, що я помру саме в цю хвилину, проте не від їдкого диму, а від клятої цієї сирени.

Біла рука із порцеляни потягнулась до вуст і забрала з них сигарету. Сіре мереживо диму зачепилось за іржаві перила балкона. Угору по трубах, причаїться і народити глухий кашель.

Розбиту цеглу будинку осяяло сліпе сонце.

Це світанок? Ні, це захід. Невже ти не вмєєш відрізнити день від ночі? Мої заспиртовані зіниці бачать лише світло і наступну пляшку, у якій я мордую свій смуток. Але ж ти можеш почути.

Далєбі я можу почути, вночі бахкає сильніше. Тихіше, не перебивай. Світанок завжди тихіший, тендітніший. Ти можеш доторкнутися до повітря. Світанок завжди холодніший, свіжіший. Я тебе не розумію. Я бачу лише туман від пострілів, у ці тижні ніч від дня не відрізняється. Однаково все червоне, як ружа на щоці тільки-но померлої дитини.

А ліхтар? Ти бачиш он той ліхтар? Так, біля нього ти повертасш наліво і йдеш додому. Я завжди сиджу тут і чекаю на тебе. Навіть коли я тебе проганяю, коли б'ю у груди, коли обливаю твоє обличчя чорною лайкою? Так, звісно, бо ти єдине, що у мене є. Крім того, ще не скоро ти мене позбудешся. О ні, красунчику, я тебе не покину, допоки смерть не роз'єднає нас.

За чверть на п'ятий поверх хтось ввімкнув радіо. Дивина, хіба їм не страшно? Тут потрібно прислухатися до кожного поруху, аби не прогавити лихий свист...

Музика линула до вух у пушку і застрягала у пасмах на скронях. До мозку проникав лиш приспів, бо куплети забирав вітер.

Ти любиш скрипку. Зіграй мені. Ні, у мене тремтять руки, я не в змозі більше взяти смика. Тоді давай я принесу тобі зеленого шарфа у колір змія, що зігріє твою шию і тіло. У теплі солодкої отрути ти будеш грати не тільки на скрипці, а й на піаніно, на гітарі. У тебе буде тисяча рук, і жодна не буде тремтіти. А де, де ти візьмеш ці руки? Голова обернулась до голосу. Зара так багато тих, кому вони вже не потрібні.

А пальці. Твої шовкові пальці колись клеїли шпалери на стінах позад тебе. Троянди на них зів'яли, а пелюстки опали тобі на голову. Пожовтіли кутки твого рота чи то від пилу журби, чи то від сигарет. О ні, вони пожовтіли від снаряду, що потрапив у вікно. Вони згоріли уцент, не заспокоюй себе, ніби тобі ще належать ці стіни. Їх забрала я, тепер я тут хазяйка.

Ти чуєш хтось дзвонить? Ні, тобі здається. Я зламав слухавку. А може то мовчання слухавки зламало тебе? Або, можливо, ти навмисне її покинув, щоб не чути поганих новин?

Від твоїх запитань голова наповнюється вишневим болем, горілчанам смутком. Замовкни.

Замовкни хоч на хвилину. Подивись як зашарівся вечір від цих паскудних правдивих слів. Він ховає єдине червоне око за обрій. І знову настане темінь. Ти відібрала у мене голос сутінків. Ти знов залишила мене наодинці з цим балконом.

Біла тінь майнула усередину квартири і повернулась із ковдрою. Чи то було сукно мерця? На гострі плечі впали руки і тканина. Попіл кружляв довкола у темпі вальсу, щоб потім осісти на віях. До якого Бога потрапляє остання сигарета? До якого Диявола лине останній погляд перед спалахом?

Тиша. Зірки де-не-де сяяли сріблом у мулі липневої ночі. Короткий, сухий, майже мертвий подих.

Знов порцелянова рука. Тепер на щоці. Ланіта всі у тріщинках, у зморшках. До них пустила корінці невідома науці квітка, проте в поетів вона квітне на столі.

Чому у твоїх очей такий самотній колір? Бо в цьому світі вже немає нікого, хто б знав, скільки ложок цукру я кладу до чаю. А скільки? Жодної, я люблю чай з молоком. От тепер ти це знаєш. А хто я?

Справді

Хто ти

Я та, що забрала твій дім

Я та, що вбила твоїх коханих

Я та, що прив'язала тебе до пляшки

Я та, на кого ти вже не зволюкаєш під час обстрілу, міркуючи "Прилетить, та й чорт з ним"

Я та, що породила в тобі нудьгу і огиду

Я спогад Війни.

Максим БРИЧКА

Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, факультет української філології, іноземних мов та соціальних комунікацій, спеціальність "Середня освіта (Українська мова й література)"

Із щоденників металу

Я не веду щоденник. Мене вистачає на кілька днів. У всіх моїх щоденників однакові біографії: опинитися між стосами книжок і бути навіки забутими. Лежать десь і скніють напівпорожні чотири зошити.

7 лютого закортіло нового щоденника. Думав, що цей не закину. Перший запис: "Зіграли кафкіанські, утілюємо бредберівські, далі –

орвеллівські сюжети. Декорації готові, актори не у сповиточку чи за лаштунками, а виходять на сцену (світову арену). Ми не глядачі й не масовка, а головні персонажі. Другорядні актори без слів, але суфлери є. Не варто плекати ілюзію-фантом, що попів Освенциму осів і розтанув ГУЛАГ. Після ХХ століття позбудьмося інфантильності". І додав цитату Тичини: "Прокляття всім, хто звіром став".

Про щоденник уже й забув. Свої ж слова згадав 24 лютого. І згадую зараз.

Багато емоцій і замало слів. Їх просто не вигадали, щоб описати людину під завалами, кров на асфальті, сонних дітей в укриттях. Якби й був словник війни, то "евакуація", "бомбосховище", "обстріл" ніколи б не проговорили, не означили того болю, глибшого за всі слова, тих хрестів, які понесли.

Бракне й на прозу, й на вірші. Тільки є на молитви і прокляття.

* * *

Коли б ми, Господи, так згуртувалися і стали одним батальйоном? Де б ожили всі наші архетипи, герої балад і дум, козарлюги й сотниківни?

Це не просто чоловік, який відтягує трактором танк, а вночі чергує на блокпості. Це Святослав Хоробрий, який "іде на ви", козак Мамай, що "не боїться ні огня, ні меча, ні третього болота". Доки жінка варить переселенцям борщ, він колотить гаряче смузі. Зранку відвіз у сільську раду п'ятнадцять банок томатного соку, мішок картоплі і два піддони (най буде, може хлопцям знадобиться). Як заревів за байраком байрактар, він витягнув із-під стріхи дідового кріса. "Кажі слово «паляниця»!" – така його мова.

Це ті Низи й Евріали про яких ми тільки читали – "де общес добро в упадку, забудь отця, забудь і матку, лети повинність исправлять". Це Киї, Щеки і Хориви, які боронять свою Либідь.

Це не просто жінка, яка в'яже шкарпетки бійцям і плете сітки. Це княгиня Ольга, що помститься за свого князя, за всіх синів і княжу дружину. Мамаи стали мамовиськами. Вона спинятиме танк

руками, велично й безстрашно, із притиском у голосі, кричатиме всім окупантам: "Отут, на цій рідній земелечці народилася!"

А придивіться-но, як водномить окреслилися на обличчях шляхетно-горді профілі гетьманш, лютих отаманш, запеклих прапрабабць, які з рогаками йшли в гайдамаки. У мирний час вони чубляться в коментарях, поглядають зизувато, коли стоять у черзі на касі. Проте нині всі Кайдашихи й Мотрі, як одна родина. Це мужні Мирослави із "Захара Беркута" і сміливі Наталки Сірко з "Тигроловів", бо тільки "сміливі завжди мають щастя". Вони збиватимуть дрони банками помідорів, пектимуть сотні пірижків і цілоденно шитимуть розгрукки.

От вертаємося з бомбосховища. Бабця махає своєю гирлигою й каже:

- Я їх оцим лупитиму!
- То твоя зенітка, ба.

А сонні козачата, які йдуть в укриття, тримаючись за мамину руку й не вередують. А школярі-лицарята, які громлять групи з ординськими брехнями. А розкішний гумор, той генетичний подарунок від наших пращурів, те "вдармо ж об землю лихом-журбою", що ми лише тепер змогли розкодувати.

Цю націю не здолати. Народжують дітей, пишуть вірші, співають гімн у бомбосховищах. Це ті, кому не буде переводу. Як казав один воїн: "Ми не кров із молоком – ми кров із часником".

Українці стали суцільним полотном, а не палітрою. Замість меланхолії – лють. Не літості – лютості. Це час самоповернення й самооновлення. Час толоки. Тарас Григорович, Василь Семенович, Євген Филимонович, Степан Андрійович, Лариса Петрівна й Іван Якович пишаються нами.

Одне слово, дьогтю на кутні зуби всім ворогам. Як роса на сонці.

* * *

Другий день поспіль грає в голові "Коли ми станем собою" "Океану Ельзи". Хоча сирена реве та стогне, Славко Вакарчук співає наперекір і всупереч. Віднині сприймаю цю пісню в іншому контексті: зараз, живі задля живих і ненароджених,

сповняємо цивілізаційну місію – виборюємо День, коли ми остаточно станемо собою. Наші вчинки відтепер великі, бо наближають Його. Кожна дія – це діяння.

У той День ми нарешті позбудемося імперської іржі, яка перла й сунула в усі площини: від мислення до культури, від цитування совітських фільмів до баскових і того всього нещастя. Замість московитських серіалів ми матимемо достойний український продукт. На зимові свята здійсниться моя мрія – не транслюватимуть "Шуриків". Щовечора, щодня і щоночі не запихатимуть недолугими "Сватами", тож від такого щастя не гріх буде й повні чари налити. На радіо Христина Соловій прекрасно-звабливо чаруватиме "Українською люттю", вибиватиме в бубон "Дахабраха". "Калуш" привезе з Євробачення перше місце й у кожнісінькій хатині, всі дітоньки й дорослі гоцатимуть під коліскову мами Стефанії, аж голова йтиме обертасом. А ще сонце зійде на заході й закоотиться на сході, бо в маршрутках навіки вічні вимкнуться шансон.

Московські попи злякаються українського духу, як дідько ладану. Тому визволимось й духовно. Їм не буде на кому відпрацьовувати свою методичку. Їх теліпатиме від справжності наших одноголосних молитов за свободу й перемогу – то міць, яку ніколи не осягнуть криводушні фарисеї, що моляться, як пише Тарас, "за кражу, за войну, за кров".

Ми читатимемо розкішні українські видання. У книгарнях не виставлятимуть московське читиво, якого у 2021 було напхом напхано. Якось заскочив у книгарню на Хрещатику, а 90 відсотків книжок не по-нашеському, ех...

До речі, розкрию таємницю, тільки ви нікому анітелень, гаразд? От і добре. Сергій Жадан здобуде Нобеля й наше кохане читальництво зачитуватиме його збірки до дір. Я ж-бо пишатимуся світлиною з ним і автографом самого лавреата.

Ми усвідомимо, що мова – це джавелін, який нам дали предки. Скільки ним не лупи всяку нечисть, він невичерпальний. У ньому, як мінімум, 256 тисяч набоїв, включно з паляницею, полуницею і дзвіницею. Скільки не лупи, не лупцюй, не репіж ним усяку темінь, йому кінця-краю не буде.

Я довіряю безсмертним. А Симон Петлюра писав: "У боротьбі виростає сила". Ми ж виростаємо до себе справжніх. Змінюємо оптику. Окрилюємося не Ікаровим крилом, не ирійним, а лелечим, що повертається на тихі води на ясні зорі, несе нові покоління на безсмертя, на свободу, на кароокість. Ми стаємо сонцем, якому всяке зло, як роса.

Будемо. Проростатимемо у свою землю, доростатимемо до свого неба.

Коли ми станем собою.

* * *

Ми почали цінувати прості речі. 27 днів тому я переймався тим, на яку виставу поїхати, куди гайнути на вихідних: Холодний Яр чи може палац Вінберга? У лютому хотів до Києва. Києва з гудінням метро, а не сирен, сопілкарями в переходах, без хрускоти скла на асфальті. Тепер усі бажання обнулилися до потреб, які не здавалися розкішшю, але в межовій ситуації стали хлібом насущним. Кожен відчув потребу дому, спокою, родини й жагу до життя зі щіпленими зубами. Наші інстинкти увиразнилися.

Ми почали бажати перемоги на восьмому році війни. Шибки, які вилітали від вибуху були надто далеко, щоб їх почути. Далеко кричала чиясь дитина, коли на плечі проступала кров і ширшала на футболці. Далеко сивіли жінки. Вісім років ховали чийогось сина. Війна була далеко від нашого дому. Ми відчули потребу миру й перемоги, коли обстріляли столицю, місто в сусідній області, село за 40 кілометрів, прилеглий квартал. Відтоді в кожного розпочався власний шлях і спільна на всіх дата. Відтак усі обрали свою службу задля однієї перемоги. Невдовзі розкажемо свої історії, поплачемо їх. Прочитаємо, бо вже пишемо.

До наших повсякденних слів додалися "евакуація", "укриття", "тривожна валізка", "повітряна тривога", донедавна читані у книжках і розказані нашими прабабусями. Ті слова, яким немає синонімів. Змінилися звички, бо від тої ночі, коли вперше почув гул ракети я жодного разу не спав так, як звик, а на ніч не знімаю хрестика.

Ми натренувалися розрізняти зброю за звуками й усвідомлювати, що війна – це не прилизані кадри в кіно. Навчилися молитися і проклинати. Заходилися стежити за новинами, як ніколи до цього. Двадцять четвертого лютого почали здригатися від падіння чашок і від гучніше зачинених дверей.

Ми полюбили одне одного. Познайомилися в бомбосховищах, хоча живемо на одній вулиці 20 років чи й усе життя. Повідомлення "як ти?" стало свідченням найдужчої любови й найбільшим щастям, коли на нього відповіли. Коли є кому відповісти. Раптом зловили себе на думці, що чийсь номер доведеться видалити, бо після другого і третього дзвінків ідуть довгі гудки – а звідти тиша.

Ми перестали скиглити про те, як усе погано. Про старий ремонт, кепську роботу, ламане авто, про "мені немає чого одягти". Яюсь, точно не згадати, збагнули, що все це стане непотрібним, одного снаряда достатньо для того, що збираєш роками. Мабуть, після кадрів перших обстрілів чи тоді, коли побачили в магазині пару біженців, чоловіка та дружину, у спортивних костюмах, із одним наплічником і наляканими очима. Тоді зрозуміли все.

Ми заболіли кожним клаптиком країни. Відчули біль географії. Нам бухкає у скронях Києвом, судомить голодний Маріуполь, сльозиться Харковом. У цьому, певно, і є найбільша єдність. І реквієм водночас.

Ми почали жити сьогодні. Нині й тепер, тут і зараз. Дякувати рідним. Дякувати за ще один день. Бути вдячними військовим. За те, що живий.

Не відмовляйтеся мріяти про завтра. Думайте про те, як після перемоги поклечете всіх друзів, зі Львова й Києва, і відсвяткуєте своє друге день народження, бо зараз народжуємося вдруге. Країна теж. Думайте про те, як цвістиме ваш сад. Якщо немає, то насадите. Спершу вимрійте його. А ще ліпше, хай намалює його ваша дитина. От хоча б задля неї ви мусите вижити на зло всім ворогам і дияволам, аби посадити цей сад. Вижити задля мрії про світ без сирен.

Бо колись у нас було інше життя. І неодмінно буде.

* * *

Місяць сирен, бомбосховищ і заклеєних скотчем вікон. Двадцять четверте лютого, яке триває двадцять дев'ять днів. Хтось почав збирати теплі речі, навчився плести вузлики на сітках, дехто записався в Червоний Хрест і розселяє переселенців. За цей час у декого цілковито змінилося життя. У когось його відібрали й людина стала статистикою, тому ім'я відібрали теж. Щоденні звички, лінії на долонях, сірі чи карі вмістилися в цифру. У цьому, мабуть, криється весь біль війни. Найпечальніша істина. І найбільший обов'язок живих – зберегти імена. Ніколи не вгадати, коли станеш ще одним числом у статистиці. За день до війни про це не знають. За день до того, як стати цифрою.

Пам'ятаю ранкові новини й короткі, як діагноз телефонні розмови. Війна не була неочікуваною, позаяк восьмий рік, просто не щодня прокидаєшся з повідомленнями про те, як десь розриваються ракети. О сьомій ранку війни не було усвідомлення, переживання історичного моменту. Це почувати, як у горлі збільшується, набухає серце й у голові шумує кров. Уже потім були кадри обстрілів, черг на кордоні і присмак металу. Спершу чуєш його на язиці, а відтак відчуваєш у ніздрях. Війна – це відчуття металу.

Усі дні думаю про людську жорстокість. Є дві речі, які ніколи не поясню: безкрайня дурість і безмежна бездушність. Кров на скронях у Бабиному Яру, тіні ГУЛАГу, люди в товарняках так і не стали лектурою. Нічого не навчили. Ілон Маск колонізує Марс, із одного краю планети водномить можна написати в інший, соцмережі, смартфони, швидкісні потяги. А в цей час від зневоднення помирає дівчинка. На театр падають снаряди. Ховають у братській могилі.

2022 – синонім середньовіччя. Рік налитих кров'ю очей і рук, що не здригаються.

Живу у двох світах. Один із них – література. До війни читав до першої ночі, утім світло нині – довоєнна розкіш, допізна не посвітиш. За цей місяць глибше зрозумів "Крадійку книжок" Маркуса Зузака. Андрухович рятував мене п'ятьма романами. Так навесні 2020, коли карантин видавався нам шеолом і пеклом, то зі мною були "Декамерон" і "Чума" Камю, знов актуальна.

Я не раз згадую Ремарка, якого читав у 10 класі й, певно, ще тоді все збагнув. Часто навідує Орвелл, бо досі є ті, кому "війна – це мир, свобода – це рабство, нещасття – сила". На рядку із "Книги Якова" Ольги Токарчук, що "війна – це така суміш ярмарку і нічного жахиття" щось у мені обірвалося. Удруге.

На 18 день війни повернувся до англійської. Віднайшов у словнику "abeyance", що перекладається, як стан непевності, невідомости або очікування. Слово, що ввібрало наші стани й емоції, синонім війни. Проте жоден словник чи нова лексика не витлумачать нашої вселенської тиші й такого ж болю.

Місяць війни. Чотири тижні боротьби за життя. Якось глянув на вечірнє сонце й подумав: "Боже, як хочеться жити". Попри запах, і присмак, і відчуття металу, хочеться. І всотє мене дивуватиме фраза, що до війни можна звикнути. Не можна. Та й не треба.

Сьогодні 29-й день війни. Але колись буде й останній. Переможний день.

* * *

Куди ж ви дивитесь, народи?

Скільки треба Буч, Ірпенів, Гостомелів, Маріуполів, аби світ отверезів? Скільки зв'язаних рук, братських могил, згвалтованих дівчаток? Доки "занепокоєні" світові лідери обирають газ і нафту, на очах хлопчика стріляють у батька, гвалтують чиюсь матір, батьки ховають своїх дітей у подвір'ях, на дорогах сотні вбитих. На Київщині просять не привозити дитяче харчування.

Усе це у XXI столітті. Зараз.

Відтепер немає російського живопису, бо є Буча. Немає великого театру, кіно, бо є бомбардування театру в Маріуполі. Немає їхньої музики, бо є постріли в беззбройних. Немає московського патріархату, бо є братські могили. Є новий Бабин Яр.

Конвенції, домовленості виявилися яловими й непотрібними, патосними словами. Час позбутися жодних ілюзій, адже постало абсолютне Зло. Замовчувати його, такий же гріх, як і творити.

Європо, Америку, Світе, не мовчіть. За кожне ваше зволікання ми платимо життями. Не спостерігайте, а дійте.

Це геноцид українців. Росія вбиває нас.

Це трагедія про яку не можна мовчати.

ПОЗА ЩОДЕННИКАМИ

Його життя – це чин. Його позиція – це діяння. Він – володар у царстві духу, поет Любови.

Це мужність засвідчити *"чия правда, чия кривда і чії ми діти", "наша дума, наша пісня не вмре, не загине", "не вмирає душа наша, не вмирає воля"*.

Це потреба правди, як оприявлення святого – *"нехай же серце плаче, просить святої правди на землі", "блаженний муж на лукаву не вступає раду, і не стане на путь злого, і з лютим не сяде"*.

Це великий гнів до свого народу – *"кругом неправда і неволя, народ замучений мовчить", "раби, подножки, грязь Москви, варшавське сміття"* і не менша милість – *"розкуються незабаром заковані люде", "обніміте ж, брати мої, найменшого брата"*.

Це викорінювати раба-в-собі – *"страшно впасти у кайдани, умирать в неволі, а це гірше – спати, спати, і спати на волі"*, натомість мати позицію – *"та не однаково мені"*.

Це благословляти борців за свободу – *"борітеся – поборете, вам Бог помагає!", "за святую правду-волю розбойник не стане"* і проклясти тих, хто несе війну й неволю – *"напоїть всіх імператорів би стало з дітьми і внуками, втопить в сльозах удов'їх"*.

Це віра в любов до добра, адже *"діла добрих оновляться, діла злих загинуть"* і добро Любови, бо *"і на оновленій землі врага не буде, супостата, а буде син, і буде мати, і будуть люде на землі"*. Це любити *"серцем, не красою"*.

Це молитися за Неї – *"свою Україну любіть. Любіть її... Во время люте, в остатню тяжкую минуту за неї Господа моліть"*.

Це осягнути істини, що *"у всякого своя доля і свій шлях широкий", "єсть на світі доля, а хто її знає? єсть на світі воля, а хто її має?"*. Це пошук і віднаходження вічного, бо *"все йде, все минає – і краю немає"*.

Це сміливість назвати жінку *"моє свято чорнобриве"*, а матір – свідченням земного раю: *"У наших раї на землі нічого кращого немає, як тая мати молодая з своїм дитяточком малим"*. Це ніжна душа-лілея, що дітей визнає за янголів: *"Отож і спить собі дитина, мов янгеляточко в Раю"*.

Це докоряти за те, що дивимося, а не бачимо, слухаємо, та не чуємо, читаємо, та не вчитуємося: *"Либонь, уже десяте літо, як людям дав я "Кобзаря", а їм неначе рот зашито, ніхто й не гавкне, не лайне, неначе й не було мене", "в багно погане заховали алмаз мій чистий, дорогий"*.

Це вірити, любити і знати – *"надія, брате, не вмирає"*.

Це слово, що стає оберегом і Духом – *"ради їх, людей закованих моїх, убогих, нищих... Возвеличу малих отих рабів німих! Я на сторожі коло їх поставлю слово"*.

Це бути в часі й позачасі. Це послання всім мертвим, і живим, і ненарожденним – нам:

*І оживе добра слава,
Слава України,
І світ ясний, невечерній
Тихо засіяє...*

* * *

Якби у 13 років я не натрапив на її "Пісеньку з варіаціями", то ніколи б не почав писати вірші – *"слова, як сонце сходили в мені"*. Читав усе, що можна було віднайти й думав: *"І я так хочу"*. Утім у мене вірші, просто вірші, а в Неї *"якийсь безсмертний дотик до душі"*.

Можу цитувати напам'ять, говорити її рядками. Коли запізнююся, то неодмінно скажу Ліною: *"Не час минає, а минаєм ми"*. Ніколи не допускаю *"такої мислі, що Бог покаже нам неласку. Життя людського строки стислі. Немає часу на поразку"*.

Це портативна мудрість у якій завше смакуєш глибиною. Бо вона – *"це завжди неповторність"*. Бо *"все на світі треба пережити, і кожен фініш – це, по суті, старт"*.

Це *"завмерти, слухати, не дихать"* від кристалу любови, що *"буває раз в ніколи"*. Це кохання, як ніжність самочинна й тиша грозова. Це прийти в життя твоє, це тихий погляд, що п'янить, *"тихе сяйво над моєю долею"*. Любити дивно-вишукано, *"до оніміння, до стогону, до сліз"*. Любов'ю, що *"чолом сягала неба"*.

Це ловити вічність, адже *"буває мить якогось потрясіння: побачиш світ, як вперше у житті"*. Це прагнення *"краси – і тільки, трішечки краси"*. Це не тривіальні метафори. *"Це, може, навіть і не вірші, а квіти, кинуті тобі"*.

Це свобода внутрішня й зовнішня, чиста, як озон – *"моя свобода завжди при мені", "не будь рабом і смійся як Рабле"*.

Це звучати тут-і-тепер, бо *"усе іде, але не все минає над берегами вічної ріки"*. Виставляти життєво необхідні орієнтири на всі прийдешні й теперішні: *"Є боротьба за долю України. А решта все – велике мискоборство"*, бо *"хто за що, а ми за незалежність"*. Бути сучасною вчора й сьогодні: *"Історії ж бо пишуть на столі. Ми ж пишемо кров'ю на своїй землі"*. Це розтин часу й епох, пам'яті, вічності – *"тут на землі я шукаю хоч слід роду мого у плачах та легендах"*.

Мій підліток досі мріє зустрітися з Нею. Часом бачимося між рядками, між збірками, між іншим. Подякував би за ніжність, за красу, за вічне. За цю потребу слова, як молитви. За поезію-музику, за поезію-світло. За крила й висоту. За моє найбільше бажання:

*І якби на те моя воля,
написав би я скрізь курсивами:
– Так багато на світі горя,
люди, будьте взаємно красивими!*

Я думаю про Вас. Я знаю, що Ви є. Моя душа й від цього вже світає.

СТАНЕТЬСЯ ЛІТО

У середині серпня брати їхали на море й залишали мені біле розпечене сонце, спогади їхнього сміху у вітальні й запах скошеної трави.

Валізи, з обліпленою марками шкірою, лягали на задне сидіння автівки, як екзотичні пузаті тварини, нашіптувані зі східних казок. Діл, мій задержуватий старший брат, уможував їх у два хиткі стоси, і ледве причинивши дверцята, пістрявий хмарочос із гуркотом гримав додолу. Туга лінія брів прокреслювала на

братовому обличчі суцільну смугу невдоволення. Із дратівливим підстрибом він повертався до машини і вкотре складав валізи одне на одну, як щільну колоду карт.

Тим часом я сидів принишклий на яблуні, над самим лискучим тілом автівки, позираючи крізь мереживо листя, просвітлене рентгеном сонця наскрізь, із усіма жилками й венами, на те, як Діл утретє склав валізи, а їхні тужаві черевця грюкнули донизу.

Бабуся, мовби чаклунка серпня, сходила на веранду, тримаючи у плетивах рушників ще теплу, закутану посудину. Вона розклала на столі тарілки, подарований кимось порцеляновий сервіз, який простоював пів літа музейною оздобою, чималу тарелю пругких слив і диню-репанку.

Так було завжди.

Із поквапливих голосів, серед калейдоскопу поспішних рухів з'явиться бабуся. Вона розчинятиме скрипльві дверцята, дістане круглясту, глибоку миску й сипатиме пухкі сніжинки борошна. Вона промовлятиме до себе знані їй слова, шелестітиме сторінками губ несказану літню мову, рецепти пирогів, формули пампушок із полуничною підливою й покроплених медом хрумких коржиків. Цієї алхімії не віднайти в жодному пожовклому нотатнику, засмальцьованому цератовому зошиті із затертими обкладинками – алхімія була вмережана в її руки. Бабуся спече яблучний чи малиновий пиріг, і хлопне з дзвінкою карафи у прозорі склянки темнорожевого вишневого компоту, цього трунку з артерій дерев і просвітленого листя.

За бабусею можна писати літописи літа, книгу безтурботних вакацій, бо кожне літо лишає на ній зморшку, легкий сонячний жест.

– Злазь! Чуєш, злазь, малий! – з веранди вигулькує чорнява голова Діла, гукаючи мене з розбишакуватою, суто хлоп'ячою смішинкою в голосі.

Я стаю на вузлуваті гілки, відгортаючи шатро листя, втискуючи руки у тверді основи дерев'яни. На руках залишаються химерні відбитки, татуювання кори й липких пухирців глею, і зелене яблуко, туге, як колінце, задовго до лункого приземлення, в польоті з піднебесної гілки черкає мою литку.

"Добре, що не на голову", – думається мені.

Крізь просвіти пронизаного сонцем листя, яблуко зі скибочкою хмари м'яко гупає об темне волосся трави й заплітається в зеленястому моріжку.

"Як добре, що я не яблуко й ніколи не впаду", – думається мені.

На веранді, в золотому розтопленому світлі, шурхотять тріпотливими серветками, парує пахучий пиріг і всі жваво гомонять, мов на чийсь день народження.

Мама, схилившись до середини столу, в миготливих відсвітах порцеляни, м'яко крає пухкий вишневий пиріг, розкладаючи кожному в тарілку великий жовтавий кусень ще теплої випічки із хрусткою скоринною.

Веранда, наповнена високим сміхом братів, викличним і гучним, аж під самою стелею, по самі вінця, не втримує того задерикуватого, хлоп'ячого сміху й він струмує на підстрижений газон, просотується в сухе серпцеве повітря, і наповнює подвір'я з віддихом м'яти, й невзаємне перешіптування саду, доки відчутними на дотик струминами розливається розпеченою полудневою вулицею.

Я заливаюся сміхом, як і вони, не знаючи з чого вони сміються. Я несамовито регочу й від їхнього сміху хочеться жити. Це нікому непоясненне відчуття, навіть самому собі. Від цього реготу, від білих намистин братових зубів і пирога, що духмяніє вишнями й теплим тістом хочеться жити.

– Чого ти хочеш, дурнику? От чого ти хочеш? – крізь непогамовне відлуння сміху, аж хапаючись за живіт озивається Вейн, мій ще один брат.

Він страшенно сміхотливий і щоразу, приїжджаючи з міста, ще не витрусивши камінців із запилених кросівок, віддалік, від самої вулиці, підморгуючи до мене метеликами вій, поспіхом длубається в наплічнику й витягає паперовий згорток. Він дещо схиляється тулубом і вкладає пакунок мені в руку: "На! Дивись, малий!" Я похапцем розриваю папір і різнокольорові мерехтливі цукерки блискають проти сонця. Вейн закидає назад біляву голову, сміється до сонця, до неба, відтак підхоплює мене на

дужі, пропахлі затхлістю лабораторії руки й ми сміємося синхронно й ритмічно.

У малиновому надвечір'ї, коли вляжеться курява й вікна пломенітимуть присмерковими відблесками, всі сидітимуть на веранді, дзеленькаючи чайними ложками об денце чашок, я розмотуватиму мерехтливі обгортки цукерок, а на язичі розм'якне солодке шоколадне тільце й нестримний сміх Вейна лунко розкришиться на зубах.

– Чого я хочу? Хотів би побачити Лондон, Прованс, Небраску, Мюнхен. Хотів би на день на безлюдний острів, бо без такого пришепкуватого, як ти й дня не проживеш, – Діл жартома штовхає Вейна у плече братерським штурханцем, жестом, який вибуває з пам'яті, коли дорослішають. – Хотів би втрапити у страшенну бійку, у нічному передмісті, на вулиці без живої душі й ліхтарів. Зустріти новий рік у автівці, в засніженій дорозі, десь біля кордону, а опівночі почути голос диктора, що вийшов із радіо. Побороти немейського лева. Позбивати довбнею головошки ларнейської гідри. Опісля всього вижити, написати роман і гайнути з усіма вами в навколосвітню подорож. А на старість, закутаний у картатий плед, коли буде мені вісімдесят, набридати цими історіями своїм надокучливим онукам, похитуючись у кріслі.

Після гостросюжетного мрієва, Діл і Вейн заходяться реготом, як підлітки на великій перерві, лясаючи одне одного по спині. Їхній високий сміх, викличний і гучний, розплескує мовчання полудня по розімлілій від спеки вулиці.

Діл укотре складає стоси пузатих валіз. Він робить це так поквалпно, його руки миготять, як у чарівника, мовбито їх тисяча, швидких, як джмелі на осонні. Хитлява споруда хилиться додолу, м'яко порипуючи тужавою шкірою, перехняблюється набік і розповзається по всьому салону, як тале тришарове морозиво, допоки з веранди не зійшов тато. Він перетнув зеленаву густизну газону, що пружинно хрускотить під ногами і, мружачи очі від сонця, наче їх позаливано медом, уклав клавіші валіз так міцно й рівненько, мов по шнурочку.

Я зійшов із веранди в купіль суботнього полудня. Після притлумленого світла жовтогарячі мідяки жару незримо розсипалися по руках, розтанули на обличчі смагливим серпанком.

Брати вже їхали. Мама, пригортала обох білими квітами рук, цілувала, залишаючи теплі відбитки на щоках. Діл і Вейн, залляті сонцем, присмаглими, мов намащеними лаком, руками обіймали батьків, схилялися всім тулубом до бабусі, що стояла в ореолі сивини, пронизаної сонцем, мов лілейно-білий дух.

Брати схилюлися до мене.

– Я привезу тобі запах моря, – запевняв Діл, куйовдячи шорсткою долонею мій чуб. – Привезу в банці. Коли взимку всі бродитимуть по снігу й залишатимуть грузький слід, коли наш сонний сад повернеться на другий бік до самого березня, ти розкрутиш банку і всотаєш три літри моря.

– А зі мною нічого не станеться?

– Станеться літо, – Діл куйовдить соломі чуба й усміхається круглястими западинками на щоках.

– А як захочеш буйної зелені нашого саду, я тобі намалюю його. Сад, де падають яблука з теплими скибками хмари, – білими намистинами всміхнувся Вейн.

Я стою з батьками й бабусею у прямокутнику сонячного блиску. Діл заводить машину й вони обоє махають нам білими птахами долонь, автівка тане за рогом, як зникає літо.

Білі тротуари, ледь брижуваті в серпневому надвечір'ї, веранди, що у присмерках виповнюють вулицю вином і пахощами бісквітів, блідо-рожеве листя, пронизане призахідним сонцем.

Піняві хмаринки, жовтуваті по краях, куйовдяться на горішніх гілках яблуні, ладні от-от упасти з тугими, як колінця яблуками. За декілька днів вони повзтимуть синім димком на захід і пахнуть гиркуватим листям, мов чорним чаєм.

Сад обернеться вві сні на другий бік. Сонце догоратиме на стінах.

Три літри моря випурхне з банки. На білому прямокутнику зошита довго-довго падатимуть яблука з теплими скибками хмар.

"Як добре, що я не яблуко й ніколи не впаду", – думається мені.

Біле розпечене сонце. Спогади їхнього сміху у вітальні. Запах скошеної трави.

Аліна ЗАЙЧЕНКО
*Дніпровський національний
університет імені Олеся Гончара,
філологічний факультет,
спеціальність "Англійська філологія"*

ВОДА (Трилогія)

Життєдайна сила

Одного року майже в усьому світі була велика засуха. Земля засохла, попечені сонцем рослини пожовкли, люди не могли втамувати спрагу. Майже півроку не було дощів. Багато річок майже повністю висохли, і ніхто не знав порятунку. Разом із водою зникли і людські стосунки. Люди стали злими, підступними, безжалісними. Вони були готові на все заради своєї вигоди. Духовні цінності мільйонів мешканців планети були десь дуже глибоко.

І тільки де-не-де залишились люди з чистою душею й добрим серцем, ті, що турбувались не тільки про себе, а й про інших, своїх близьких і рідних. Вони вірили в краще і вважали, що диво ось-ось настане.

Наближалось свято Івана Купала. Марічка за старим звичаєм сплела вінок, але пускати його не було куди. Тож, вона завітчала своє довге волосся й пішла до лісу – дівчина згадала давнє повір'я: "Хто в цей день знайде квітку папороті, той не матиме нездійснених бажань".

Красуня пішла вузькою стежкою, все далі й далі заходячи в хащі, котрі поглинали її все більше. Чим далі вона заходила, тим більше відчувала свою силу і впевненість у тому, що квітка вже близько. Ноги несли її все швидше й швидше, іноді не оминаючи гострого гілля на землі. Дивно, але протягом всієї подорожі вона ніби відчувала чиясь присутність. Та це не лякало її – навпаки, їй здавалось, що її оберігають.

І ось Марічка відсунула гілку ще одного дерева і побачила перед собою папороть, а на ній – червону квітку, яка переливалася на сонці. Вона підійшла ближче, простягла руку – і раптом поруч

з'явилася жінка у зеленому вбранні, вкрита польовими квітами. "Стривай, – промовила Німфа: для того, щоб твої бажання здійснились, потрібно принести "жертву", яка закам'яніє назавжди". – Але в мене тільки одне бажання: я хочу, щоб пішов дощ – чистий, свіжий, який змиє тугу з людських облич, – відповіла дівчина. – Це не має значення. – Але я не хочу приносити жертв. – Подумай гарненько. Ціною життя однієї людини ти врятуєш мільйони інших. – Я нікого не вбиватиму! – Це твій вибір. Якщо ти не скористаєшся можливістю, квітка зів'яне, і тобі нікого не вдасться врятувати. – Що ж, – вагаючись, почала Марічка, – тоді я буду жертвою... – Ти впевнена? – Так. Я ніколи не зможу вбити, але людей потрібно рятувати. Тож я все вирішила.

Марічка доторкнулася до квітки, заплющила очі і промовила: "Хочу, щоб з'явилась вода, щоб люди жили в мирі та злагоді". Їй не було шкода свого життя заради блага інших. Вона посміхалась і була щаслива, що врятує людей. Шкода було лише, що не зможе побачити цього.

Дівчина стояла декілька хвилин в очікуванні смерті, але нічого не відбулось: на її добре, чисте серце не подіяли чари квітки. Коли вона розплющила очі, поряд не було ані Німфи, ані папороті. Тільки маленьке джерельце пробивалося з-під землі. Вода в ньому була прозора, чиста, як кришталь. Марічка нахилилася для того, щоб напитись, але перед нею вже був струмок. Вона пішла за "течією" і потрапила до висохлої річки свого села: вода прибувала дуже швидко. Не встигла дівчина дійти до хати, як пішов теплий літній дощ. Усі мешканці вийшли зі своїх домівок і не вірили своїм очам. Вони простягали руки до неба і дякували Богові за милість. Марічка теж благословила Господа: вона була впевнена, що всі її пригоди трапились завдяки йому.

Життєдайна краплинка

Була дуже весела краплинка води. Щойно вона випала лагідним літнім дощиком разом зі своїми сестричками. У грайливих променях сонця краплинка закружляла в дивовижному танці навколо веселки й ніжно спустилася на пелюстки лісової квітки.

Аж ось, раптом і дівочі співи лунають лісом. Це дівчата, переповнені радістю очікування свята Івана Купала, збирають різнобарвні квіти. "Яка чудова квітка", – вигукнула Марічка. І краплина-мандрівниця, перехопивши подих, колишеться серед інших краплинок на духмяних квітах у дівочих руках.

Яскравою перлиною засяяла краплинка на найкращій квітці вінка. І коли розпалили багаття в чарівну ніч на Івана Купала, дівчата, загадавши бажання, спустили свої вінки на воду. Краплинка разом з мільйонами своїх сестричок попливла Дніпром до Чорного моря, наспівуючи пісеньку:

Я – краплинка маленька
Із неба далекого,
Я до вас прилетіла
На крилах лелеки.
Я несу в собі пам'ять
Про Всесвіт яскравий,
Про веселки і грози,
Сніги й водограї!
Не одна я – мільйони
Краплинок всесильних.
Я життя дам ожині
І хліба родині
На безкрайніх просторах
Моєї України!

І б'ються в унісон серця мільйонів українців, і пливуть дружно енергійні краплинки, насичені дівочими думками й мріями про сімейне життя, злагоду й мир!

Вода

– Життя зародилося мільйони років тому, ще тоді, коли на Землі були тільки гори й вода. Вода... Вона дає початок усьому, що оточує нас сьогодні. Вона несе легкість та могутність, силу та енергію, життя в усіх його проявах. Вона, така проста й елементарна, є сильнішою за найпотужнішу зброю. Вода дає нам життя. Вона ж його може й забрати.

– Яким чином?

– Своїм зникненням.

Тоді Марічка засмучено опустила очі, провела рукою по прозорій прохолодній воді. Вона почала вдивлятися у хвилі, а потім поглянула на краплі води на своїй блідій руці. Вони нагадували їй сльози, гіркі та чисті, ті, які вона виплакала, коли в село вночі увірвались німці та на її очах убили матір і спалили ціле село. Ці краплі навіювали їй спогад про те, як вона ледве вирвалася з рук нацистів, бігла куди очі гляділи, а потім впала й наступного дня прокинулася серед степу.

Поряд із нею сидів Степан, похмурий та збентежений. Вони сиділи на березі Дніпра в очікуванні на перевізника. Той мав переправити їх на інший берег, щоб утікачі не потрапили до рук загарбників.

Підплив човен. Перевізник, вже зовсім старий, сивий та скалічений життям, поволі рухав веслами. Його звали Микола. Микола Задорожний. Його предками були козаки, ті самі козаки, про яких і досі співають пісні. Він ніколи не забував про це. Перша світова наклала на нього свій відбиток – забрала двох його синів, разом з якими він завжди воював пліч-о-пліч. Зараз же він став зовсім старим і не міг захищати свою Батьківщину, як це було двадцять років тому. Через це його сірі очі завжди були похмурими, а лоб був усіяний глибокими зморшками. Зневажливо глянувши на втікачів, дід глухо озвався:

– Покваптеся.

Марічка оглянулася назад. Вона вирішила ще раз подивитись на цю мальовничу місцину, у глибині душі розуміючи, що більше, мабуть, ніколи сюди не повернеться. Побачивши волошки, вона згадала материні очі, такі ж блакитні й чисті, наповнені любов'ю та розумінням. Дві кришталеві сльозинки потекли по щоках дівчини. Вона схопилася з човна, у якому вже сиділа, підбігла до квітів та зірвала їх.

– Вони навіть пахнуть так само, як матір, – сказала дівчина, притискаючи квіти до обличчя.

Потім вона згадала про батька. Перед її очима постав тато з лагідною усмішкою та спокійним поглядом. Тепер же від нього залишився тільки медальйон, який він віддав доньці, коли йшов на фронт. Дівчина згадала про ті часи, коли вони утрюх були разом, коли вони були щасливі, живучи під мирним небом над головою.

Степан замилювався Марічкою, в яку був закоханий. Вони познайомились декілька днів тому, коли він знайшов її в степу. Вона лежала на траві й була схожою на лісову німфу. Тоді він зрозумів, що нікого гарнішого за неї ще не бачив.

– Поспішайте! Німці вже близько! – гукнув перевізник. Кожного дня він перевозив таких, як вони – тих, хто хотів жити. Задорожному було прикро дивитися на те, як здорові та могутні парубки відмовлялись захищати Україну. Тоді він одразу згадував про своїх Василя й Тараса, які були готові покласти життя за Вітчизну. Він думав про своїх соколів, яких нещадно забрала війна...

Дівчина стрибнула до човна, з сумом усвідомлюючи, що то був лише спогад. Човен колихнувся раз, другий, потім почав зі скрипом відпливати від берега, вкритого квітами. Вже тоді було чутно стукіт копит. Це були коні тих, кого всі боялися як вогню, тих, від кого ніхто не йшов живим.

Коли вони вже були на середині річки, на горизонті з'явився солдат із хижими очами. Це був той, від кого відчайдушно намагалися втекти Степан та Марічка. Це був їхній смертний вирок.

Німець зліз з коня і, побачивши втікачів, дістав пістоль. Перевізник побачив, як у Марічку цілиться фашист, й одразу став перед нею, закривши своїм тілом. Один постріл, і за мить Задорожний впав замертво, поранений у саме серце. Ще один постріл, і Марічка впала, опинившись поза човном. Степан плігнув за нею, сподіваючись урятувати...

* * *

Марічка розплющила очі. Вона лежала на іншому березі річки, протилежному до того, на якому вони зустріли перевізника. Поряд із нею сидів Степан, що дивився в небесну блакить.

– Як ми тут опинились? – запитала дівчина.

– Я переправив тебе сюди після того, як у тебе вистрелили.

– Як я залишилася живою?

– Ось це тебе врятувало, – Степан простягнув увігнутий шматок заліза. Це був медальйон Марійчиного батька.

– Невже?

– Куля потрапила саме в нього.

Дівчина зрозуміла, що навіть на відстані батько її оберігає, і на очі наверталися сльози.

– Де німець?

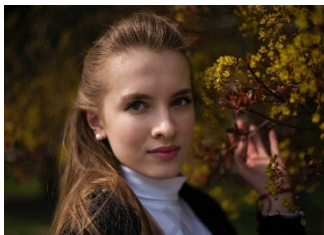
– Він подумав, що всі ми загинули і, не побачивши більше нікого, пішов геть. Проте скоро вони повернуться.

– А що з перевізником?

– Він загинув...

– Усе це через мене, – заплакала дівчина.

– Він хотів захистити тебе й знав, чим це може скінчитися. Його довгі роки мучили докори сумління через те, що він не зміг урятувати власних дітей. Тепер вода змиє його печаль і біль втрати. Вона принесе його тіло до синів, а їхні душі нарешті зустрінуться...

Анастасія ВОРОНОВА

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
Навчально-науковий
інститут філології,
спеціальність "Українська філологія"*

ТРОЯНДА, АБО ІСТОРІЯ КОХАННЯ XVIII–XIX століття

Розділ I

Наша оповідь розпочинається в завітчаній і загадковій, сильній і незламній, ніжній і затишній країні. У часи, коли дівчата могли відмовитися від сватання, просто давши гарбуза. Коли в кожній хаті був солом'яний дах, божник із вишитими власноруч рушниками та величезна скриня з посагом для доні.

Саме тоді й відбулася ця історія.

У мальовничому селі Кривошиїнці, що під Києвом, жила родина справжніх українців – Івана та Варварочки Гнатюків. Вони були вже немолоді.

Голові родини – 35, дружині – 25. Незважаючи на те, що Варюня була неймовірно красивою, працьовитою, розумною, вона не змогла рано вийти заміж через суворого батька, котрий хотів знайти для доньки найкращу партію, але так і не знайшов, помер...

Іван ніколи не вірив у силу кохання, уважав, що ще не народилася така жінка, яка могла б заповнити його серце. Притримувався такої думки доти, поки не зустрів Варюню, котра цілком оволоділа ним.

На момент одруження Варці було вже 25, а Івану – 35. У такому віці люди зазвичай починають думати про продовження роду. Гнатюки – не виняток.

Минали роки, родина міцнішала, а дітей так і не було. Нарешті на сьомий рік подружнього життя сталося диво – у них народилася донечка! Її назвали Настунею, на честь матері Івана, яка померла незадовго до народження онучки.

Батьки обожнювали доньку. Кожного дня дякували Господу за неї. Ще з дитинства було зрозуміло, що Настуня пішла в маму. Була така ж добра, чуйна, неймовірно красива, але водночас – вперта й цілеспрямована. Усі навколо знали, що з таким характером вона не пропаде. Минали роки. Настуня виросла, погарнішала. Її густе чорне волосся прекрасно поєднувалося із червоною стрічкою в широку косу, яка торкалася тендітної талії. А очі!? Ох, ці очі кольору океану, у яких, незважаючи на ще зовсім юний вік, простежувалися глибина та мудрість. Не встигли батьки обернутися, як їхня маленька Троянда (так називав батько) обернулася на вже дорослу дівчину.

Настуня дуже любила природу, тому часто гуляла лісом. Могла годинами там бути, дослухатися до звуків навколишнього світу: трелів птахів, мелодій струмочків, шуму рослин. Дівчині подобалася свобода, вона хотіла насолоджуватися кожною хвилиною життя, але старші Гнатюки не поділяли таких поглядів:

– Настуню, донечко, ти вже доросла, у самому розквіті сил, а ми з батьком в'янемо день за днем. Нам вже важко втримувати все на собі. Ми порадилися і вирішили: у тебе є рік, аби влаштувати особисте життя, стати самостійною та відповідальною.

– Але, мамо...

– Ніяких "але"! – сердито відповів батько і додав: Дитино, якщо до 18 років ти не знайдеш собі хорошої пари, ми з матір'ю віддамо тебе за першого зустрічного, і це не обговорюється!

Батьки любили доньку, а суворими були лише тому, що хотіли для неї найкращого. Настуня це розуміла, але не хотіла настільки швидко прощатися із безтурботним життям. Однак вона не могла піти проти волі батьків, тому, гуляючи лісом, почала задумуватися про майбутнього чоловіка: "Ох, і завдали мені матуся з таточком клопоту, сиди тепер і думай: кого ж обрати?". А вибрати Настуні було з кого, парубки аж у черги шикувалися за нею. Першим на думку спав Андрій Войтюк, місцевий коваль. "Чому б і ні? – роздумувала дівчина, а потім додала: Він вродливий, сильний, кумедний, хоча... по селі ходять чутки, що його мати – справжня стерво, котра вижме з невістки всі соки. А воно мені треба? Тоді, може, Тимофій – Довбишів син? Ой, ні... У нього ніс картоплею, він страшний, як жаба. Як я могла про нього подумати? Феєєєє, як бридко! А якщо обрати Василя, у котрого батько тримає шинок? Він парубок моторний, веселий, проте... є одне "але". Василь – матусин синочок, який постійно ховається за її спідницею. Нащо він мені такий здався?.. Що ж, напевно, немає такого чоловіка, який міг би вкрасти моє серце назавжди й показати справжню силу кохання! Ех, де ж він, мій принц на білому коні?"

Ось так, у роздумах і мріях, Настуня провела свій час у лісі, а там, як відомо, ховається безліч таємниць і несподіванок...

Розділ II

Ліс улітку.... Ах, як тут чудово! Він зачаровує, надихає, пестить своїми пахощами та розмаїттям рослин. У ньому витає атмосфера загадковості та неочікуваності. Саме таким лісом блукала замріяна Настуня, аж раптом цю ідилію порушив якийсь шурхіт. Здавалося, ніби хтось танцює на сухому гіллі, пробуджуючи все навколо. Гнатюкову доньку це здивувало, адже вона ніколи не бачила тут жодної живої душі.

– Хто тут? – крикнула Настуня.

Але відповіді не було, шурхіт зненацька затих. Дівчина насторожилася. Не встигла обернутися, як хтось підкрався позаду та схопив її за талію. Вона закричала.

– Тихесенько, красуне!

– А най би тебе качка копнула! Хто ти, бісовий сину? – гримнула Настуня, скидаючи із себе руки незнайомця. – Кажи, бо знову закричу!

– Не потрібно, – озвався юнак. – Мене звати Мирон, я із сусіднього села. Ми з друзями вчора гуляли до вечора й забрели до цього лісу, а зараз я нікого з них не можу знайти.

– А чому це я вас ніколи тут не бачила, якщо дійсно із сусіднього села? – поцікавилася Настуня.

– Але ж я тебе раніше теж ніколи не бачив!

– Ти ба, він ще й жартувати намагається!

– А мені плакати чи що? Це ж добре, коли людина має почуття гумору.

– Я і не кажу, що погано. Просто не люблю, коли такі нахаби дозволяють собі все, що їм заманеться! – відповіла Настуня.

– Та хіба я нахаба? Ну, може, зовсім трішки, але ж не зі зла. Вибач, серденько, більше не буду. Нумо краще знайомитись! Як я вже і казав, мене звати Мирон, а тебе як кличуть?

Настуня не була легковажною дівчиною. Не відкривала душу першому зустрічному і до власних почуттів ставилася обачно, але зараз її ніби підмінили.

Настуні хотілося і далі розмовляти з Мироном, вона кокетувала з ним. Майже з першої миті знайомства потонула в його зелених, навіть смарагдових очах. З кожним словом парубка вона все більше закохувалася у той бас. Настуні сподобався Мирон, але не хотіла цього виказувати.

– Я Настуня, дочка Івана Гнатюка.

– Настуня... Яке чудове ім'я! – з посмішкою промовив хлопець.

Мирону вона теж сподобалася. Він хотів дізнатися про неї якомога більше, щоб потім знайти, тому почав розпитувати:

– А що ти робиш у лісі одна? Негоже такій кралі самій тут гуляти.

– Теж мені кралю знайшов! А що зі мною може статися, вкрадуть чи що?

– А хіба й так!

– Та ні, нічого не буде! Я з шести років тут гуляю, це моє улюблене місце. Інколи здається, що кожен раз сюди щось кличе, щось загадкове...

– Смішна ти! – вигукнув Мирон.

– Чому?

– Усі дівчата твого віку на вечорниці бігають, а ти лісом вештаєшся.

– То чому це тебе так смішить? – обурилася Настуня.

– Не знаю, але щось у цьому точно є.

Настуня з Мироном ще довго не могли розійтися, не помітили навіть, як настав вечір.

– Ой, уже так пізно! – опам'яталася дівчина і додала: Мушу йти. Бувай здоровий!

Вона з усіх ніг побігла додому, а Мирон крикнув на прощання:

– Бувай, красуне! Ще зустрінемось!

Настуня від цих слів розтанула, прибігла додому щаслива, радісна, щебетала, а не говорила. Перед сном згадувала ранкову зустріч: ті приємні очі, золоті кучері, що водоспадом спускалися на плечі юнака, ту ласкаву і привітну усмішку, а ще ті мужні руки, котрими він прудко обвив її талію...

Розділ III

Минали дні, а Настуні з голови ніяк не виходив Мирончик. Кожного дня вона сподівалася побачити його знову, але ніяк не вдавалося. Уже почала звикатися з думкою, що вони більше ніколи не зустрінуться, як однієї ночі сталося диво. Настуня прокинулася від якогось шуму на дворі. Спросоння підскочила, взяла качалку й вибігла з хати лише в нічний сорочці:

– Хто тут? Вам краще озватися, бо я озброєна!

У темряві до неї почала повільно підходити дужа постать:

– Спокійно, Настуню, це я, Мирон. Невже ти мене забула?

Звичайно вона пам'ятала його.

– А щоб ти здоровий був! Мироне, я злякалася. Що ти тут робиш у такий час?

– Як що, – здивувався парубок, – за тобою прийшов. Чи не рада мене бачити?

– Звичайно рада, але не очікувала, що це станеться саме так.

– Тоді чого стоїш як вкопана? Ходімо швидше!

– Куди?

– Побачиш. Не бійся, ти не пожалкуєш!

– Але ж я лише у сорочці...

– Нічого, хутчіш у дорогу!

Емоції переповнювали Настуню. Ще ніхто із залицяльників не викрадав її посеред ночі. "А звідки він дізнався, де я живу?" – розмірковувала дівчина, але це швидко забулося, бо попереду була ніч пригод, і це не могло не тішити.

Мирон влаштував Настуні зустріч, яка запам'яталася надовго. Вона таїла в собі загадковість, слабкість, насолоду, сміх і радість, хвилини щастя та безтурботності. Спочатку вони прибігли до того лісу, де зустрілися вперше:

– Я так рада, що ти мене сюди привів, бо давно не була в лісі, уже і забула як тут добре.

Мирон притиснув Настуню до грудей так міцно і щиро, як її ніхто ніколи не обіймав.

– Мені теж тут дуже подобається, – відповів хлопець, – але не через ліс...

– А через що? – сором'язливо запитала Настуня.

– Тому що тут є ти, моя люба пташко!

Він обійняв її ще дужче, ще ніжніше, а та і вкрай розтанула. Настуня притулилася до нього і раділа, адже ніколи не відчувала такого. Її серце почало калатати так, що здавалося, ніби воно вилетить із грудей.

– Ходімо далі, я тобі ще щось покажу! – сказав Мирон і потягнув Настуню за руку.

Вони вибігли із лісу і попрямували вузькою дорогою. Настуня ніколи тут не була, але поруч із Мироном вона не боялася. Шлях закоханим указали місяць і зорі.

– Як тут гарно! – від захвату вигукнула Настуня. – Я ніколи не бачила красивішого місця!

Це було озеро, широкі і глибоке. Прозора вода виблискувала нічним сяйвом, заворожувала, здавалося, ніби вона приховує якісь таємниці. Навколо озера росли високі і густі дерева, які додавали атмосфері невідомості.

– Так, тут справді гарно, – сказав Мирон. – Я приходжу сюди, коли хочу побути на самоті. Це місце для мене, як ліс для тебе.

Настуні було приємно, що юнак привів її саме сюди.

– Мироне, ходімо купатися!

– Ти що, з глузду з'їхала?

– Ну, а що? Я давно мріяла поплавати в зоряну ніч.

– Але ж ти лише у сорочці! – здивовано сказав він.

– Саме так...

Настуня побігла до озера. Хутенько почала знімати сорочку: спочатку з'явилися її витончені ніжки, потім – тонка талія і тендітні плечі, на які спадало чорне, як вугілля, волосся. Вона обернулася, причарувавши Мирона, і зайшла у воду. Він не зміг встояти перед цнотливим тілом Настуні, тому швидко зняв одяг і побіг до озера. Вони раділи, як діти: голосно сміялися, обливалися водою, а потім... Потім, жадібно стиснувши тіло дівчини, Мирон поцілував її. Настуня потопає у його міцних обіймах, як у тенетах. Їх оголені тіла злилися в єдине ціле, а уста полишали себе цноти...

Це був той перший поцілунок, про який мріє кожна дівчина! Він виник у пориві пристрасті, ніжності, щастя....

– Нарешті! Це він, той самий! – кричала подумки наша "Троянда", яка з маленького бутону почала обертатися на прекрасну квітку.

Почало світати, і Настуні вже час було повертатися додому.

– Любий! – озвалася вона до Мирона.

– Що, серденько?

– Мені вже час повертатися додому. Сподіваюся, ми скоро зустрінемось?

– Звичайно, моя зіронько! Тепер я тебе нікуди і ніколи не відпущу. Ти – моя назавжди!

– Я вдячна Господу за те, що тебе зустріла, – з ніжністю промовила Настуня.

Закохані вибігли з води. Вона накинула сорочку на мокре тіло і швидко побігла додому, озираючись на Мирона, спокуюючи його на нову зустріч...

Розділ IV

Уранці Настуня прокинулася з посмішкою на обличчі, мокрим волоссям та пом'ятою сорочкою. Їй дуже хотілося розповісти батькам про коханого, але вважала, що поки не час, тому, аби вони нічого не запідозрили, швидко замаскувала сліди чудової ночі і вийшла на подвір'я.

– Доброго ранку, матусю! Доброго здоров'я, таточку! Як спалося?

– Здрастуй, дитино! – відповів батько. – Спалося чудово, лише чув якийсь гуркіт вночі.

– Так, Іване, я теж чула, – сказала мама. – Наче хтось у вікно стукав.

– То напевно п'яний дядько Микита зі свого шинка повз так, що все село перебудив! – відповіла Настуня.

– Певно, що так! – спростував Іван. – А чому це ти така весела, Настуню?

– Вам здається, батечку.

– Ні, дитино, справді! Ти якась напрочуд радісна, – підхопила Варюня, – і мене це не може не тішити!

Мати поцілувала доньку і пішла поратись на город.

– Щоб то не було, ми з матір'ю завжди тебе підтримаємо, – з посмішкою сказав Іван та пішов до млина по борошно.

"Ах, голуби ви мої сиві! Якби ж ви все знали!" – мріяла Настуня. На таких радісних емоціях прийнялася за щоденні справи. Дівчина вона була працьовита, тому не поклала рук аж до самого вечора. Настала ніч. Як і минулого разу прийшов Мирон:

– Настуню, золотце, виходь хутчіше! – кликав її хлопець, стукаючи у шибку.

Сьогодні дівчина підготувалася. Настуня одягнула свою найкращу сорочку, волосся заплела у товсту косу і прикрасила вінком, привезеним батьком із ярмарку. Пишні груди оздобила великими коралями, які отримала у спадок від прабабусі, а тонку талію підв'язала крайкою, яку виткала мати.

Мирон, побачивши Настуню, онімів. Перед ним стояла неймовірної краси дівчина, котру він так кохав! Вона налетіла на нього з обіймами, а він закружляв її у вихорі ніжних поцілунків...

– Що будемо робити сьогодні? – зацікавлено спитала Настуня.

– Ми будемо насолоджуватися один одним!

Настуня зраділа і чекала, чим усе це закінчиться...

Закохані гуляли всю ніч. Вони знову проводили час у лісі, але на цей раз забрели далі. Настуня вперше була з іншої сторони лісу, біля села Буки, у якому жив Мирон.

– Дивись, серденько, це мій рідний край, моя домівка. Тут я виріс і живу.

Село було дуже гарне. Усі будинки були невеличкі, ошатні, з чистими подвір'ями і гарними садками поряд. За селом протікала річечка і шумів гай, у якому заливалися співом солов'ї.

– Ходімо далі, я тобі дещо покажу, – сказав Мирон.

Настуню розпирало від цікавості, що ж там такого підготував її коханий.

Вони ішли берегом, далі – попід старим млином, а потім минули гай.

– Ось ми і прийшли.

– Де ми? – з подивом запитала Настуня.

– Це закинута ферма. Ходімо на горище, там відкривається пречудовий вид.

– Як тут затишно! – вигукнула дівчина.

Горище було тепле, застелене сіном і пахло молоком. У даху була дірка, крізь яку просвічувалося зоряне небо.

– Ходімо ляжемо, так краще буде видно, – сказав Мирон.

Закохані провалилися в копицю сіна і довго дивилися на зорі. Таке заворожуюче видовище налаштувало на романтичну атмосферу. Мирон почав пригортати до себе Настуню, стискаючи маленькі пальчики у своїх дужих долонях. Він розплів косу, бо обожнював, коли волосся плавно спускалося на її груди. Його погляд був схожий на той, яким вовк дивиться на довгоочікувану здобич. Поступово обійми змінилися на палкі поцілунки. Мирон змушував її вигинатися у його руках, які жадібно впивалися у тендітне тіло, залишаючи синці. Температура повітря навколо збільшувалася, а емоції вирували. Ах...

У цю ніч поєдналися не лише їхні душі, а й цнотливі тіла...

Розділ V

Настуня і Мирон таємно зустрічалися вже 3 місяці. Юнак кохав її до нестями, тому мова зайшла про одруження:

– Настуню, вийдеш за мене? Ти – моя єдина, мій Усесвіт, моє життя!

Дівчина дуже зраділа, почувши ці слова, бо мріяла стати дружиною Мирона ще з тієї ночі, як вони вперше поцілувалися.

– Любий, я з радістю вийду за тебе, проте потрібно запитати дозволу у батьків, адже це все-таки традиція.

– Зірньо моя, заради кохання я готовий на все! Завтра ж піду до твоїх батьків, – відповів Мирон.

Чоловік сказав – чоловік зробив. Наступного ранку до хати Гнатюків завітали свати. Батьки були дуже здивовані, бо Настуня нічого не казала їм про Мирона, але бачили, як горіли очі донечки, коли вона побачила його, тому не змогли відмовити. Сватання відбулося за кращими українськими традиціями: хліб із сіллю, пісні, народні приказки. За два тижні гуляли весілля. Ох, яке багате воно було! Ще б пак, Гнатюк видає заміж єдину і таку довгоочікувану дочку! На весілля зібралися люди з двох сіл: Кривошиїнців і Бук. Стіл ломився від страв: від риби до м'яса, від пампушок до калачів, від оселедця до вареників. На дворі молодь танцювала, водила хороводи, а старше покоління співало. Гуляння було аж до ранку!

Згодом Іван Гнатюк і Петро Баріяк (батько Мирона) купили дітям хату, але, щоб не посваритися, не у Кривошиїнцях чи Буках, а у Рогізні. Туди відразу після весілля переїхали молодята. Хата була ошатна, простора, світла, з великим подвір'ям та городом. Потихеньку сім'я Баріяків почала обживатися. Настуня вела господарство: доглядала за будинком і поралася на городі, намагаючись посадити якнайбільше сільськогосподарських культур. Чого там тільки не було: і картопля, і цибуля, і морква, ще й буряки з капустою. Мирон займався подвір'ям: змайстрував лавку, полагодив колодязь і, як годиться чоловікові, посадив дерева.

Минув рік, як родина Баріяків поселилася у Рогізні. За цей час вони познайомилися з усіма сусідами, стали дружною сім'єю

і чекали на диво, бо Настуня завагітніла. Вони були окрилені цією новиною і дуже чекали дитятко:

– Я найщасливіша людина у світі, бо скоро стану татом! – кричав Мирон.

– Ми будемо хорошими батьками, – ніжно промовляла Настуня.

Усі 9 місяців пройшли у любові і турботі. Мирон змайстрував гойдалку на подвір'ї, ліжечко, маленький стільчик і стіл. Він дуже хотів сина, але не був проти і доньки. Прийшла Трійця. У цей святий день на світ з'явився маленький Івасик (назвали на честь батька Настуні). Щастю молодого татуса не було меж!

Минали дні та роки. Малюк зростав на радість батькам. Був дуже кмітливий, веселий і самостійний, досить швидко почав ходити і лепетати. Перші три роки життя сина родина не знала горя, але на четвертий День народження Іванка помер голова сім'ї Гнатюків... Це був великий удар для усієї родини. Особливо важко це пережила Настуня: кожна ніч вона проводила у молитвах, тихо плакала в подушку, тамуючи у сльозах біль.

Незабаром відбувся похорон. На нього прийшло дуже багато людей, адже Івана в найближчих селах дуже любили і поважали. Сльози, голосіння матері, відспівування Гнатюка у церкві залишили неабияку рану в душі Настуні, адже вона була татовою донечкою, а зараз втратила не лише близьку людину, але й найкращого друга...

Розділ VI

З того часу, як Іван помер, у родині Баріяків почалися труднощі. Гнатюки допомагали їм як фізично, так і матеріально, а зараз Варюня вже була стара, хвора, ледь трималася на ногах, тому ні чим не могла зарадити дітям. Настуня весь час доглядала за сином і поралася на землі. Мирон працював помічником мірошника. Це дуже виснажувало, забиравало багато часу, але зовсім не приносило грошей. Родина Баріяків почала виживати, а не жити. Урожай у цьому році був бідний, запаси зробити важко. Усе найкраще батьки віддавали Івасику, а самі економили на всьому. Мирон почав ще більше працювати. Зранку був на млині, а ввечері ходив підробляти до коваля.

Повертався додому вночі, гепав кулаком об стіл і кожен раз говорив одне і те саме: "Насте, хутко подавай їсти! Не барися, бабо, бо зараз бідна будеш! Що, думала у казку потрапила?"

Важко на цім світі, немає часу насолоджуватись життям. Постійно гарцюєш, розігнутися ніколи, а чи є сенс у цьому? Зажерлося наше панство, ми для них уже лише робоча сила, худоба бездушна. Господи, як складно жити! Чому все вирішують гроші? Люди – єдині створіння, які платять за своє існування. Чому я не народився коровою? Зарізали б мене молодого, і не страждав би! Тьфу! Насте, ти скоро?" Після цих слів дружина відразу ж подавала вечерю і йшла заспокоювати сина.

За останні роки Мирон дуже змінився. Став роздратованим, злим, нервовим. З люблячого, турботливого, ніжнього чоловіка перетворився на жорстокого і агресивного тирана. Його перестала турбувати родина, власний син драгував. Коли Івасик починав плакати, батько кричав і бив маля. Через такі метаморфози батьки боялися Мирона, перестали приходити в гості й допомагати. Грошей постійно не вистачало. Намагаючись заробити зайву копійчину для сім'ї, Мирон не помітив, як змінився в гірший бік.

Від цього страждала Настуня. Вона намагалася зберігати зовнішній спокій, але з кожним днем це було зробити все важче і важче. Їй хотілося кричати на всю. Душа розривалася, але заради сина продовжувала зберігати зовнішній спокій. Не в такого Мирона колись закохалася Настуня. Вона робила все, аби він розслабився і відпочив, але чоловік не ставав зговорливішим.

Ось одного вечора Мирон знову прийшов додому весь насуплений та роздратований і, як завжди, приказав нести їжу:

– Насте, ну коли навчишся швидко робити те, що я кажу?! Ти ж знаєш, коли я повертаюся. Невже важко приготувати все завчасно? Ай, тобі казати, як об стінку горох молотити! – махнув рукою розлючений чоловік.

– Любий, я постійно працюю на городі, щоб нам вистачало їжі, доглядаю за будинком, ще за Іванком стежити треба. Вибач, я стараюсь, але не встигаю робити все самостійно...

– То мало стараєшся! В інших жінки, як жінки, а в мене – ледащо!

– Але ж я не лежу на печі, я працюю! – відповіла Настуня.

– Працюєш тут не ти, а я! Не покладаєш рук увесь день, щоб їм нічого не бракувало, а ввечері навіть на їжу не заслужив! – обурився Мирон.

– Тобі одному важко? А про мене ти не подумав? Може, мені твоя допомога потрібна? Чи, може, я стомилася? А батьків із сином ти коли востаннє бачив, га?

Тому не потрібно тут робити із себе святого, грошей все одно в хату не приносиш!

– Ах, капіталу тобі мало...А хто ж вас годує та утримує? А най би тебе пропасниця побила, невдячна! – гримнув Мирон і дав ляпаса жінці.

– Та краще б я померла, аніж жила з таким перевертнем, як ти! Коли востаннє мене обіймав чи пестив? Ти мене Настунею кликати перестав! А про те, як ми спимо, я взагалі мовчу: кожен на своєму боці, під окремою ковдрою, відгороджені подушками. Хіба так подружжя спить? А щоб ти живий був!..

Ось так тривало ще декілька хвилин, а потім, гримнувши дверима, розійшлися: Настуня побігла до Іванка, а Мирон – до себе в кімнату. Це була перша серйозна сварка Барияків за шість років подружнього життя. На ранок чоловік зробив вигляд, що нічого не сталося, а Настуня не наважилася більше йти проти волі чоловіка і просто змовчала...

Повертаючись ввечері додому, Мирон перестрів невідому особу. Це був Василь, син дядька Микити, що тримає шинок у Кривошійнях. Хлопець вирішив почати доросле життя, тому переїхав від батьків до Рогізни. Парубок мав 28 літ, був без дружини і родини, але, незважаючи на досить юний вік, дуже добре заробляв. Колись він, як і багато інших хлопців, залицявся до Настуні, але вона обрала Мирона. Василь був веселий, моторний, привітний – повна протилежність теперішнього Барияка. Хотів якомога швидше потоваришувати з новими сусідами, тому, перестрівши Мирона, вирішив познайомитися:

– Привіт, козаче, куди прямуєш?

– Доброго здоров'я! До жінки йду з роботи. А хто ти? Чому я раніше тебе тут ніколи не бачив? – відповів Мирон.

– Я Василь, тримаю ферму неподалік села. Нещодавно переїхав сюди з Кривошійнів.

– Ферму?! Пощастило тобі, статки величенькі маєш.

– Так, гріх жалітися! А ти чого такий замучений? – поцікавився Василь, здивувавшись стомленому вигляду чоловіка.

– Бо я тільки те і роблю, що працюю на тому млині, а грошей більше не стає, – відповів Мирон.

– Друже, навіщо такі страждання? У тебе родина є?

– Так, дружина Настуня і син Івасик.

– То чого ж ти так побиваєшся й заганяєшся? Знайди нову роботу, але таку, щоб і прибуток нормальний приносила, і час на родину залишався, бо це найдорожче, що ти маєш. Гарзд, чоловіче, мені вже час іти. Може ще зустрінємось. Бувай!

– Бувай, сусіде! – промовив Мирон.

Слова Василя заставили задуматися чоловіка: "А він правий, мені потрібна нова робота. З цією біготнею зовсім про родину забув. Потрібно щось змінювати, поки я ще молодий!" Він побіг додому, нарвавши по дорозі коханій волошок:

– Настуню, зіронько моя, вибач за все! Останнім часом я вів себе, як останній бовдур, думав не про вас з Івасиком, а лише про гроші. Я хочу все змінити! Спробую влаштуватися ковалем. Я ж освоював це ремесло під керівництвом діда Петра, тому певен, що в мене все вийде. Я зможу нормально заробляти і проводити з вами більше часу. Як тобі, любя?

Настуня не могла повірити, що вчорашній домашній тиран сьогодні перед нею з квітами. Вона дуже раділа такій зміні:

– Невже мій добрий і привітний Мирончик повернувся?! Любий, я вірю, що в тебе все вийде!

Минуло два місяці. Мирон став ковалем. Був дуже вправний, незважаючи на те, що нещодавно освоїв ремесло. Люди довіряли йому, тому сходилися навіть з Києва. Мирон почав заробляти достатньо коштів для того, щоб сім'я жила в достатку. Мав достатньо часу, аби приділяти його близьким.

Мирон взявся за виховання Івасика: гуляв з ним, ходив у ліс і на риболовлю, вчив майструвати щось власними руками. Хотів виростити з нього справжнього чоловіка!

Після тієї зустрічі Мирон почав товаришувати з Василем. Іноді зустрічалися, говорили про щось. Хлопці швидко знайшли спільну мову:

Василь часто спрямовував Мирона на шлях істини, а той розповідав про родину. Василь був сім'янином, тому дуже

любив ті розмови про домашній затишок. Лише після року знайомства зрозумів, що дружина Мирона – це дочка Гнатюка. Був дуже здивований, що Настуня вийшла заміж за такого нікчому, як Мирон, а не за нього, Василя! Він засмутився, бо в юності до нестями любив її, але не подав виду. Прийшовши ввечері додому, Василь з горя напився. Він кричав, плакав, ламав усе на власному шляху, а в голові була лише одна думка: "Чому Настуня не моя? Вона стане моєю! Вона – моя!"...

Розділ VII

Минуло три роки. У сім'ї Бариляків усе поступово налагодилося. Вони знову стали дружньою і щасливою родиною. Жили в достатку, адже Мирон відкрив власну кузню і почав добре заробляти. Стосунки з батьками також повернулися в колишнє русло. Тепер маленький Івасик часто ночував у бабусь і дідуся, а мама з татом проводили час лише удвох. Вони гуляли в улюбленому лісі Настуні, потім бігли до озера, на якому вперше поцілувалися. Молоді чекали поки сяде сонце, щоб місяць із зорями знову освітив їм воду. Тоді хутко роздягалися і бігли навипередки до води, аби насолодитися один одним, як колись...

А що ж сталося з Василем? Його мозок під впливом горілки заповнили жорстокість і ненависть. Він занাপастив хату, ферму, він занাপастив себе!

Сусіди вже не хотіли спілкуватися з таким пияком, тому намагалися оминати його. Такого життя не побажаєш навіть ворогу...

Одного вечора Настуня вирішила піти прогулятися одна, відпочити від усіх. Панувало жарке літо, темніло пізно, тому боятися було нічого. Блукаючи лісом і витаючи у роздумах, вона раптом помітила, що на неї насувається дивна постать. Хтось рухався дуже невпевнено, хитаючись, перевалюючись з одного боку на інший. "Певно, це дід Кирило, місцевий п'яниця", – подумала Настуня, тому спокійно пішла на зустріч старому. Та чим ближче вона підходила, тим більше постать нагадувала не дідугана, а молодого чоловіка. Здивуванню Настуні не було меж, коли у ньому вона впізнала Василя, того

красивого парубка, який колись смалив до неї халявки. Тепер від того кавалера залишилося лише одне ім'я: перед дівчиною стояв брудний чоловігя із занедбаною бородою, від якого разило випивкою та тютюном. Василь злякав Настуню власним виглядом, тому вона досить швидко пройшла повз нечепури, а в голові була єдина думка: "Як таке з ним могло статися?" Дівчина побігла додому і розповіла чоловікові про зустріч у лісі. Мирон зрозумів, що Настуня описує його знайомого, тому розповів дружині все, що знав: Василь уже три роки живе в Рогізні, має ферму, але останнім часом дуже змінився і почав сильно пити. Настуня не хотіла згадувати минулого, тому попросила більше не говорити про колишнього залицяльника у їхній хаті. Вона намагалася забути зустріч, як страшний сон, але, видно, не судилося...

Розділ VIII

Стояв жаркий липневий вечір. Село метушилося, гуло, бо готувалося до Івана Купала. У Рогізні всі свята проходили пишно: звідусіль сходилися старі і молоді, були гості навіть із сусідніх сіл, кожна оселя прикрашалася чистими рушниками і зіллям, а люди одягали вишиванки...

Ось і настав вечір. Парубки розпалили велетенське вогнище, через яке стрибали найсміливіші. Здавалося, ніби його полум'я долетить до небес.

Дівчата ще з самого ранку почали плести вінки із 12 лікувальних трав, щоб ввечері спустити їх на воду. І от, коли настав час, вони зайшли по пояс у залиту місячним сяйвом річку і почали ритуал: спочатку шепотіли молитву, тримаючи в руці свічку, а далі щосили кинули квіти. У кого вінок одразу потонув – коханий розлюбив, якщо тримався берега – пропозиції в цьому році не чекай, а в кого поплив за течією – буде найщасливішою. Усі весело проводили час: молодіці співали про кохання та ворожили на судженого, діти слухали цікаві історії про цвіт папороті, які оповідали старці, чоловіки частували гіркої та теревенили про життя.

Мирон і Настуня любили це свято. Воно було пронизано таємницями, загадками, химерами. У розпал вечора Мирон

приєднався до чоловічої компанії, Івасика мати відвела до бабусь, аби послухав про минуле їхнього села, а сама вирішила недалечко відпочити, сівши під дубом. Жінці здалося, ніби хтось за нею стежить, але це відчуття вона списала на містичність свята. Та раптом хтось щосили схопив її за шию, затулив рота і швидко відтягнув у глиб лісу, щоб ніхто не бачив.

– Відпустіть! Хто ви?! Що вам потрібно?! – намагалася кричати Настуня крізь чийсь товсті пальці, але все було марно, вона ледь дихала.

– Мовчи, клята лярво! – сказано шипів чоловік.

Його риси не здалися Настуні знайомими, тому почала хвилюватися ще більше. Боялася за себе, за чоловіка і дитя, які могли залишитися без дружини та матері. Вона тремтіла від страху, не знала, що буде далі. Її тіло стиснулося, а м'язи напружилися. Незнайомець довго тягнув жінку лісом. Він постійно проклинав Настуню, називав "хвойдою" і "наволоччу". Згодом зупинився, дістав із мішка мотузку, зав'язав їй руки і ноги, у рот вставив брудний кляп, який смердів рибою. Він продовжив свій шлях далі, йдучи через густий ліс. Настуня лежала нерухомо. Спочатку вона відчувала кожну гілочку під собою, а потім через біль не відчувала нічого. Жінка роздерла спину і бік, руки і ноги були в колючках і подряпинах. По тілу юшила гаряча кров, а з очей не сходили сльози страху і розпачу. Майже дві години мужик тягнув Настуню, допоки не дісталися якоїсь хати. Було ще темно, тому вона не могла розгледіти, де вони.

Наблизившись до дверей, чоловік закинув її собі на плече і відніс до найвіддаленішої кімнати у будинку. Це була занедбана, стара хата, у якій тхнуло вологістю та цвіллю. Здавалося, ніби тут ніколи не поралася людина.

Світало.... Промінчики сонця почали пробиватися крізь заколочені вікна. Чоловік нахабно жбурнув тендітне Настунине тіло на ліжко, міцно прив'язав її руки і ноги до билець. Раптом промені впали на його обличчя, і Настуня упізнала в ньому Василя. Її охопив ще більший жах. Розуміла, що тут не випадково опинилася саме вона. Василь почав істерично реготати, рвати на собі волосся, бігати по кімнаті. Він навіженими очима дивився на безпомічну жінку і кричав: "Тепер ти моя! На все життя! Моя, моя, моя!"...

Тим часом у Рогізні всі били на сполох. Найпершим зникнення Настуні помітив Івасик. На плач дитини збіглися дорослі, серед яких був і Мирон. Усі кинулися на пошуки.

– Серденько, ти де? – гукав на все горло Мирон, хвилюючись за кохану.

– Мамо, знайдись, мені страшно! – налякано кричав синочок.

Минула година. Люди бігали аж до Кривошиїнців, до її улюбленого лісу, навіть до озера, де вперше молоді поцілувалися, однак усе було марно. Жінки ніде не було... Мирон зрозумів, що з нею трапилось щось лихе, тому відвів сина до батьків, а сам вирушив далі на пошуки.

– Цього не може бути! Я не міг її втратити! – картав він себе.

На його очах вперше забриніли сльози, які змішалися з криками та розпачем. Він не міг спокійно сидіти на місці, поки його Настуня десь там благала про допомогу. Мирон відчував її біль власним серцем. До глибокої ночі він блукав околицями, проте це не дало ніяких результатів. Він вибіг на берег річки, біля якої востаннє бачив дружину, і почав трошити все, що траплялося на шляху. Його крики та стогони лунали селом. Один із сусідів, мірошник Панас, не зміг більше дивитися, як він страждає, тому, прийшовши до нього, сказав:

– Любчику, сльозами і кулаками тут не допоможеш. Випий чаю з ромашки та йди краще спати. Ранок вечора мудріший!

Мирон не хотів іти, але більше не мав сил сперечатися, тому послухав старого. Усю ніч він не міг спокійно спати, йому снилися жахи. Прокинувшись черговий раз, Мирон почав чекати світанку, аби продовжити пошуки. Думка про те, що він більше ніколи може не побачити Настуню, не давала йому спокою...

Розділ ІХ

Настуня тим часом намагалася визволитись з полону Василя. Його міцні мотузки настільки впивалися в тендітну і ніжну шкіру, що згодом тіло жінки вкрилося величезними ранами, які без кінця-краю кровоточили. З тієї миті, як Настуня стала заручницею цього монстра, її життя перетворилося на цілковите жахіття, сповнене болю і страху...

Настав вечір. До хати повернувся Василь. Він прийшов щасливий і гордий за себе від того, що нарешті оволодів Настунею. Вона ледь помічала його силует у темній кімнаті, але той дикий погляд ненаситної тварини бачила пречудово.

– Привіт, люба, скучила? Їсти будеш?

Він приніс їй якусь незрозумілу кашу, шматок сухого хліба та води:

– Їж, моя голубко, сили тобі скоро знадобляться, – казав він, відкриваючи силоміць Настуні рота.

Жінка більше не могла впізнати у цьому жорстокому тиранові колись порядного Василя. Вона дивилася йому в очі, але бачила лише одне – погляд божевільного збоченця, який хотів швидше оволодіти нею.

Настуня не могла їсти цю гидоту, тому почала кричати, вириватися, випльовувати їжу. У відповідь Василю зірвало дах:

– Ти що, хвойдо, робиш? Шльондра невдячна, – загарчав він, замахнувся і зі всієї сили дав ляпаса. Його почала переповнювали злість, адже жінка не хотіла коритися, тому стяг зі штанів ремня і почав бити ним з такою силою, щоб вона закричала від болю. Це збуджувало його фантазію. Він відчував себе володарем.

Василь робив з її тілом усе, що хотів, а коли Настуня вже не могла дихати – кидав на ліжко і йшов з хати...

Вдома Мирон не міг знайти собі місця. День за днем пошуки не давали результатів, тому сподівання, що кохана коли-небудь повернеться, почали поступово згасати. Згодом Мирон твердо вирішив, що повинен самотужки виростити із сина справжнього чоловіка. Кожен вечір він лягав у холодне, порожнє ліжко, обіймав її подушку, і тихо плакав від утрати.

Настуня ж прокидалася та засинала зі сльозами на очах через нестерпний біль, тому вся постіль була наскрізь мокра від жіночих сліз. Синці й рани на тілі не гоїлись. Вона намагалася втекти, але всі спроби були невдалими. Вже третій тиждень Василь тримав Настуню під замком. Він приходив до неї один раз на день, приносив їжу і розважався: обожнював лупцювати її, чути крики, відчувати запах крові. Бувало, підійде до ліжка, стягне з неї одяг і стоїть дивиться на довершені форми, а якщо накривала пристрась, використовував жінку, як останню повію. Щочетверга відводив Настуню в сусідню кімнату, щоб помити.

Він обливав блідо-синє тіло холодною водою, тер якоюсь жорсткою ганчіркою, що смерділа димом. А бували й такі вечори, коли Василь просто сідав поруч і розповідав про день, обіймаючи її, пестячи своїми величезними руками...

Розділ X

Настав серпень. Панувала нереальна спека, якраз закінчувалися жнива.

Саме тоді в Рогізні відзначали День села. Усі родини, окрім Барияків, збіглися на гуляння. Не пропустив це свято і Василь і зі спокійним виглядом приєднався до односельців. Як і завжди, чоловіки збиралися за столом, що ломився від їжі, а жінки співали та пліткували коло вогнища. Святкування тривало аж до самого ранку.

Разом із першими півнями Василь повернувся до Настуні. Він ледь тримався на ногах, від нього тхнуло горілкою, а дикий погляд здавався ще злішим, ніж зазвичай. Василь перевертав усе на своєму шляху і постійно повторював одну фразу: "Ось і настав твій час!" Настуня злякалася. Побачивши страх в очах, чоловік підійшов до ліжка й накинувся на жінку. Він пообіцяв, що після цього переляк як рукою зніме. Василь безжалісно зірвав з неї останній одяг – мереживну нічну сорочку, заплямовану власною кров'ю.

– Відпусти! Не треба! – кричала Настуня.

– Розслабся, тобі неодмінно сподобається! – переконував він.

Однак Настуні від цього легше не ставало. Вона пручалася, плакала, не хотіла його бачити, не те що відчувати тіло цього покидька на собі. Василь настільки стискав її у своїх руках, що залишав синці на тілі, хапав за горло так, аби жінці було важко дихати. Після всього Настуня відчувала себе брудною, нікчемною, дешевою іграшкою, якою покористувалися і викинули...

Ближче до вечора Василь пішов, але цього разу не помітив, що прив'язав жінку не дуже міцно. Вона зрозуміла, що це її шанс на свободу. Почекала трохи, аби він відійшов у глиб лісу, і почала вибиратися. Кожен рух давався важко: тіло було синє від щоденних побоїв і скидалося більше на шмат м'яса, ніж на тендітний стан.

Зрештою, вона змогла звільнитися від мотузок, що сковували її майже чотири тижні. Настуня була дуже слабкою, але думка про сина й коханого давала сил рухатися. Вона попрямувала до найближчого села. Жінка то бігла, то падала і повзла, то піднімалася і знову бігла щодуху. Усю ніч Настуня пленталася лісом. Сил вже не лишилося. Голодна, виснажена, з розбитими від гілок і каміння ногами, вона вирішила перепочити на галявині. Лягла під дубом.

Заплющивши очі від яскравого проміння, що пробивалося крізь крону, Настуня згадала, як маленька прибігала до лісу, щоб насолодитися його красою, як познайомилася з Мироном, їхній поцілунок на озері, одруження, народження сина. Ці спогади допомогли розслабитися, і жінка заснула...

У селі тим часом почали забувати про Настуню Барияк. Минув місяць, як вона зникла. Мирон з Івасиком ніби змирилися з утратою і продовжували жити далі. Аж раптом до них прибіг сусід і сказав, що бачив у лісі жінку, схожу на Настуню. Мирон нероздумуючи побіг туди, це було зовсім недалеко від їхнього села. У голові у нього було лише одне: "Це вона, я відчуваю серцем, це вона!" Прибігши на галявину, Мирон не вірив власним очам, що перед ним лежить кохана. Він впав до її ніг, ніжно цілував руки, пригортав до себе: – Що з тобою сталося, люба, хто це зробив? – випитував Мирон, коли побачив замучене, скалічене тіло жінки.

Проте відповіді так і не було, Настуня лежала бездиханна. Мирон притиснув до грудей тіло, що поринуло у вічний сон, і зі сльозами промовив:

– Моя Троянда зів'яла...

НОМІНАЦІЯ "ХУДОЖНІЙ ПЕРЕКЛАД"

Ігор ОЛЮХА

*Полтавський національний
педагогічний університет
імені В. Г. Короленка,
факультет української філології
та журналістики*

ПЕРЕКЛАДИ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЛІРИКИ

БАРОКО (XVII століття)

IF MUSIC BY THE FOOD OF LOVE
(Z. 379a)

Lyrics by Henry Heveningham
Music by Henry Purcell
If music be the food of love,
Sing on till I am fill'd with joy;
For then my list'ning soul you move
To pleasures that can never cloy.
Your eyes, your mien, your tongue declare
That you are music ev'rywhere.
Pleasures invade both eye and ear,
So fierce the transports are, they wound,
And all my senses feasted are,
Tho' yet the treat is only sound,
Sure I must perish by your charms,
Unless you save me in your arms.

ЯК БУДИТЬ ПІСНЯ В НАС ЛЮБОВ
(Z. 379a)

Слова Генрі Гевенінгема
Музика Генрі Перселла
Як будить пісня в нас любов,
Співай і нею дух насить.

Солодкий трунок знов і знов
Із губ твоїх я буду п'ять.
Твій вид, твій зір, твої уста –
Краса чудесна – не проста.
Приспаний зовсім розум мій.
Стривай, не стёрплю я цих мук.
В мені бушує буревій,
Хоч радість ця – всього лиш звук.
Від чар твоїх я пропаду,
Як в тебе ласки не знайду.

PAUSANIAS, BETRAYER
OF HIS COUNTRY
(Z. 585)

MY DEAREST, MY FAIREST

Lyrics by Richard Norton

Music by Henry Purcell

My dearest, my fairest,

I languish for thee.

Thy sweetness has won me,

Thy charms have undone me,

I ne'er, no, ne'er shall be free.

ПАВСАНІЙ, ЗРАДНИК
СВОЄЇ КРАЇНИ
(Z. 585)

О МИЛИЙ! О МИЛА!

Слова Річарда Нортон

Музика Генрі Перселла

О милий! О мила!

Тужу по тобі.

Згубив добротою.

Звела красою.

Твоім я (твоєю) буду всі дні.

I faint with the pleasure I fain would repeat,
Ah why are love's raptures so short and so sweet,
Thus loving and kissing, fresh joys we'll pursue
And ever be happy and ever be true.
But alas, should you change
Ah, tell me not so!
No, never, my dearest,
No, never, my fairest,
Ah, no, no, my dearest, ah, no!

Солодкої муки відрада близька,
Любовні утіхи – лиш мить нетривка.
Цілуймось, кохаймось, нехай буде знов
Між нами щаслива і вірна любов.
Ах, колись зрадиш ти!
Забудеш об мені!
Ніколи, о милий!
Ніколи, о мила!
О, ні, ні, о милий (мила), о, ні!

KING ARTHUR
(Z. 628)
PASSACAGLIA

Lyrics by John Dryden
Music by Henry Purcell
How happy the lover,
How easy his chain!
How happy the lover,
How pleasing his pain!
How sweet to discover
He sighs not in vain.
For love ev'ry creature

КОРОЛЬ АРТУР

(Z. 628)

ПАСАКАЛІЯ

Слова Джона Драйдена

Музика Генрі Перселла

Юначе кохання –

Це пута легкі!

Юначе кохання –

Це муки п'янки!

Знай всяк, що зітхання

Сердець не важкі.

Живе в людській крoві

Is form'd by his nature;

No joys are above

The pleasures of love.

In vain are our graces,

In vain are your eyes,

If love you despise;

When age furrows faces,

'Tis too late to be wise.

Then use the short blessing,

That flies in possessing:

No joys are above

The pleasures of love.

Жага до любові.

Нема за любов

Миліших оков.

Не слід оченятам,

Не слід красоти,

Марніть в самоті;

Не гоже дівчатам

Дні губить золоті.

Минуще кохання,

Шукай його зрання:

Нема за любов,

Миліших оков.

THE FAIRY-QUEEN

(Z. 629)

IF LOVE'S A SWEET PASSION

Lyrics by Elkanah Settle

Music by Henry Purcell

If love's a sweet passion why does it torment?
If a bitter, oh tell me, whence comes my content?
Since I suffer with pleasure, why should I complain,
Or grieve at my fate, when I know 'tis in vain?
Yet so pleasing the pain is so soft as the dart,
That at once it both wounds me and tickles my heart
I press her (his) hand gently, look languishing down,
And by passionate silence I make my love known.
But oh! How I'm blest when so kind she (he) does prove,
By some willing mistake to discover her (his) love.
When in striving to hide, she (he) reveals her (his) flame,
And in our eyes tell each other what neither dares name.

КОРОЛЕВА ФЕЙ

(Z. 629)

ЯКЩО ЛЮБОВ НІЖНА

Слова Елкани Сеттла

Музика Генрі Перселла

Якщо любов ніжна, то звідки в ній біль?
Як жорстока, скажіть, моя радість відкіль?
Коли мукою тішусь, то нащо ридать
Чи марно недолу свою проклинають?
Як стріла, мою душу кохання разить,
Так що серце радіє і разом болить.
Я жму її (його) руку, поникши, журюсь,
І бажання таємне розкрити боюсь.
І щастя для мене, коли весь мій страх
Відгук теплий розвіє в цнотливих устах.
Коли сором нас поїме, то щόки горять,
І говорять те очі, що стид повторять.

THE FAIRY-QUEEN

(Z. 629)

AUTUMN'S SONG

Lyrics by Elkanah Settle

Music by Henry Purcell

Autumn:

КОРОЛЕВА ФЕЙ

(Z. 629)

ПІСНЯ ОСЕНІ

Слова Елкани Сеттла

Музика Генрі Перселла

Осінь:

See my many colour'd fields
And loaded trees my will obey;
All the fruit that autumn yields,
I offer to the God of day.

Глянь на барви моїх нив
І на дерев важке гілля;
Всякий плід осінніх жнив
Я принесу в дар Богу дня.

LOST IS MY QUIET

(Z. 502)

Lyrics by an anonymous

Music by Henry Purcell

Lost is my quiet for ever,
Lost is life's happiest part;
Lost all my tender endeavours,
To touch an insensible heart.
But tho' my despair is past curing,
And much undeserv'd is my fate,
I'll show by a patient enduring
My love is unmov'd as her hate.

ВТРАТИВ Я СПОКІЙ
(Z. 502)

Слова невідомого автора
Музика Генрі Перселла

Втратив я спокій од туги,
Втратив жагу до життя,
І всі облишив потуги
Дівочьке збудити чуття.
Хоч болю мого не зцілити,
І доля у мене сумна,
Довіку я буду любити,
Та вже не полюбить вона.

THE INDIAN QUEEN
(Z. 630)

LET US WANDER
Lyrics by John Milton
Music by Henry Purcell

Let us wander not unseen,
By the elms on hillocks green,

ІНДІАНСЬКА ЦАРИЦЯ

(Z. 630)
НЕ ТАЇСЬ
Слова Джона Мілтона
Музика Генрі Перселла

Не таїсь, ходім гулять,
Коло в'язів пустувать,

While the ploughman near at hand
Whistles o'er the furrow'd land.
And the milk maid singeth blithe
And the mower whets his scythe.

Let us wander not unseen,
By the elms on hillocks green,
While the ploughman near at hand
Whistles o'er the furrow'd land.
And the shepherd tells his tale,
Beneath the hawthorn in the dale.
Let us wander not unseen,
By the elms on hillocks green,
While the ploughman near at hand
Whistles o'er the furrow'd land.

Доки в лузі орачі
Йдуть за плугом свистячи.
І доярок чути спів
Біля гурту косарів.
Не таїсь, ходім гулять,
Коло в'язів пустувать,
Доки в лузі орачі
Йдуть за плугом свистячи.
І під глодом у тіні
Чабан про давні каже дні.
Не таїсь, ходім гулять,
Коло в'язів пустувать,
Доки в лузі орачі
Йдуть за плугом свистячи.

РОМАНТИЗМ (XIX століття)

THE ROSE

Lyrics by Christina Rossetti

Music by Ola Gieilo

The lily has a smooth stalk,
Will never hurt your hand.

РОЖА

Слова Крістіни Россетті

Музика Оли Яйло

Лілеї чарівна гладь
Не раниць рук твоїх;

But the rose upon her brier
Is lady of the land.
There's sweetness in an apple tree,
And profit in the corn;
But lady of all beauty
Is a rose upon a thorn.
When with moss and honey
She tips her bending brier,
And half unfolds her glowing heart,
She sets the world on fire.

Та шпичаста квітка рожи
Найліпша з-поміж всіх.
Як гарно пахне літом мак,
Як буйно в'ється плющ;
Та кращого немає
За рожевий пишний кущ.
Як у день погожий
Його хто убачає,
В очах йому горить вогонь,
А серце завмирає.

DAYS OF BEAUTY

Lyrics by Emily Brontë

Music by Ola Gjeilo

When days of Beauty deck the earth
Or stormy nights descend,
How well my spirit knows the path
On which it ought to wend.
It seeks the consecrated spot
Beloved in childhood's years;
The space between is all forgot
Its sufferings and its tears.

БАРВИ ДНЯ

Слова Емілі Бронте

Музика Оли Яйло

Як барви дня блищать в полях,
Як грім нічний гуде,
Моя душа на вірний шлях
Хутчій мене веде.
Шукає та священний край,
Любов дитячих літ,
Вернути хоче милий рай
І свій безпечний цвіт.

ABSCHIEDSLIED DER ZUGVÖGEL

Text von August Heinrich Hoffmann

Musik von Felix Mendelssohn

Wie war so schön doch Wald und Feld!
Wie ist so traurig jetzt die Welt!
Hin ist die schöne Sommerzeit
Und nach der Freude kam das Leid.
Wir wussten nichts von Ungemach,

ПТАШИНА ПІСНЯ-ПРОЩАННЯ

Слова Августа Генріха Гофмана

Музика Фелікса Мендельсона

Яка краса була в гаях!
Яка журба тепер в полях!
Погоже літо вже пройшло,
І світ забув його тепло.
Не знали ми тривоги земних,

Wir saßen unterm Laubdach
Vergnügt und froh beim Sonnenschein
Und sangen in die Welt hinein.

Wir armen Vöglein trauern sehr:
Wir haben keine Heimat mehr,
Wir müssen jetzt von hinnen flieh'n
Und in die weite Fremde zieh'n.

У вітах крившились лісових,
Веселі, пісню всім дзвінку
Щодня співали на лужку.
Як нині гірко й сумно нам,
Малим нещасним пташечкам:
Летить в чужу далеку даль
Нас кличе доля і печаль.

Видавничо-поліграфічний центр
"Київський університет".
Версія не для друку

НОМІНАЦІЯ "КРИТИКА І ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО"

Катаржина ПАСТУШКА
Варшавський університет,
Україністика з англійською мовою
І рік другого (магістерського) рівня

ОБРАЗ ВІЙНИ У ГРАФІЧНОМУ РОМАНІ "ДІРА" СЕРГІЯ ЗАХАРОВА

Російсько-українська війна, яка почалася в 2014 році, стала потужним каталізатором для розвитку сучасної української літератури, зокрема до поширення її жанрової різноманітності та появи нових авторів. Книжки, які порушують теми подій на Сході, з'являються щороку у великій кількості, а дослідники вже говорять про ветеранську прозу як новий, окремий напрям у літературі¹. Стежити за виходом цього типу літератури вперше почала Ганна Скоріна, бібліотекарка за освітою та авторка проекту "Книги про війну". У його межах складено список понад 500 творів (стан на 2018 р.). Нині, у час повномасштабної війни 24 лютого 2022 р., зростає кількість правдивих про неї свідчень. Серед авторів є професійні цивільні письменники, журналісти, волонтери, а також безпосередні учасники бойових дій².

Свій досвід вони передають за допомогою прози, поезії (вірші, пісні), фотокниг, книг пам'яті, а також коміксів³. Особливим явищем є популярність нових жанрів у літературі про війну,

¹ Подільська С., Скоріна Г. та Рябченко М. Ветеранська література – це правда про війну та можливість подивитися на своє життя під іншим кутом, 11.01.2020, <https://armyinform.com.ua/2020/01/11/ganna-skorina-ta-maryna-ryabchenko-veteranska-literatura-cze-pravda-pro-vijnu-ta-mozhlyvist-podyvytysya-na-svoje-zhyttya-pid-inshym-kutom/> [дата звернення: 19.01.2021 р.].

² Саме для них був створений літературний фестиваль Всеукраїнське форум військових письменників, який у 2021 р. відбувся вже втретє.

³ Шелюх О. М., Легка Я. М. Жанрово-тематичні особливості сучасної літератури про гібридну війну на сході України. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2021. Т. 32 (71). № 2, ч. 2. С. 138.

наприклад, вищезгаданих фотокниг чи патріотичних коміксів, які виконують пізнавальну й виховну функцію⁴. Крім цього варто згадати графічний роман, який на відміну від коміксу, є спрямований на дорослу аудиторію. Як інтермедіальне явище і гібридний жанр, він поєднує в собі риси літератури, графіки, живопису й кіно. У графічному романі сюжет подається через візуальність образу і словесність тексту⁵.

Такий підхід вимагає пильної роботи від автора, але водночас дає йому більше можливостей. Зазвичай над графічним романом працює не одна людина, але фахівці різних мистецтв. Саме так було у випадку роману "Діра" Сергія Захарова та Сергія Мазуркевича, який оповідає про ув'язнення головного героя, а тим самим автора, службами так званої донецької народної республіки (ДНР). Завдяки цієї співпраці для передання змісту історії, використано взаємодію семіотичних кодів різних мистецтв, що є суттю інтермедіальності⁶. З огляду на те також для літературознавчого аналізу роману "Діра" слід застосувати методологію інтермедіальності.

У першій частині статті хочу звернути увагу на особливість реалізації теми війни у графічному романі. Для української літератури це доволі новий жанр, але в багатьох країнах світу існують тривалі традиції творення мальованих історії (США, Англія, Бельгія, Франція, Німеччина, Японія). Протягом довгого часу всі вони були класифіковані як комікси. Термін "графічний роман" з'явився лише у 1970-х рр., щоб відрізнити "серйозні" твори для дорослих від популярних "легших" коміксів про супергероїв. Саме це найчастіше подається як головний

⁴ У категорії патріотичних коміксів і графічних романів варто згадати видавництво <https://thewill.com.ua/>, а також комікс "Пригоди Микитки" – виданий на Луганщині в 2018 р.: <http://vistilug.com.ua/news/1472-prigodi-mikitki-na-luganshchini-vipustilidityachii-patriotichnii-komiks/?fbclid=IwAR12MSw5P6Nx11fPY21AQmA36vGsyJK7udgoRtjIx8HC202R-ynalBsRnvY> [дата звернення: 19.01.2021 р.].

⁵ Детальніше див. С. Підпригора, Українська графічна проза на шляху до популярності, 02.11.2016, <https://www.ideo-grafika.com/ukrainian-grafik-novels/> [дата звернення: 21.01.2021 р.].

⁶ Детальніше див.: Г. О. Савчук, "Інтермедіальність" як категорія літературознавства й медіології. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія "Філологія", 81/2019. С. 15–18.

визначник жанру. Крім певної серйозності у виборі теми, графічний роман характеризується більшим від коміксів об'ємом, тим, що виходить у книжковому, а не журнальному форматі й не передбачає постійного продовження. Згідно з іншими думками графічний роман це новий формат коміксу, який відкриває йому шлях до книгарень, шкіл та бібліотек⁷. Як зазначає Світлана Підпригора: "поняття "графічний роман" долає негативні асоціації коміксу як чогось карикатурно-розважального, маргінального, позбавленого художньої інності, стає спробою легітимізувати комікс, що традиційно був маркований як дитяче читання, надати йому статусу мистецтва"⁸. Дослідниця визначає ще такі риси, що відрізняють графічний роман від коміксу як: автобіографічні елементи, документальність наративу та фокусування на трагічних моментах життя. Першим графічним романом у світовій літературі вважається "Контракт із Богом" (1978) Віла Айснера⁹. Для історії формування цього жанру та його сприймання з боку критиків дуже важливим був двотомний роман Арта Шпігельмана "Маус: історія тих, хто вижив" (1986, 1992)¹⁰. Це книга про Голокост – сюжет, який досі не був присутній у коміксі. Шпігельман намагався перетворити цей низький жанр на справжню літературу і це йому вдалося, адже "Маус" є єдиним графічним романом-лауреатом Пулітцерівської премії (1992). Відтоді графічний роман набирає значення як повноцінний вид літератури. Спробою реалізації подібного твору в українській літературі можна вважати роман "Діра" Сергія Захарова.

Створення графічного роману "Діра" має своє джерело в арт-проекті під назвою "Мурзилка". У його межах художник Сергій Захаров (нар. 1967), улітку 2014 р., заповнив свій рідний Донецьк карикатурами на представників влади так званої днр. Він встановлював графіті-фігури прямо на вулицях, фотографував їх, а потім поширював в інтернеті. Акція швидко набула

⁷ Підпригора С. Графічний роман як інтермедіальна проекція (на матеріалі роману "Діра" С. Захарова), Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. 2017. С. 183 за Encyclopedia of comic books and graphic novels. 2010. Vol. 1. С. 165.

⁸ Ibidem.

⁹ Підпригора С. Українська графічна проза ...

¹⁰ Шпігельман А. Маус. Сповідь уцілілого : пер. з англ. Ярослав Стріхи. Київ 2020.

світового розголосу¹¹. Однією з найвідоміших інсталяцій було зображення Ігора Гірка (Стрелкова), командира загонів проросійських сепаратистів на Донбасі та, як пише Захаров, "Ікони Новоросії", із пістолетом біля скроні та написом "Just do it".

Зображення Ігоря Стрелкова, яке С. Захаров розмістив в 2014 р. на одному з будинків у Донецьку (<https://www.dw.com/uk/художник-сергій-захаров-у-донецьку-зараз-37-ий-рік/a-18993973>, дата звернення: 13.04.2022). Саме цей напис найбільше розсердив бойовиків. Одного дня до майстерні Захарова приїхали озброєні люди та відвезли його в так звану будівлю ФСБ. Згодом він потрапив у полон. Його кували – били дерев'яними й гумовими кийками, замикали в металевому відсіку армійського фургона на розпеченому сонці й неодноразово імітували розстріл. Через деякий час художника звільнили, однак документів йому не віддали, але сказали забрати наступного дня в будівлі ФСБ. Коли він повернувся, опинився в полоні ще на місяць. Після остаточного звільнення художник відразу виїхав до Києва. Те, що він пережив у полоні, задокументував за допомогою ілюстрацій. Фіксування події, яких не можна було ні сфотографувати, ні зафільтувати, Захаров назвав терапією¹². Ці малюнки стали основою роману "Діра". Їх супроводжують спогади митця, які записав і зорганізував в літераторської формі письменник і журналіст Сергій Мазуркевич.

Мазуркевич народився в 1964 р. і так само, як Захаров, донеччанин. За освітою він юрист, але від завершення навчання займається журналістською та літературною діяльністю. Автор більше 30 книжок і сотень публікацій у пресі. У проєкті "Мурзилка" допомагав Захарову як прес-секретар.

Роман "Діра" був надрукований видавництвом "Люта Справа". Уперше його презентували в Києві 2016 р. Водночас у Національному музеї історії України відкрилася виставка "Діра.

¹¹ R. Standish, The Banksy of Donetsk Documents His Torture, 21.10.2014, <https://foreignpolicy.com/2014/10/21/the-banksy-of-donetsk-documents-his-torture/>, дата звернення: 13.04.2022.

¹² Вишницька А. Протест на фанері, 23.02.2018, Протест на фанері • MediaLab Online [дата звернення: 21.01.2021]

Серпень чотирнадцятого... Досвід ненасильницького культурного спротиву", де були представлені роботи Захарова, створені для графічного роману. Книга отримала дуже хороші відгуки. Її порівнювали з такими творами про війну, як "Маус" Арта Шпігельмана, "Палестина" Джо Сакко, чи "Громадянська війна" Марка Міллара та Стівена Макнівена. Отже, залучаючи роман "Діра" до серії книг, які суперечать тезі, що мальовані історії це лише розвага та сміх, але вони можуть розкривати серйозні теми¹³.

Згідно із правилами жанру в романі "Діра" історія подається через взаємодію образу й тексту. Малюнки та їхнє розміщення на сторінці створюють окрему візуальну оповідь. Графічне оформлення зміцнює прийом розповіді через читача і це видно вже від обкладинки. Вона виконана в червоних і чорних тонах і зображає діру, яка затягує в себе окуповане місто (у припущенні Донецьк) і знищує все, що в ньому було до війни.

Роман видано в збільшеному форматі (A4+). Переважно один малюнок є розміщений на одній сторінці, інколи на цілому розвороті. Як пише С. Підпригора це сигналізує про значимість і катастрофічність подій, що відбувалися в Донецьку 2014 р.¹⁴. Крім цього для сприйняття твору значення має форма кадру – у романі "Діра" всі картинки є прямокутні. Вони не є обведені рамками, але просто розміщені на чорному або білому тлі. Загалом чорний колір домінує в романі. Фактично чорно-білі є всі картинки, крім останньої, на якій зображений прапор України. Чорно-біла палітра ілюструє відсутність радості, надії, стає маркером жорстокості і страху¹⁵. Ці відчуття доповнює експресивність ілюстрації. Захаров малює швидко, схематично, так, щоб схопити події на гарячому. Завдяки цьому йому вдається зберегти автентичність досвіду. Читач має враження, що автор свої рисунки творив наживо, таємно, ще коли він перебував у полоні.

Має значення також оформлення тексту роману. Він подається простим шрифтом, великими літерами. Інколи, для

¹³ Калитенко Т. Веселі картинки про невеселе: 4 комікси про війну, 8.05.2017, <https://bokmal.com.ua/books/war-comics/> [дата звернення: 21.01.2021].

¹⁴ Підпригора С. Графічний роман як інтермедіальна проекція ... С. 185.

¹⁵ Ibidem. С. 185.

підкреслення особливо важливих тез, автори вживають збільшеного шрифту. У романі відсутні вислови персонажів у філактерах¹⁶.

Увесь текстовий контент розміщується окремо від кадру або на ньому. Він друкується білими літерами на рядку, що виділений чорний кольором, причому чорний рядок часто подається на білому тлі сторінки. Як зауважує С. Підпригора таке чергування кольорів (білий – чорний – білий) не сприяє легкому сприйняттю тексту, але робить читання важким і змушує спеціально концентрувати увагу¹⁷. Це приводить дослідницю до формулювання висновку, що емоційно тяжкі події підсилюються ускладненою для сприйняття вербальною формою.

Оповідь у творі ведеться від першої особи у формі ретроспекції. Головний герой розповідає про свій досвід з дистанції часу. Уже з першої сторінки він переносить читача у світ насилля, страху й беззаконня. Перша картинка зображує дула пістолета, наставленого прямо в чоло читача – це також перше речення роману, перший спогад автора. Уже наступна картинка показує дії три місяці перед тим. Історія у спогадах Захарова починається з березня 2014 р. і ситуації в Донецьку після перемоги Майдану. Він описує, як місто змінювалося враз з появою окупаційної влади і як поступово він почав уявляти собі, що не лише на мить, але насправді він втрачає своє рідне місто. Захаров пише, що тоді багато людей почало виїжджати, але в нього були незавершені справи, які не міг покинути, тому залишився. Однак він розумів, що не зможе сидіти мовчки та лише спостерігати за подіями. Це налаштувало його на думку: "Я – художник. Моя зброя – олівець і пензель. Ця зброя – найгуманніша. Вона не знищує ворогів, але допомагає замислитися тим, у кого мозок ще не зовсім випалений напалмом російської пропаганди"¹⁸. Отже, Захаров вигадав акцію спротиву, яку реалізувала арт-група "Мурзилка". Спочатку це був лише він і один із його друзів, який фотографував виготовлені Захаровом

¹⁶ Філактер це "бульбашка", що використовується в коміксах для позначення слів чи думок персонажа.

¹⁷ Ibidem. С. 186.

¹⁸ Захаров С., Мазуркевич С. Діра. Київ, 2016.

інсталяції. Автор описує послідовні акції, напругу й небезпеку, які супроводжували його та його друга. Усвідомлення, що його роботи знають не лише в Донецьку, а далеко за його межами та за кордоном, була додатковим стимулом до діяльності. Однак, з іншого боку, воно приглушило обережність митця. Він не знав, що за цією діяльністю слідкують професіонали найвищого рівня з ФСБ і ГРУ. 6 серпня 2014 р., біля майстерні, Захарова очікували два чоловіки, які наставивши на нього пістолет, зашарили в машину і повезли до ФСБ. Там Захарова чекали допити, обшук його квартири, після чого він потрапив у підвал: "Це справді не камери, а підвали – бетонна підлога, люди покотом – на якихось картонках". Далі автор описує секвенцію послідовних допитів і катувань. Події він представляє дуже реально й натуралістично. Графічні зображення доповнюють спогади автора про його катів і їхні методи, а також про спів'язнів. Несподіване звільнення він описує так: "Моя футболка була вся у крові, мені дали якусь сорочку й навіть 5 гривень на проїзд, але в них моїх документів не було. Вони залишилися в будівлі ФСБ." Коли наступного дня Захаров повернувся їх забрати, його без пояснення знову кинули у підвал. Цього разу вже не було допитів, зате його періодично забирали на роботу, наприклад на кухню до колишнього нічного клубу. Загалом Захаров відсидів півтора місяці. Остаточно йому допомогла його дівчина, яка раніше працювала в пенітенціарній службі. Вона звернулася до чоловіка, що обіймав високу посаду, перейнявся долею Захарова й допоміг у його звільненні. Коли художник опинився на волі, то вирішив відразу виїхати з Донецька. "Перебувати в місті фізично я не міг, від вигляду озброєних людей починав скреготіти зубами. До того ж, у мене почалася манія переслідування, кожна проїжджаюча автівка, кожен кривий погляд – усе це напружувало. Одразу після виходу з тюрми я хотів намалювати все, що зі мною трапилося". На тому й закінчується роман. Розміщений на останній картинці кольоровий прапор України стає символом повернення автора з моторошного простору полону до простору свободи та повноправного життя. Це перше, що він побачив після виїзду з ДНР, коли як він пише "вїжджав у нове життя". Для завершення

й доповнення роману на двох останніх сторінках подаються деякі фотографії з мистецьких акцій Захарова.

Отже, книга "Діра" доводить, що графічний роман це жанр, який може описувати серйозні історії. Через поєднання візуальності та словесності він дає авторові ще більше можливостей вплинути на відчуття читача. У графічному романі історія передається не лише через текст і його графічне оформлення (вид, розмір і колір шрифту), але, що головне, через малюнки, які його супроводжують – їхнє розміщення на сторінці, розмір, стиль. Як доведено вище, усі ці елементи не є випадковими, але передають значення й доповнюють зміст історії.

Історія Захарова показує, як війна впливає на всіх людей, які живуть на окупованих територіях. У її машину втягуються навіть ті, хто не хоче безпосередньо брати в ній участі, але виступає проти окупаційної влади. Війна захоплює цілі міста, забирає в них радість, надію, колорит. Захаров згадує: "Я бачив, що "руська весна" підняла весь мул, всю каламуть, все найчорніше, що було в душах моїх земляків. (...)

Насилля зробилося не чимось надзвичайним, а повсякденністю". Автор описує деморалізацію людей у межові часи, свідком яких судилося стати. Його історія показує, що єдиний вихід це покинути цю втрачену землю. Лише так героєві вдається повернути до життя, до свободи, де далі може продовжувати свою місію висловлювання спротиву окупаційній владі через мистецтво.

Графічний роман "Діра" безперечно збагачує образ української сучасної літератури, презентує її жанрову й тематичну різноманітність. Він може стати в ряд із такими визначними графічними творами, як "Маус" Арта Шпігельмана чи "Персеполис" Марджан Сатрапі, і так формулювати національну парадигму творення графічного роману. Масштабність порушених ним проблем (осмислення недавньої української історії, оригінальна авторська художня техніка, автобіографічні елементи) дає підставу до дальших досліджень. Тим більше, що (як бачимо) нині, актуальність порушеної теми, на жаль, зростає. Можна припустити, що "Діра" це твір-попередження, твір-застереження. Це засвідчують подальші дії Росії, яка розпочала повномасштабну війну проти України. Унікальність

книжки полягає у зверненні автора до вічної теми, а водночас у виборі ним нового жанру, яким є графічний роман. Однак варто зазначити, що взаємодія образу й тексту віддавна існувала в українській літературі (це, наприклад, зорова поезія епохи бароко), а виникнення графічного роману становить швидше трансформацію цього інтермедіального явища, його пристосування до актуальних часів. Усі ці аспекти дають перспективи до подальших досліджень.

Ілюстрації:

1. Обкладинка графічного роману "Діра".
2. Перші сторінки.
3. Сцени катування.
4. Сцени допитів.
5. Сцени катування – Захарова замикає в металевому відсіку армійського фургона на розпеченому сонці.
6. Завершальна картинка – український прапор це єдиний у романі кольоровий елемент.
7. Фотографії інсталяції Захарова.

Список використаних джерел

1. Вагнер Олександра. "У нас у Дірі". Книжка про життя під "ДНР", 07.08.2019 / О. Вагнер. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/serhij-zaxarov-dira/30098184.html> [дата звернення: 21.01.2021].
2. "Все, що переживаю, я висловлюю в картинах", – "донецький Бенксі" Сергій Захаров про київське життя після полону "ДНР", 15.09.2019. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://vchasnoua.com/special/immigrants/articles/62036-vse-shcho-perezhyvaiu-ia-vyslovliuiu-v-kartynakh-donetskyi-benksi-serhii-zakharov-pro-kyivske-zhyttia-pislia-polonu-dnr> [дата звернення: 21.01.2021].
3. Вишницька Альона. Протест на фанері, 23.02.2018. Протест на фанері • MediaLab Online [дата звернення: 21.01.2021].
4. Гудошник Оксана (2019). Documentary comics у сучасному науковому дискурсі та українському комікс-просторі / О. Гудошник // Communications and Communicative Technologies. – 2019. – Вип. 19. – С. 32–40.
5. Захаров Сергій, Мазуркевич Сергій. Діра / С. Захаров, С. Мазуркевич. – Київ 2016.
6. Калитенко Тетяна. Веселі картинки про невеселе: 4 комікси про війну, 8.05.2017 / Т. Калитенко. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://bokmal.com.ua/books/war-comics/> [дата звернення: 21.01.2021].

7. Підпригора Світлана. Графічний роман як інтермедіальна проекція (на матеріалі роману "Діра" С. Захарова) / С. Підпригора // Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. – 2017. – С. 180–187.

8. Підпригора Світлана. Українська графічна проза на шляху до популярності, 02.11.2016 / С. Підпригора. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://www.ideo-grafika.com/ukrainian-grafik-novels/> [дата звернення: 21.01.2021 р.].

9. Подільська Соломія, Ганна Скоріна та Марина Рябченко. Ветеранська література – це правда про війну та можливість подивитися на своє життя під іншим кутом, 11.01.2020 / С. Подільська, Г. Скоріна, М. Ряченко. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://armyinform.com.ua/2020/01/11/ganna-skorina-ta-maryna-ryabchenko-veteranska-literatura-cze-pravda-pro-vijnu-ta-mozhlyvist-podyvytysya-na-svoye-zhyttya-pid-inshym-kutom/> [дата звернення: 19.01.2021 р.].

10. Савчук Григорій Олегович. "Інтермедіальність" як категорія літературознавства й медіології / Г. О. Савчук // Вісн. Харків. нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна. – 2019. – Серія "Філологія". – № 81. – С. 15–18.

11. Шелюх Ольга, Легка Я. Жанрово-тематичні особливості сучасної літератури про гібридну війну на сході України / О. Шелюх, Я. Легка // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. – 2021. – Т. 32 (71). – № 2, ч. 2. – С. 138–143.

12. Standish Reid, The Banksy of Donetsk Documents His Torture, 21.10.2014. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://foreignpolicy.com/2014/10/21/the-banksy-of-donetsk-documents-his-torture/>, дата звернення: 13.04.2022.

ІНШІ УЧАСНИКИ КОНКУРСУ НОМІНАЦІЯ "ПОЕЗІЯ"

Тетяна ФЕДЧУН

*Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара,
філологічний факультет*

ПОСЛАННЯ ВІД "ХОХЛІВ" ДО "КАЦАПІВ"

Минали дні, війна тривала,
А я зажурена мовчала.
В собі журбу та гнів тримала,
Не витримавши, закричала...
Ви нащо прийшли?

Ми вас не чекали, "миру" вашого не потребували.
Без вас ми жили у вільній країні
Ростили дітей, працювали, любили,
Навчалися всі, до садочків ходили
Чекали весни, щоб в теплі сонячні дні
Гуляти до ранку й співати пісні.
Але ви прийшли, приперли гармати
Почали у мирне населення шмаляти,
Дітей на очах у батьків катувати,
Малят та дівчат наших гвалтувати,
На грудях їм літеру Z вирізати.
Навіщо прийшли, ми вас не чекали
Щоб наші жінки діточкам у підвалах життя дарували?
Щоб діти в метро кожну ніч засинали?
Ви цим нас усіх не налякали,
А лють пробудили та згуртували!
Чоловіки наші воїнами постали,
За рідную землю вас шматували.
Навіщо домівки ви наші зламали

Своїми руками життя руйнували,
Але силу духу ви нам не зламали.
Бо ми українці могутній народ,
У жилах наших тече козацька кров.
І навіть на лінії вогню
Наші молодята здатні створити сім'ю.
А ви налякавшись, ідете на нас
Виконуючи Путлера наказ.
Збирайте но лахи
Й тікайте кацапи.
І сили свої покажіть у кремлі.
А ми відбудуємо нашу Україну,
Кохану єдину свою батьківщину.
Посіємо жито під небом блакитним,
Підв'яжемо калину,
Та й заживемо у мирі щасливо.

ОТ БАНДЕРАВЦЕВ К "русскоговорящим"

Шли пятые сутки
А я всё молчала
В себе всё держала
Не выдержала и сказала...
Чего вы пришли?
Мы вас не звали и не приглашали
Для того чтобы наши женщины в подвалах рожали!?!
Чтобы наши мужчины на фронте погибали!?!
Чтобы наши дети в метро на полу засыпали!?!
Вот так вы нас спасали?
Чего вы все эти дни молчали?
Чего не пошли и верхушку свою не переизбрали?
Боятесь? Вам страшно? И всех вас сажают?

А в наших ребят ракеты шмаляют!
И бегают мирные по подвалам, потому что ваш Володя
в войнушки играет.
Люди, вставайте, идите к Кремлю

Почистите мозг своєму вождю!
И требуйте мира, щоб завтра к утру мы змогли проснуться
в постелях, а не в подвале – на полу!

З самого початку вірш був написаний російською для того, щоб його могли зрозуміти люди з росії. Проте, коли я взялась за переклад, то вийшло щось нове й більш об'ємне, як на мене навіть приємніше сприймати на слух. Думаю це тому, що наша мова милозвучніша й багатша...і взагалі найкраща у світі.

Хотіла б завершити маленьким але дуже теплим віршем, як присвята любові, яка живе в наших серцях, незважаючи на війну.

* * *

Ти кохай мої очі ясні,
Ті, що відблискують шоколадом.
Грай з волоссям русявим моїм,
Тим, що в'ється під місячним сяйвом.
Бережи моє серце
І грій пальці зимними вечорами...

здіймаються, як птахом,
І знову поринають
Углиб мого лиця.
Рука твоя – вуаль,

Каріна СТОЯНОВА

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
Навчально-науковий
інститут філології, 3-й курс,
спеціальність "Українська філологія"*

I

Суцвіттями зірок
обійми твої пахнуть,
весною голосів
рече твоя хода.
Крильми твої вуста

Фата моєї долі,
Облямівка зіниць –
Обручка моїх перст.
Вона і пектораль
Від мужнього Атея
І спис, і щит, і шолом
І мій надійний Хрест.

30.05.20

II

Ти в думках
Уві сні навесні
У завітчаних мріях Лаури.
Мій Петрарко,
Так само і ти
Ліризуєш десь відстані мури.
Мої очі
Не бачать тебе
У серпанках самотньосолоних.
Я, щаслива,
Чекаю той мент
Як назву тебе Неаполлоном.
З дев'яти
З мільярдів Лаур!
Ти шукаєш одну лише Музу.
А вона –
На перо одних рук
Що писати з окриленням змусить.
Тільки вір
До останнього вір
Не пиши ні для вправ, ні від скуки.
Я чекатиму теж
До тих пір
Поки я не зустріну ті руки.

9.02.22

III

Ти ніколи не відчуєш того,
що колись до тебе відчували:
не почувеш подихи діброви,
саме ті, що когось надихали.
ти, можливо, і побачиш зорі,
та зведеш їх вже не в те сузір'я.
це як голуби однакові у полі,
які мають зовсім різне пір'я.
і світанок ще не раз зустріти
матимеш нагоду після ночі.
різними здаються навіть квіти,
якщо дивляться на них і різні очі.

IV

Вії на війні

Коли вдивляєшся вдалечінь —
Чи бачиш очі не чужі, часом у серці сплетені,
Простором розділені?
Ні. Тільки китиці калини розкидані краплями по землі,
Вії опущені свої, думки спустошені із заплутаною періодичністю.
Чому ти мовчиш, калино?
Причину всі знаємо ми, та скажи про це ти!
Не мовчи,
Заради всього живого, що не скорюється війні!
Так у такт опускаються вії хвилині мовчання за тебе,
Калино.
Тобі пісню присвячує світ.
Майорить на честь твою прапор.
О, калино,
У лузі червона,
Наша пісня тебе звеселить.
І ту пісню почує, побачить

Не чуже, рідне око з вікна мого дому
Той, та, ті – всі, хто зараз у такт хвилини мовчання
За твоє воскресіння молиться,
І не спить.

12.04.22

V

Я на образ на покутті
Іншими дивлюсь очима.
Скільки стежок за моїми
Ще несхитними плечима...
*Вітер, степ, похмурий ранок,
Небо з просвітом надії.
Поспішала на сніданок
З Крові Твої, Твого Тіла.
Усередині – безвихідь.
Сірий відчай, зла зневіра.
Це, напевно, вища прихма,
Лотерея: гори/прірва.
Хоч вагалась, та рішуче,
Не смиренна, винна, горда,
Йшла до Вчителя я, учень,
До зачиненого дому.
Я не знала, що та брама
Під кремезними замками
Стане входом дому Тата.
Й те, що вже я між дочками.*

VI

Summary of the Tuesday

Я – не сама собі причина.
Мене створили. Отже, я –
Творців задуманий починок.
В моїх руках – продовження.
Я немічна без допомоги.
Звичайно, можу все сама.
Але для чого мучить ноги:
У фаєтон – запрошена.

Я переймаюсь: де майбутнє?
Втрачаю те, що зараз, тут.
В моменті більше не присутня.
Відтак – можливості гублю.

Запізнююсь на свій же потяг,
О п'ятій зранку що руша.
Та відчуваю, що польоти, –
Не рельси жде моя душа.
Сама себе не знати б мала,
Та вирішила навпаки:
Мов до кінця усю пізнала...
З гори і до морських глибин.
Від альфа до свого ж омега.
Від а до я, від "до" двох гам.
Від прірв землі до сині неба.
Від своїх лірик і до драм.
Тому, здалось, яка звичайна!
І не цікава, і суха!
З чола і аж до п'ят – банальна.
Така, як всі. І всі – як я.
Приреченість. І злісний вирок.
А що, як вимкнути цей скан?!
Бо не покаже скриті крила
Душі позбавлений екран.
Я будувала собі грати.
Вивчала в них свою межу.
Для чого це?! Навіщо знати?
Виходжу. Ні. Біжу! Біжу!
Щоб більше не вивчати межі,
Робити ширшим горизонт!
Бо я не вежа. Я – не вежа,
Даху нема.

VII

Їдь до мене!
Я чекаю знову.
Нас чекають зорі угорі!
Зорепадом виткані простори,
Килим росянистої землі.
Йди до мене

Пахощами літа...
Томним підгляданням ліхтарів.
Обіймай мене,
неначе берег хвиля,
як нічна спокуса лунних снів.
Підійди,
візьми мене за руку,
хай між нами тисячі століть!
Відстані окреслена смуга,
Із фінішем в теперішню мить.

Олеся САВЧЕНКО

* * *

Нічого свого не маючи,
Наше стерти з землі хотіли.
Нам життя і долі ламаючи,
Ви вмирали. Нащо вас родили?

Вічно злі ви один на одного,
То яка ж ви, до біса, нація?
Кого вам звільняти й від чого,
"Расейская Педерація"?

Ваші війни за цукор – шедеври,
Як картини їх пишуть лорди,
Ідіть полікуйте нерви,
Або бийте ті клятгі морди!

Копняка дайте в бункері хлопу,
Що своє й несвоє вже віджило.
Не ми вам закрили вікно у Європу,
А той, кому дуло й сквозило.

Припиняйте насилля і страти!
Страшний суд вас уже не обійде.
Ви людьми хоч спробуйте стати.
Там – хто знає, може, і вийде...

* * *

Не треба нам допомагати і знов кувати кайдані.
"Куди ж ви дивитесь, народи?! Сьогодні – ми,
а завтра – ви".

Дурні, забудьте свої плани, що малювали там в Кремлі.
Ми воїни, а не мурашки: назавжди на своїй землі.

Народ ви братній? Йдете в гості цієї чорної зими?
Та стелите по всій країні крово-багряні килими.

Не треба ваших "будет лучше", у нас своя вже доля є.
У наших домі наша правда, і сила, й воля виграє.

В чужую хату не заходять, двері штовхаючи з ноги.
"Куди ж ви дивитесь, народи?! Сьогодні – ми,
а завтра – ви".

Ти любив мене... або чому я сказала "ні"?

Ти любив мене (так сказав же)
Як квітку і як травинку.
"Сядь-но у клітку адже
Ти моя домашня тваринка."

Ти любив мене й мої танці.
І хапати мене за руки,
І на шиї лишати пальці
Що душили як жертву зміюки.

Ти любив мене бити смачно
Бо я лялька, а не людина
Вибачався, мов це необачно
Будьмо чесні, ти просто скотина.

Ти любив мене в ролі цяцьки
Забуваючи все про душу...
Я щасливою бути хочу!
Я щасливою бути мушу!

Єлизавета ЩЕРБАТЕНКО
*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
Навчально-науковий
інститут філології,
спеціальність "Англійська філологія"*

UKRAINE FOREVER

Stop it Russians, stop it, hear?
That's the war. It all just begins.

How much pain and how much fear,
But you won't destroy our power, beliefs.

You invaded in our country craftily,
Hoping to ruin everything in a moment.
Our freedom outreaches eternally,
We have throughout history known it.

Ukraine has always been irresistible,
Free and beautiful like new lands.
Our fortitude and ardor are invincible
Because we fight for the values of humans.

We will never surrender, never!
Our dignity and courage are unique.
We give our lives for the future whatever!
In your sources, the true stories will be leaked.

You kill innocent babies, people of old age,
Devastate blocks of flats, hospitals, squares.

This is your first, I'm sure, among plans stage
Of what your dark soul shares.

Your government calls it an operation
To make us free, to help out.
But this does not have a relation,
Thus, they don't hear a shout.

Children die, mothers, husbands
From your bombs and nigritude.
Your army in a number of thousands
Disappears, leaves solitude.

They shoot without thinking,
Without being humans first.
At that time, we are with mothers linking
Of those who were in grounds lost.

We demonstrate our humanity
Even towards enemies of ourselves.
You show your lord's sanity,
Trying to occupy us with the shells.

I believe that we will lest peradventure soon
Feel the spirit of the Ukrainian unbounded sea.

Walk under the shining, mesmerising moon
And flowers – not corpses – around us see.

What makes me feel proud to be Ukrainian
Is that our power consists of unity.
Wherever we are, in whatever millennium,
We are together, we are community!

For huge crimes you will have to pay,
Pay for all the tears of our children.
No matter – later or today!
Only steps of cruelty lead them.

The whole world is against terrorism,
Against your guns, missiles and tanks.
I can compare it with barbarism,
Oh people, give you many thanks!

Thanks for supporting and understanding.
For preventing from major problems.
For being with us and on our side standing,
What the world we will be like tomorrow – who knows,
But our country definitely further goes.

*У похмурі дні для нашої країни хочеться, щоб усі серця були зігріті.
Сподіваюсь, цей вірш наповнить вашу душу й серце багаттям,
яке спалить усі прикроці й увесь біль, наповнить силою та надією.*

ПЕРЕПЛЕЛИСЯ МИ З ТОБОЮ

Немає меж, щоб описати,
Наскільки я тебе люблю.
Ніщо не може нас здолати,
Я замість тебе догорю.

Віддай мені серце без болю,
Омий його від ран щосили.
І вічними станемо з тобою,
Бо сліди людяності відновили.

Я прагну спокою найдужче,
Ти – уособлення моєї тиші.
Вночі я плачу так кричущо,
Що підкрадаюся все ближче.

Заколишу, мов синочка,
Пригорну долонею до себе.
Поблизу немає ні листочка,
Але я поруч, біля тебе.

Поцілунок ніжний твій
Залишу на губах надовго.
А про інше і не мрій:
На вулиці й досі вогко.

Кулі літають, б'ють через край,
А ми сидимо у сховищі весь час.
Кажуть: "Ти, українцю, страждай",
Але як настане мир поміж нас?

Невже для сили потрібна "велич",
Кров людей і всі гріхи світу..?
Показуєте натомість вашу неміч,
Не висмокчете з України моноліту!

Мати з сином, я з коханим –
Всі подужаємо ваші підлі кроки.
Нам не страшні ніякі рани,
Доки знаємо життя уроки!

Геть від мене, ви, подалі,
Залиште моє кохання!
Згинуть наземні печалі,
Ми почуємо ваші страждання!

А тобі, мій притулок,
Мій чоловік, опора,
Незрівнянний порятунок,
Не кажу ані слова.

Бо жодною мовою не зможеш
Передати найпалкіші почуття.
Без сумніву, ти з нами переможеш,
Україно, доле моя!

УКРАЇНА ПОВСТАЄ

Повстаньмо, браття, на землі,
Покажемо, хто тут на волі!
На світі ми вже не одні,
Ми доведемо нашій долі!

Борітеся – поборете, ви – сила,
Ви – неодмінна мужність.
Розправимо широкі крила,
Бо потрібна нам потужність.

Вороги поляжуть головою,
Залишаться лиш син і мати.
І будемо, Україно, ми з тобою
Кайдани, кордони ламати.

Україна – велична, всесильна,
Породження незламних козаків.
І, безумовно, як небо, вільна,
Навіть у часи лихих віків.

Українці – нескорені і нездоланні,
Воїни гідності, честі та правди.

Зараз ми – у цілості, єднанні,
Як нація, дамо собі у скрутї ради.

І на оновлених рідних просторах
Ми відбудуєм ще кращу державу.
Серед рівнин, річок, у горах
Здобудемо світову добру славу.

Я пишаюсь своїми братами,
Україною, як матір'ю ніжною.
Я б'юся не лише словами,
А мудрістю, чесністю книжною.

Не вмирає душа наша, а лине
Свою могутність віддавати.
У простір квітучий, у море єдине,
Щоб тебе від куль оберігати.

Я вірю і знаю: ми зможемо все,
І кара ворогів чекає без тям.

Дух український вперед нас несе,
Наповнюється чистими серцями.

Омиєм водою цілющою життя
Солдатів, що боронять світлий край.

Ми впевнено крокуєм в майбуття,
Тому ти, українцю, надії не втрачай!

Буде так, як Шевченко казав нам,
Порадами не нехтуйте його.
А те, що залишилось синам,
Збереже сонце й вічне тепло.

РОЗТУЛИЛИ НЕБЕСА БЛАКИТНІ ОЧІ

Розтулили небеса блакитні очі —
Впало в серце дзеркало краси.
Ниви ж на землі вогкій тріпочі
Запалили, як вогонь, думки.

Їх понісся дух понад горами,
Оживляючи всіх на своїм шляху.
Все, що люди так давно зламали,
Пішло, прокинувшись, в манливу боротьбу.

І кремезні замки повставали,
Із журбою попрощавшись навіки.
Прославляючи занедбану державу,
За собою церкви й рештки повели.

Всі сховали браму свого болю,
Щоб нарешті довести любов
До благого оціненого слова.
І не пролити більше їхню кров.

Вони ж живі і мають серце й душу,
А ми паскудно викидаємо на дно.

Зробімо ж ми із моря сушу,
Щоб на хати воно не набрело!

Чи як? Навіщо все це губим?
Навіщо всі тортури проливаєм?
Невже так совість ми не збудим,
Невже лиш так вершин сягаєм?!

Ми наче маємо таємний скарб,
А пелена заплющила нам очі.
Не бачимо ми ні себе, ні крах,
Ні те, що мали, ні те, що хочем.

Шкода, що ллються марно сльози рік,
Шкода, що в небі хмари повмирили.
І гордий час наш ледь утік,
А ми ніяк все горя "не пізнали".

То в чому ж справа, янголи ясні?
Понакривали ви себе землею –
І чорно стало в небі й у воді,
Навіть не знаю, як тікати з душею.

І якось ніжно стало у повітрі,
Осяяла тишу вечірня прохолода.

У веселковій після дощу палітрі
Вбачаю я себе; зникає негода.

ДРУГ АЇДА

О лютий вітре, друг Аїда!
Навіщо бурі скликав ти?
Невже всі світлі дні набридли,
Невже схотілося пільми?

Зафарбував ти все у чорне,
Забрав ти радість у людей.
Ховаючи червоні тіні,
Тікаєш в безвість від очей.

О люди, кими стали ви?!
Перетворилися на звірів!
Не стало в світі доброти,
Немає щирості й надії.

І тільки зло керує вами,
Жадібність, заздрість і пиha.
Не зветесь ви тепер братами,
Бо нитки людяності розірва.

Війна... Навіює нам страх,
Життя людей багато забирає.

Перетворює наші мрії на прах,
Серце й душу нам розбиває.

Кров на руках ллється
У тих, що піймала війна.
У них розривається серце
І горить нестерпно душа.

Палає біль у їх очах,
Розчарування і ненависть.
І сльози стрімко капотять,
Бо так багато настраждались...

Вони кричать, щоб їх почули!
Вони мовчать, бо нічого сказати.
Їм хочеться, аби всі збагнули,
Війна—це найстрашніше, що можна описати.

ЛЕГЕНДА ПРО МОРЕ

Існує легенда стара про кохання,
Про вірність і чесність в любові.
Як хлопець, маючи велике бажання,
Зв'язав нитки життя кольорові.

На землях старих, у тумані прозорім,
Німфа витончена тихо живе.
Ходить вона у вінки ліловім,
Що за собою таємність несе.

Вірні, як мати, чисті, наче дзвін ріки,
Очі дівочії, ширі та чесні.
Наче пташки крилаті, брови такі,
Губи вишукані небесні.

Від самоти ковтає сльози гіркі,
Не чуючи власної пісні.
Вітрові мелодії ховає дзвінкі,
Укриває води всі прісні.

Якось на світанку в буйнім цвіті
Квітка дивовижная розкрилась,

Ніжним ароматом в розмаїтті
У пухкий струмок перетворилась.

На острів незнаний мандрівник прибув,
Зачарований дивом невідомим.
Легкий туман повністю тіло огорнув,
Залюбувавшись красенем здоровим.

Світла усмішка ласкавої дівчини
Сподобалася хлопцю молодому.
Забриніли очі хлопчини,
Зустрівся у погляді прямому.

Доля пронеслася крізь їх життя,
Відправляє листи про кохання.
Вбачає вона світле майбуття
Й вічнеє святе признання.

Та в житті не все так просто вдається,
Немалий парадокс переживи.
Їм разом жити недовго доведеться,
Зорею стане німфа назавжди.

Як час настане, Перкана знала,
Що чекає на неї вдалині.

Неба чорного вона шукала,
Щоб милого побачити вночі.

Я знаю, хвилюєшся знову,
Мій милий, коханий єдиний!
Однак, не журися потому.
Дарунок тобі цей перлиний!

Туманом огорнув м'яким
Палкий цілунок-процання,
Розлилась шепотом лунким
Барвиста розмова остання.

Уста його ніжні, гладкі
Вмить зажеврили вогнями,
Та вії тендітні й тонкі
Сховались гіркими сльозами...

"О німфо моя синьоока!
Не йди від мене, прошу, –
Душа бо моя ти глибока, –
Тобі я все серце лишу!"

Шлях важкий доля складає,
Ставить всі крапки над "і".

А те, чого в книзі немає,
Зчерпати не зможеш вві сні.

В утіху та смутку її проводить,
Цілує останню мить.
Вона ж у обіймах ніч ховає,
Наче птах, вільно летить.

Тужить за дівчиною, сумує,
І летять юначі дні.
А вітер іншу картину малює,
Розбиває скелі важкі.

Здається, що межа та неосяжна,
Але бажанням диво ти створи.
І збудеться вічне признання,
Світло побачиш вві тьмі.

Стогони протяжні
У шум перетворились,
А краплини гіркі
Душею уплотились...

Слідом за зорею-коханою
Хлопець, не вагаючись, метнувся.

Пролетів крізь хвилі оманою,
Мрійливим морем тихо обернувся.

Минули роки, століття минули,
Кохання їх вірне і досі живе.
Хвилі морські раптом гойднули, –
Серце його під водою пливе.

Море бушує, бо серце болить,
Душа кричить, наче мовчки.
Ніхто не може цього зрозуміть,
Лиш вітер підхоплює трошки.

Зоря блискуча вночі впливає,
Море чарує камінням блискучим...
То німфа-красуня хлопця сягає,
Його лікує світлом мигтючим.

Прикрасила любого перлами барвистими,
Що затаїлись в глибинах душі.
Ніжний аромат пронісся любистками,
Та пролилися нестримні дощі...

СЕРЦЮ ГЛИБОКА ЗЕМЛЯ

Моя Україно, голубко єдина,
Така тендітна, крилата...
Ти для грішного – немов жердина,
На сонцевидні пахощі багата...

Твоє дивне тепло мене зігріє,
Зворушить ніжність твоєї ночі.
І коли на світанку томна зомліє,
Згадаю твої незрадливі я очі.

Ти чуєш так само, як я, тиху землю,
Вкриваєш морозом по гіллях сади.
Підіймаєш хвилями високою греблю,
Більше не буває на світі таких, як ти.

Я голубити не перестану,
Сльози литиму за долю нещасну.
Серед поля, мов порох, розтану,
Але побачу усмішку прекрасну.

Я молитиму Бога за тебе,
Відаватиму все, чим живу.
З нами буде і море, і небо,
І ми збережемо свободу свою.

Пробач за ті моменти нестарання,
За те, що серце бавилось, чим є.
Я виправлятимусь і невостанне
Я проголошу українське слово своє.

Без пам'яті я дякую за сни,
Що в сивім лісі пролежали.
Повірю я – повіриш й ти,
І буде Всесвіт знову з нами!

ЧАРІВНА КВІТКА НАД МОРЕМ СХИЛИЛАСЬ

Чарівна квітка над морем схилилась,
"Море – питає, – у чому я винна?
Боляче, що здавна йому розлюбилась,
Якому ж каменю, річці потрібна?"

Від смутку очі заховала подалі,
Аби не знайшли ні степи, ні гаї.
Люттю й байдужістю закрила печалі,
Не випускає на волю почуття свої.

Як прикро це чути, та в'яне вона,
У помсті, надії, радості – не важливо.
Спливають останні дні її однак,
Але підходить до моря зрештою сміливо

"Море, море, дай-но розради,
Я серце відкрию та все розкажу.
Подай мені самотньої пляєди,
А я годинник твій уперед заведу.

Отож-бо, я хочу, щоб він жив щасливо,
Я спокій даруватиму й вічність йому.
Розуміти це зараз так особливо,
Адже долю я проживу лиш одну.

Хоч болю завдав, зради,
Мушу врятувати душу невинну.
Необхідно знати правди,
Щоб осягти істину життя єдину".

І враз, замість сонця на небі,
Розквітла квітка цвітом.
Знайшли її друзі річки далекі,
Вкрилася буйним міфом.

А сталося що з тим, хто совість не мав,
Покаже лиш час і казка нова.
А вам бажаю, щоб у житті не був страх,
А тільки надія, честь і повно добра.

ЩЕ НЕ ВМЕРЛО ТВОЄ СЛОВО

Українська мово,
Ще не вмерло твоє слово.
Не скорилася твоя доля,
Мов гнучка, нещасна тополя.

Ще є надія позмагатись,
Із майбуттям посперечатись.
Нас не коритиме час,
Ніхто не сильніший за нас.

У важкі роки ми разом ішли,
Крізь вітер і град, у гіллях імлі.
Нам не знайоме вороття,
Ми не падаєм у забуття.

Холодні брили розіб'ємо,
Мечами мови підірвемо.
Свободу нації дамо
І створимо шляхетне тло!

* * *

День, як день, а ніч, як ніч,
Та це ще більш тривожить всіх.
Царить над нами та безпека,
Що лиш ілюзією зветься.
Кацапи кляті! Ненаситні!
І руки їхні вже в крові!
Вони прийшли до нас додому,
Щоб убити всіх до скону.
Не шкодує орк дітей,
Ні старесеньких людей.
Ми для них більмо у оці
І не варті їх емоцій...
Складно вірити в жахіття,
Що тебе прийшли добити.
Бо для ката ми хохли,
Що розцвіли як вороги.
Ми не маєм права жити,
Тому нас треба швидше вбити.
А люди, ті що на росії,
Для нас вже гірші навіть звірів.
Вони сліпі, нащадки біса,
Дають добро на усі звірства.
Водночас кажуть "ми за мір",
Що значить "лячно нам лиш за своїх".
Диктатор богом є для них,
А сумнів щодо цього – крах.
Ідеологія в них рабська,
Тому свобода для них – це казка.
Ми ж на них вже не зважаєм,
А своїх лиш прославляєм.
Дякуєм своїм героям,
Що задля нас стікають кров'ю.
І хоч важко все це пережить,
Та волю не так легко заслужить.

Ярослава НІКУЛІНА
Київський університет
імені Бориса Грінченка,
факультет української філології,
спеціальність "Українська філологія"

* * *

Чому я тут? Чому я досі з нею?
Адже згубив її, згубив давно
Мою колишню фею.

І я без неї просто не існую.
Своїм життям я майже не керую...
Бо вже нема для кого існувати,
Кого любити, і кого кохати.
Тому й лишається – лише у мріях мандрувати.

10.11.2022

ДВАДЦЯТЬ ЧЕТВЕРТОГО ЛЮТОГО

Двадцять четвертого лютого
розпочалась війна...
В чорній одежі була вона...
– Ми хочемо жити! –
Кричали сусідські діти.
– Нііі... Ви будете гнити! –
Підло всміхалась вона.
– Але ж скоро весна!
– Так само, як ви,
Скоро згине й вона!
– Не буде цього, проклятуща війна!
Бо скоро настане красуня-весна,
Надію на мирне майбутнє
Всім подарує вона!!!

05.03.2022

* * *

Любові в світі
Не надто вже й багато, –
Тому любіть того,
Хто палко любить вас.
Цінуюте цей дорогоцінний час
І кожна мить, призначену для вас.
Бо непомітно так спливає час...
І йдуть за обр'їй ті,
Хто поважає, любить і цінує нас...
Хто був готовий з нами радість розділити,
Або ж, наприклад, без причини подзвонити,
Про щось своє, життєве, з нами говорити.
А ми ж у відповідь, бажаючи розмову припинити,
Казали часом: "Давайте потім, я не можу говорити"...
Тепер нам і самим нема з ким говорити,
Кого на чай до себе в гості запросити,
Або ж нові книжки обговорити,
Чи на виставу до театру запросити.
Чи просто так, прокинувшись,
Всімхнувшись, міцно обійняти,
А потім пошепки, на вушко,
"Я тебе люблю!" – сказати.
Цінуюте швидкоплинний час!

08.04.2022

Валерія БАННІК

*Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара, ФУІФМ*

* * *

Я біль свого народу відчуваю серцем,
Невже іще не вицвіла душа.
Поганим оркам задамо ми перцю.
За "руській мір", скалічене життя.

Я не пробачу ні сліпої волі,
Ні мертвої дитячої душі!
Ви бруд, на чистім українським полі,
Який лишає кров'яні сліди.

Не довго панувати залишилось!
Вже досить грабувати і вбивать!
Ми сповнені вселенської любові
Нас Бог Благословив перемагать!

Катерина СЕРГЄЄВА
*Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара, ФУІФМ,
філолог української мови та літератури*

Рядки, окроплені кров'ю

"Це не війна!" – Кричать усі канали.

"Це не війна" – Росія дає слово,
А в Києві розгромлені квартали...
То ви скажіть, це – помилково?

"Немає в Україні наших росіян,
Самі по собі напевно гатите!"

То як тоді вас залучають до слов'ян,
Коли таку дурню говорите?

Чи знаєте число ви жертв дітей?
Чи може вам відомо скільки
Від ваших куль, ракет загинуло людей?
Бо все, що знаєте – балакать тільки!

Наївно вірите своїй ви владі,
Яка вам бреше просто в очі,
Роти роззявивши сидять там раді,
А в нас не сплять чотири ночі.

Хто взяв 13 парубків?
Що боронили наш Зміїний
Невже свої, з своїх же кораблів?
Бо "руських же немає в Україні".

Ми не хотіли з вами битись...люди,
Бо вже братами не назву.
Спокійно ми жили свій лютий,
А ви прийшли та й почали війну!

Ви миротворцями вінчаєте себе,
А коли правді в очі глянуть...
Вам совість груди не шкребе
Як росіяни в Україні в'януть?

До вас не лізли ми ніколи
Чому ж тоді посміли ВИ?
Коли ж бо людоньки, відколи
Ми пожинаєм блазництво Москви?

Нас Бог боронить, дає сил.
Ми вистоїмо, чесне слово.
І Український мирний небосхил
Блакитно-жовтим засія святково.

Марія МАТОРИНА

*Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара,
факультет української та іноземної
філології і мистецтвознавства,
спеціальність "Українська філологія"*

ІЗ НАДР САМОЇ ДУШІ...

Тиша... Молимося!
Світ – це колба з гарячою лавою,
А ми всі риби, кожен з нас риба
З сталевною лускою.

Ти мариш про сонце з відпусткою,
А я про мирне небо над головою
І посмішку коханої людини,
І очі, що пахнуть покосом і ласкою.
А світ – це безкінечний лік часу,
І всі ми піщинки, кожен з нас піщинка.
І не стане мені страху,
Бо я риба в киплячій лаві,
Бо в німій пустоті немає нічого –
Ні святого, ні диявольського, немає вибухів, горя,
Там спокій і посмішка коханої людини,
А світ – це заплутане павутиння,
Де кожен свою лінію плете
І влітає в чарівні коси,
Але часом втрачаються сенси,
І знов чути вибухи, знов рікою кров,
І наші покоси
Крадуть, б'ють, лишують на вітер,
Та вітер зцілить, ми сильні,
Поки із надр самої душі
гармати свободи живуть!
Молимося... Ми живі!

ВОРОГ

Хто ти такий – розірваний, скалічений, холодний...?
Хто ти?
Страх... Холодна підлога, червона ріка сліз по зубах.
Може, і вітер,
Може, і віти...
Може, і діти
Помиратимуть.
Вже! Хто ти такий, нащо прийшов?
Нащо роздираєш, за що караєш...

Тобі боляче? Ти риба, що втопиться у воді.
Тобі гаряче? Ти птаха, що задихнеться повітрям.
Руки мої тверді, серце моє вільне,
Ніхто! Чуєш, ніхто не вміє любити так сильно!
Прощай, ми підстригли волосся, у руках наша правда й любов!
Хто ти? Я не боюсь тебе!
Може, і ворог,
Може, і ворох...
Ворох страхУ...

НОМІНАЦІЯ "ПРОЗА І ДРАМАТУРГІЯ"

Єлизавета Щербатенко
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
Навчально-науковий інститут філології,
спеціальність "Англійська філологія"

НОВОРІЧНЕ ДИВО

Діти – найпрекрасніше, що можна собі уявити. Саме діти надихають нас працювати, творити й жити. Вони – наші маленькі янголятка, які ніколи не перестануть нас любити, незважаючи ні на що. Вони дарують нам свої щирі усмішки, наповнюючи усіх добром і світлом, вони старанно вчаться говорити, сидіти, бігати, проявляють інтерес до навчання в школі. Кожному з нас приємно бачити усміхнених, наповнених теплом й любов'ю дітей, але не всі діти по-справжньому щасливі...

Між багатьма країнами здавна присутня ворожнеча. Постійні війни змушують деяких людей переселятися в інші міста або навіть країни. Звичайно, можна переїхати, але не кожна особа здатна дозволити це собі. Як і раніше, люди поділяються на людей з високим прибутком і людей, які не мають достатньо грошей. Проблема з грішми – ось вона проблема. На щастя, в Україні створено спеціальні притулки для переселенців, а також спеціальні організації, які допомагають їм. Виявляється, навіть не в грошах справа. Я знаю людей, які не хочуть залишати будинки. У кожного своя причина: комусь вона, як рідна мати, хтось хоче зберегти пам'ять про своїх предків, а хтось всього-на-всього не розуміє, як можна покинути свою домівку. Уявляєте, як важко людям літнього віку та маленьким дітям, які потрапили в таку ситуацію?

Моя історія розповість про Новий рік маленької дівчинки, яка живе на Сході України, де триває війна. У невеликій хатині жила сім'я. Тато був військовим, а мати – медсестрою. Вони познайомились під час війни, яка розпочалася 2014 р. Завжди

були разом і робили одне одному подарунки. Життя було випробовуванням для них. Чоловік декілька разів ледь не помирав, а жінка в кожній клітині крові проносила співчуття до поранених і загиблих, вона відчувала усі страждання та муки, які доводилося їм терпіти. Життя загартувало їх, тому вони були сильні духом.

Незабаром у пари народилася донечка на ім'я Евеліна. Золоте волосся спадало до плечей, а сині очі нагадували глибокий океан. Вони всі жили тихо, проте злагоджено. На їхніх обличчях ніколи не згасали іскри щастя та запалу. Але в кожен дім рано чи пізно приходить біда. Це не закономірність – ні. А може, так. Ніхто не знає цього напевне. Життя взагалі цікава штука. Воно приносить сюрпризи там, де їх не чекаєш. Так сталося й з цією щасливою сім'єю.

Війна забрала їхні серця, залишивши дитину без батька й матері, зробивши її повною сиротою в три роки. Тож не дивно, що її забрали в притулок. Відтоді дівчина не бачила сонця і її волосся потьмяніло, як срібло. Кров.. Саме кров оповила її життя. Вона змусила її народитися й спричинила смерть найрідніших. Так, бо з крові створена плоть наша, але й кров'ю омиваються наші гріхи...

Маленькі сльози, забарвлені у бірюзовий колір моря, ніжно стікали по дівчачому обличчю, немов водоспад. Вони омивали чисте біле личко невинної дитини. Її улюбленою іграшкою завжди був білий коник, якого подарував батько своїй улюбленій дочці, якраз на Новий рік. Евеліна тримала його близько до грудей і притискала ніжно, неначе матір. Він здався їй чимось казковим, живим. І кожного Нового року, незважаючи на трагедію, яка сталася з нею, дівчина чекала на ще один подарунок від свого тата. Вона сиділа на підвіконні й ненав'язливо малювала візерунки, очікуючи, що батько ось-ось приїде та принесе найдорожчу мить і найцінніший дарунок. Вона споглядала у вікно й чекала, невтомно та довго чекала. Такій вірності позаздрив би сам пророк.

Ви відчуваєте весь її глибокий смуток, біль? Ви уявляєте, як воно, сидіти й чекати на того, хто вже ніколи не приїде? Дівчинка так мріяла побачити диво, що забула про сувору реальність долі...

Так хочеться стерти все з пам'яті... Але ти не можеш. Ми втрачаємо свої серця, падаючи в яму болю. Ми повинні пірнути в ріку свободи, подолати себе, щоб перебороти свою лють і беззахисність. Так прикро визнавати свої недоліки, але, розуміючи всю фатальність нашого вибору, ми можемо змінити хід подій. Ми маємо силу повернути час назад – але не магічним способом, а цілком реальним. Просто вивчити минуле, зробити висновки й не повторювати колишніх помилок. Я вас прошу, люди Землі, припиніть ці війни. Вони не варті загибелі тисяч... Для нас усіх вистачить місця. Сонце освітлює усю планету: когось першочергово, когось пізніше – однак його вистачить на всіх! Безсумнівно, всіх!

Дівчина-красуня не полишала надії. І недаремно. Якраз перед Новим роком її стала провідувати одна молода жінка з білявим від природи волоссям. У неї так само були бездонно морські очі. Її чоловік був бізнесменом. Робота якось закинула його на Схід. Він допомагав армії й робив усе можливе для нещасних людей, які потрапили в скрутне становище. Пара давно хотіла дітей. І ось була нагода.

Зустріч з Евеліною була випадкова. Вона гралася в сніжки з іншими діточками. Їй було весело, на мить вона забула все, що знала до цього. Білосніжні зубки виблискували на морозному повітрі, опроміненому сонцем. Заможна жінка виходила з машини й ненароком поглянула убік. Її погляд впав на цю крихітку. Трохи вагаючись, зупинила чоловіка, що йшов попереду, вказуючи рукою на той бік вулиці.

"Ходімо подивимось", – пролунало із захопленням. "Давай-давай". Він погодився.

– Привіт, сонечко. Я – Олена. А як тебе звати?

– Евеліна, – похиливши голову, відповіла.

– А скільки тобі рочків?

– П'ять.

Тут підійшла вихователька, вони трохи порозмовляли, й незнайома покинула місце. Через кілька днів вони повернулися. Молода так загорілася бажанням бути ближчою до цієї дитини, що їй це прекрасно вдавалося. Вони наповнювали одна одну, були ніби двома половинками єдиного цілого. Жінка допитувалася, що

дівчина просила в Миколая, і отримала відповідь: білий коник. На Новий рік вона отримала його! Була безмежно рада... А до пари почала звикати, щодня чекала на їхню появу. У ніч, коли один рік змінює інший, вони забрали її до себе додому. І вона провела з цими людьми цілий день. Проте незабаром, через справи в бізнесі, їм довелося залишити її в притулку на певний час. Евеліна плакала, хотіла кинутись їх шукати, але було марно. Вони немовбито зникли, хоча насправді все не було так. Зрештою, коли пара приїхала, вони побачили, як бомби зруйнували дім багатьох самотніх сердець. Душі цих двох дорослих замерли. Вони не могли це прийняти. Навкруги були самі лише уламки... Дізнавшись, що діти загинули разом з оселею, втратили будь-який шанс... будь-яке сподівання. Але жінка настільки впала в розпач, що побігла прямо по уламках. І десь у кутку почула схлипування. Це була вона. Та сама золотосава дівчинка, з білосніжними зубами, на ім'я Евеліна. Олена розплакалася. Але маленька була вся в ранах. Вони забрали її до лікарні. Вона перенесла важку операцію, під час якої серце зупинилось.

Ви спитаєте: "А чому жодна служба не приїхала перевірити, допомогти?" Відповідь така: це покинута місцевість, до якої ніхто більше не приїде. Евеліна не могла не вижити. Адже її сердечко знало, для кого воно битиметься далі. Пара забрала дівчинку, звичайно, до себе й забезпечили її (разом із собою) максимально щасливим життям.

Так, їй було добре поруч зі справжнім татом і мамою. Але тоді вона не знала, що існує така сила, як людяність, а не любов батьків. А людяність – це примножена любов. Вона сильніша. До того ж, з новими членами сім'ї вона стала такою ж радісною та задоволеною. Вони дали їй навіть більше, ніж можна було уявити.

Я не стверджую, що все сталося на щастя, проте все має свою цінність. Чому, ви скажете, ця історія називається "Новорічне диво"? А тому, що, попри лиху долю, один вогник розгорівся на всю планету неабияким сяйвом щастя. І хай Евеліна пронесла крізь себе весь біль інших, вона довела світу, що справжню любов не зломити!

Обирати, чи запалювати вогонь людяності далі, чи залишати сліди мертвих дітлахів, майбутніх лицарів і дам Землі, залишається за Вами. Це вибір долі.

ЛЮБОВ

Літо змінилося похмурою осінню. Щодня лилися нестримні дощі. У душі ставало холодно й темно. Маленький промінчик сонця раптово зазирнув до лікарні. Це була нова, сучасна будівля, тепла й затишна. Проте в ній не було ніякої радості, адже тут знаходилися люди, життя яких у небезпеці.

Печальні очі маленької дівчинки намагалися відчутти красу сонячного промінчика-зайчика, щоправда їй це не вдавалось. Вона була сліпою. Червоне й золоте листя не втішало дівчинку. В її серці було самотньо, порожньо, сумно й боляче. Не знала вона радощів життя.

Маленька паняночка, яка нічого не бачила, перенесла важку операцію серця. Але, незважаючи на це, її серце послабшало й почало призупинятися. Її організм був на межі існування. Люблячі батьки, які робили усе для своєї єдиної донечки, знали, що дитина скоро помре. Вони ніяк не вгавали, адже маленьку дівчину прооперував найкращий лікар найкращої лікарні світу. Проте батьки не полищали надії. Вони вірили, що трапиться диво, і їхня дочка житиме.

Мама й тато почали часто навідувати свою любу доньку. Вранці батько приносив смачні фрукти й ягоди, а ввечері матір приходила співати пісень і читати казок. Вони весь час усміхалися й сміялися, не подавали жодного знаку, що щось трапилось. Навпаки, вони були спокійні й веселі, намагаючись підбадьорити дівчинку. Але розумне дівчатко здогадувалось, що щось не так, бо раніше батькам не дозволяли дуже часто приїжджати. – Доню, а про що ти мрієш найбільше у світі? – запитав якось тато.

– Я мрію побачити троянду, – відповіла вона.

Батьки здригнулися. Це були найстрашніші слова для них. Вони боялися, що їхня дівчинка скаже саме це. На жаль, так і сталось. Вони, налякані, завмерли, тому що розуміли... Донечка не зможе нічого побачити, адже була сліпою.

– Добре, сонечко. Ми обов'язково здійснимо твоє бажання, – з острахом в очах мовила мати.

Дитина бачила усе навкруги чорним і темним. Вона відчувала, що це не просто так. Але вона все одно мріяла побачити справжню троянду, про яку так багато розповідала мама!

– Якщо її мрія не здійсниться, то вона... – обірвалися слова. – Ти ж розумієш, кохана, – з невимовним болем в серці мовив батько дівчинки. – Так. І саме тому ми повинні спробувати. Це наш єдиний шанс, – з неабиякою впевненістю сказала мати.

Наступного ранку батьки прийшли з подарунком – у руках мама ніжно тримала червону троянду. Вони до останнього вірили й сподівалися... – Донечко, ми принесли тобі справжню троянду, – лагідним голосом повідомила матуся.

На обличчі дівчинки миттю з'явилася щира усмішка, й вона швидко підхопилася зі свого маленького ліжечка. Тато з мамою поставили квітку в красиву розписну вазу.

Паняночка доторкнулася маленькими рученятами до її пелюсток і відчула неймовірну тендітність, ніжність, чуйність і величність троянди. Їй навіть здалось, що це руки її матері, такі м'які, добрі, ласкаві.

Батьки допомогли донечці піднести маленький носик до самого серця троянди, щоб відчути її приємний, розкішний аромат.

– У-у-у-у. Вона пахне, як ... любов.

Дівчинка завжди уявляла любов теплою й гарячою, мов червоний колір. Тому вона негайно намалювала у своїй голові червоний колір. Він був настільки виразним, яскравим, сповненим впевненості, віри й надії, дитячої мрії, що її очі засліпило якесь сяйво, і ... Вона наче вперше в житті прокинулась, по-справжньому прокинулась. Ніби до цього вона увесь цей час спала довгим міцним сном, а тільки зараз прокинулась і відчула на собі справжнє життя. І... Вона побачила! Побачила справжню троянду, червону, тендітну, ніжну, величну, розкішну, мов королева. Так, саме так! Маленька принцеса власними очима побачила справжню троянду, яка стояла біля неї й палала червоним вогнем.

– Мамо, мамо! Тату, тату! – пролунав дзвінкий дитячий голос, сповнений неймовірної радості й щастя. – Я бачу! Я справді бачу! Я бачу справжню червону троянду, ніжну, тендітну, величну! Батьки не розуміли. "Як? Як це могло

статися? Може, їй здається?" Побачивши, як маля бере троянду в руки, вони переконалися, що усе, що казала їхня маленька донечка, правда. Усі сумніви одразу щезли. Радості батькам не було меж! Вони були на сьомому небі від щастя. Незважаючи на те, що вони вірили й сподівалися, вони не могли уявити, що усе на світі можливо, навіть те, що здається ну просто неможливим. Чоловік і дружина плакали, сміялися, падали й летіли. По їхніх щоках текли гарячі сльози, сльози неймовірно великого щастя й утіхи. Вони обійняли свою маленьку дівчинку й міцно притиснули до свого серця. Це був великий день для них. Щоб запевнитися, що усе це правда, вони попросили лікаря зробити додаткове обстеження. Аналізи й фото показали, що кристалики очей почали відновлюватись, з кожним днем вона бачитиме більше кольорів і речей, що її оточують. І справді, на наступний день вона побачила зелений колір: ніжно-зелені штори й рослини. З кожним днем її зір поліпшувався, і вона бачила дедалі більше.

Робота серця відновилася, Організм почав приходити до ладу. "Дівчинка житиме! І житиме ще дуже-дуже довго!" – казали лікарі. Сильна любов батьків допомогла дитині одужати й жити далі.

Любов подолала усі перешкоди. Ця історія довела, що сильна віра й любов переможуть усі негаразди, усі недуги, навіть якщо вони невиліковні й нездоланні.

Любов переможе усе!

**ТВОРЧІСТЬ ВИПУСКНИКІВ
ПОПЕРЕДНІХ РОКІВ**

Видавничо-поліграфічний центр
"Київський університет".
Версія не для друку

Ольга БАШКИРОВА

*випускниця філологічного факультету
КНУ імені Тараса Шевченка 2001 р.,
спеціальність "Українська мова і література".
Член Національної спілки письменників України,
доктор філологічних наук, доцент Київського
університету імені Бориса Грінченка.
Авторка численних збірок поезії, драматичних
творів для дітей і досліджень із питань
історії і теорії сучасної української літератури*

КИЇВСЬКИЙ СОБОР, 2022

*Колись настане він, суворий,
Любові непідкупний час.*

О. Блок "Сієнський собор"

А всім, кого сьогодні не тривожить
Ні крик, ні біль, ні жах, ні важкість пут,
Хто звук привласнювати волю Божу
І зверхньо думати про вишній Суд,

Тим, хто веде заввиграшки дебати,
Чиї сліди – розпука і біда,
Як страшно буде відповідь давати,
Ladies and gentlemen, дами-господа.

За те, що в цифровому царстві Хама
Відсиділись хотіли до пори,
Вас виженуть, вас виженуть із храму,
Не приймуть ні офіри, ні дари.

Ви думали, що ненависть вбиває?
Якби ж ви знали, як холоне кров,
Коли своє обличчя відвертає
Убита вами на землі Любов.

І скільки б ви разів не перевзулись,
Настане він, він не мине і вас –
Під небесами, що в сувій згорнулись,
Любові моторошний, світлий час.

6 квітня 2022 р.
Великий Піст
Війна

ОДЕСЬКИМ ДРУЗЬЯМ

Вночі – далекі вибухи й заграви.
Підступить лихо – дике і лихе.
А ти живеш – твоя тут воля й право.
(І Беня Крик – він знає за облаву).
Ти бачила, кохана, й не таке.

І хай печаль, хай навіть нічим крити,
Які б страхи не падали згори,
Помивши посуд в жерстянім кориті,
Виходиш в палісадник покурити
Вечірньої буремної пори.

Під зорями з сусідом граєш в нарди,
Тримаючи на оці укриття,
І почерком дзеркальним Леонардо
Твої бандити, генії і барди
Записані – і давні, й авангардні –
У Книгу Молдаванського Буття.

Нехай ці стіни у дірках і пломбах,
Хай темно, як у диких катакомбах,
Не дайся, мила, горю і облозі.
На карту все поставлене тепер,
Щоб ятки гомоніли на Привозі,
Щоб Айре Лейб, почивши з миром в Бозі,

Тебе заставши у такій тривозі,
Коли воскресне, знову б не помер.

Під сонцем ще всміхнеться парк Шевченка,
І синь – до моря тут недалеченько –
Під тріск цикад, після нічної бурі,
Навіє нам спокійну благодать.
Тут кулачком із відбитком кастета –
Чи то Палацу спорту, чи "Советам" –
Погрожує чарівний гангстер Уррі,
Якому завжди буде тридцять п'ять.

Ми добре знаємо, за що боротись.
Чи ж вперше нам на лезо напоротись
У двориках, почерканих роками,
Чи ж нам боятися і голосить?
І кожен, хто – хоч раз – та випив з нами,
Зігрітий добрими руками мами, –
Бодай краєчком серця – одесит.

4 березня 2022 р.

РАНКОВИЙ ЕТЮД

Льові – з любов'ю

Вночі лило прелюто, як з відра,
Ломилось небо у віконні рами,
А ранок заповзає вглиб двора,
Мов напідпитку перезріла дама.

Колись за нею плакав Мулен Руж,
А нині сумно у сльоті столичній
Ці очі над поверхнею калюж
Пливуть, мов анемони анемічні.

Мадам не озирається на свист,
Хоч в цих дворах її ніхто не знає.
Тут за кермом проноза-журналіст
Опального фронтмена виглядає.

І журналіст гадає: "А, попавсь!
Тепер у клітку загришиш, як милий".
Він, бачите, з гастролями зібравсь
На київські святі і грішні схили.

Він, певно, в наркотичному диму
В Престольній відмінив свої камлання –
Відмовився співати САМОМУ
Через якісь, пардон, переконання.

А час дістати з шафи галіфе –
Ми ж увійшли у героїчну фазу.
Що ж, ми на славу аутодафе
Влаштуємо для рокера-зарази".

А рокер – пусто в серці й животі –
Опальному не до розваг і їжі –
У двір виходить і міській сльоті
Так спрагло підставляє губи хижі.

Йому дружина рада раз на рік,
І раз на рік чекають власні діти,
І норов – начувайся, хто не втік –
Лише талант і совість не пропиті.

І журналіст (напевне, на віку
Не випадало ще таких сенсацій)
Летить, і крутиться на язика
Питань убивчих ненаситна маса.

"Ну як же так – у вас же повний фарш?
І геніям, виходить, зносить башту?
То як же ви поясните демарш
Проти Того-Кого-Назвати-Страшно?"

У рокера в очах – зелений лід,
У вухах – дзвін пекельного трамваю,
Він журналіста стримано услід
За флагманом кризь зуби посилає.

"Як в кайф мене паплюжити – паплюж".
І сплюнув, пересмикнувши плечима.
І день з глибин усміхнених калюж
Дивився вслід жіночими очима.

А поруч, десь за рогом, в цей момент,
Кризь скло на місто дивлячись немиле,
В кав'ярні Раю стомлений агент
Пив каву, опустивши білі крила.

8 травня 2022 р.

* * *

П'янке надвечір'я розірве сирена. Тривога.
Півонії в'януть, та будуть жоржини і айстри.
Не бійся, тривожної ночі ми ближче до Бога.
Як тепло творінню в руках всемогутнього Майстра.

Сирена замовкне – і чути: тут поруч, за садом,
Де кривиться місяць, немовби вкусивши цитрину,
Струнка продавчиня, п'янька, неначе менада,
Сміється, впустивши ключі від дверей магазину.

В земному вигнанні, де стали тривоги на чати,
Єдиному в тиші нічній поклоняючись лику,
Я вчуся мовчати і слухати – й знову мовчати
Епосі моїй секулярній і схибленій в піку.

І перевіряти, чи на ніч зачинені двері,
І вчасно й доречно звільняти обурення повінь,
І бачити зелень і, виливши все на папері,
Безжально спалити нікчемну копійчану сповідь.

І дихати так, щоб розправити сонні легені,
І вдячною бути за зими минулі і весни.
І днями читаючи в стрічці чужі одкровення,
Я бачу приховану суть, а вона безсловесна.

І знаю: мої манівці, перемоги й проколи,
І радість найбільшу мою, й найзвитяжнішу муку
Уже не довірю, уже не довірю ніколи
Ні пастві студентській, ні "коучам", ані "фейсбуку".

14 червня 2022 р.

ПІСЕНЬКА

Ти міг і візу на Марс пробить,
І лобом – стіну.
На мить змогла тебе полюбить,
І мить – незмінна.

Цей дикий стогін з підземних нір –
Так сильні плачуть.
Красо облуди і лисих гір,
Стрункий відьмаче.

Ця світла шкіра – броня й кора.
В очах – дорога.
А в грудях – холод і ще – діра
Завбільшки з Бога.

Разом не прийдемо (от вам хрест!)
Сюди на схили,

Бо забагато в мені небес
Для тебе, милий.

Бо забагато в тобі пільми
Й гіркого сказу.
І через це – незнайомі – ми
Навіки разом.

Все, що морочить тебе в імлі
І чорним маже,
На іншому, милий, боці землі
Я переважу.

Це в мене – крики сирен до хмар
І вирви в полі.
А ти за мене під грім гітар
Кричиш від болю.

І що для тебе – і шал війни,
І день Покрови?
Рідні з тобою – по глибині,
А не по крові.

Там ліхтарі твої у журбі
На ранок сліпнуть.
Як же бракує мого тобі,
Далекий, світла.

Як же бракує душа твоя –
Горде знамено.
Майже щасливі – без тебе я,
А ти – без мене.

Я не пошлю замовляння вдаль,
Ждати не змушу –

Тільки на ранок тиха печаль
Увійде в душу.

Ще я, не давшись лихій війні,
Тривожу струни.
Зчитую в твоїй глибині
Таємні руни.

27 червня 2022 р.

TEENAGER

Перламутровий вечір застиг над стареньким Подолом,
І, торкнувши помадою спрагло розтулений рот,
Ти виходиш на лови звірям непривітним і кволим,
Поетеса зів'ялих троянд і юнацьких сухот.

Все минуше – й розтерзане серце, і збите коліно.
Від липневої спеки зібгалась і вицвіла даль.
Ти ідеш неквапливо і не переймаючись тлінним
В "Кофесрію", в "Мамбу", а краще – у звичний "Грааль".

Хто він є – твій Адам? Ти ж йому – не ребро, а реберце.
Татуйовані слізки – на кінчиках пшених брів.
Тут, за столиком – тільки твоя оболонка, а серце
Задрімало на самому дні опівнічних морів.

Як втомило життя! І до краю втомило чекання.
А настирна сім'я поетесу картає й скубе.
І безвітряний сад, де живуть аромати й зітхання,
Із готичної мли і лякає, і вабить тебе.

Ах, зректися б навіки амбіцій, і гонок, і вражень!
Ах, коли б розчинитися – в тишу, в мовчання, в астрал.
І не бачити вже анемічних своїх відображень
На холодній поверхні облудних дорослих дзеркал.

Рання старість твоя – невідступна й тягуча, мов нежить,
І загорнуті в присмерк сімнадцять твої золоті.
Ти не знаєш, що я з-за сусіднього столика стежу
І милуюсь тобою, як всім і всіма у житті.

Я проходила це і сьогодні молодша за тебе,
І уже не лякаюсь лихих опівнічних примар,
Веселіше сміюсь, зачарована сонцем і небом,
І у нас із тобою, між іншим, в четвер семінар.

5 липня 2022 р.

Віра МАРУЩАК

журналістка, прозаїк, драматург.

1982 р. закінчила факультет

журналістики Київського державного університету імені Тараса Шевченка.

Із 2006 р. – член Національної спілки письменників України,

з 2018 р. – голова Миколаївської обласної організації НСПУ.

Авторка 14 прозових книг, зокрема для дітей і юнацтва. Деякі її оповідання та казки вивчають у школах України

Батько з Португалії

Жінки, які невеликим гуртом зібралися біля під'їзду, вели неспішну розмову, час від часу поглядаючи на двері, звідки ось-ось має з'явитися молода пара.

– Хто у нас заміж іде? – поставила біля своїх ніг дві важкі сумки баба Шура.

– Наталчина дочка, – пояснила говірка жіночка, котра стояла поруч.

– Тієї, що на дев'ятому поверсі живе? Молодшу віддає?

– Старшу.

– Вона ж уже була заміжною...

– Нажилася, як босий посковзався. Хіба що дитинку прижила.

– Знову якогось п'яничку надибала, – уточнила, рум'яна, мов калина, баба Шура.

– Це у нас світ перевернувся, або п'яничка, або наркоман, – продовжила розмову жвава білявка, – може хоч у Португалії нормальні чоловіки водяться...

– У Португалії? – видовжилося бабусине обличчя. – Де ж вона з ним познайомилась?

– У нашому місті на кожному кроці служби знайомств, хоч Вас заміж віддавай, – повернулась до неї молодичка.

– Таке скажеш, – ще більше зашарілася бабуса.

Розмову обірвало чиесь:

– Ідуть!

У двір висипали веселі, галасливі, святково одягнені гості. Олена, молодша сестра нареченої, тримала за руку трирічного хлопчика. Він спідлоба поглядав на людей. Видно було, як незручно почувався у незвичному одязі – білосніжній сорочечці та темному костюмі, на лацкані піджака якого була прикріплена квіточка, мов у нареченого.

Через якусь хвилину з'явилася наречена. У пишній рожевій сукні, що туго обтягувала гнучку, по-дівочному тоненьку талію. Невеличка фата з віночком квітів злегка приховувала симпатичне смагляве обличчя. На півкроку відставав наречений. Він ніжно тримав Віку під руку. Кремезний, з темним, мов антрацит, волоссям, світив білосніжною усмішкою, з-під вій лилася тиха ласка. Він мав пристойний вигляд у світлому костюмі та такого ж кольору блискучих черевиках.

– Мам-о-о! – вирвався з Оленчиної руки хлопчик і кинувся до Віки. На густих віях зарясніли вологі краплі.

– Іди до тьоті, – перехопила онука Наталка, – вона уже стояла на порозі. Така ж маленька, темноока, як її доньки. Та до хлопчика потягнулася рука нареченого. Він притис його до себе, і маля заспокоїлось. Наталка запустила руку до фартуха, яким підперезала нову сукню, і стала, як водиться, посівати молодих житом, цукерками, дрібними грошима.

Під ноги молодим сипонула, мов згряя птахів, дітвора. Малеча збирала дріб'язок і цукерки, а дорослі спостерігали, як до молодих підійшла Олена, забрала на руки племінника. Наречений галантно підвів молоду до японської "Хонди", що вилискувала на сонці золотими краплями, обережно допоміг сісти в машину.

– Аби не знала, що то Віка, подумала б, що саму царівну до вінця ведуть, – не втрималась баба Шура від своєї думки. – Підтримував так, мов вона з кришталю вилита.

Машина поволі рушила, за нею слідом поїхала маршрутка з гостями.

– З Богом! – промовила Наталка, проводжаючи поглядом машину, з якої виглядала донька, обличчя якої цвіло, неначе мак.

– Що ж тепер буде? – підступилася до неї баба Шура.

– Як що? До Португалії поїдуть, якщо дозвіл на виїзд Жені його батько дасть, – поділилася думками безхитрісна жінка.

Баба Шура відчула, як хтось владно взяв її під руку. Повернулася і побачила швидкооку молодичку, що приклала пальця до своїх вуст, відвела подалі від матері нареченої.

– Чого це ти? – запитала вона.

– Хіба ви не знаєте, що за Женю дві тисячі євро його рідний батько просить. Гляньте на Наталку, вона ж аж зчорніла від такого горя.

– Дві тисячі? – аж підскочила бабуся, – отой п'яничка, у якого весь час хмелем очі були залиті, він жодної копійки на дитину не дав, ще й такі гроші просить. Де ж їх узяти? – забідкалася вона, немов від її рішення щось могло змінитися.

– Зять дає, – спокійно повідомила сусідка.

– Дає? – витріщила очі бабуся. Їй і подумки важко було уявити таку суму. Найбільше, що вона тримала у руках останнім часом, була її мізерна пенсія. І ту, якщо вчасно не заховала, відбирала дочка-п'яничка. – Дві тисячі! – розхитувала вона головою. За чужу дитину такі гроші віддати...

– Чому за чужу. Ви бачили, як дитя до нього лине. Він же йому землю під ногами не дає відчуті, все на руках носить, – поправила біляве волосся жіночка.

– А я теж з балкона часто бачу, як Женьку якийсь чоловік аж до неба підкидає, а той регоче, аж заливається. Так це і є отой, що з Португалії? – спитала баба Шура, – а як же вони розмовляють між собою? – задумалась вона. – Прямо тобі диво...

– Діти швидко мову вивчають, – приєдналася до розмови ще одна молодичка. – За кілька років прийдуть до бабусі в гості, а Женька й мову нашу українську забуде. Ще тільки місяць тут, а вже спілкуються.

– От тобі й масш, рідний батько і очей не показує, а тут з якоїсь Португалії приїхав і пропік серце не тільки матері, а й дитині.

– Якщо Віку любить, значить все, що її оточує, для нього буде любим, а тим паче – дитина, – повела розмову розважлива швидкоока сусідка.

– Мені вже час онука годувати, поквапилась баба Шура і, легко підхопивши важкі сумки, пішла до під'їзду.

Вечір спустився на землю. Тінню накрив подвір'я і ту лавочку, на якій сиділа Наталка. На краєчку примостилась баба Шура.

– Коли ж твої від'їжджають? – прямо запитала вона.

- Завтра. Ернестові на роботу давно пора, – стурбовано промовила молода теща.
- А де ж він працює? – аж розпирало допитливу стареньку.
- Має свої магазини.
- Як добре, твоя Віка овочами торгувала, і там їй робота знайдеться, – немов зраділа вона.
- Він не на роботу Віку бере, а дружиною...
- Женю теж забирають? – і поглянула на хлопчика, який бавився неподалік, та все поглядав на ріг будинку.
- Звичайно, уже всі документи готові.
- Купив дитину, – сплеснула руками бабуся, – таких грошей не пошкодував.
- Дитяче серце не купиш. Ніякі гривні чи долари не поселять у ньому любов, – зітхнула Наталка. – А совість так, як і мій перший зять, часом продають...
- Та-ту-у! – дзвінкий дитячий голос рознісся подвір'ям, і всі, хто був поруч, бачили, як маленький Женя кинувся назустріч батькові з Португалії.

НЮМОЧКА

(Музична казка)

Дійові особи:

Нюмочка – мишка

Кіт Данило – кіт

Анюточка – дівчинка

Тарганисько – тарган

Їжачок – їжачок

Дмитрик – хлопчик

Тоша – папуга

Мама – мишка

Хатинка-нірка мишки, дуже схожа на дитячий черевичок. Збоку ліс, квіти, грибочки. У хатинці мишка Нюмочка прибирає, виглядає маму.

Нюмочка. *(дивиться у віконечко).* Ні! Щось не видно моєї матері. *(дітям).* А ви не бачили? Вона така сіренька, така гарненька, така... найкраща у світі мишка, моя мама. Я дуже, дуже сумую за нею.

Співає:

Мамо, матусенько, мишко сіренька,

Я за тобою сумую, рідненька.

Мо, принесеш мені гарні гостинці,

Ой як чекаю тебе в нірці-хатинці.

Де ж ти, озвися, моя гарненька,

Мамо-матусенько, мишко сіренька.

Нюмочка (*розповідає*). Ось тут, у хатці-нірці живемо з матусею. А це моя подушечка-думочка. Матуся пошила її для мене. Тут тепло і затишно. Мама цікаво розповідала мені про великий світ і застерігала, що на землі є люди, які не зовсім доброзичливо ставляться до нас, мишей. Говорила й про те, що треба боятися вусатих котів, які тільки те й роблять, що полюють на нас.

Лунає музика. Іде кіт Данило і зазирає у віконце до мишки.

Кіт Данило. (*заглядає у віконце*). Оця хатинка мені щось незнайома. (*Думає*) Ні не бачив, не зустрічав. Чия ж вона?.. Ні, ні, не лисички, і не півника. Цю хатиночку я добре пам'ятаю. Гар-р-на хатиночка була, гар-р-рна. Я було, грав у скрипочку, а півник співав "Мяу!" Таки добряче голосисто співав. Гаразд, піду ще подрімаю. (*Іде*).

Нюмочка виглядає знову у віконце.

Нюмочка. Пішов? Ну то й добре. Тепер я вийду до вас. Ой, на чому ж я зупинилася? Ага, про котів я розповідала. Яюсь матуся мені сказала: "Нюмочко, ти вже доросла, час самій добувати їжу". Я теж дуже цього хотіла. І тому охоче шмигнула слідом за нею. Разом дружно взялися гризти дерево. А коли з'явилася дірочка в підлозі, то переді мною відкрилося те, чого я досі не бачила. У великій просторій кімнаті було багато світла, а від ароматів запаморочилося в голові. Виявилось, що так приємно пахнуть цукерки, які були упаковані в зелені мішечки, що стояли поряд з подарунками – плюшевими зайчиками.

Матуся зразу взялася до діла: прогризла дірочку й зникла серед цукерок. Я зробила те ж саме (*чути голоси*). Та раптом почулися голоси людей, і я кудись ніби попливла. Від страху зажмурила очі й розплющила їх тільки тоді, коли почула музику (*Чути музику*). Обережно визирнула зі своєї схованки й побачила,

що подарунки лежать під пухнастою ялинкою, а поруч танцюють діти у святковому вбранні. Кого там тільки не було – принцеси, лисички, зайчики. І навіть кіт.

Зразу я хотіла кудись дременути, але не знала куди. А придивившись, зрозуміла, що він несправжній, хоч і був у червоних чоботях, із хвостом, намальованими вусами. Звісно, кіт зовсім не хотів полювати на мене, бо водив танок із друзями. Мені теж стало весело, і я ледь не вискочила з мішка погратися, однак, згадала, як мама застерігала: "Не будь довірливою!" Тому я вирішила тихесенько спостерігати за святом. Воно було веселим. Діти сміялися. Грали в ігри. Танцювали.

Я все ж таки вистригнула з мішка, вибігла на подвір'я і сховалася за грибочком.

Ховається за грибочком. Входить Анюта.

Анюта (співає). Тра-ля-ля, тра-ля-ля. (Побачила мишку). Ой, ти хто така малюсенька?

Нюмочка (із-за грибка). Ню-м-мо-чка.

Анюта. Тільки не бійся мене. Я хочу з тобою гратися. А якщо маєш бажання, житимеш у мене, у моїй кімнаті. Ти така гарнюзінька, то ж як тебе звати?

Нюмочка. (Впевнено) Нюмочка.

Анюточка. Ой, Нюмочка, яке дивне ім'я. А знаєш що, давай будемо дружити.

Нюмочка. Згода. Я дуже, дуже хочу з кимось дружити.

Анюточка. Поділюся з тобою потаємною мрією. Давно уже хочу, щоб у мене були або сестричка, або братик. Бо я ж така самотня.

Нюмочка. І я така ж самотня.

Анюточка. Але сьогодні у мене велика радість, тільки це велика таємниця.

Нюмочка. Я знаю, таємниці не можна нікому ніколи розповідати.

Анюта. (Таємно) Незабаром у мене буде братик чи сестричка.

Нюмочка. Йой, сестричка чи братик!

Анюточка. І мені буде з ким бавитись, гратись. Я так радію цьому.

Нюмочка. Як чудово, від радощів хочеться танцювати на задніх лапках.

Анюта. *(Підхоплює).* Танцювати на лапках *(Лине музика).*

Як радісно нам танцювати,

В нас буде сестричка чи братик.

Як весело пісню співати,

В нас буде сестричка чи братик.

Нюмочка. У мишок буває дуже багато сестричок і братиків, а я ось одна, як сумно.

Анюта. Не сумуй, моя гарнесенька, буде й у тебе ще багато сестричок і братиків. І тобі буде з ким бавитись. А зараз мені треба йти. На мене мама чекає. До побачення, люба *(Іде).*

Нюмочка. *(вслід)* Он її мама чекає, а де ж моя матуся? Славна дівчинка. А коли моя подружка пішла, мені раптом стало сумно, сумно. Розумію, що тепер в Анюточки буде з ким бавитись. І тому, ще більше хочеться до своєї матусі. Навіть уявила, як вона пестить і голубить мене. Захотілось розповісти їй про свою подружку. І про те, що тепер у дівчинки буде хтось ближчим і дорожчим за мене. А ще її мама чекає...

Входить Тарганисько. На ньому чорний плащ, циліндр, тростинка, великі закручені вуса. Співає:

По дорозі жук, жук,

По дорозі чорний.

Подивися, мишенятко,

Який я моторний.

Побачив Нюмочку.

Тарганисько. Чого ж стала на дорозі?

Нюмочка. Я, я, я....

Тарганисько. Ти., ти що не бачиш, гуляє вільний Тарганисько.

Нюмочка. А, а, чому Тарганисько?

Тарганисько. Тому, що й батько у мене був Тарганисько, і дід був Тарганисько, і пра-пра-прадід був Тар-га-нись-ко.

Нюмочка. А я, я Нюмочка...

Тарганисько. Так, значить, Нюмочка. І що?

Нюмочка. Я заблукала, і, і, і, матусю шукаю. Залишилася мені тільки подушечка-думочка.

Тарганисько. Думочка, ха-ха-ха! Подушечка-думочка, ха-ха-ха! Вона матусю шукає. Ой, яка ти смішна. Краще ходімо зі мною, Я тебе зі своїми родичами познайомлю. У мене їх...

Нюмочка. Так, але я дуже, дуже їсти хочу.

Тарганисько. Їсти? М-момент (*крутнись на місці і робить рухи чародія*). Посипалися печиво і цукерки. Тримай хліб і до хліба. Прошу! Он там цукерки, там ковбаска, що хочеш, будь ласка.

Нюмочка. Красненько дякую (*пригощається*).

Тарганисько. Прошу. Головне, Нюмочко, не сидіти, а працювати потрібно. Кру-ти-ти-ся! Так, так, це не легко, згоден, але ж – ж ..., бувало, за день так набігаєшся, що весь корпус (показує на себе) болить. Але ж завжди є хліб і до хліба.

Нюмочка. Ще раз дякую.

Тарганисько. Та ти пригощайся, пригощайся. У мене господар добрий, мене не чіпає, не те, що сусіди і порошки нам підсипають, і чимось білим по стінах малюють, від чого ми чманіємо, а тут нам про-с-с-т-гір. Так, так... А зараз мені вже пора.

Нюмочка. І я перепочила. Дуже, дуже дякую тобі. Знову вирушаю на пошуки. Мені так хочеться знайти свою маму.

Тарганисько. Ну а я не можу всидіти на одному місці. Розумієш. Не мо-жу. Прощавай.

Тарганисько (*швидко пішов, наспівуючи*): По дорозі жук, жук...

Нюмочка. Яка щедрість. Щастя тоб-і-і-і!

За кулісами чути гавкіт собаки і голос хазяйки: "Пірате, до мене! Кому сказала, до мене!" Знову гавкіт собаки. Голос хазяйки: "Скільки тебе вчити гарних манер?" Нюмочка заховалася за грибок, де сидів їжачок.

Їжачок (*злякано*). Там... там... то він уже пішов?

Нюмочка. Ой! Ти що тут робиш?

Їжачок. Так, я, я, ось грибочки... люблю дуже. І я-яблучка також.

Нюмочка. А чого ти такий колючий?

Їжачок. Та я такий з самого дитинства.... Я-я, він уже пішов?

Нюмочка. Хто?

Їжачок: Собака.

Нюмочка. Ти що його боїшся?

Їжачок. А ж серце затремтіло у п'ятках. Він же на мене полює.

Нюмочка. А ти його в носа голками, голками.

Їжачок. Ага, он він який величезний.

Нюмочка. А за хазяйкою пішов покірний і зовсім не страшний.
А ти не бачив моєї мами?

Їжачок. Можливо й бачив. Коли бігав наввипередки із зайчиком.

Нюмочка. Із зайчиком. Як цікаво!

Їжачок. Що ж тут цікавого? Я його переміг.

Нюмочка. А де саме бігав?

Їжачок. Як де? У полі! Та про цей марафон усі знають. Ага!
Так там у полі я мишей бачив. Там їх...

Нюмочка. Може там і моя матуся?

Їжачок. Не знаю, адже якщо не знаю, значить не знаю. Не можу більше нічого сказати. Та мені вже час йти (*іде на вихід і зупиняється*). А тут, у місті, коти водяться. Щастя тобі! (*Пішов*).

Нюмочка. Який він гарний, Їжачок.

Чути музику. Тема кота. Входить кіт, співає. Нюмочка сховалась за грибочок.

Кіт Данило (співає):

Я сьогодні ходжу тишком.

Ти не бійся мене, мишко.

Щось мене та й розморило

Ось такий я кіт Данило.

Я на сонечку полежу

Та поніжусь, як належить.

Кіт. О, ням, зараз тут, біля грибочка, приляжу клубочком (*подумав*). Он з того боку грибочка, приляжу клубочком (*іде. Нюмочка переходить також в інший бік і так декілька разів. Згодом приліг, нюхає і водить мордочкою*) Десь тут мишка. Хвостиком чую, мишка (*крадеться*). Десь тут є мишка.

Нюмочка. (*іде назустріч*). Вай і-і-і... Я тебе боюся (*тремтить*).

Кіт. М'яу-у-у! Я добрий кіт, не бійся мене, бо дуже люблю гратися. Бувало стрибати люблю за клубочком, коли розмотує бабуся Дмитрика. Гратися з метеликами, або ж у травичці лежиш, а вітер травинку гойдає, жучки літають, а я стрибаю, так цікаво бавитися з ними.

Нюмочка. А на мишок як ти полюєш?

Кіт. *(Лапками намагається доторкнутися до Нюмочки. Ось так. (Біжить за Нюмочкою. Нюмочка втікає). А від собачки як ти тікаєш?*

Чути гавкіт.

Кіт. Отут вже треба якнайшвидше залізти на дерево. Але його немає поряд.

Гавкіт затих.

Нюмочка. Собаку хазяйка повела на повідку. А кіт може танцювати?

Кіт. Ось так.

Чути музику, Кіт і Мишка танцюють танго. Під кінець Кіт замріяно йде на вихід.

Нюмочка. *(Вслід).* Не такий він і страшний. Підхід треба мати. Але ж серце вискакує з грудей. Хотілося чимдуж дременути якомога далі. Щоб аж задні лапки торкалися передніх.

Летить папуга.

Папуга. К-Р-Р-Расота, кр-ра-расота.

Нюмочка. Ой, яка гарна пташка.

Папуга. А ти чого така манюня. Кр-ра-расота.

Нюмочка. Я не манюня, я Нюмочка.

Папуга. П-р-р-осто запитую. Я Тоша, Тоша, Тоша... Про-сто люблю літати, а мене чомусь у клітці тримають, а тут кр-р-расота.

Нюмочка. У тебе он який хвіст гарний, а крила такі довгі, довгі, тільки літати.

Папуга. Тоша знає, але мене чомусь у клітці тр-р-р-имають.

Нюмочка. Який жах.

Папуга: Пр-р-р-авда. У мене хазяїн добрий. І чистить клітку, і насипає вдоволь зернят і водички. Але ж цілісінький день!.. Правда, сьогодні ось тут на волі.

Нюмочка. І я рада, бо ж самому недобре.

Папуга. Тоша знає. Часто пригадую далекі краї, що за далекими морями-океанами. Які там ліси, а скільки там різних-різних пташок. Кр-р-расота!

Нюмочка. А тут що?

Папуга. Тут поле, поле і ліс, бачив родичів твоїх багато.

Нюмочка. Ти мою маму бачив?

Папуга. Ні. В лісі не бачив. Ліс такий величезний. В ньому синички, і щиглики, і сороки, і посмітюхи живуть. А миші в полі.

Нюмочка. Та я ж і питаю, в полі, можливо, бачив?

Папуга. Летиш, було над полем, а внизу кр-р-р-расота.

Нюмочка. Так ти не бачив...

Папуга. Ніхто не знає. Тоша знає. А це так гарно. Як ви думаєте, чи завжди нам гарно живеться на волі? Буває, вітер, як подує, сонце за хмари заховуються, у лісі стане темно-темно, а дерева гнуться майже до самої землі. Тоді нам не до співу.

Нюмочка. Так де ж те поле?

Папуга. Поле? Це коли вилітаєш з одного поля до іншого, то поле внизу. І якщо воно велике, крила втомлюються і...

Нюмочка. І-і-і що бачив мою маму?

Папуга. Так і знай, ліс скоро буде. А мені вже пора в клітку. Скоро Дмитрик прийде. П-р-р-рощавай.

Полетів.

Нюмочка. Стривай, так ти ж так і не сказав.

Дмитрик (*Входить, роздивляється*) І де мій Тоша? Як же я міг не зачинити клітку. А тепер шукай вітра в полі.

Нюмочка. Тоша літав у поле, але мою маму, певно, й не бачив.

Дмитрик. А я тебе й не вгледів. Ти ж така малесенька, Дюймовочка.

Нюмочка. Ні, не Дюймовочка, Я Нюмочка. Так мене мама назвала, коли я була зовсім маленькою.

Дмитрик. Дюймовочка – Нюмочка. А де ж твоя мама?

Нюмочка. Не знаю. Так не знає і Тарганисько, і Їжачок, і Кіт Данило. Була б Анюточка...

Дмитрик. Анюточка. Тепер у неї є сестричка, яку вона дуже любить. Даринка така ж гарненька, як і Анюточка. Я сам у цьому переконався, зазирнувши до візочка.

Нюмочка. Сестричка – Даринка. Як добре жити в дружній сім'ї, коли всі люблять один одного.

Дмитрик. Це так.

Нюмочка. Мене Анюточка теж любила. Однак мені дуже, дуже хочеться до матусі. Одного разу вона мені наснилася. "Нюмочко, я дуже хочу тебе бачити", – сказала вона. Я щосили крикнула: "Матусю, не зникай..."

Дмитрик. А далі що?

Нюмочка. Я зрозуміла, що матуся дуже сумує без мене, як і я без неї.

Дмитрик. Знаю, що треба робити.

Нюмочка. Що саме?

Дмитрик. Тоша, Тоша нам допоможе. Попрошу його знайти твою маму. (*Побіг*). Він знайде!

Нюмочка. Так, знайде. А поки що я розповім усім, усім про свого друга, пташкам, усім метеликам, усім жучкам. Словом, усім, хто мене зараз слухає.

Коли я йшла полем, мій шлях перегородила річка. Такої я ще ніколи не бачила. Забралася на гіллячку й задивилася на швидкоплинну, прозору воду, через яку було видно дно. Дмухнув вітер, щось хруснуло. Буквально за секунду мене кудись понесла річка.

– Рятуй-те-е, – крикнула я невідомо кому.

Коли розплющила очі, то побачила, що лежу на березі, дбайливо накрита великим листком. Неподальк хтось сидів. Здалося, що це матуся, але то була не вона.

– Не бійся, я твій друг. Мене звати Гострозубчиком, – сказав він і дбайливо поправив зелену ковдру.

Такою уважною була тільки матуся. Тож новий знайомий мені дуже сподобався.

– Ти врятував мене? – запитала в нього.

– Витягнув тебе з води, – скромно відповів він.

– Спасибі.

Ніколи не мала друга, який би ризикував через мене своїм життям. Я справді заснула. Коли прокинулася, побачила, що Гострозубчик нікуди не поспішає. Адже хороших і вірних друзів багато не буває.

Вбігають Дмитрик і Анюточка.

Нюмочка. Анюточко...

Анюточка. Нюмочко, ріднененька. Як я скучила. Думала, що тебе не зустріну.

Дмитрик. Це добре. Але у нас попереду ще одна зустріч. Он погляньте туди.

Летить Тоша.

Папуга. Кр-ра-сота. Летиш і летиш через широке, безмежне поле, свобідний політ. Кр-р-асота.

Нюмочка. Тошенька, а маму...

Тоша. Вже кажу тобі. В кожній зустрічній мишки запитував: чи не бачив хто новоприбулої мишки. Тобто твоєї мами.

Всі (разом). Знайшлася?

Папуга. Не спішіть, Тоша р-р-розповідає, як пише.

Дмитрик. Тоша...

Анюта. Тошенька...

Нюмочка. І-і-і-і що?

Папуга (поважно). Одна мудра мишка згадала про давню свою под-р-р-ужку, яка полюбляла цукерки. За це її прозвали Мишкою-шоколадницею. І показала мені до-р-р-рогу, де жила Мишка-шоколадниця. Тобто твоя мама.

Нюмочка. Так я ж зараз на крилах полечу...

Папуга. Стривай. Літати буде Тоша (*злітає*). Кр-р-а-р-асота. Бачу йде до нас Мишка-шоколадниця.

(*Входить Мишка-шоколадниця*).

Мама. Нюмочко, як я мріяла про цю зустріч.

Обнімаються.

Нюмочка. Матусю моя рідненька.

Мама. Які гарні та щирі в тебе друзі! Мати таких друзів, це велике щастя. Дякую вам. А зараз я тебе хочу познайомити з твоїми сестричками і братиками. Ідемо, я пошила для тебе маленьку подушечку-думочку.

Нюмочка. Як добре жити в дружній сім'ї, коли всі люблять один одного.

Всі (співають):

Як радісно нам танцювати

І весело пісню співати

Так хочеться всіх обійняти

Бо дружна й щаслива сім'я.

Нюмочка. Мама, сестрички і я.

Папуга. І я. Кр-ра-а-расота!

Завіса.

ПЕС І ВИБУХІВКА

Важка хвиля вибуху підхопила і жбурнула Лиса у багряню темряву. Ледве підвівши голову, рудий пес крутив головою, намагаючись побачити свого господаря, втягував повітря зволженим носом, бодай почути його запах. І не почув. Натомість бачив, як метушилися люди, яких наздоганяла смерть. Навколо стояв суцільний гуркіт, що поглинав крики і зойки. Серед них не було його сивочолого господаря.

З того часу минуло кілька днів, Лис, приплентався до свого подвір'я. Але тут все змінилося, господарювали інші люди. Від них несло алкоголем, і лайкою. Один з вояків із довгастою, мов диня, головою, підгилив собаку нечищеним черевиком:

– Вон, нацик, – я тебе пришибу, – не сказав, а немов вишпонував із себе миршавий мужичок.

Лис, завиваючи від болю, відлетів до самого паркану, де колись стояла його будка.

Пес не розумів, що сталося, куди подівся його дідусь, якого так любив. Щовечора тикався прохолодним носом у його руки, які приносили їжу, піднімав голову, вдивляючись в обличчя і терпляче чекав, коли ніжна рука погладить його руду шерсть. Тільки після цього починав їсти. А потім собача ніжність переростала в галасливу і веселу метушню. Лис ставав на задні лапи, передні клав на груди друга, і жарко дихав йому в обличчя, виляючи хвостом. Яків, так завали господаря, кошлатив його загривок. Чухав за вухом.

Тепер його ніхто не годував, не стало приємних запахів добра, затишку і ситості. У хаті "хазяйнувала" якась бандитська зграя мужиків. Біля воріт стояв танк, у хаті волали солдафони, від них тхнуло застоїним брудом і перегаром.

Багатодітна сусідка Марія, яка чомусь крадькома залишала погріб, кидала собаці шматочок хліба й гукала за собою.

– Не ходи додому, оті невмивані невігласи тебе вб'ють, – шепотіли жіночі уста. – Іди зі мною, – пестила рукою Лиса. Та він уперто йшов на своє дворище.

Почувся далекий грізний гуркіт. Зайди почали панічно метушитися.

– Смываемся, ребята, наики наступают, – крикнув один із них, а той, миршавий, схопив Лиса і почав натягувати на нього вибухівку, примовляючи:

– Вот вам еще один подарочек от русских – і опустил Лиса до ями.

Гуркіт наближався все ближче і ближче, двигтіла від нього земля. Пес не міг рухатися, боліли задні лапи, добряче отримав від озвірілого рашиста, який ошкірився, бо гризонував його за брудну лапищу, що аж кров зацибеніла. Здавалося, що від сказу солдафон втрачав голову – ледь не перебив хребет Лису.

Поклавши голову на лапи, пес, причаївшись, лише водив горіховими очима, вдихав неприємний запах і потихеньку втрачав свідомість. Він не знав, скільки днів тут лежить, без їжі та води. Та його чутливий слух піймав знайомий голос сусідки. Ледь-ледь заскавулів.

– Лисе, ти?.. – над ямою побачив схилену голову Марії. – Діти, ось він, песик діда Якова, хто його дістане?

Швидкий, мов дзига Марко, уже збирався стрибнути до ями, та раптом чоловіча рука лягла йому на плече.

– Почекай, дитино. Здається наш пес начинений вибухівкою.

Марія разом з дітьми відступилася від ями, бо там уже господарювали солдати.

Лис гаряче лизнув неспокійну руку піротехніка.

Білявий, кирпатий, веснянкуватий, зі щербатим зубом Марко, міцно обнімав песика, промовляючи:

– Відомстимо рашистам за діда Якова, за всіх, хто загинув, і за тебе, Лисе, також...

...Так, це був тільки окраєць пекла, а справжнє лежало в східній північній далечині, куди, навіть, заглянути було неможливо. Саме в цьому напрямку чути було біль душ, скрегіт зубів, і крики розпачу. Проте молитви праведників туди не сягали. Сказано ж бо, пекло.

РІЗДВЯНА КАЗКА

Зимові канікули завжди наповнені гомоном новорічних свят. Я і мій брат дуже їх любили. Приєднувалися до ватаги хлопців і дівчат, що ходили від хати до хати посівати, колядувати, щедрувати. Додому ми приносили гостинці: горіхи, цукерки, пряники. Особливою чарівністю був наповнений святвечір. До нього готувалися ретельно, заздалегідь. Навіть зимове повітря було просякнуте особливим блаженним запахом печеного хліба, дух якого приємно лоскотав у носі.

Урочисто готувалися до свята й у нашому домі. Матуся заходжувалась біля тіста для хліба, калачів і пиріжків. Брат допомагав татові розпалювати піч, я з мамою ліпила пиріжки. Вони були з вишнею, капустою, квасолею. Ненька також готувала з пшениці кутю, ставила її, щоб упріло зерно. Потім із сухофруктів варила узвар, мені довіряла макогоном товкти мак в макітрі. Але ми не зразу сідали за різдвяний стіл, бо у мене з братом було ще одне почесне завдання. Допоки зійде зоря на небі, нам потрібно обійти рідних із гостинцями. Мама споряджала нас у дорогу: розстеляла велику білу хустку, на яку клала тарілку з кутею, на неї – пахучі калачі та зарум'янені пиріжки, подарунки – кольорові хустки, фартухи, вишиванки. Наказує на дорогу:

– Відразу підете до хрещеної, потім до баби Моті.

Власне, я з Михайликом давно уже знали цей шлях. Спускаємося провулком до балки, переходимо через невеликий місточок. Це не наша територія, тут ми буваємо рідко, тому собаки рвуться з прив'язі, а ми вже біля зелених воріт хрещеної мами. Вона на нас чекає.

– Можна колядувати? – питаємо на порозі.

– Колядуйте! – всміхається до нас, мов облита світлом, жінка.

Коляд, коляд, колядниця,

Добра з маком паляниця.

А без меду не така,

Дайте, тітко, п'ятака,

А ви, дядьку, грошей,

Бо я...

І тут наші з братом голоси звучать по-різному, я співаю "дівка хороша", а Мишко – "хлопець хороший". Та від цього нічого не змінюється, бо хрещена запрошує обох до хати, де за святковим столом сидить її родина: чоловік і дві симпатичних дівчинки.

– Наші тато і мама вечерю вам прислали, – кажу я і подаю акуратний вузлик.

Хрещена розв'язує його, відбирає гостинці й кладе до нашого вузлика свої пиріжки та калач. Запрошує до столу. Ми пригощаємось, але добре пам'ятаємо, що до сходу зорі ще потрібно потрапити до бабусі й повернутися додому.

– То ми вже підемо, – говорю я.

Але хрещена нам приготувала ще подарунки. Вона подає братові справжнісінький пістолет, який заправляється пістонами. А коли натискаєш на курок – чується вибух, а від самого пістолета пахне сіркою.

– Оце-то подарунок! – захоплююся я. Та мене теж чекає щаслива несподіванка. Хрещена відкидає скриню, і перед моїми очима відкривається величезне багатство – різнокольорові атласні стрічки. Мої очі розбігаються. Вони вбирають у себе різнобарвну палітру: рожеві, червоні, сині, зелені – так і просяться до моїх рук, але я точно знаю, що потрібно взяти тільки дві. Вибираю блакитні та уявляю, як вони будуть пасувати до моїх сірих очей. Хрещена дає нам по цілому карбованцю, бо недарма ж ми колядували. Подарунки від матусі теж подобаються всім членам родини.

Ми прощаємось. Тепер наш шлях лежить до баби Моті. Ми її так називаємо, хоча вона для нас ніяка не баба, а тітка. Просто набагато старша від нас. Ми її дуже любимо, бо бабуня надто добра та лагідна.

Під ногами рипить сніг, як кришталь. Ми його топчемо у провулку, який виводить нас до бабусиної хати. А ось і вона, така ж старенька, як і господиня.

– Уже скоро зоря зазолотиться над лісом і степом, а вас усе немає, мої янголятка, – вона пестить шкарубкою рукою то мою, то братову голову.

– А вам тато та мама гостинця прислали, – знову промовляю я, немов старша.

Бабуся розв'язує вузлика і забирає гостинці, натомість кладе свої. А ще вона дарує нам свої пряники – лисички, ведмежатка, зайчики. Тільки у неї є такі формочки з чудернацькими звірятами. Про це знають усі наші друзі, і тому вони неодмінно прийдуть до неї посівати чи колядувати.

Старенька приміряє картатий фартух, який для неї пошила матуся. Усміхається. Потім запалює на покуті свічку. Під її ногами чується тихий шелест соломи й сіна, стіл заставлений щедротами святвечора: кутею, молочним киселем, холодцем, запашними пирогами.

– Христос народився! З Різдвом святим! – вітає нас бабуся і запрошує до столу. Їй дуже хочеться, щоб ми спробували всі її страви. Та у нас на це уже ледве вистачає духу. Ми ще трохи гостюємо і збираємось додому. На вулиці поглядаємо на небо, на якому ось-ось займеться зірка, що сповістить усьому світові про народження Христа.

Ноги донесли до нашого провулку. На його розі стоїть сусідка – баба Улита. Вона немов чекала на нас.

– Заходьте, погостуйте! – запрошує так, що їй неможливо відмовити. Баба Улита та дід Мінько поводяться, немов ми у них найрідніші гості. У кутку небагатої оселі образок освітлює лампадка, її зайчики стрибають по столу, на якому стоїть навариста кутя, запашний узвар, вишневий кисіль.

– Пригощайтесь, – садять за стіл мене з братом. І ми сідаємо, бо знаємо, що в них немає дітей і родини. Тож хто до них прийде, якщо не ми?

– Тато і мама прислали вам вечерю, – кажу я і подаю вузлик. Знаю, що гостинцями ми не здивуємо стареньких, проте моя маленька душа розуміє, що кожному приємна увага.

– Їжте, їжте, – суне нам до рук ложки бабуня і щасливо зазирає в очі.

Ми ліниво колупаємось у тарілках, бо наші животи не витримують надмірного навантаження.

– Ми з дідом вам цукерочок приготували, – насипає повні жмені дрібних смачних солодошів, які ввібрали в себе неймовірні запахи какао, кави і чебрецю.

Ми ще трохи посиділи за столом.

– Нам пора додому, – неначе вибачаємось перед старенькими. Вони проводжають нас за поріг.

Знову під ногами рипить сніг. Нарешті ми щасливі, рум'яні від морозу і свіжого повітря повертаємось додому. Нас зустрічають мама і тато.

– Можна колядувати? – запитуємо ми.

– Колядуйте, – відповідає мама. На її обличчі грає щаслива усмішка.

Ми співаємо колядку і у відповідь отримуємо подарунок – книгу. Наші очі вбирають яскраві барви обкладинки, а руки поспіхом перегортають сторінки, які дихають свіжою фарбою. Це для нас найкращий подарунок.

– Потім читати будете, погляньте на небо, – каже тато.

Перша зірка, неначе королева, зійшла до нас. Розпочинається різдвяна казка.

СУХАРИК

Маленький хлопчик сидів на краю печі. Його голова хиталася, а безкровні губи беззвучно просили Бога, аби той допоміг забути про їжу. Але від цього ще більше зводило живіт, туманилися думки. Час від часу він позирав на сестру, що лежала поруч. Вона важко дихала, інколи розплющувала очі, в яких ще світився живий промінчик. Поглядом, а не словами, просила їсти.

– Мама прийшла, – Андрій ворухнувся назустріч худій, знеможеній жінці, яка тримала у руці мисочку. Хлопчик відчув запах яечні. Він приємно лоскотав у носі. Покотилася слинка. Погляд застиг на такій бажаній жовтій плямі, обведений білим обідком.

– Гукай Настю. Їстимете, – майже нечутний голос звучав, наче музика.

– Ходімо до столу! – покликав Андрій сестру. Та не встигла й підвестися, як сам братик уже сидів за голим столом, де хоч би крихітка завалася. Дивився, як сестра на тоненьких ніжках несла розпухлий від голоду великий живіт. Здавалося, що вона дуже неповоротка. Андрій заворожено дивився в мисочку. Не мав права першим торкатися їжі. Чекав на старшу сестру. Настя не встигла донести шматочок до рота, як хлопчик ударив її ложкою по лобі. Сестра впала. Андрій, схопивши миску, вискочив на вулицю, на ходу відкусив шматочок яєчні і, не прожувавши, ковтнув її. Позаду бігла мама.

– Зупинися, зачекай, – благала вона. Андрієві ноги заплуталися, він упав. Біля нього брязнула мисочка, з неї випала їжа. Рука потягнулася до неї. Мама вирвала останній шматочок з його рота. Поглянула на сина майже божевільним поглядом і поволі побрела до хати. Її плечі здригалися.

Андрійко лежав на землі. Його душили сльози. Було соромно і неймовірно шкода своїх голодних сестричку і маму. Невідомо звідки з'явилася думка роздобути для них щось із їжі. Згадав про тітку з хутора. Про те, як вона пригощала дівчурку запашним високим хлібом, який витягувала з печі, а до нього подавала склянку смачного молока. Ці спогади дали сили підвестися, і він вирушив у дорогу.

Рідне село дивилося темними очицями спорожнених хат. Він не знав, чи живі ще тут люди. Раніше бачив, як склавши померлих на рядно, тягнули їх на цвинтар і завмирили мовчки край могили. Тепер немов буревій пролетів над селом, а біля воріт знелюднених хат, під променями весняного сонця, пробивалася лобода та яскраво-жовті голівки кульбаби. Ось і минув останню оселю, в якій жила, а, може, вже й померла, баба Секлета.

Дорога виявилася далекою. Над головою шугало вороння. У полі не виднілися горбики землі, які насипали ховрашки. Тут колись були нори, у яких вони ховали зерно. Їхні запаси з'їли люди, не пожаліли і маленьких тваринок.

Андрій зрадів, коли побачив перші хати Аркадіївки. Хутір немов вимер. Не чути людських голосів, гавкоту собак, кудкудання курей. Ніхто його не зустрів. Сам переступив поріг.

– Ти щось нам приніс? – запитав хтось із дітей. І вісім пар голодних очей вп'ялися в хлопця. Він мовчав. Тітка, яка стала зовсім несхожою на себе – кістки та шкіра – похитала головою:

– Хто ж тебе відпустив у таку дорогу?

Андрієві лише тепер стало страшно. Згадав, як мама останнім часом не пускала на вулицю, де давно вже не гралася малеча, а вечорами, пригорнувши до себе, повчала:

– Коли я помру вночі, не плачте, не кричіть, бо буде вам лихо. Тільки вдень скажіть про це сусідам. Двері нікому не відчиняйте, нікого не пускайте до хати.

Андрій і сестричка мовчки слухали маму, бо багато чого не розуміли. Вони не могли збагнути, чому чужі люди забрали в них борошно, зерно. А останнього разу зла дівчина в червоній хустині вимела з припічка жменьку проса, із якого хотіли зварити кашу. Мама голосила, благала дівчину повернути хоч би зернятко. А та, навіть не повернувши голови, покинула їхнє подвір'я. Андрій розумів, що в тітки теж немає з чого варити їсти, і вже пошкодував, що так далеко бив ноги.

– Зачекай, – озвалася тітка і до порожньої печі вкинула хмиз. Пізніше послала до неї казан із насіченим вишневим гіллям. З очей вона посилала сумний погляд на племінника та своїх діточок.

– Голод з'їдає всіх. Люди падають на землю, мов підбиті птахи. Від такого горя навіть зозулі заціпилися, – наливаючи до склянки гарячого напою, тяжко зітхала тітка. – Нічого передати сестрі, – бідкалася вона.

Дорога додому була важкою. Останні сили покидали слабеньке тіло. Туманилася свідомість. Крок. Ще крок. І морок...

Андрій відчув на собі чиєсь дихання. Крізь напіввідкриті повіки побачив, схоже на горіх без шкарлупки, обличчя баби Секлети. Уже давно ніхто не знав, чи жива, чи відійшла у вічність. Її вже не тримали опухлі ноги, з ран яких сочилася вода. Вона повзком добралася до хлопця. І ще теплою рукою подала до рота чорний сухарик:

– Їж, Андрійчику, їж. Мені вже все одно, а тобі жити. Копай кульбабу, корінці і квіточки їж, бо цей сухарик останній...

На зубах захрумкотів засохлий хліб. А поруч лежала бабуся. Вона замовкла...

Олена О'ЛІР (Олена БРОСАЛІНА)
поетеса, перекладачка, критик,
кандидат філологічних наук,
авторка численних статей
про поетів української діаспори.
Перекладала ірландську англomовну
поезію, англійських поеток ХІХ ст.,
прозу та поезію Дж. Р. Р. Толкіна тощо.
Філологічний факультет
КНУ імені Тараса Шевченка
закінчила в 1999 р.

З ЦИКЛУ "СОНЕТИ ПЕРЕМОГИ"

І
Чи вірша час різьбити потайного,
Що з дна душі зненацька вирина,
Коли найкращих убива війна,
Коли вона не милує нікого?

Якщо рука для зброї неміцна,
То час лише молитися до Бога
І кликати на різні імена
Ту Діву, що зветься – Перемога.

Пречиста, Непорочна, Пресвята,
Преславна Мати Господа-Христа,

Небесна і земна, Свята Покрово!
Пошли нам переможний Свій Покров
І залічи цей вірш до молитов,
Бо маю я зі зброї тільки слово.

10.V.19

III

Астрологи, мольфари, віщуни,
Прогностики, експерти, демагоги
Пророчать Україні перемогу
Й рахують роки до кінця війни.

Та справжні ясновидці – не вони,
А ті, хто рідні кидає пороги
І йде на фронт, не прагнучи нічого,
Крім Перемоги. Це її сини.

Їм мариться вона на полі бою,
Де б'ються з хижою вони ордою,

Вона їм не виходить з голови...
І в небі рать стинається із раттю:
Пекельно-чорні ворогів прокляття
І наші білокрилі молитви.

3.ІІ.20

РОМАНС

Причарувала ти мого коня...
Лишився він один мені за друга...
Стискала серце несказанна туга,
На схилі дня я їхав навмання.

Вже відгули походи і бої,
Лише боліли ще недавні шрами...
Чи білий птах майнув під яворами,
Чи рукави мережані твої?

В задумі я послабив повіді,
І кінь пішов повільно за тобою.
Цеберку повну ти несла з водою,
І він припав губами до води.

Чи він від спраги очманів немов,
Чи то дання було в твоїй цеберці?
Занило солодко мені у серці...
Ти озирнулась, я з коня зійшов.

Моя голубко, не було ні дня,
Щоб я не дякував за тебе Богу,
За те, що вечора того п'яного
Причарувала ти мого коня!

18–19.VI.22

Анна БАГРЯНА (справжнє ім'я **Ганна Юрїївна БАГРЯНЦЕВА**) – поетеса, прозаїк, драматург, перекладач. Перекладає з польської, болгарської, македонської й інших слов'янських мов. Авторка 13-ти поетичних і близько 20-ти прозових і драматургічних видань. Деякі з них опубліковані іноземними мовами. Навчально-науковий інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка закінчила 2004 р., спеціальність "Українська мова та література"

ГОНЧАРНИЙ КРУГ

1. Перетворення

Глину, з якої творився цей світ, поглинає вогонь, реінкарнація світу – нестерпно важка і болюча, в крузі гончарнім – відбитки знайомих долонь, дивне мереживо – доля отак неминуче міниться, міситься, мліє і... вмить застига каменем мертвим обабіч дороги у вічність. Глина так глибоко, глини в землі так багато, що на все її вистачить.

2. Відгоміння

Горщик тріщить, розпадається на черепки – хвилями знесені, чи проростуть вони згодом? Роду старого уламки, міцні та дзвінкі діти вогню, що колись зазіхнули на води вічні дніпрові – тепер спочивають на дні, приспані мулом, неначе віки часопилом, в кожному з них – відгоміння загублених снів – спогад про світло і силу. В кожному – тиша важка і придушений крик, туга безмежна за голосом, глиною, горном. І за вогнем. Тому в горщика серце горить, болем гартоване чорним.

3. Початок

А круг собі крутиться. Казиться світ. І гончар,
останній із тих, хто із богом змагатися годен,
стоїть біля круга із наміром все розпочати
спочатку, зачавши руками і землю, і воду,
і сонце, й зірки, і любов... І людей, і птахів.

І знову – по колу,
бо ж коло – неспинне почасті.

Тож буде усе, як гончар (чи як бог) захотів –
із глини, вогню і часу.

Січень-лютий, 2022 р.

Оксана ЗАБУЖКО

*поетеса, прозаїк, публіцист, філософ.
Закінчила філософський факультет
КНУ імені Тараса Шевченка (1982).
Кандидат філософських наук. Авторка
численних збірок віршів, прозових,
публіцистичних і філософських творів.*

*Найвідоміші з них – "Польові
дослідження з українського сексу",
"Музей покинутих секретів",
"Шевченків міф України", "Апокриф.*

Чотири розмови про Лесю Українку", "І знову я влізаю в танк" й ін.

*Лауреат Шевченківської премії, нагороджена орденом княгині
Ольги. Твори її перекладалися 16-ма мовами світу. Бере активну
участь у літературно-громадському житті України та Європи*

КРАСНОГРУДА

Кишиштофу і Малгосі Чижевським

В таке лілове небо –
В такі пахучі хмари –
Таким пушистим сіном
Покошені навскіс –
Іде стрункий лелека,
За ним біжить собака, –
І я бреду по стежці
І плавлюся од сліз...
Я витримаю, Боже.
Я якось перебуду
Оці земні напасті –
А все-таки прошу:
Пошли мені на старість
Маленьку Красногруду,
Щоб було де родити
Озимому віршу!
Хоча би ось такому –
Кривому на всі боки,

В западинах і збоях,
В укусах комарів, –
Та в нім біжить собака,
Злітає в небо боцяч –
І я вдихаю захід:
Він ще не догорів...

Джерело: ФБ, 2022, 13 липня.

НАЙДОВША ПОДОРОЖ (Фрагмент)

"Про що ще боляче думати – що так, як не вийшло поховати нас, Москві вийшло поховати (знищити, загноювати, паралізувати, спинити в розвитку й приректи на виродження, довести до демографічної катастрофи, і т. д. і т. п.) – понад сотню проковтнутих нею народів, кожен із яких, коли б лишився живим, міг би зробити світ кращим: принаймні подбав би про те, щоб зробити придатним до життя ареал свого історичного заселення.

Бо ми в Україні бачили, як, на очах одного покоління, мінявся Крим, мірою того, як у нього з початку 1990-х стали повертатись нащадки депортованих Сталіним кримських татар, – як із пустельного й незатишного "радянського гуртожитку" він робився квітучим і обжитим: прокидались джерела (татари їх знали!), чистились криниці й русла річок, будувались земляні дамби, повертались виноградники, вівчарство, конярство, густі, плотські пахоці східної кухні й вуличні музиканти з традиційними інструментами, словом, життя перло звідусюди, як трава після дощу, – і як під повторною російською окупацією воно різко занепало, й тепер кожен пчих природи, як злива влітку 2021 р., обертається техногенною катастрофою, гаразд іще коли не з людськими жертвами. Це дуже показовий експеримент – гірший було поставлено тільки над корінними народами Америки, але то все-таки було в доіндустріальну епоху й місцевої природи не зруйнувало, – щоб укотре впевнитися: людина – теж частина біоценозу, і ніхто краще од народу-автохтона не потрапить

подбати про екологію регіону. І це неймовірно боляче – що про всі ті занепащені Росією народи ніхто у відповідальних міжнародних організаціях навіть увічу кліматичної кризи не б'є на сполох, і взагалі якось особливо про них не згадує (а там були і війни, й потоплені в крові антимосковські повстання, були свої культурні традиції й державні утворення, і це й є та "загублена" СПРАВЖНЯ історія Росії, яка єдина могла б врятувати її від страху космічної пустки!), – так, як ніхто особливо не переймався тим, що в Росії щороку можуть непоміченими згоряти сотні гектарів тайги площею з Бельгією, бо ніхто тим не переймався ні в Москві, ні в Петербурзі. Навіть тепер, коли нам вже буквально під ногами починають танути льодовики, ніхто не має відваги сказати вголос, що даліше існування архаїчної ресурсної імперії завбільшки з одну дев'яту земної тверді становить ПРЯМУ ЗАГРОЗУ ДАЛЬШОМУ ІСНУВАННЮ ЛЮДСТВА, навіть якби ця імперія не мала ядерної зброї, і взагалі була демілітаризована ще в 2008 р. (відразу ж після того, як цинічно порушила міжнародне право, вдершись на територію незалежної Грузії).

Там ще повно життя, яке підлягає відновленню. Того, за яке спалив себе в 2019-му р. на центральній площі Іжевська вчений Альберт Разін, протестуючи проти наступу Москви на права удмуртської мови, того, за яке впоминався очільник народу ерзя Сиресь Боляень, виступаючи у травні 2022 р. на форумі ООН із питань корінних народів, за яке бореться "Вільна Бурятія" – перша етнічна громадська ініціатива у РФ, яка відкрито виступила проти війни в Україні, закликаючи бурятів не йти "на м'ясо" в російську армію... Якби стільки зусиль, скільки було затрачено цивілізованим світом від 2008 р. на те, щоби "зберегти обличчя" Росії, допомагаючи їй у створенні й поширенні ілюзії, ніби нічого страшного не відбувається, все гаразд (цитуючи Путіна, "спецоперація йде за планом"), було витрачено на врятування ЦЬОГО майбутнього – ну хоча б на створення ефективних проєктів міжнародного контролю за різними регіонами Російської Федерації після її неминучого й рано чи пізно неunikненого розпаду, – можливо, вдалося б зберегти не один льодовик. Адже ні сотні гектарів згорілої тайги, ні 2,5 тисячі випущених по Україні ракет, 1600 танків,

2600 бронемашин і ще бозна-скільки тисяч тонн згорілої в полях України техніки на користь нашої планети точно не пішли – а це ж всього тільки незлічимо мізерний відсоток від сумарно завданої Росією за цей час планеті ШКОДИ. І якщо вас справді турбує майбутнє – згадайте слова Сидячого Бика, легендарного ватажка індіан, убитого в сутичці з федеральними військами США 1890 р.:

"Коли ви зрубаєте останнє дерево, висушите останню річку і вб'єте останнього птаха – тільки тоді ви збагнете, що гроші не можна їсти". Це не тільки про докільця. Це про життя на цій планеті взагалі. Бо саме за нього ми воюєм".

Джерело: Сайт НСПУ 2022, 27 липня

Віра БАЛАЦЬКА (ГУЗІЄНКО)

закінчила філологічний факультет
КНУ імені Тараса Шевченка,
спеціальність "Літературна творчість".

Вірші й оповідання друкувала
в періодичній пресі (в газетах
і журналах "Життя", "Однокласник",
"Жінка", "Дивокрай" тощо).

Після певної перерви
у її творчість ввірвалися мотиви війни
Росії проти України. Нині готує
до видання першу збірку творів

* * *

Душать росію дими
від спалених книг,
знищених міст,
спопелілих дитячих душ.
Важко це, мабуть – вдихати стільки пільми,
жити в пільмі,
а до світу кричати НЕ РУШ?!
Важко – гарчати МИ ЗНАЄМО КРАЩЕ ЗА ВСІХ,
СКРІЗЬ ВОРОГИ,
НАШІЙ МОВІ ВІЙНА – НЕ ЦІНА?!
Де ж її взяти – спокуту, що зміє цей гріх?
Тільки труна тебе виправить, згубнику.
Тільки труна...

21.05.22

* * *

Мамо, ти бачиш? Всі вікна погризла лють,
в кожному дзеркалі – тріщинок каламуть,
в шафах оголених ребра-полички тремтять,
кожну шухлядку обмацав некликаний тать,
свині немиті у ліжках огидно греблись...
Дім наш нечистий. Не стане вже тим, що
колись!

Доню, не бійся. Не вічне життя ворогів!
Знаєш, як в січні навалить колючих снігів –
зимних, промерзлих, й немає під ними життя?
Сонце ж пригріло – й морозам нема вороття!
Радим струмочком дзюркоче вчорашня зима,
в теплій земельці фіалка бджолу обійма!

Мамо, та глянь же! Цей двір – немов чорна діра!
Зламана липа щоночі скрипить, як мара.
Де наші лавочки, скверик, рабатка, ліхтар?
В вікнах домівок гірчить відсирілий нагар.
Кіт-розбишака – і той дременув у лісі...
Вимерло місто. В будинках – лиш снів голоси...

Доню, не плач. Безгоміння не вічне, затам!
Війни – як повинь, що зносить і гендель, і храм,
камені котить, ламає столітні дуби,

мулу наносить в охайні двори й погребі.
Щойно ж скінчається дика, кваплива вода –
в кожному домі гарує старанний газда.

Мамо, не знаю... Це місто – некрополь пожеж!
Танки згорілі стримлять, мов смертельний кортеж,
важко збагнути, чи є тут віцілілі двори!
Вражений Бог відсахнувся, як глянув згори!
Навіть на цвинтарі вирвами стогнуть ґрунти...
Як ми тут житимем, в цьому краю гіркоти?!

Доню, одвіку селяни палили траву.
Квітень прийшов, і вона вже волає: "Живу!"
Зайчики в луках обачливим вухом прядуть,
жайвір цвіркоче, хлоп'ята корівок пасуть.
Скільки б не жевріло полум'я вражих гармат,
в місті розквітне не танків, а вишень парад!

Гляньмо ж навколо! Лелека вже топче гніздо.
Світ розламався на скалки, на "потім" і "до",
болю стіжечками вишиті душі смутні...
Щастям гаптуймо їх, радістю в кожному дні!
Лихо – не тихе. Та мелеться чорна біда.
Поступ – живим! Повертаймось. Розтала орда...

18.04.22

* * *

Чорніє Гостомель. Судомить прострелені танками груди,
поламані тільця берізок бояться вдягати бруньки.
На стінах – каліберний послід, між стінами – сморід прибуду.
Над попелом пусток і згарищ нервово димлять цигарки.
Вже спиляно мертві паркани. Стовпи виростають, як стріли.
Між струнами мітел співають просвітчасті розсипи скла.
"Не сердьтесь, – шепочуть будинки. – Не всі наші вікна вціліли...
Та все ж у рожевих мерелях¹ вже трудиться перша бджола!"
І сторожко, чуйно, пташино погладжу побитий одвірок:
"Не плач, моє мужнє гніздечко! Відмиється бруд їх чобіт!"
Й розірвану душу Солдата² огорне лункий надвечірок,
й полине Алеєю Слави³ Шевченків віщун – "Заповіт"
про вольну велику родину, розірвані пута-кайдани,
про кривцю ворожу... Багато ж в Ірпінь її Рокач відніс!
І квітнуть Покровські будинки – невтомна, строката гердана,
й священник хрестами вітає пісні українських коліс⁴...

16.04.22

¹ Мереля – абрикоса (діал.)

² У березні-квітні 2022 р. пам'ятнику невідомому солдату, встановленому задля вшанування пам'яті загиблих воїнів Другої світової, російським пострілом розірвало груди.

³ Монумент Героям АТО на гостомельській Алеї Слави вцілів під час російської окупації, незважаючи на те, що розміщений у місці активних бойових дій.

⁴ У день звільнення Гостомеля від російської окупації міський священник вийшов, щоб благословити наших захисників, які їхали селищем.

* * *

Вернись додому сивим,
безсонним, юродивим,
розтросеним без залишку,
як ваші кораблі.

Хай хліб смакує кров'ю,
і образ в узаголов'ї
націлиться доганою,
як снайпер на "нулі".

Вертай до них ікластим,
отруєно-гранчастим.

Хапай горлянку синову –
шматуй, щоб поважав!

Ковтай його зневагу,
тамуй гризнею спрагу,
змагайся з ним в жорстокості,
лиш смерть – твоя межа.

Вези від нас прокльони
у шкірі, у нейроні,
таврований розбійнику,
убивце, гвалтівник!

Порожньою норою
гниє твій дім, "герою",
й шепочуться сусідоньки:
"Запроданець... Різник..."

Пізнай безвихідь зради!
А Бог не дасть поради –
ім'я твоє закреслено
у Книзі Битія.

Вертай додому битим,
неславою покритим,
непроханим-некликаним –
і гнаним втришия!

06.05.2022

ДО ВОРОГА

Я ціную життя, і тому не клену для сміху.
Моє слово важке. Прозвучить – то й сама не верну.
Цей рядок серед ночі проб'є твого дому стріху,
розірве тебе наскрізь і вп'ється в криваву стіну.
Я росла в дев'яностих, не знаю багатства й погорди;
з діда-прадіда рід мій – терплячий, пшеничний, простий.
Ти ж збудив буревій. В моїх демонів шкіряться морди.
Як запахне золою, то кожен волає: "Пусти!"
А вона, та зола, у Гостомелі міцно в'їлась,
де нападала в ґрунт – там розгнівані маки, мов крик.
Ти згноїв свою душу й до світу спотворений виліз,
бо свого не надбав.
Бо наказ?
Бо ти зроду – різник!
Будувати не навчений, рвешся забрати, спалити!
Твої "подвиги" – гріх. Мов печаті – дитяча сльоза.
Моє слово важке: посивієш під страдницьким митом,
а в охриплу горлянку вростеться прокльону лоза...

13.06.22

* * *

Міниться стрічка фейсбуку гіркого чекання нальотом.
Азов – наче серце роздерли й зв'язали колючим дротом,
неначе летиш у прірву, а парашут заїло,
неначе прокльонулась мальва й асфальт прорізає несміло.
Азов заховаєш у душу – то звідти до ранку пектимо,
Азов – це смутні незнайомці, й водночас – старі побратими,
це рідкісна група болю, що треба саме тобі,
це мальва бетону й каміння, що виграла весну, як бій.
Хтось каже: натомитесь ждати, а там і молитись облишите...
Та їх імена в наших душах червоно-чорним вишиті.
Прислухайся! В ніч комендантську кричать крізь сигнали
тривоги:
"Ми досі усіх пам'ятаєм... і Ти не забудь нікого!"

Прохають, шепочуть і плачуть не просто люди – мільйони:
"Та де ж твої милості, Отче? Там сестри в гіркому полоні"...
Донатим. Надіємось. Вірим. Ти ж знаєш, з якого ми тіста!
А мальва націлилась в небо і щедро цвіте серед міста...

05.07.2022

* * *

Боже гостомельський, боже розпуки,
в Вінниці був ти, тримав їх за руки?
Плакав над літнім дитячим візочком,
в гніві дійшов до останньої точки?
Боже бучанський, о, господи люті!
Де ж твої янголи, в сутінь закуті?
Ось тобі демони, ось тобі звірі!
Як ти? – Тримаюся... Віриш? – Не вірю...
Боже ірпінський, роз'ятрена доле,
де твої клятви, зашиті в глаголи,
де твої кари вогненні і чисті,
ниті червоні в послулому місті?
Боже Мостищ, ти вже знав перемоги!
Що ж тебе стримує? Регіт магоги?
Поки ще молимося. Віри – на споді.
Боже, не дай собі вмерти на Сході!

15.07.22

* * *

Вибухи замість кави, зимні обійми підвалу.
Раночку, добрі люди! От і заночували...
Стільчики, ковдри, песик – ось вони, цінні речі!
Сумно холонуть сніданки в темних квартир порожнечі.
"Як ви?!" Чутки і факти, вайбер в бетоні не ловить.
Сонце в туманній хустинці сіється пурпурово.
Друзям – паролі від дисків, рідним – бадьоре "В безпеці!"
Тісно змикаються лікті, мов нездолання фортеця...

28.07.22

**ПРЕЗЕНТАЦІЇ, ЗУСТРІЧІ, НОВИНИ
ЛІТЕРАТУРНОГО ПРОЦЕСУ**

Видавничо-поліграфічний центр
"Київський університет".
Версія не для друку

УСПІХ ВИПУСКНИКІВ ІНСТИТУТУ ФІЛОЛОГІЇ – ЦЕ ПЕРЕДУСІМ УСПІХ САМОГО ІНСТИТУТУ

22 вересня 2021 р. до Інституту філології на запрошення кафедри історії української літератури, теорії літератури та літературної творчості завітав відомий письменник і перекладач Ігор Астапенко із презентацією своєї нової поетичної книжки "Дерева кращі за нас" (Київ: "Люта справа", 2021). І. Астапенко,

випускник спеціальності "Літературна творчість", – лауреат міжнародних літературних конкурсів, премії літературного конкурсу від видавництва "Смолоскип", переможець конкурсу "Коронація слова"; фундатор Всеукраїнського конкурсу поезії "Гайвороння" та літературного майданчика "Літстейдж". Нині пан Ігор викладає українську мову для студентів-іноземців Національного медичного університету імені О. О. Богомольця й завідує київської секцією МАН за спеціальністю "Літературна творчість". Модерувала зустріч – у вигляді експерименту – студентка 4-го курсу спеціальності "Літературна творчість" Сабріна Вайзер, оскільки викладачі кафедри зацікавлені в тому, аби студенти отримали якомога ширший досвід і практичні навички до теоретичного об'єму знань.

На початку зустрічі гість трохи розказав про себе, зокрема зазначив: "У мене було бурхливе студентське життя, проте я закінчив університет із червоним дипломом. Сьогодні дивлюся на свою освіту іншими очима і завдячую викладачам спеціальності "Літературна творчість" багатьма своїми досягненнями. Освіта зараз – це складник успіху, а в Інституті філології дають добру освіту". Також Ігор Анатолійович зауважив, що презентована книжка "Дерева кращі за нас" знаменує собою певний етап його творчості, оскільки ввібрала в себе римований доробок за багато років. Попередні ж три збірки ("Щільник", "Лихотомія", "Шампанське – пиво – шампанське") склалися переважно з верлібрів. Гість поділився зі студентами секретами своєї творчості, зосібна, розказав, що поетична книжка не постає відразу і за

певним планом, її цикли – це скоріше компромісне рішення об'єднати близькі за сенсом, темою, атмосферою тексти. Відтак збірка може народжуватися впродовж досить довгого часу.

Пан Ігор на прохання Сабріни Вайзер окреслив шлях співпраці з видавцем, бо розмова про можливість бути надрукованим – одна з найцікавіших для студентів. Гість наголосив, що поетичні книжки сьогодні в Україні погано видаються, хоча власним коштом, звісно, не проблема надрукувати будь-що. Проте варто розуміти, що зацікавити потенційного видавця реально, якщо маєш певні відзнаки, визнання, перемоги у відомих конкурсах тощо. Видавництва зазвичай відмовляють молодим поетам, бо вони поки не мають гучних імен. Утворюється замкнене коло: поет не може відбутися без книжок, проте книжок не видають, бо немає доброго реноме. Ігореві Астапенку пощастило, бо його перші поетичні книжки вийшли після перемоги у конкурсах "Гранослов" і "Смолокип".

На питання від ведучої, чи задоволений поет сприйняттям своїх віршів, пан Ігор відповів, що золоті середини немає, його вірші і гостро критикували, і хвалили. Деякі ж поетичні тексти так полюбилися читачам, що на них знімали відео й викладали в соцмережах. Наприклад, на вірш "Я міг би стати тобі Миколаєм" студенти Інституту філології зняли відеоряд.

У другій половині зустрічі відбулися власне поетичні читання. Автор блискуче і з почуттям читав свої твори, чим викликав неабияке зворушення серед викладачів і студентів. Слухачі поринули у світ справжньої й вишуканої поезії. Усі, без винятку, викладачі зауважили, що пишуться своїм талановитим учнем.

Сподіваємося, що у прийдешньому зустрічі з випускниками Інституту філології стануть доброю традицією!

Тетяна БЕЛІМОВА

ДЕРЕВА КРАЩІ ЗА НАС

22 вересня в конференц-залі Інституту філології відбулася презентація книжки Ігоря Астапенка "Дерева кращі за нас". Модератором зустрічі з автором була студентка 4-го курсу Сабріна Вайзер.

Показово, що Ігор Астапенко провів захід більше як зустріч із однодумцями, аніж із потенційними читачами. Зокрема говорив, що для нього дуже важливо, щоб на спеціальності "Літературна творчість" було вивчення англійської мови. Так, наприклад, він вивчив англійську самотужки, тож зараз побічно з основною роботою працює і перекладачем – усним і письмовим, а студентам не завадило б вивчати іноземну мову в університеті.

– У мене було бурхливе студентське життя, я не був таким-от відмінником, який ходив на всі пари, і все записував, і все вчив, і проводив дні в бібліотеці Максимовича. Ну хіба що там, можливо, на першому курсі, – ділиться Ігор, – Але при тому мені вдавалося вчитися досить добре, я закінчив університет із червоним дипломом – не знаю, як це вийшло, але так вийшло. І, в принципі, зараз я працюю за професією – я працюю викладачем української мови в університеті. Це одна з моїх робіт.

До сказаного він зауважив, що якщо ти філолог, то потрібно бути готовим мати крім основної роботи і кілька неосновних. Так, він окрім роботи в університеті задіяний у ще декількох проектах, зокрема є керівником секції з літературної творчості в Малій академії наук.

Сабріна Вайзер поставила перше запитання про книжку "Дерева кращі за нас", а саме: як він її створював. Попросила розповісти про процес написання, жанри поезій, образи тощо. Поет відповів, що поетична книга не створюється, як поетична книга:

– Ти не пишеш поетичну книгу так, що ти розкладаєш все одразу. Принаймні я так не роблю. Бувають такі поети, концептуалісти, які вже одразу знають, що "от в мене буде такий цикл, там далі – такий цикл, там такий розділ, там буде такий перехід". Ні, в мене просто були тексти. Це моя четверта поетична книжка, але перша поетична книжка, у яку входять

тільки римовані тексти. Три попередні мої книги – це були верлібри. В основному. В мене просто назбирався матеріал, з'явилася пропозиція від видавництва упорядкувати, зробити таку книгу – ну, якби, я і зробив.

Далі автор поділився, що розділи книжки поділені за певними темами, мотивами, жанрами. Проте, водночас, за якимось духом, за якоюсь атмосферою поетичною вони поєднані. Також є цикли.

Потім Сабріна запитала, як відбувався процес публікації і співпраці з видавництвом, що вдалося, а що не вдалося. Ігор Астапенко відповів, що натепер поезію в Україні дуже погано видають, тому на пальцях однієї руки можна перерахувати видавництва, які видають поезію. Його книжка вийшла у видавництві "Люта справа".

– Якщо ти платиш свої гроші, то це не проблема видатися, – зауважив Ігор. – Якщо ти хочеш, щоб ця книжка вийшла за кошт видавництва, тоді вже з'являється проблема. Я умовно належу до покоління молодих поетів, але тут в чому проблема: видавництва не хочуть видавати, даруйте за тавтологію, молодих поетів, тому що вони, скажімо, не мають ще рівня в літературі. Проте чому ці поети не мають рівня? Тому що в них немає книжок, їм немає з чим їхати, презентувати себе в містах, показувати. Я от зараз менше, бо пандемія, але коли в мене виходила перша книга, друга книга, там, де були такі верлібри, вони були більш експериментальні, я часто їздив, у різних містах показував: є така поезія, є не лише Ліна Костенко, є верлібри як форма. Є дискусія, чи це жанр, чи статична форма – не важливо. Однак, що є верлібр, що не вся поезія римована, тобто що є ось так, буває не лише так, а й ось так. Тобто я ще таку, просвітницьку діяльність трішки провадив.

Зараз в Ігоря Астапенка вже є кілька книжок, перші дві виходили за результатами перемог у конкурсах "Транослов" і "Смолоскип".

– Конкурси – це один із таких шансів вибитися в люди. І далі вже буде легше. Проте от з першою книжкою взагалі дуже важко. А от конкретно ця книжка – це "Люта справа" – видавництво, Андрій Гончарук засновник і директор. Він сам мені запропонував її видати.

– У нас вчора була презентація у Тетяни Валеріївни і була дискусія про те, як вибиралася назва, що хотіли видавці, що хотів автор. Як відбувалося це у вас? – запитала модераторка Сабріна.

– У мене книжки називаються: "Щільник" – це перша книжка; далі – "Лихотомія". Це складні назви. Намагався бути оригінальним дуже. Далі була книжка "Шампанське – пиво – шампанське". Далі мій роман, називається "Чаполоч". Я подумав, що, мабуть, уже пора припинити з цими складними словами. Особливо коли я презентував "Чаполоч", які там тільки версії не були, що це таке. Проте зараз ця книжка однойменна віршеві – у мене є вірш, який називається "Дерева кращі за нас".

– Якщо письменники пишуть прозу, він можуть легко слідкувати за реакцією читачів із дописів. Як ви відстежуєте реакцію вашої цільової аудиторії? І чи є такий поділ на тих, хто за вашу поезію, і на тих, хто проти неї? – запитала Сабріна.

Ігор певний час розмірковував, і врешті відповів:

– Є літературна критика в Україні – це така інституція, скажімо, офіційна, яка нібито є мірилом і посередником між простим смертним читачем і між автором. Про те, яка в Україні сучасна літературна критика, я говорити не хочу, тому що її майже не існує, на жаль. Ті рецензії, відгуки, які десь там пишуться в "Літературній Україні". Я там не хочу образити нікого, але все-таки: для кого вони пишуть, хто є цільовою аудиторією цього всього? У нас є кілька хороших ресурсів: "Літакцент" там, "Читомо", з натяжкою "Буквоїд", ще можна назвати "Літцентр". Проте наша літературна критика зводиться до якихось персональних знайомств, до персональних образ, до якихось там міжусобиць. І от література перестає у якийсь момент сприйматися через призму об'єктивної самокритики. У мене був роман "Чаполоч", є одна видатна критикиня – не буду називати її імені, але вона одразу написала моему видавцеві: "буду громити, буду розносити". Людина ще не прочитала навіть анотації, але вона вже сказала, що все, буду громити. Чого? Я потім дізнався: виявляється, людина ворогує з редакторкою мого роману. Це літературна критика в Україні. Як сприймаю? Як я стежу за реакцією? Ну, я ніяк не стежу за реакцією. Я є відкритий у соцмережах, люди часто мені пишуть

у приватних повідомленнях – бувають адекватні повідомлення, бувають не зовсім, коли починають сперечатися, що я там слово неправильно вжив, хоча я правильно його вжив, я в цьому впевнений. Доводиться або просто ігнорувати, або надсилати лінки на словники. Якщо сказати про власний досвід, то були в моєму досвіді й позитивні відгуки досить серйозних критиків, і були негативні. Я не можу сказати, що я там суперрозхвалений поет чи прозаїк, але, скажімо, якщо брати мій роман, то не було таких людей, щоб сказали, що було нормально. Або казали, що дуже круто, або казали, що він якийсь збочений – і все.

Далі Сабріна запитала, чи є в Ігоря Астапенка улюблені вірші серед тих, які він і написав, на що він відповів, що є, звичайно, вірші, які йому більше подобаються, а які – менше, але такого, щоб він міг сказати, що ось цей один – це мій улюблений вірш, то такого немає.

Далі було обговорення зі студентами. Ксенія Ідрічан запитала:

– Взагалі хотілося б про ваш роман поговорити. Перший дебютний прозовий роман. Питання, чому Горко за сюжетом – детективний, власне кажучи, сюжетові – вдається до сакральної теми? Типу, досвід не передається, як Достоєвщина така класична. Кажу, що немає в цій детективній частині, що він робить із жінками в подальшому, немає Достоєвщини. Як ви зробили текст, у якому немає негативного підґрунтя – вбивства? От в чому нюанс.

– Я не зрозумів, це як претензія? – уточнив Ігор Астапенко.

– Ні-ні-ні, це просто питання. Як ви зробили такий текст, грубо кажучи?

– Я не знаю, як я взагалі його зробив...

– Ви знаєте, критики потрактували, типу будда в гетто. Але ж об'єктивно він до Будди не дотягує. А про гетто теж важко сказати, – сформулювала інакше свою думку Ксенія.

– Якщо ви помітили, тут узагалі в цьому романі немає ні позитивних, ні негативних...

– Ну отож.

– Ці оцінкові судження, як на мене, вони не потрібні, тому що я знаю я взагалі за те, що, наприклад, у мене у віршах немає розділових знаків майже. Це апунктуація. В романі також є

текст, де потік свідомості. Я взагалі за те, щоб дати чим більше волі реципієнту. Чи зумисно я так хотів зробити, щоб не було достоевщини і щоб не було негативної конотації? То я скажу, що ні. Просто ось так вийшло – і все. Мені головний герой попри те, що багато лихого зробив, симпатизує.

– Через те, що в нього першочергово були, так би мовити, сакральні якісь мотиви цього пошуку?

– Тому що він естет. Але так, я не виправдовую свого героя.

– Чому не виправдовую? – пішла Ксенія в наступ. – Коли вбиваєш жінку з чаркою, не так уже й симпатизує. Тут питання, скоріше, до персонажа, який, як сказати, не викликає огиди. От як у Зюскінда в "Парфумері" – от коли ти читаєш, а в тебе Жан Батист Гренуй не викликає такої огиди. В подальшому – можливо, трохи, віддає таким. Він, знаєте, такий чистий.

– Я не можу, знаєте, так суцільно... І прочитати цю книгу так, як ви. Вам він, можливо, не огидний, а когось узагалі дуже сильно напружує. Це індивідуально. Те, що в вас таке враження, – це добре, це гарно. Але це одне – це герменевтичне коло, це всілякі конфлікти, інтерпретації... Багато хто може по-іншому потрактувати. Цей роман узагалі дуже по-різному трактували. Хтось казав, що це відкрита пропаганда алкоголю, сексу, насильства і так далі. Яка ж тут пропаганда? Я ж не кажу, що це добре. Я взагалі намагаюся не оцінювати. Ми пережили вже епоху оцінкової літератури. "Повчання Мономаха своїм дітям" трошки вже... Але дякую, мені приємно, що ви читали.

– З приводу сучасної поезії. Ви почали з того, що перші збірки були завдяки конкурсам. Зараз у нас є конкурс "Гайвороння". Я пам'ятаю, коли у нас викладала Яніна Владиславівна Дияк, і запросила нас на проект. Я пам'ятаю, ми шифрували заявки і трохи допомагали. І я пам'ятаю, коли я пишу Яніні й дивлюся, а там, знаєте, один із листів набрав 200 тисяч коментарів від людини бальзаківського віку, яка не розуміє, чого якісь вірші без рими перемагають. Як зробити оцю популяризацію, відійти від соцреалістичного канону – це вже мало бути давно, але цього немає, як спокійно ставитися до реципієнта, який на рівні, не знаю, 50-річному до сучасного періоду? Тобто як пояснити логічно? Сучасна поезія – це не така поезія, яка була 85 років тому.

– Знаєте, у мене це дуже багато забирає і нервів, і сил. Тому що крім того що нам доводиться читати по 4000 тисячі віршів, бо в нас усі пишуть. Більше письменників, ніж читачів. Але я не дам вам лайфхаку, як зберегти свої нерви, – я їх вже не зберіг. Я інколи не стримуюся. Це ми вже сьомий чи восьмий рік проводимо цей конкурс. Дуже важко. Знаєте, ви всі мені такі глибокі питання ставите, на них можна цілі лекції проводити. Ви хочете, щоб я це коротко якось відповів. Мені здається, у школі все має починатися: у школі має змінюватися програма, не вивчати того Сосюру 350 разів від України, чи там рік, чи семестр вивчати Шевченка. Мені здається, усе має починатися звідти. Тому що я працюю з дуже багатьма школами Києва, і повірте, Тетяна Валеріївна не дасть збрехати, які до нас інколи приходять діти: які читають вірші, присвячені своїй вчительці. Тобто є в дитини нормальні вірші, але вона читає, бо там сидить її вчителька, яка ніби у примусовому якомусь там плані, формі змушувала цю дитину писати вірш про вчительку. Вона читає: "Ольга Василівна ви наша. Наша краса, наша любов". Ця дитина закінчить отаку школу, а це київські школи. Розумієте, це не периферія, я нічого не маю – я сам із провінції, але ми ж нібито рівняємося на столицю, це ж ніби таке мірило. Ну, не знаю, хтось, може, так не вважає, але так би мало бути – у будь-якій країні рівняються на столицю. І оця дитина потім не читатиме цю книжку. Розумієте, усе починається зі школи. Я знаю це по собі. Коли вперше прийшов сюди, коли вперше приїхала Андіївська. Ну, я послухав і думаю: "Боже мій! Що вона читає? Що це таке?" Тому що в нашій свідомості це зі школи. Далі, якщо не склалося зі школою, а в більшості наших людей не склалося зі школою в плані літератури, треба самотньо все робити. Не відштовхуватися від того, як у нас часто любить хтось Україну через ненависть до Росії. Ну, тобто не можна так – не можна любити щось, засновуючись на ненависті. Це має бути самотня діяльність, яка має починатися зі школи. Мають приходити молоді, старші, досвідченіші, викладачі. Наприклад, у мене була серія лекцій про сучасний літературний процес школами Києва на волонтерських засадах. Я ходив і розповідав: є такі поети, ви про них не чули, але вони класні. Є люди, які вважають, що верлібр –

це не література, не поезія, вони заперечують ось таку-от частину літератури загалом, починаючи там з Волта Вітмена і завершуючи нашими двітисячідесятниками чи двітисячідвадцятниками. Це так має працювати. З людьми нашого покоління, молоддю, з ними треба працювати. Але це не має бути в негативній формі. Як у нас хочуть людей привчити до української мови. Не треба кидати в них копійки – ви знаєте, хто так робить, – не треба знімати їх на камери. Хтось, можливо, за радикальні заходи. Я проти цього. Я за те, щоби це виховувалося в отаких аудиторіях, у класах. Щоб усе це йшло з добром, розумієте? Коли це йде з позитивом – це одне, а коли вас у дитинстві зачиняли в кімнаті, забирали у вас телефон, застосовуючи покарання. Ви потім не робили так само? Ви робили. Ще більше, щоб помститися. Так само і тут.

Далі запитання поставив Богдан Братусь:

– Як ви перейшли із верлібрів на римовані вірші та як плануєте далі популяризувати свою книжку?

– Я не переходив нікуди. Просто деякі вірші я відчуваю на якомусь такому ритмічному рівні. А деякі – внутрішнє є якесь чуття, що це має бути верлібром. Тобто у мене є внутрішнє якесь чуття, якої форми має бути вірш. Тобто я паралельно пишу верлібри, просто зараз менше їх пишу. А щодо другого питання, то зараз планується презентаційний тур: Черкаси, Умань, Одеса, Кропивницький, можливо – 5–6 міст.

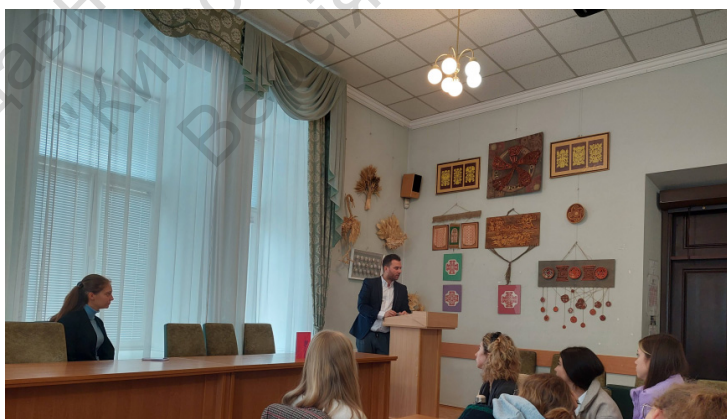
– Ви часто вживаєте алітерацію у своїх віршах. Мене цікавить, чи це навмисно, чи це так вийшло? – поставила ще одна студентка питання.

– Я часто вживаю алітерації, так? – віджартувався Ігор. – Я не знаю. Це навряд чи. Усі ми, знаєте, хочемо бути більш ефективними, але це не є гра заради гри. Колись Василь Голобородько, коли писав рецензію на мою першу книжку, то він написав, що це "замкнені двері до літератури". Ну, щось там. Критична, розгромна стаття. Він хотів, щоб це була передмова до книжки, але я не захотів, бо це була перша книжка. І він щось там писав, що це була гра заради гри. Ну, може бути, що я раніше цим грішив. Але зараз я не можу так сказати. Навряд чи.

– Ну а ваші колеги як до вашої поезії сучасної ставляться? – поставила питання Ксенія Ідрічан. – Той же самий пан Богуслав, наприклад? Він же читає ваші вірші?

– Ви такі питання цікаві ставите, – засміявся Ігор. – Пан Богуслав Поляк. Ми спілкуємося про поезію, але в нас немає такого, щоб ми це обговорювали. Книжки у нього мої є. Його книжка – одна – в мене також є. Він мені не каже, що йому там не подобається. Може, йому все подобається. Я йому кажу, що мені не подобається. Розумієте, в

нас це так: "Читав там твої останні вірші. Ну, прикольні, мені сподобалось". А так, щоб там... я зараз не часто про таке спілкуюся. Думку багатьох я не знаю, тому що, можливо, хтось не хоче про це говорити. Можливо, хтось боїться про це говорити. Я не знаю. Я знаю, що є люди, які люблять мою творчість, є люди, які в захваті від моєї творчості, є люди, які її ненавидять чи не сприймають. Є різні люди, як і в будь-якого письменника. Це нормальне явище. І от коли ці люди, які ненавидять, – до них теж треба ставитися нормально.

Потім Ігор Астапенко запитав, чи в університеті досі є літературна студія імені М. Рильського, згадав, що у його студентські роки в інституті було дві студії: імені М. Рильського і "Дієслово" – альтернативна неформальна студентська студія. Та все ж, як вважає письменник, основною була "зелена студія" – тобто та, яка збиралася в парку Шевченка.

– Там інколи, я не знаю, чи зараз, але інколи в п'ятницю після пар отам 50–80 людей збиралося. Там президентські лавочки є так звані. Оце ми там всі тусувалися на тих лавках. Тут ми вивчали Арістотеля, Ніколо Буало, здобували академічну освіту, а там ми зростали як письменники – мені так здається.

Марина ЄЩЕНКО

ЗУСТРІЧ ІЗ ПИСЬМЕННИКОМ ОЛЕКСАНДРОМ КОЗИНЦЕМ

4 жовтня відбулася творча зустріч студентів Інституту філології та Олександра Козинця, відомого київського поета, викладача й науковця. Гість поділився секретами організації успішних літературних проєктів.

Ось кілька з них:

1. 4 поетичні книжки, що вміщують поезії на кожен день року (поетичний календар);

2. Роман "Картка Марії";

3. "Дороги світла" – найсвіжіша поетична книжка Олександра Козинця, що теж укладена як поетичний календар;

4. "6 + 1" – шість оповідань, написаних у співавторстві з різними письменниками із дотриманням гендерного паритету.

Саме останній проєкт із вищезгаданих став предметом детальної розмови. Упродовж 2018 р. Олександр Козинець разом із 6-ма іншими учасниками писав оповідання за таким методом, коли кожному потрібно було по черзі рухати сюжет. До того ж усі тексти мають 8 розділів, що дало змогу кожному створити однакову кількість тексту. Письменники навмисне використовували стилістичні прийоми своїх колег, щоб у читача виникало враження того, що це написала одна людина. Варто зазначити, що для Олександра це було не просто забавкою чи лише творчістю, а й викликом, адже він підлаштовувався під чужий стиль і тему оповідання, що обирали інші. Далі студенти почули коротку анотацію до кожного оповідання, про ті проблеми письменницької кухні, що виникали впродовж роботи та шляхи розв'язання складних ситуацій, коли комусь треба йти на поступки для успіху спільної справи. Щодо змісту та жанрової специфіки можна впевнено сказати, що книжка не має однотипних творів – навіть є одна казка, що стала справжнім відкриттям нових ідей для Олександра Козинця, адже до цього він ніколи не писав у такому жанрі. "Тіло яблука" – єдина історія, де сюжет від початку й до кінця продумав саме керівник та ідейний натхненник цього проєкту. Також вирізняється оповідання про людину із хворобою Фабрі (коли зовнішність

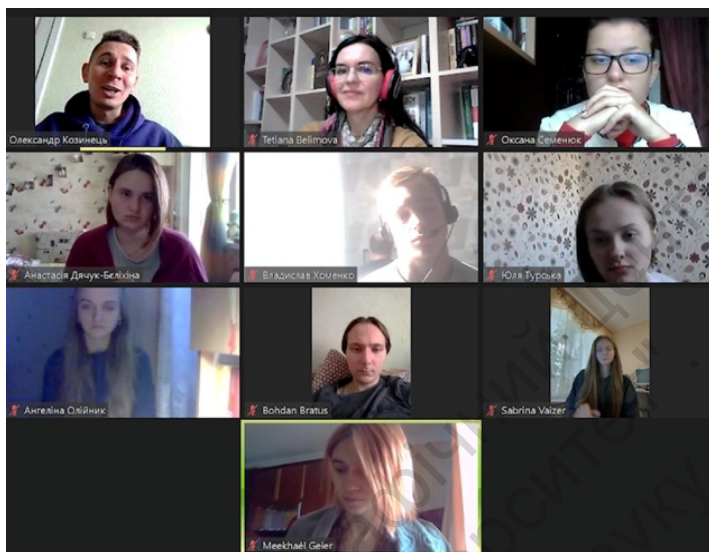

людини "застряє" в одному віці), що писалося вже на останньому подихові, адже Олександр уже відчував щось на кшталт втоми від шаленого ритму й чітких дедлайнів, у межах яких творив.

Модераторка зустрічі Тетяна Белімова зауважила, що справді робочий процес відрізнявся від загальноприйнятого, коли кістяк сюжету придумують наперед, а не поступово під час самого написання текстів. Письменник відповів, що попри такий підхід усі поставилися серйозно та завжди довго міркували перед тим, як писати наступний розділ. Прикрими недоліками проекту, як зазначив гість, були невеличкі сюжетні розходження, коли, наприклад, один автор давав персонажеві карі очі, а інший – зелені. І таких дрібничок літературна редакторка Ангеліна Олійник і сам Олександр Козинець знайшли чимало під час фінальної вичитки тексту.

Після основного виступу гостя студенти брали активну участь в обговоренні, ставили цікаві питання про роботу з текстом, а особливо про те, як створити персонажів такими, щоби вони були живими й оригінальними.

Також організатор проекту "6 + 1" поділився своїми очікуваннями напередодні своєї роботи. Він хотів охопити широку аудиторію, привернути увагу людей цікавою задумкою, а також видати всі ці історії окремою книжкою. На жаль, із цим виникли проблеми, бо один із авторів відмовився допомагати з виданням, а видавці не охоче беруть рукописи, що написали кілька письменників. Проте 2018 р. автор вирішив бодай самвидавом подарувати паперове життя цим оповіданням і власним коштом зробив це, не забувши подарувати по одному примірнику співавторам. Ці тексти не залишилися не поміченими в літературному процесі, і кілька з них отримали дипломи літературних конкурсів (ідеться про Всеукраїнський конкурс літературних творів ім. Григора Тютюнника та Міжнародний літературний конкурс романів, п'єс, кіносценаріїв, пісенної лірики та творів для дітей "Коронацію слова").

Наприкінці Олександр Козинець прочитав власні вірші та подякував аудиторії за увагу й зустріч, побажавши студентам реалізувати свої майбутні проекти.

*За інформацією студента
спеціальності "Літературна творчість"
Богдана БРАТУСЯ*

ТРУДИ І ДНІ ЛІТЕРАТУРНОЇ АГЕНЦІЇ В УКРАЇНІ

6 жовтня 2021 р. відбулася запланована зустріч студентів спеціальності "Літтворчість" із Вікторією Ма, співзасновницею та виконавчою директоркою літературної агенції "OVO", фактично першою з подібних інституцій недержавного характеру, що з'явилася на книжковому ринку України три роки тому. Онлайн відбувся в межах навчальної дисципліни "Література і ринок".

Студенти насамперед поцікавилися в гості, чому і як виникла ідея створення літературної агенції, адже подібні організації на книжковому ринку України майже не функціонують попри те, що на західних книжкових ринках така опція – невід'ємна частина взаємодії автора й видавця, без якої не укладається жодної угоди на майбутню книжку і яка бере на себе основну промоцію письменника. До того ж пані Вікторія – випускниця Інституту філології, кандидатка філологічних наук і викладачка в минулому, зараз успішна перекладачка, яка цілком заангажована за основним фахом. Гостя завважила, що художня література – це те, що її цікавило й захоплювало ще з дитинства, тож цілком логічним було в дорослому віці доєднатися до ініціативи зі створення проєкту "Літосвіта", а згодом і подбати про власний професійний проєкт із промоції молодих авторів і їхніх книжок у межах літературної агенції "OVO". Трое співорганізаторів відразу замислювали "OVO" як комерційний проєкт (назва, до речі, не лише поєднує в собі перші літери імені співзасновників, а й з латини перекладається як яйце, тобто зародок нового життя, звичайно ж, тут очевидна проєкція на літературний твір, що в майбутньому має стати книжкою), відтак звернулися до послуг юриста, який розробив спеціальну тристоронню угоду. Така угода передбачає грошовий зиск, що має отримати літагенція в разі друку твору автора, який співпрацює з "OVO" і надав свого часу рукопис на рецензування.

Нині робота літературної агенції "OVO" складається з кількох етапів. Насамперед відбувається рецензування рукописів. Серед експертів, задіяних в оцінці, переважно редактори великих українських видавництв, що можуть попередньо розрахувати ризики майбутнього видання й вказати на сильні

й слабкі сторони твору, що претендує на друк. Це професіонали, які добре орієнтуються в жанровій специфіці популярних гатунків. Відтак у авторів з'являються відгук і можливість доопрацювати твір, відреагувати на зауваження, усунути ганджі тощо. Далі літагенство може взяти на себе обов'язки з пошуку видавця. Зазвичай відібрані експертами твори претендують на цей етап. За результатами співпраці з молодими й малознаними авторами з'явилося 25 книжок. І це всього за три роки роботи "OVO". Пані Вікторія продемонструвала студентам книжки Павла Матюші, Сергія Демчука, Роксолани Сьоми, Павла Дерев'янка, що з'явилися саме завдяки старанням літагенції.

Не менш важливим етапом роботи з письменниками літературна агенція вважає промоцію. Ідеться не лише про рекламу книжки, що вийшла друком. Важливо створити певне реноме письменника, зробити його видимим для суспільства, а отже, і для потенційних читачів. На питання студентів, чи можливо залучати до промоції книжок медійних осіб, політиків, селебритіз, як це роблять за кордоном, пані Вікторія відповіла, що, на жаль, в Україні такої практики поки немає. Очевидно, що низька культура читання позначилася й на тих, хто найчастіше

потрапляє в об'єктиви камер. Медійні персони демонструють загальну ситуацію в суспільстві у зв'язку з читанням (за статистикою, що її оприлюднив Український інститут книги минулоріч, в Україні щодня читають лише 8% людей). Пані Вікторія репрезентувала студентам цікаві проєкти, пов'язані з промоцією читання й українських авторів, здійснені літагенцією минулого й цього року. Ішлося про літературні календарі з портретами сучасних письменників на 2021 і 2022 р.

Насамкінець учасники онлайн висловили побажання зустрітися ще, можливо, уже в аудиторії Інституту філології після скасування карантину, адже лишилося чимало тем для обговорення.

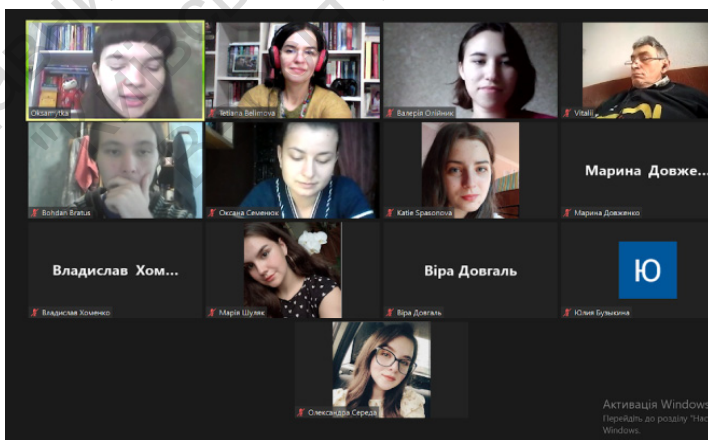
Тетяна БЕЛІМОВА

"ЯК КНИЖКОВИЙ КЛУБ ОПРИ ВІНФРІ" – ОКСАМИТКА БЛАЖЕВСЬКА ПРО "ЛІТЕРАТУРНИЙ КЛУБ ОКСАМИТКИ" ТА ПРОМОЦІЮ ЧИТАННЯ

18 жовтня студенти Інституту філології зустрілися онлайн із письменницею, бублогеркою та засновницею кількох читацьких клубів Оксамиткою Блажевською.

Виявляється, успішна піарниця не цікавилася сучасною літературою в часи власного студентства, бо занадто переймалася навчанням. Однак після завершення університету, коли Оксамитка приступила до роботи на Українському радіо, усе змінилося. Вона познайомилася з багатьма авторами, закохалася в письменницько-читацький світ і обрала промоцію читання за основний фах. У різний спосіб – кореспонденткою на радіо чи медіамодераторкою "Коронації слова" чи ще як інакше – однак з однією метою – знайомство з авторами та видавцями й об'єднання їхніх зусиль.

Один із недавніх проєктів Оксамитки – безплатний дитячий літклуб. *"Я знаю, що таке мало де проводять, саме по книжковому блогерству"*, – зауважила гостя. Охопивши територію інстаграму, вона популяризує книжку серед дітей у найперспективнішому для цього місці – соціальних мережах.

"Літературний клуб Оксамитки" – це проєкт, заснований 2020 р. у книгарні-кав'ярні "Закапелок". *"Рятуватися від негативу і створити свою спільноту, де я зможу відпочивати"*, – так пояснила гостя ідею створення дорослої спільноти, об'єднаної любов'ю до читання. З такою метою започаткувався камерний клуб для дорослих. Його назва нагадує "Книжковий клуб Опри" і це не збіг: письменниця почасти надихнулася шоу відомої американської телеведучої.

Також письменниця поділилася секретами власної творчості і презентувала свій дебютний роман "Еля", який вийшов друком у серпні цього року, писався ж кілька років, "відлежувався", редагувався.

Наприкінці зустрічі Оксамитка наснажила студентів створювати власні проєкти з промоції та літературолюбства. А ми ж – тільки "за"!

Чекаємо письменницю в гостях знову.

Віра ДОВГАЛЬ

спеціальність "Літературна творчість, українська мова і література та англійська мова"

АНАТОЛІЙ ДНІСТРОВИЙ ПРО СВІЙ ТВОРЧИЙ ШЛЯХ І ПОРАДИ ДЛЯ ЛІТЕРАТУРНИХ ПТАШЕНЯТ

10 листопада 2021 р. для студентів освітньої програми "Літературна творчість, українська мова і література та англійська мова", у межах курсу "Вступ до спеціальності", відбулася зустріч із письменником, художником, науковцем, членом українського ПЕН-клубу Анатолієм Дністровим, яку модерувала професорка Мар'яна Шаповал.

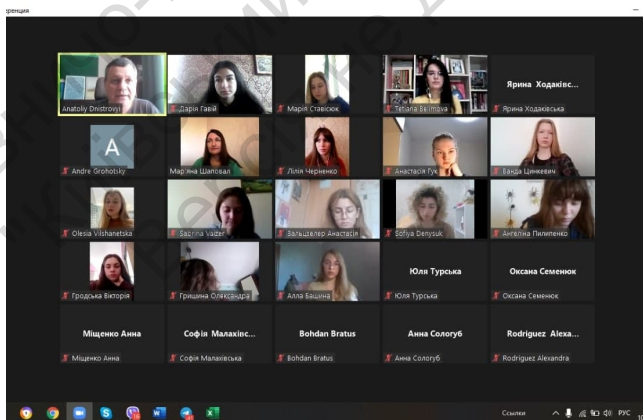
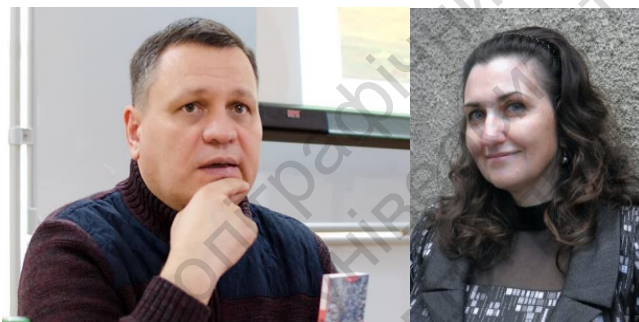
Анатолій Дністровий відомий передусім молодіжною трилогією романів ("Місто уповільненої дії" (2003, 2021), "Пацики" (2005, 2011, 2020), "Тибет на восьмому поверсі" (2005, 2013), поетичними збірками та філософськими працями. А ще він веде ютуб-канал, де у влогах вільно ділиться думками про літературу, творчість, філософію, мандрівки. Там, до речі, можна ближче ознайомитися з темами, які пан Анатолій обговорював зі студентами на онлайн-зустрічі. Майбутні філологи мали змогу послухати розповіді митця про різні аспекти творчої роботи, його поради, почути відповіді на поставлені запитання.

Отож, найперша думка пана Анатолія стосовно творчої діяльності така: роби те, що відчуваєш. Митець зазначає: необхідно звертати увагу на свої "дрібні бажання", хоч, на жаль, люди зазвичай цим нехтують. Як приклад, письменник наводить власне захоплення стріт-фотографією, рибальством, велосипедними мандрівками.

Розповідаючи про студентські роки, про юність у легендарні 90-ті, на які припав початок творчого становлення письменника та його оточення, Анатолій Дністровий виокремлює головні аспекти, що впливають на формування творчої особистості. Насамперед, письменник має бути ближчим до природи, уміти ловити моменти життя, бо потім, як зауважує гість: "...усе це ляже в текст". Також пан Анатолій згадав атмосферу літературних студій, які він часто відвідував у Ніжині, де навчався, і зробив висновок, що для письменника дуже важливим є коло однодумців. "Потрібно мати осередок людей, що зацікавлені в тому ж, що й ти...", – каже А. Дністровий. Ще один із важливих секретів письменницького ремесла – багато читати. Гість наголошує, що необхідно поповнювати базу знань, тренувати уяву, невпинно розширювати свій світогляд.

Анатолій Дністровий висловив свою думку щодо того, скільки в тексті має бути матеріалу з життя автора, а скільки вигадки, фантазії. У розмові не минули й теми жанрової та авторської прози, виходу за межі мовних норм. Студенти почули відповіді на свої запитання, що стосувалися творчої кризи, списку книжок, обов'язкових для читання.

Загалом, зустріч пройшла невимушено й пізнавально. "Якщо я буду говорити про складні речі, усі позасинають", – жартує А. Дністровий. Насамкінець гість наголосив: "Головне – пам'ятати, що процес письма має приносити більше задоволення, ніж результат, бо ж творчість – це фантастичні відчуття!"

Софія ДЕНИСЮК
спеціальність "Літературна творчість,
українська мова і література та англійська мова"

ОЧІ ЧОРНІ В ДОЛЯХ ДВОХ ПОЕТІВ

З такою назвою Віктор Тютюн із Херсона опублікував в "Україні молодій" аналіз романтичної основи та перекладів поезії Євгена Гребінки "Очи чёрные". А в ньому таке спостереження:

"Два роки тому Михайло Кузьмович Наєнко повідомляє у мережі "Фейсбук" про власний переклад геніального твору Гребінки:

"Очі – в зорях ніч, п'яних вишень цвіт;

Погляд – полум'я, хіть жіночих літ!

І люблю я вас! І жахаюсь вас!

Мабуть, стрів я вас у зурочний час.

Недарма вони в чорнім шовку вій;

Диха траур з них по душі моїй.

Бачу тугу в них – винний присмак чар.

Перетлів у них серця мого жар.

Та не сум-печаль гасить світ мені –

Радість сонячна у моїй весні.

Скільки Бог створив світлих днів-ночей –

Всі для Тебе лиш... І Твоїх очей".

За цей час мені зустрічалися інші "переспіви" нашою мовою. Наєнків – найдосконаліший із художнього погляду. Він зберігає і посилює магічну силу, передчуття трагічного, пристрасть закоханого..."

Р.С. Дякую, шановний Вікторе, за таке спостереження і додаю лиш, що вперше цей мій переспів був опублікований в "Українській літературній газеті" у 2012 р., а виголошений у січні того ж року на конференції, присвяченій 200-літтю від дня народження Євгена Гребінки... Я переспівав цей текст українською, бо він – російський лише графічно,

а душа в ньому – українська. Якби була російська, то звучало б "глаза", а так "очі". Друкувався мій "переспів" уже кілька разів, а виконували перекладний текст у різних концертних і телепрограмах заслужений артист України Віктор Кошель, народна артистка України, професор Валентина Антонюк, одна бандуристка (прізвище забув) та інші вокалісти.

Михайло НАЄНКО

ЗУСТРІЧ ІЗ ГАЛИНОЮ ТКАЧУК, ПИСЬМЕННОЦЕЮ, ЛІТЕРАТУРОЗНАВИЦЕЮ, РЕДАКТОРКОЮ І БЛОГЕРКОЮ

22 листопада студенти Інституту філології зустрілися онлайн із сучасною українською дитячою письменницею Галиною Ткачук. Вона має неабиякі здобутки в письменницькому середовищі: літературознавиця, редакторка, учасниця багатьох мистецьких акцій і проєктів, переможниця літературних конкурсів...

Гостя зосередила увагу на промоції читання, виділила основні підходи: перший назвала "олдскульним", колись так і почався її письменницький шлях. Здобувши перемогу в конкурсі "Гранослов" дебютувала зі збіркою поезії "Біле благо", згодом стала редакторкою журналу "Однокласник". Університетські роки неабияк вплинули на письменницю, вона вливалася до літературного середовища та творила своє. Пані Галина ставила собі дуже важливі питання: *"Який мій жанр, важливі для мене теми, улюблені автори, однодумці... Хто мої читачі, і як я бачу своїх читачів?"*

Саме завдяки такому підходу твори письменниці чітко впізнавані та цікаві для аудиторії. Її "Книжка про сміття", написана в рамках благодійного проєкту за участі підлітків, одразу сколихнула громадськість, викликала ажіотаж. Пані Галина за такий успіх дякує фокус-групі – тим самим підліткам, що брали участь у створенні книжки. Після цієї історії слідувала влучна порада для авторів-початківців: *"Часто у суспільстві є змінотворчі ідеї, але немає того, хто б подав це літературно. Вам потрібно лише помітити це"*. Загалом, письменницю часто надихають реальні ситуації, історії дітей і підлітків (вона все ж обрала нішу дитячої літератури). Так і виникла дитяча книга року ВВС 2016 – "13 історій у темряві". Авторка розповіла, що подивована вибором суддів, проте неймовірно щаслива, що її переосмислення дитячих історій, особливостей синтаксису, знайшло відгук у суспільстві.

Розповіла письменниця, а тепер і ютуб-блогерка, про "цифровий" підхід до промоції. Стрімкий перехід на онлайн-життя нарешті

переконав пані Галину в необхідності розвитку особистих сторінок. Зараз вона публікує лекції та різноманітні відео про літературу на своєму ютуб-каналі "Зелена Білка". Початківцям теж радить активно вести блог, записувати подкасти, публікувати уривки творів... Незважаючи на розвиток онлайн-сфери, 2020 р. став першим для письменниці, коли не вийшло жодної книжки. Проте ми сподіваємося, що це – затишшя перед бурєю, і Галина Ткачук ще вразить нас новими творами.

Олександра СТЕЛЬМАХ
*спеціальність "Літературна творчість,
українська мова і література та англійська мова"*

"СТУС – НЕ ПРОЄКТ, ЦЕ ДОЛЯ"

22 листопада викладачі та студенти спеціальності "Літературна творчість, українська мова і література та англійська мова" мали дистанційну зустріч із виконавцями камерної медитативної опери "Стус: Перехожий" – Софією Баскаковою, Ігорем Димовим і Володимиром Руденком. Молоді митці зараз перебувають у Німеччині, тому можливість для розмови справді важко переоцінити.

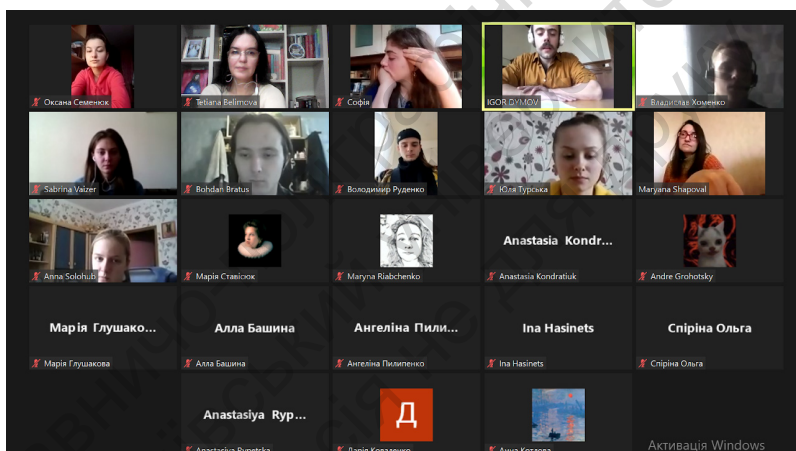
Обговорення почалося з декламації паном Ігорем Стусового перекладу Рільке, що задало тон розмови і вкотре нагадало про блискучий поетичний хист українського письменника. "Чому саме Стус?" – лунало в думках кожного. Відповідь дала пані Софія: "В Україні є два великих письменника – Шевченко і Стус". До речі, як зізналися митці, поезія Тараса Шевченка є потенційним предметом подальших творчих реалізацій групи. Тому можемо сподіватися на нову інтерпретацію Слова Кобзаря.

На зустрічі учасники поділилися ексклюзивною історією створення поецоопери "Стус: Перехожий". Усе почалося у стінах творчого простору "Дах". Потенціал перформансу початково не розглядали як повноцінний проєкт, та і зараз тріо не любить послуговуватися цим словом на позначення своєї експериментальної роботи: "Стус не проєкт, це дорога, це доля". Ідейним настановником проєкту є драматург КЛІМ, який безпосередньо обирає твори Стуса, що входять до опери, і відкрив завісу прихованих сенсів віршів письменника творчому колективу. Назву митці придумували спільними зусиллями, але останнє слово було за КЛІМОМ. Саме він здійснив розбір текстів і пробудував акценти опери.

Пан Володимир, який є композитором проєкту, поділився особливостями трансформації поетичного слова в музику, що має свій "ритм і мантру", розповів про те, як шукали звучання, як прислуховувались до кожної ноти, адже "музика – це звук душі". Завдання мелодії було передати кожне слово певним тоном так, щоб це злилося у єдину сенсотворчу суміш, мантру – як її означають самі учасники колективу. Гармонійне поєднання трьох голосів виконавців – високого, середнього та низького –

у взаємодії з контрабасом і піаніно змогли повністю передати щемливу палітру почуттів поезії Василя Стуса.

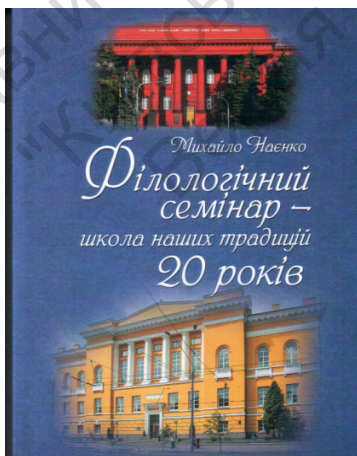
Студенти мали змогу висловити свої відгуки про попередньо переглянутий відеоматеріал опери та поставити питання творчому колективу, аби краще збагнути, як болючі вірші Стуса змогли трансформуватися у єдиний театральну-музичний простір "Стус: Перехожий". Учасники проекту також поділилися своїми задумами і великою мрією: "Ми хочемо поїхати на прифронтову лінію і розпочати вчити з солдатами та загалом із людьми зі Сходу україномовні народні пісні". Отож, зичимо групі наснаги втілити все заплановане і з нетерпінням чекаємо на нові творчі звершення.

Юлія ТУРСЬКА
спеціальність "Літературна творчість,
українська мова і література та англійська мова"

"ФІЛОЛОГІЧНІ СЕМІНАРИ", випуск 22

Опубліковано його в грудні 2021 р. Це друкований орган наукової школи "Теоретичні й методологічні проблеми літературознавства". Заснована вона в Київському університеті св. Володимира в 1904 р. професором, а з 1914 р. – академіком Петербурзької академії наук Володимиром Перетцом. Слухачами семінару були студенти Київського університету, а згодом його професори й добре знані вчені в галузі модерного літературознавства України першої третини ХХ ст. – Микола Зеров, Павло Филипович, Михайло Драй-Хмара, Іван Огієнко, Леонід Білецький, Олександр Назаревський, Сергій Маслов, Варвара Адріанова-Перетц, Дмитро Чижевський та ін. Багатьох із них, зокрема й засновника семінару В. Перетца, у 20–30-х рр. ХХ ст. було репресовано чи й розстріляно, і семінар припинив існування. Відроджений він у середині 90-х рр. кафедрою теорії літератури філологічного факультету КНУ імені Тараса Шевченка у статусі міжнародного: науковий керівник – професор Михайло Наєнко, відповідальний редактор збірника "Філологічні семінари" проф. Ніна Бернадська. За роки відродження семінару, крім щорічних випусків збірника, опубліковано також підсумкове видання за 20 років ("Філологічні семінари: школа наших традицій").

Унікальність 22-го випуску "Філологічних семінарів" у його темі: "Українська література у світі". У ньому опубліковані студії про переклади та поширення сучасної української літератури у країнах ближчого і найдалшого зарубіжжя. Відкривається збірник вступним словом проф. М. Наєнка "Аркодужне перевисання до народів". Два наступних підрозділи ("Літературний ландшафт України в зарубіжжі", "Грані слова і науки про слово...") представлені статтями про українську літературу в Австралії (д-р філософії, науковий співробітник Центру європейських студій Австралійського національного університету Софія Мицак), у Сербії (доктор філології, доцент Белградського університету Таня Гаєв), у Білорусі (доктор філології, професор Мінського університету В. Рагойша), у Польщі (доцент Волинського університету В. Яручик), у Росії (літературний критик В. Крикуненко), у Чехії (доценти ННІФ КНУ імені Тараса Шевченка Оксана Палій і Олена Погребняк), у Хорватії (доценти філософського факультету Загребського університету Д. Павлешен, Д. Клічек, Й. Ралашік), у Грузії (доктори філології Науково-дослідного центру україністики імені почесного доктора Київського університету Отара Баканідзе Тбіліського університету імені Джавахішвілі Іване Мchedладзе, Ніно Наскідашвілі, Софію Чхатарашвілі та професор ННІФ КНУ імені Тараса Шевченка Людмила Грицик), у Великій Британії (старший науковий співробітник Інституту літератури імені Т. Шевченка НАН України Д. Дроздовський), у франкомовних країнах (доктор філології, професор ННІФ КНУ імені Тараса Шевченка Дмитро Чистяк). Різним аспектам сучасної науки про слово присвячено у збірнику дослідження докторів філології Лідії Кавун (Черкаський національний університету імені Богдана Хмельницького), Ніни Бернадської (ННІФ КНУ імені Тараса Шевченка), Ольги Башкирової (Київський університет імені Бориса Грінченка), Мирослави Гнатюк (ННІФ КНУ імені Тараса Шевченка). Статті у збірнику опубліковані, крім української, також англійською, білоруською, сербською, російською та хорватською мовами. До складу редколегії збірника входять відомі літературознавці з Київського національного університету імені Тараса Шевченка, а також

професори університету м. Брно (Чехія), Мельбурнського університету (Австралія), Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (Кропивницький), Познанського університету (Польща) і Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Це перший із семінарів, який (через пандемію) відбувався дистанційно. Редколегія збірника вдячна авторам збірника за участь у ньому і запрошує до подальшої співпраці. Наступною темою семінару планується "Канон української літератури".

22-й випуск "Філологічних семінарів" опубліковано у "Видавничому домі «Освіта України»". E-mail: osvita2005@gmail.com

*За матеріалами Центру літературної творчості
ННІФ КНУ імені Тараса Шевченка*

"ЯКЩО НЕ МОЖЕШ ЗНАЙТИ ЛІТЕРАТУРНЕ УГРУПОВАННЯ – СТВОРИ ЙОГО НАВКОЛО СЕБЕ": СЕРГІЙ ДЕМЧУК І ДРАМА СПОРТУ

7 лютого в межах дисципліни "Майстерня критики" і в межах спецпроекту кафедри історії української літератури, теорії літератури та літературної творчості "RE:АКТУАЛІЗАЦІЯ" відбулася зустріч із письменником і журналістом Сергієм Демчуком, який презентував свій останній роман "12 унцій любові", що вийшов у видавництві "Темпора" 2021 р.

Прозаїк починав зовсім не із прози. Іще в школі Сергій Демчук писав поезію, а в дорослому житті – верлібри. І надихався бітниками, адже, щоби написати один хороший твір, треба прочитати сто геніальних. Так Сергій Демчук написав цілу збірку.

Ще 2013-го р. він став лавреатом конкурсу видавництва "Смолоскип", і вже тоді голос його зазвучав достатньо потужно, аби стало зрозуміло, що на горизонті української літератури з'являється молодий талант. Напевно, у житті кожного автора найважливіше – це культурний осередок, пошуки одnodумців, самого себе. І Сергієві Демчуку, зрештою, пощастило зустріти друзів по перу в літературному угрупованні "Свідки Слова", а згодом і видати збірку "Антологія прози «12»", де зібрані новели й оповідки 12-х талановитих авторів.

Також, як говорить сам автор, етапним у розвитку будь-якого письменника є бібліотеки – безкінечний сховок знань, літературних традицій багатьох епох і народів. Бажання постійних пошуків, читання та самовдосконалення відбилося й на його творчості. Показовим є роман "12 унцій любові". До речі, назва, на перший погляд – лаконічна та влучна, "вимучувалася", й ідей для заголовку було безліч. Обрана назва – це відсилка до ваги боксерських рукавичок (в унціях зважують спорядження боксерів перед змаганнями). Герой вагається між спортом і любов'ю. І те, і те є цінністю для нього і певним етапом у житті. Проте вибір неминучий: кохання або спорт.

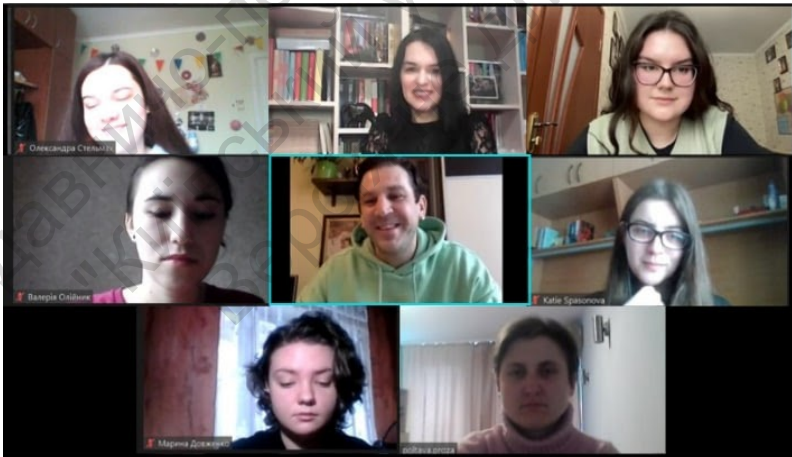
У молодому віці Сергій Демчук грав на гітарі, і таке поривання до музики теж відобразилося в тексті, адже мова роману красива й ніби ллється сама собою, а письменник лише дозволяє твору відбутися.

Також цікаво те, що автор починав писати роман із третьої частини – пасторальне, автобіографічне, магічне дитинство маленького хлопчика. А потім несподівано ця частина стала завершенням роману, його підсумком, "поверненням на початок".

У творі багато гумору, іронії та самоіронії. Щоденникові записи та потік свідомості продовжують перспективу твору далі в часі, читач може зазирнути не лише в 90-ті, а й у 80-ті рр. Персонажі заглиблюються у спогади, ніби діляться досвідом.

Сергій Демчук зазвичай "ловить" натхнення зранку, пише кілька сторінок – така самодисципліна, відображення його спортивного "Я" в письменницькому робить продуктивне поєднання. Адже автор пише драму й уже закінчив "майданівський" роман, який незабаром вийде друком. Талант Сергія Демчука більше тяжіє до великих жанрів. Останнє оповідання він написав у 2016-му та, імовірно, уже до малих форм не повернеться, як і до поезії. Хоча, як завважає автор, у житті все може бути.

Бажаємо автору продовжувати свій літературний шлях, відкрити в собі драматурга й тішити читачів новими творами.

Валерія ОЛІЙНИК
спеціальність "Літературна творчість,
українська мова і література та англійська мова"

ТВОРЧА ЛАБОРАТОРІЯ СВІТЛАНИ ДІДУХ-РОМАНЕНКО ТА НАСТАНОВИ АВТОРАМ-ПОЧАТКІВЦЯМ

Світлана Дідух-Романенко – українська поетка, перекладачка та копірайтерка. 14 лютого літераторка зустрілася зі студентами Інституту філології. День закоханих був увінчаний розмовою про улюблені вірші й історії, що з ними пов'язані, про любов до людей і зв'язок із читачами.

Пані Світлана активно розвиває онлайн-сторінки та поділилася думками щодо цього аспекту життя сучасних авторів. Є дві сторони медалі: якщо користувач активний, часто публікує пости та тримає зв'язок з аудиторією, то соцмережі – чудовий спосіб самопромоції. Попри всі позитивні моменти, на думку Світлани, онлайн-середовище не дає реального бачення якості творчості письменника. Словом, авторка не женеться за лайками або схвальними відгуками.

Спинившись на темі премій і конкурсів, поетка зауважила, що вони можуть дати відмінний старт: *"Треба максимально подаватися на конкурси, якщо вам це подобається."* "Смолоскип" і "Коронацію слова" виокремила як такі, що дають упізнаваність в авторитетному письменницькому колі та опікуються поезією. Сама ж Світлана Дідух-Романенко мала нелінійний шлях до поезії. Перша збірка була подарунком на день народження від батьків, а далі все неспішно розвивалося за покликом душі.

Письменниця в захваті від публічних виступів, взаємодії з читачами, певної театралізації – все це вилилося в річище поетичної діяльності. У творчому середовищі пані Світлана читає вірші під музику. Наприклад, "Козирні Дами" – поетичний квартет, у складі якого виступала наша гостя, досі згадують як феєричний проєкт. Соціальні акції, як от участь у проєкті "Почути", відлунюють у душі поетки. Читаючи вірші жестовою мовою, вона усвідомлювала, що робить поетичне мистецтво більш доступним.

Будучи школяркою, Світлана Дідух-Романенко зареклася ніколи не перекладати після того, як перемогла з перекладами Байрона. Зробила це, за її словами, *"лише завдяки відчуттю*

ритму". Зрештою, ніколи не кажи "ніколи". Зараз основний заробіток і діяльність пані Світлани – це технічний переклад. У художній літературі досвід поки незначний, проте їй подобається, що два захоплення (переклад і поезія) поєднуються.

Найбільше поетка любить категорію віршів *"які ніби хтось тобі начитує"*. Її поезія записана на серветках, будь-яких видах паперу, або нотатках у смартфоні, зрештою, пише завжди без самопримусу. Збірка *"Маяк і маятник"* переважно про жінку, багато зашифровано інтимного для поетки, фактично вона стверджує: *"Це мій життєпис"*. Через поезію вона намагалася відобразити свій світогляд. Прикметно, що маятник – коливання між крайнощами, сумніви – це те, як пані Світлана окреслює свій темперамент, тоді як маяк – щось на кшталт життєвого орієнтиру, незрушні світоглядні засади.

Наостанок письменниця розповіла про власні літературні вподобання, висловила захоплення та любов до творчості Катерини Калитко, Ігоря Астапенка... Світлана Дідух-Романенко завжди плекає в серці любов до україномовного поетичного середовища та вважає, що потрібно його пізнавати. Що ж, не можемо з цим не погодитися!

Олександра СТЕЛЬМАХ
спеціальність *"Літературна творчість,
українська мова і література та англійська мова"*

СТРАТЕГІЇ УКРАЇНСЬКОГО ІНСТИТУТУ КНИГИ В ГАЛУЗІ ПЕРЕКЛАДУ ВУСТАМИ ОЛЕНИ ОДИНОКОЇ

16 лютого в межах дисципліни "Перекладацькі проекти" відбулася зустріч із Оленою Ігорівною Одиною – керівницею відділу міжнародної співпраці Українського інституту книги, яка має значний досвід у роботі зі сферою перекладів. На заході були присутні студенти спеціальності "Літературна творчість, українська мова і література та англійська мова" з усіх курсів бакалаврату. Тема розмови – "Стратегії українського інституту книги в галузі перекладу" – надала широке поле для обсервації проблем перекладного книговидання в умовах сучасності та позицій української літератури загалом у міжнародному дискурсі.

Натепер наших письменників, як представників так званої малої літератури, мало друкують за кордоном, а на полицях місцевих книгарень сегмент перекладів значно перевищує за кількістю питома українські видання. Тож важливо розуміти, як Український інститут книги планує вплинути на цю складну ситуацію. Саме таким був перший пункт обговорення. Пані Олена зауважила, що позиція публікування лише української літератури, яку, наприклад, підтримує "Дім химер" – це справжній виклик, адже популярні іноземні твори зазвичай дають левову частку прибутків. Водночас варто розуміти плюси друку перекладів, адже один бестселер дає змогу "утримувати" продажі до дев'яти книжок українських авторів. У такий спосіб, конкуруючи з нашими авторами, зарубіжні видання можуть водночас допомогти їм.

Гостя розповіла студентам про нову редакцію положення щодо програми підтримки перекладів творів української літератури іноземними мовами, покликану поліпшити проникнення нашої літератури в іноземні культурні поля по всьому світу та підвищити її міжнародний статус. Зміни документу полягають у збільшенні кількості лотів, зорієнтованих на майбутню перспективу. До першої основоположної позиції (погашення ціни ліцензії перекладу) було додано ще дві: повне відшкодування витрат на рекомендовані державою видання (в межах 8 тисяч євро) та компенсація коштів на проекти в рамках

програми створення канону української літератури у світі. За словами Олени Ігорівни, для повноцінної реалізації останнього пункту знадобиться щонайменше десятиліття, проте він є надважливим кроком для популяризації нашої книги у світі.

Побіжно лекторка аносувала одне з головних актуальних завдань Українського інституту книги, що полягає в популяризації творчості Григорія Савича Сковороди у зв'язку із 300-літтям від дня народження. Це стало поштовхом звернутися до українсько-російських колізій на перекладацькій ниві. Зокрема зачепили брудну гру східних сусідів із закупівлею прав, що унеможлилювала переклади окремих книжок українською. В цьому виявляється черговий прояв гібридної війни. Не варто забувати і про постійну боротьбу за нашу спадщину, яку росіяни намагаються привласнити, як у випадку з тим таки Григорієм Сковородою.

Цікавим було питання про держави, які найбільше зацікавлені в перекладах українських творів. Олена Ігорівна зосібно виділила Болгарію, а також надала перелік країн, де минулого року видали наші книжки. За озвученою інформацією, українські письменники минулого року прозвучали азербайджанською, болгарською, вірменською, грецькою, грузинською, арабською, ізраїльською, індонезійською, кіпрською, македонською, німецькою, нідерландською, латвійською, литовською, ліванською, польською, румунською, сербською, американською, турецькою, хорватською, чеською мовами. На сайті Інституту книги можна знайти детальну підсумкову інформацію за різними програмами. Упродовж обговорення було увиразнено роль "індивідуальностей" у налагодженні зв'язків і здійсненні перекладацької роботи. Згадали також про випускницю спеціальності "Літературна творчість, українська мова і література та англійська мова" Анну Багряну, яка в умовах пандемічних обмежень фактично виконувала роль "посла від Болгарії", допомагаючи укладати угоди з тамтешніми видавцями, а також сама продовжує активну й успішну перекладацьку діяльність. Окремо пані Олена розповіла про кілька значних, цікавих перекладацьких явищ: публікації німецькою нон-фікшну про нашу сучасну повістку, війну, переклади арабською Лесі Українки та Василя Стуса, а також

вихід у США видання "Війна, що змінила Рондо" Романа Романишина та Андрія Лесіва 6.000 накладом.

Було згадано також про проєкт "Drahoman prize" – міжнародну премію для перекладачів, що покликана підтримати та висвітлити діячів поданої сфери. Лекторка вказала на необхідність такого резонансного заходу, аби про переклад і його потребу говорили більше. На думку пані Олени, постать перекладача також заслуговує особливої уваги, адже йдеться про "голос України іншою мовою, доступний міжнародній спільноті".

Олена Ігорівна розкрила студентам питання отримання видавцями прав на переклади. Надважливою ланкою в цьому процесі було означено літературних агентів, професія яких набула широкої популярності за кордоном, однак у нас поки лише освоюється. Особливості угод також окреслили. Їх зазвичай укладають терміном на 3–5 років, вартість напряму залежить від популярності автора і твору. Суми в контексті українського сегменту не надто високі, порівняно із флагманами ринку. Гостя вказала також на проблему дозволу безкоштовного перекладу, що призводить до знецінення творчості. Додатково згадали й про недоліки наших організаційних, бюрократичних систем, які ускладнюють міжнародну співпрацю.

Однак, мабуть, для студентів, з огляду на їхню спеціальність, найбільш цінним із того, чим люб'язно поділилася пані Олена, став матеріал про шляхи перекладу власних творів і способи промоції, поширення української літератури за кордоном. Загалом зустріч була інформативною й корисною, зосібна для четвертокурсників, які зможуть застосувати набуті знання у процесі вивчення дисципліни "Перекладацькі проєкти".

Владислав Хоменко
*спеціальність "Літературна творчість,
українська мова і література та англійська мова"*

БІЛОРУСЬКІ ПЕРЕКЛАДИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ: РОЗМОВА З МІКОЛОЮ АДАМОМ

23 лютого у межах дисципліни "Перекладацькі проекти" відбулася зустріч із білоруським перекладачем і письменником Міколою Адамом – популяризатором українського слова на теренах Білорусі. До заходу долучилися студенти спеціальності "Літературна творчість, українська мова і література та англійська мова". Головними темами обговорень були звичайно, питання перекладу та поширення української літератури в Білорусі, а також – особистий життєвий і творчий шлях письменника. Ні для кого не секрет, що видання українських авторів, на превеликий жаль, за кордоном зараз відбувається не дуже активно, та й переклади з української на інші мови не надто популярні, тому можливість поспілкуватися з людиною, що працювала над перекладами творів українських письменників білоруською, була дуже цінним досвідом. Пан Микола розповів, що й сам має українське коріння: обидва його діди – українці (зі Львова та Кропивницького), отож і щира зацікавленість у літературі нашої країни й культури загалом з'явилася в нього не просто так.

2020 р. у білоруському часописі "Маладосць" вийшов "Український зошит" – добірка творів сучасних українських авторів, перекладена Міколою Адамом. Загалом він активно підтримує контакт із багатьма українськими письменниками й письменницями, а серед його перекладів – твори Марії Вайно, Олександра Букатюка, Вікторії Шевель. Також під час зустрічі було обговорено важливу тему самобутності білоруського культури та проблему з білоруським книжковим ринком: пан Микола розповів, як мало білоруськомовних сучасних авторів зараз друкується. За його словами, видавництва надають перевагу класиці, що вивчається у школі, і російськомовним текстам, адже саме на цьому гарантовано можна заробити. Ми, українці, як ніхто, розуміємо проблему нав'язування російської мови широким масам і небезпечність такої ситуації, що особливо болісно відчувається зараз, враховуючи політичне становище.

Та хай би як там не було, пан Микола наголошує на важливості творити мистецтво навіть за таких умов. Окрім перекладацьких проєктів, він також займається власною творчістю. За його словами, поезія – дарунок зверху, що без натхнення писатися не може, й у віршах автор концентрує власні емоції, які вже не будуть настільки яскравими й не передаватимуть точно думки автора після багаторазового "шліфування", рима й ритм важливі, але не варто заради них приносити в жертву початкову ідею. Над прозою працювати ж потрібно постійно і вдосконалювати власні вміння. Загалом розмова видалася дуже дружньою, і поради досвідченого майстра слова точно стануть у пригоді студентству. А для позитивного завершення статті – переклад вірша Миколи Адама українською від студента 4-го курсу спеціальності "Літературна творчість, українська мова і література та англійська мова" Владислава Хоменка:

МАМ

З роботи часто приходила пізно,
Але залишала своє серце зранку
Нам,
Розрізавши ніби на три рівні скиби.
Як проскурку, ми клали його під язик,
Мам.
Та вертали опісля, як разом збирались,
Щоби наново завтра владати ним,
Мам.
І так кожен день уже сорок років
Серце твоє не дає безслідно погаснути, зникнути
Нам.

Аліна КУРОЧЕНКО
спеціальність "Літературна творчість,
українська мова і література та англійська мова"

МУЖНІСТЬ ІНТЕЛЕКТУАЛА: ІВАН ДЗЮБА ВИСТУПАВ ПРОТИ РУСИФІКАЦІЇ УКРАЇНИ З ЧАСІВ ШІСТДЕСЯТНИЦТВА

Ліна Костенко називає Івана Дзюбу людиною, яка завжди мала мужність говорити правду (архівне фото)

Ще минулоріч, у рік 90-ліття, не раз доводилося чути про не найкраще здоров'я знакового шістдесятника Івана Дзюби.

Однак повідомлення про відхід у засвіти – це завжди несподівано й боляче.

"Дочекався легалізації завоювання московітами його рідного Донбасу – і тихо пішов за межу, – так одним із перших повідомив 22 лютого про сумну новину професор Київського університету імені Шевченка Михайло Наєнко. – Залишив сім'ю, велику літературознавчу спадщину і славу про інтелект шістдесятництва... Він допоміг мені відкрити в КНУ імені Тараса Шевченка кафедру шевченкознавства. Ще допоміг відкрити спеціальність "Літературна творчість, українська мова і література та англійська мова", пам'ятник Василю Симоненку в університеті і багато чого іншого".

Передусім Іван Дзюба – це інтелектуальний провідник і речник українського шістдесятництва, один із лідерів національного,

духовного відродження України другої половини ХХ і початку ХХІ ст., підкреслює академік Микола Жулинський. І нагадує слова Ліни Костенко про те, що Іван Дзюба – це людина, яка завжди мала мужність говорити правду.

Він ріс у селі Миколаївка біля Волновахи на Донбасі, де звичайні люди часто говорили українською, а насаджувалася російська. Батька Івана Дзюби мобілізували в перші дні війни: тільки й зміг домовитися з солдатами про дозвіл заїхати попрощатися з сином, що відпочивав у піонерському таборі. Та зустріч стала останньою.

В університеті Іван навчався у тодішньому Сталіно (Донецьком місто назвуть у 1961-му). Вступаючи до комсомолу, означив у графі про національність "русский".

Вчився на факультеті російської філології, писав дисертаційну роботу про Володимира Маяковського. У ті заідеологізовані радянські часи, виростаючи в невеликому місті, було складно знайти правдиву інформацію.

Однак поступово, уже в київські аспірантські роки, Іванові Дзюбі почала відкриватися незнана українська історія, зокрема буремного початку ХХ ст. І молодий літературний критик почав активно долучатися до намагань відродити українську культуру.

Уже в 1962 р. Івана Дзюбу звільнять із посади завідувача відділу критики журналу "Вітчизна" "за ідеологічні помилки", а ще через три роки – з роботи у видавництві "Молодь".

Бо в цей період відбулися кілька знакових і бентежних для КДБ і міліції подій. 31 липня 1963 р. Іван Дзюба разом із Михайлиною Коцюбинською, Іваном Драчем, Миколою Вінграновським й іншими проводили несанкціонований творчий вечір у Першотравневому парку Києва, присвячений 50-річчю з дня смерті Лесі Українки.

У вересні 1965-го на прем'єрі фільму "Тіні забутих предків" у київському кінотеатрі "Україна" разом із Василем Стусом і В'ячеславом Чорноволом Іван Дзюба вийшов на сцену з першим у СРСР публічним протестом проти політики влади, оприлюднивши інформацію про таємні арешти української творчої інтелігенції.

Найвідоміша праця Івана Дзюби – аналітичний ґрунтовний текст про зросійщення України "Інтернаціоналізм чи русифікація?" (1965) – пересипаний, до речі, цитатами Леніна. Автор власноруч надіслав його до найвищих керівних органів УРСР зі сподіваннями, що влада врахує перегини в національній політиці та "виправиться". Спочатку це звернення навіть офіційно розсилали для ознайомлення на місця. І лише згодом до партійно-радянських чиновників дійшло, що головне в тому аналізі – не цитати вождя пролетаріату. 1968 р. працю видрукували за кордоном.

На початку 1970-х рр. Івана Дзюбу "пісочили" у Спілці письменників УРСР, а в 1972-му виключили з неї. То ж бо був рік погромів української інтелігенції. За офіційною інформацією, ЦК КПУ постановою від 7 лютого 1972 р. доручив комісії у складі А. Д. Скаби (голова), В. Ю. Євдокименка, Ю. О. Збанацького, В. П. Козаченка, Л. П. Нагорної, П. О. Недбайла, В. А. Чирка, М. З. Шамоти та П. Й. Ящука розглянути листа Івана Дзюби, адресованого першому секретарю ЦК КПУ Петру Шелесту та голові Ради Міністрів УРСР Володимирові Щербицькому, і додану до листа працю "Інтернаціоналізм чи русифікація?".

"Проаналізувавши згаданий лист та матеріал І. Дзюби, а також вивчивши матеріали зарубіжної антирадянської преси і радіо за період із 1966 по 1972 р.", уже 15 лютого комісія "прийшла до висновку, що підготовлений Дзюбою матеріал "Інтернаціоналізм чи русифікація?" є від початку й до кінця пасквілем на радянську дійсність, на національну політику КПРС і практику комуністичного будівництва в СРСР".

Василь Стус називав висновки комісії "відверто поліційними, кровожерними заявами". А про рецензентів писав, що "їхня вина в проведенні масових репресій така сама, як і штатних кагебістів. Вони такі самі душогуби, слідчі і судді".

1973 р. автора "Інтернаціоналізму чи русифікації?" засудили до п'яти років ув'язнення і п'яти років заслання за зухвальство й "націоналізм". Через стан здоров'я він звернувся із заявою про помилування і йому не довелося відбувати термін.

Утім радянська влада так і не дочекалася, щоби він прогнувся. До речі, після "помилування" Івана Дзюбу не оголосили "тунеядцем" завдяки авіаконструктору Олегу Антонову, який знайшов йому роботу коректора в багатотиражці Київського авіазаводу.

Іван Дзюба був співзасновником Народного руху України. У 1992–1994 рр. обіймав посаду міністра культури (між іншим, їздив на роботу на громадському транспорті). Інтелектуал, літературознавець, Герой України (2001) пішов у засвіти 22 лютого 2022 р.

"Попри все пережите, особливо у ХХ ст., український народ значною мірою зберіг свою культурно-генеративну енергію, здатність породжувати нові творчі сили й давати ґрунт для інтелектуальних звершень і художніх шукань, – таке глибоке переконання Івана Дзюби. – Але маємо трагічний парадокс: у нас багата й самобутня культура, однак протягом століть її відтісняли на периферію суспільства, буття й людської свідомості, і тепер аж ніяк не можемо сказати, що нинішнє українське суспільство формується в лоні національної культури. Незважаючи на здобуття незалежності й усіх, пов'язаних з цим позитивних факторів, культурно наше суспільство залишається колоніальним, або усе ще колонізованим.

Одним із найважливіших завдань бачиться мені введення української мови в коло сучасних комп'ютерних комунікацій. Тобто, ідеться про зміну форми функціонування культурних текстів. У східних регіонах потрібна рішуча підтримка української культури та українського слова (книга, газета, радіо, телебачення) української освіти за допомогою ринкових і законодавчих механізмів", – віднині уже звучить як заповіт. І не лише стосовно східних областей України.

Валентина САМЧЕНКО

("Україна молода", 2022, 24 лютого)

ВАСИЛЬ ШКЛЯР – ЮВІЛЯР!

Прозаїк першої руки. Земляк із нинішньої Звенигородщини. Автор романів-бестселерів.

На презентації одного з них – "Трощі" – ми в першому ряду (в центрі) з Іваном Драчем. Зал тріщав від учасників тієї презентації... Говорили про "Трощу", але і про "Чорного Ворона" – шедевр про трощу рашистської наволочі в часи так званої громадянської війни. Екранізований Тарасом Ткаченком, про що я опублікував у ЗМІ інформацію із заголовком: "Добре, синку, добре...." Обидва ж бо – сини Літературної студії імені Максима Рильського КНУ імені Тараса Шевченка. Василь Шкляр – єдиний, хто найпотужніше розвинув велику літературну школу Стефаника, Косинки, братів Тютюнників...

Многі літа тобі, Василю! Ми провели свого часу радіопрограму про Григора Тютюнника; але це була програма і про тебе. Ти прочитав в ефірі з пам'яті монолог Чорного Ворона, як могли це робити лише твої геніальні вчителі... Думаю, що твій наступний роман буде про сучасних дикунів із Рашки, які плюндрують нашу святую землю. Це буде ще один шедевр і ми чекаємо його з нетерпінням.

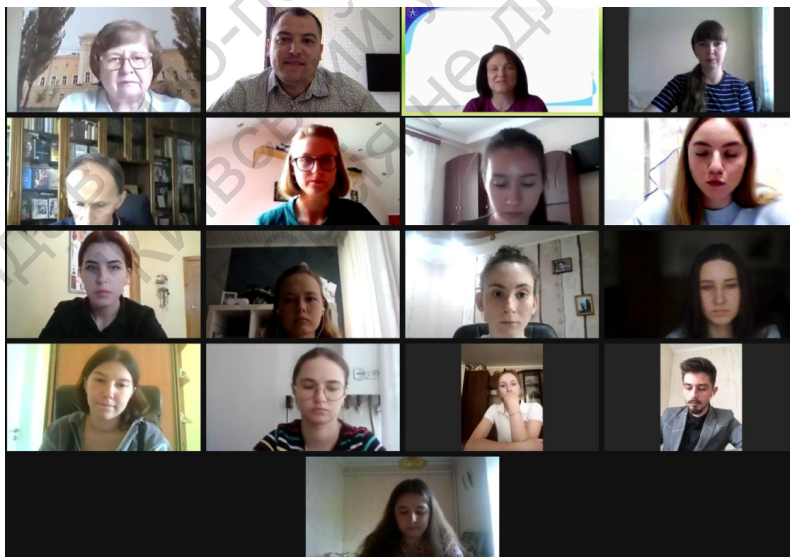
Василю, на коня!

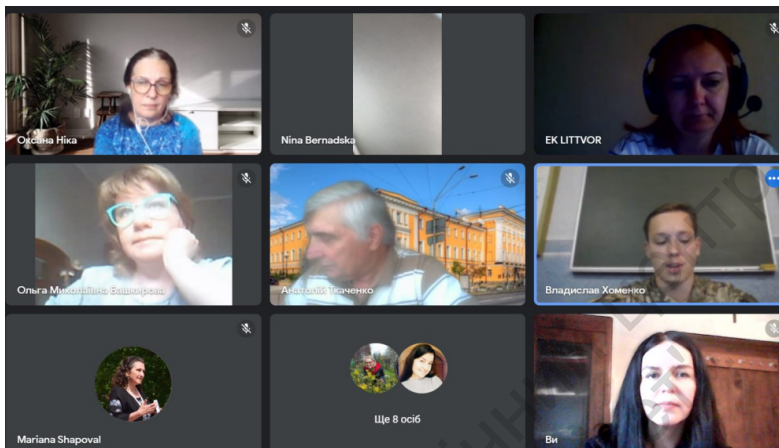
Смерть кремлядським папуасам!!!

Михайло НАЄНКО

БАКАЛАВРСЬКИЙ КРОК В УМОВАХ РАШИСТСЬКОГО НАШЕСТЯ

Нині студенти спеціальності "Літературна творчість, українська мова і література та англійська мова" захищали бакалаврські роботи. Захист відбувався в дуже складних умовах: хтось зміг приєднатися з евакуації, бо рідне місто – це зараз фронт, хтось – із казарми, у перервах між навчанням і бойовими завданнями, що просто неймовірно боляче було бачити і так само неймовірно боляче було усвідомлювати, як рашисти сплюндрували долі наших дітей і зазіхнули на найважливіше для нас – наше майбутнє... Проте незважаючи на всі ці складні обставини, жоден із наших студентів не погодився подати скорочений варіант дипломного проєкту, хоча вони мали таку можливість цього року. Усі подали глибокі, науково-виважені дипломні роботи на актуальні теми сучасного літературознавства, а творчі частини кожного проєкту – то взагалі окрема історія, бо перед нами виступали фактично готові письменники, автори, що вже досягнули своє творче покликання.

Розставатися завжди непросто. Так, завжди складно відпускати любих учнів у доросле життя. Проте це один із неодмінних елементів нашого буття (хоч і пафосно це звучить), нікуди не подітися від цього. Я від щирого серця бажаю нашим нинішнім випускникам – уже своїм колегам – щасливого творчого лету! Нехай усе для них буде в житті так, як вони самі бажають!

З такими свідомими студентами-патріотами Україну 100 % не перемогти!

Тетяна БЕЛІМОВА

"ЩЕ НЕ БУЛО ЕПОХИ ДЛЯ ПОЕТІВ, АЛЕ БУЛИ ПОЕТИ ДЛЯ ЕПОХ..."

14 липня цього року Ліні Костенко вручено Найвищу французьку нагороду "Орден Почесного легіону".

На черзі – Нобелівська премія. Кроки до неї робляться повсякчас. І цілком заслужено. Зокрема за романно-поетичне втілення поразки як науки. *"Ніяка перемога так не вчить"*. І водночас: *"Життя людського строки стислі – // Немає часу на поразку"*. Це її слова і силу їх ми нині відчуваємо як ніколи. У боротьбі з найбільш хижим кремлядським рашизмом.

Не так давно в Нобелівський комітет (за його пропозицією) я подав усі необхідні документи для номінації Ліни Костенко на здобуття премії імені Нобеля. Протягом 90-х рр. XX ст. на моє ім'я надходило кілька листів від Нобелівського комітету такого змісту.

В одному з них висловлена в ньому пропозиція звучала так: *"За дорученням Шведської академії, особи, що входять до складу Нобелівського комітету і тут підписалися, мають честь запросити Вас до того, щоб Ви запропонували одного чи кількох кандидатів на Нобелівську премію в галузі літератури за 2001 р. Мотивація Вашої пропозиції є бажаною, але не обов'язковою. Щоб Ваша пропозиція була врахована, її треба надіслати до Нобелівського комітету до 1 лютого 2001 р. Завдання Комітету – підготувати в Академії дискусію про претендента на премію. Нобелівський комітет триматиме Вашу пропозицію в суворій таємниці і передбачає, що й Ви, з Вашого боку, зберігатимете цю таємницю, як того вимагає припис. Будь ласка, надішліть Вашу пропозицію на таку адресу:*

Нобелівський комітет Шведської академії,
Бокс 2118, Se -103 13, Стокгольм
Швеція.
Жовтень, 2000.

К'єлл ЕСПМАРК – голова
Горацій ЕНГДАГЛ – секретар

Остен СЙОСТРАНД – члени комітету
Ларс ФОРССЕЛЛ
Пер ВАСТБЕРГ

На ім'я голови комітету К'єлла Еспмарка я надіслав українською та англійською мовами подання з обґрунтуванням, чому Ліна Костенко може бути претендентом на Нобелівську премію за її історичні твори "Маруся Чурай", "Дума про трьох братів неазовських" і "Берестечко". Основний їхній мотив – поразка як наука. А в життя людського – строки стислі; немає часу на поразку. Показую лиш сканований фрагмент цього подання англійською мовою (див. фото).

Комітет розглянув його, відправив на фахове рецензування і прислав мені подяку "за участь у номінації". Дослівно та подяка "гратулювала" мені за ту участь з підписом "іншого" секретаря Нобелівського комітету Аллена ШТУРА (див. скановане фото).

Це чи не єдиний випадок, коли номінований з України претендент на Нобелівську премію в галузі літератури (Ліна Костенко) витримав усі розглядові етапи, передбачені Нобелівським комітетом, і мав логічне завершення. Ліна Костенко продовжує нині успішну літературну діяльність, її творчість добре відома і на Батьківщині, і в багатьох зарубіжних країнах. Нагородження її орденом "Почесного легіону", який є найвищою відзнакою у Франції, свідчить про це якнайкраще. Отже, є можливість нової номінації поетеси на Нобелівську премію, що (за існуючим положенням про Премію) може здійснювати як відомий учений-літератор особисто, так і наукова (академічна) установа чи вищий навчальний заклад.

Слава Україні!
Героям слава!

Михайло НАЄНКО

IN MEMORIAM

Видавничо-поліграфічний центр
"Київський університет".
Версія не для друку

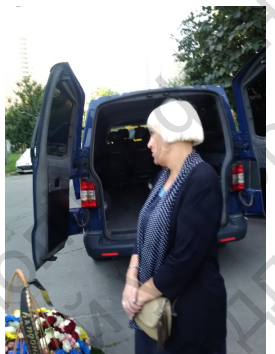
ДМИТРО ЧЕРЕДНИЧЕНКО – НА НЕБЕСНІЙ ДОРОЗІ...

Прощаючись із ним, я сказав про жалобу, у якій перебуває родина поета (перекладача, мемуариста й педагога молодих письменників), перебуває його рідне село Межиріч на Шевченковій Канівщині та перебуває вся українська література. Він збагатив її поетичною лірикою, перекладами з багатьох європейських мов і мемуарною розповіддю про час і про себе. Моє слово доповнили Шевченківський лауреат Олесь Лупій, письменниця з Литовського посольства в Україні, голова Київської організації НСПУ Марія Морозенко, а також усі учасники мітингу. Серед них – письменники Петро Засенко, Анатолій Чердаклі, Дмитро Чистяк, Василь Василяшко, Сергій Борщевський, дружина небіжчика – поетеса-перекладачка Галина Кирпа, дочка-філологиня, поетеса й художниця Оляна Рута.

Дорогий земляче, старший друже Дмитре! Ти протягом багатьох років виховував молодь, яка бралася за творче перо. У твоїй літстудії "Радосинь" виросло понад 70 літераторів, які стали членами Спільки письменників України. Багато хто з них навчався в Київському університеті імені Тараса Шевченка й залишився вдячним за прищеплену любов до творчого Слова, до історії національної і світової літератури. Ти створив десятки книг поезії та мемуарної прози, ти прокладав мости єднання між багатьма народами, твори яких перекладав українською мовою, мости єднання між літераторами і "звичайними-незвичайними" людьми-трудівниками духовної сфери! Тепер ти стоїш на містку перед Божим престолом. Нехай твоя небесна дорога туди буде безпершкотною і бажаємо тобі товариських зустрічей із багатьма колегами-письменниками, які відійшли до Бога раніше за тебе!

Царство тобі небесне!

PS. Поховання відбулося в селі Тарасівка Бориспільського району Київської області.

Михайло НАЄНКО

ІВАНОВІ ДРАЧУ – 85!

Він був студентом філологічного факультету Київського університету в 1957–1961 рр., очолював у 1960–1961 рр. тодішню університетську Літературну студію імені Василя Чумака (аббревіатура СІЧ), а в 2017-му його обрано почесним (*honoris causa*) доктором альма-матер. У 2018-му Вчена рада університету номінувала його кандидатуру – видатного поета-шістдесятника і громадського діяча, лауреата Шевченківської премії, Героя України – на Нобелівську премію. Було це в березні, а в липні він постав перед Божим престолом. Нобелівський комітет, очевидно, не розглядав це подання, бо ж його премія присуджується тільки живим авторам.

17 жовтня 2021 р. Центр літературної творчості ІФ КНУ імені Тараса Шевченка взяв участь у відзначенні 85-х роковин Івана Драча. Урочистості відбулися на "малій батьківщині" поета, у теліжинецькому ліцеї імені Івана Драча колишнього Тетіївського (нині – Білоцерківського) району Київської області. На приміщенні ліцею, де навчався Іван Драч у 1944–1951 рр. (тоді це була середня школа), відкрито йому меморіальну дошку (місію відкриття дошки виконав Тетіївський міський голова Богдан Балагура), а в одній із класних кімнат ліцею презентовано Музей-світлицю Івана Драча. Директор Центру літературної творчості Інституту філології професор Михайло Насенко передав Музеєві-світлиці і Теліжинській сільській бібліотеці свою книжку "Іван Драч – лідер шістдесятництва" (2020) і кілька інших видань про творчість письменників-сучасників Івана Драча. Слово вдячності за це автору книжки та Київському університету висловили завідувач відділу освіти Тетіївської територіальної громади Ярослав Гавюк і вчителька ліцею імені Івана Драча Наталя Майданик.

Учасники урочистостей – жителі рідного села Івана Драча, учні та вчителі ліцею його імені і приїжджі на ювілей гості – детально ознайомилися з експозицією Музею-світлиці, а також відвідали сільський цвинтар, де похований поет. Звучали на урочистостях його поетичні твори, що стали хрестоматійними,

зокрема рядки про рідне село: *"Поховайте мене в Теліжинцях – // Там ніколи я не помру"*. Цей заповіт поета виконано в липні 2018 р.

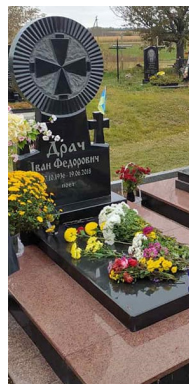
19 жовтня 2021 р. ювілейний вечір Івана Драча відбувся в Будинку кіно Національної спілки кінематографістів України. Іван Драч був не лише поетом, автором знакових у літературі шістдесятництва ще студентських поем "Ніж у сонці" й "Похорон Шевченка", пізнішої "Чорнобильської мадонни" та інші, багатьох збірок віршів, що виходили і в Україні, і в зарубіжних країнах, а й відомим кінематографістом. Коли його як "дисидента" в поетичній творчості відрахували з Київського університету (1962), він закінчив Вищі кіносценарні курси в Москві і створив потім кілька сценаріїв, що екранізовані відомими кінорежисерами ("Криниця для спраглих", "Камінний хрест", "Іду до тебе" й інші) і стали визначним здобутком українського кіномистецтва. Про цю галузь творчості Івана Драча та про нього як поета, активного громадського діяча (голову Народного руху, народного депутата України кількох скликань, Героя України) говорили в Будинку кіно кінознавець (випускник університетського філологічного факультету) Сергій Тримбач, академік НАН України Микола Жулинський, відомі кінорежисери України,

актриса Лариса Кадочникова, професор і письменник Анатолій Ткаченко, поет і кінорежисер Станіслав Чернілевський, а директор Центру літературної творчості Михайло Наєнко поділилися спогадами про Івана Драча як студента Київського університету. Ті спогади увійшли до його книг *"Іван Драч – лідер шістдесятництва"* і *"Вечірні світанки..."*, а збірка ліричних спроб *"Ромашка"* написано значною мірою під впливом поезій Івана Драча. Ці книжки Михайло Наєнко передав науковій бібліотеці Будинку кіно.

Церемонія прощання з Іваном Драчем відбулася в червні 2018 р.

Могилу Івана Драча провідали учасники відзначення його 85-річчя 17 жовтня 2021 р.

Виступи учасників ювілейного вечора супроводжувалися показом кінокадрів із фільмів, створених за сценаріями Івана Драча. У них (режисери фільмів Юрій Іллєнко та Леонід Осика) знімалися визначні актори Дмитро Мілютенко, Іван Миколайчук, Лариса Кадочникова й ін. На завершення урочистого заходу дочка ювіляра – радіожурналіст, випускниця філологічного факультету КНУ імені Тараса Шевченка Мар'яна Драч, від імені родини ювіляра – вдови Марії Михайлівни та внука Івана – подякувала присутнім у залі митцям і, зокрема, студентам спеціальності "Літературна творчість, українська мова і література та англійська мова" ННІФ КНУ імені Тараса Шевченка за шанобливе ставлення до батька, за професійний аналіз його літературної творчості і громадської діяльності.

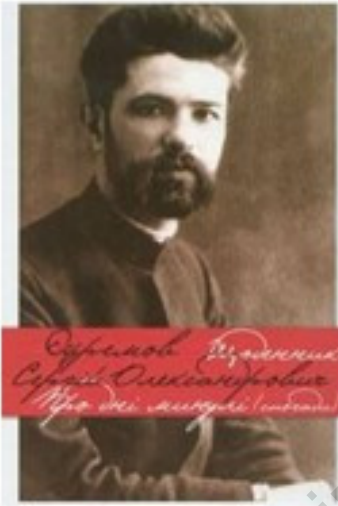
Р. С. На ювілейних заходах не порушено болючу для Івана Драча тему кадебешного стеження за ним. У недавній книжці В. Врублевського "Владимир Васильевич Щербицкий" наводиться "чорний список" письменників, яких не можна було згадувати в публікаціях так званого суловсько-маланчуківського періоду (1972–1977). Іван Драч стоїть у цьому списку першим: "Драч, Скирда, Гуцало, Горлач, Симоненко (Василь, уточнення ред.), Винграновский, Олійник Б., Некрасов (Віктор), Тельнюк, Костенко (літературознавець, в'язень сталінських ГУЛАГів), Харчук, Коваленко Л., Дмитриченко (очевидно, прозаїк і журналіст Дмитренко), Голобородько (Василь), Дзюба, Бердник, Кулиш (Пантелеймон чи Микола?), Сильвестров (композитор), Яценко (Леопольд), Грабовский (композитор). Нетрудно заметить, что сюда попали многие талантливые люди, и тем самым были изолированы от участия в общенациональном культурном процессе". Натяк на втручання кадебешників в особисте і творче життя Івана Драча зроблено в книжці М. Наєнка "Іван Драч – лідер шістдесятництва" під час викладеної розмови про вбивство сина Івана Драча Максима. Проте ця тема була зачеплена також перед презентацією книжки Тетяни Яблонської та Івана Драча "Книжка, яку знищили" (січень 2018). Тоді І. Драч у розмові з М. Наєнком (по дорозі на презентацію) сказав, що він пробував особисто натрапити на сліди вбивць сина Максима і тих кадебешників, які для

стеження були "прикріплені" до нього, як і до О. Гончара, І. Дзюби, А. Дімарова, Ліни Костенко, В. Міняйла, М. Стельмаха; прізвища тих кадебешників були названі, вони відомі у принаймні літературних колах, але вимовляти вголос досі їх не можна, оскільки не відбулася в Україні їхня люстрація. Одного (можливого з них) М. Наєнко побачив у коридорі Літературного музею, де мала розпочатися презентація "Книжки, яку знищили". Він закінчив дві ВеПеШа (республіканську і всесоюзну в Москві), відомий як автор кількох упорядкованих ним книжок. Йому було запропоновано зайти в зал, де відбуватиметься презентація, але він сказав, що прийшов сюди з іншою метою. Можливо, просто побачити, хто ж прийде на презентацію цієї "одіозної", а тепер реставрованої і перевиданої книжки. Вчорашніх кадебешників, як відомо, не буває. Як, скажімо, і вчорашніх німецьких вівчарок... А спробу натрапити на сліди вбивць свого сина Іван Драч припинив після того (за його словами), коли одного разу перед під'їздом, що вів до його квартири, зустріли два кріпких мужики в штатському і попередили: "Припини розслідування, бо зараз твоя квартира розташована навпроти тюрми, а може бути навпаки: тюрма навпроти твоєї квартири". Цей афоризм повторив і той можливий кадебешник, що стояв під стінкою коридора в Літературному музеї. Як писав М. Рильський, *"Вони між нами ходять і на зборах // Промови виголошують гучні, // Вони не знають тонів не бадьорих, // Та очі в них, пригляньтесь, скляні"*.

Михайло НАЄНКО

*За матеріалами Центру літературної творчості
ННІФ КНУ імені Тараса Шевченка*

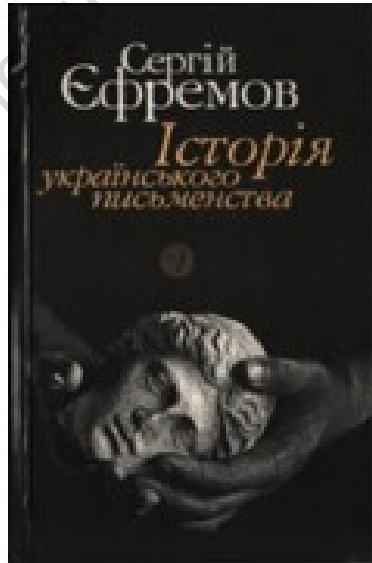
СЕРГІЮ ЄФРЕМОВУ – 145!

Сергій Олександрович Єфремов (родове прізвище Охріменко) – один із найвідоміших істориків української літератури в ХХ ст. Його "Історія українського письменства" лише за життя вченого виходила чотири рази. Загалом у його літературознавчому й журналістському доробку понад 3000 публікацій. Це друге місце після Івана Франка, кількість публікацій якого досі не піддається остаточному обчисленню. Серед студій Сергія Єфремова – літературні портрети Тараса Шевченка, Марка Вовчка,

І. Карпенка-Карого, Івана Франка й ін. Після арешту і знищення його за сфабрикованою справою СВУ (Спілка Визволення України) "Історія українського письменства" перевидавалася тільки в українській діаспорі, а на материковій Україні підготовлено її видання лиш за часів української незалежності (ВЦ "Феміна", згодом – "Академія", 1996 р. Фахове редагування і передмова Михайла Наєнка).

До 145-ї річниці від дня народження вченого урочисті заходи відбулися на його "малій батьківщині": у смт Катеринополі, яке донедавна було районним центром, і в селі Пальчику, де народився вчений.

У сесійній залі Катеринопільської ОТГ, у якій відбулися заходи, із вітальним словом виступив селищний голова Володимир Коваленко. Він зазначив, що Сергій Єфремов є одним із тих, хто прославив не лише рідне село, наш край, а й всю Україну. Нам є з кого брати приклад, як треба любити свою Батьківщину, боротися за неї та розбудовувати її.

Працівники публічної бібліотеки Катеринопільської селищної громади підготували та показали цікаву презентацію життєвого шляху Сергія Єфремова – від часів дитинства хлопчика із сім'ї місцевого священника до громадсько-політичного й державного діяча. Стежачи за його життєвою історією (а був він літературним критиком, істориком літератури, академіком, віце-президентом Української академії наук, членом Наукового товариства імені Тараса Шевченка у Львові, публіцистом, одним із творців української журналістики, заступником голови і міністром із справ національних в уряді Укрвінської Народної Республіки, 1917–1918) постає щира та віддана любов до України, якою він жив і прославляв її у своїх працях.

Учасників урочистого відзначення 145-ї річниці Сергія Єфремова привітав голова Катеринопільської ОТГ Володимир Коваленко

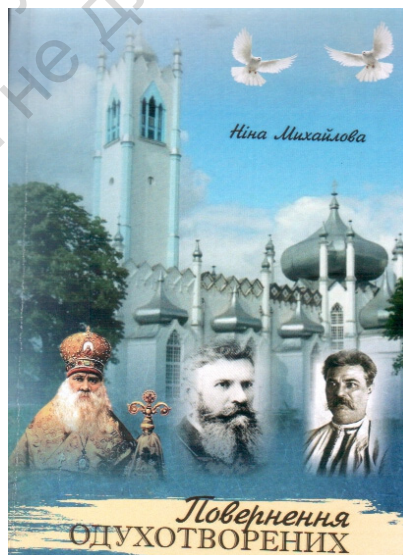
Пам'ять про видатного земляка та його вклад в історію України має жити у віках. Саме це у своєму виступі відзначила одна з гостей заходу, відома майстриня з петриківського розпису Галина Снігур. Вона передала учасникам зібрання

вітання від уманської дослідниці родовету Єфремових-Охріменків Ніни Михайлової та підкреслила, що всім нам необхідно жити і творити нині в тому дусі, що є суттєвим у формуванні духовності нової української нації.

З вітальним словом виступає майстриня з петриківського розпису Галина Снігур

Цікавими фактами з життя Сергія Єфремова поділився вчитель історії Катеринопільського ЗЗСО № 2 Василь Коваленко. Вітальний лист учасникам заходу надійшов від Олександра Лисенка – завідувача відділу історії України періоду Другої світової війни НАН України, доктора історичних наук, професора, члена правління Національної спілки краєзнавців України. У листі він відзначив, що непересічна постать земляка виокремлюється у шерензі

видатних політичних діячів України своєю людською неординарністю, силою високого інтелекту й культури, глибиною духовності, громадської мужності та самозреченим служінням інтересам українського народу, і закликав популяризувати його творчу спадщину у широких колах суспільства.

Популяризація спадщини неординарної особистості Сергія Єфремова зібрала в залі чимало учнівської молоді. Від їхнього імені виступив Назар Войтанович, учень Катеринопільського ЗЗСО № 2, який поділився своїми враженнями від життєвого і творчого шляху Сергія Єфремова й запевнив, що саме такі видатні земляки, як він, та один із героїв визвольних змагань у 1917–1921 рр., наш земляк Семен Гризло є гордістю для нащадків Катеринопільщини і прикладом волелюбності українського народу.

Заходи, приурочені 145-річчю від дня народження Сергія Єфремова, проходили під музичний і тематичний супровід працівників Катеринопільського селищного будинку культури. А вокалісти будинку культури своїми виступами додали патріотично-урочистого й естетичного настрою у їхнє проведення.

У сесійній залі Катеринопільської ОТГ – учасники урочистого відзначення 145-ї річниці Сергія Єфремова

Наступним етапом у відзначенні річниці від дня народження Сергія Єфремова стала поїздка її учасників до рідного села вченого – до села Пальчика.

З хлібом-сіллю зустрічали гостей учні Пальчиківської школи й разом з гостями поклали квіти до пам'ятного знака Сергія Єфремова. Серед почесних гостей – голова Звенигородської районної державної адміністрації Юрій Піковський і Катеринопільський селищний голова Володимир Коваленко. Учні місцевої школи після покладання квітів до пам'ятного знака, провели цікаву екскурсію музеєм Сергія Єфремова, де ознайомили гостей із його життєвим шляхом і родиною.

Квіти до пам'ятного знака Сергію Єфремову покладають Юрій Піковський і Володимир Коваленко

Під час презентаційної частини урочистих заходів у сесійній залі Катеринопільської ОТГ була зачитана доповідь члена Національних спілок письменників і журналістів, директора Центру літературної творчості Навчально-наукового інституту філології КНУ імені Тараса Шевченка, професора, Шевченківського лауреата Михайла Наєнка.

Відгук у книзі відвідувачів Музею Сергія Єфремова залишив
голова Звенигородської РДА Юрій Піковський

Любов ПРИЄМСЬКА

СЕРГІЙ ЄФРЕМОВ ПРО СВОЮ "МАЛУ БАТЬКІВЩИНУ"

Більшість літ своїх Сергій Єфремов – академік і віце-президент ВУАН (Всеукраїнської академії наук) прожив в українській столиці – Києві. Проте періодично в його пам'яті зринала і "мала Батьківщина" – місце народження: село Пальчик нині Звенигородського району. Тут минало його дитинство, а в його спогадах "Про дні минулі" (зберігалися з 1930 р. в архівах ГПУ – НКВС – КДБ і опубліковані лиш 2011 р.) згадуються також ближчі й далі села та міста, із якими пов'язані родинні стосунки вченого і видатного громадського діяча: Берибіса (Гуляйполе), Кайтанівка, Калниболота (історична назва Катеринополя), Луківка, Лоташеве, Криві Коліна, Звенигородка, Умань, Шпола й ін.

У Пальчику Сергій Єфремов жив, сказати б, безвиїзно до 10-тирічного віку. Про ті роки він залишив у згаданих спогадах найбільш ліричні описи. Один із них стосується чекання малим Сергійком весняної пори, яка для нього була чи не найбільшим святом дитинства. "Весни я раз у раз чекав з великою нетерплячкою, – писав він уже на схилі літ. – Зимою все-таки доводилось сидіти більше в хаті... І вибігаючи з хати зимою, шукав тих ознак, якими показує себе весна... Сонце встає все раніше, і вже за ним не встигаєш. Біжиш надвір – і там бачиш хвилюючі ознаки: проти хати на городі з-під зчорнілого снігу показалося чорне груддя землі, на сонці вода з стріх капле, блищать-грають у промінні віскряки, що понамерзали за ніч і розпадаються з дзвоном, коли їх зачепити палицею... Чорна земля жадібно п'є запас весняної благодати-вільгости, щоб зродити за кілька день початки розкішного зеленого одягу. Ну, час і пора вирушати до лісу... тепер ми вже напевне знайдемо там досхочу й всякого кольору веселого рясту. Вже й гайвороння здіймає свій пекельний крик у березі й за кілька день укриває верби з понапухалими бруньками і сотнями чорних купок-гнізд. О, буде мені роботи, по цих вербах лазячи, воронячі та сорочі гнізда видаючи... Буде роботи й матері, по цих подвигах щодня мені одягу латаючи!.. І так хочеться вже роззутись та босими побродити ногами по нашій милій річечці: не перегачена, не спинена, несе вона з шумом та піною брудні

води до Тікича, немов змиваючи усе, що за зиму поналипало" (с. 270–271).

Про свій Пальчик Сергій Єфремов згадує і в "Щоденниках", які теж були арештовані радвладою разом із ним у 1929 р., а опубліковані лиш 1997 р. Одного разу під час подорожі "далеко од Києва" вразив його дивний запах. "Що воно таке? Риюсь у пам'яті... Ага – рижій цвіте. І згадався Пальчик, наш город над річечкою і як ми вибирали той рижій" (с. 133). Іншого разу Агатангел Кримський розповів про своє перебування 1928 р. у Звенигородських краях:

"...Там кругом вже тепер голод лютує, особливо туди до Херсонщини (мої рідні місця: Пальчик, Старостіна, П'ята Рота тощо)" (675). Ліричний і трагічний записи... Виявляється, уже в 1928 р. лютував в Україні голод. Про тему голоду в українському письменстві Сергій Єфремов напише дуже сумну студію "Без хліба" (1927).

З дитячих літ малому Сергійкові добре запам'яталася в Пальчику батьківська клуня, у якій узимку він спостерігав, як найняті дядьки молотили в тій клуні різне збіжжя, а він сидів у куточку і спостерігав за їхніми ціпами, які гупали об розв'язані снопи жита чи пшениці, і за їхнім (дядьків) вправним молотництвом. Улітку хлопець часто милувався сільськими дівчатами, що квітчалися польовими квітами, а на головах мали часом цілі крамнички різнокольорових стрічок і вінків із теж різнокольорових стружок-папірців і воскових імітацій. Та найбільш хвилюючими для нього були дні, коли додому в Пальчик на якісь свята (переважно на Великдень) мали з'їхатись його старші брати та сестри. А сім'я в них була чималенька – 10 хлопчиків і 3 дівчинки. "З листів ми вже знали, – читаємо в спогадах, – ... коли треба було посилати коней до Умані по тих, хто вчився ще в бурсі; і до Шполи, на вокзал по киян – семінаристів

та сестер... Вже з обід біжиш, бувало, на вигін "виглядати"... чи не вигулькне з-за поворотки здаля наша пара сірих коників, і коли (вже) побачиш, то не знаєш, що краще – дождатись тут і під'їхати додому чи бігти швидше й сповістити, що вже їдуть. А потім поцілунки, радість вітання, розпитування, оповідання, розпаковування привезеного і – раз у раз якийсь неясне розчарування, наче не справдилось те, чого сподівався" (с. 272).

Доля старших братів Сергія планувалася й йому самому. Так само, після 10-тирічного віку його було віддано до Уманської бурси, а потім у Духовне училище, де йому, як сину священника, готували таку ж саму духовничу кар'єру. На якомусь етапі, щоправда, з тієї дороги його звернув Київський університет: замість Духовної академії, Сергій вищу освіту вирішив здобувати на юридичному факультеті університету. Юрист із нього, правда, теж не вийшов, бо перемогла залюбленість у літературу, у філологію, у літературознавство. У батьківській "бібліотеці", яка містилася переважно в сінях на високій полиці у їхній пальчиківській хаті, суто літературних книг йому не траплялося; там були переважно часописи з релігійним змістом, а до власне літератури, зокрема літератури української, він долучився в часи навчання у старших класах духовного училища та в університеті і на різних молодіжних зібраннях київських молодіжних гуртків чи на квартирі автора духовного гімну України "Боже великий, єдиний" Олександра Кониського. Проте й тоді за різних нагод йому згадувалися місця дитинства, особливо дні, коли його, малого, конячками відвозили до Умані, як він сидів закушканим різними вдяганками в кінній бричці й минав разом із кучером Луківку, потім Лотошову, потім Криві Коліна, Тальне й інші села та міста, що траплялися по дорозі до Умані. Із сусідніх з Пальчиком сіл йому згадувалися частенько Берибіса ("Гуляйполем" Єфремов не називав його ніколи, а тільки – Берибіса), часом – Калниболота (теперішній Катеринопіль, що названий так після смерті цариці Катерини Другої в 1795 р.), Бродецьке та Кайтанівка. У святкові – різдвяні чи великодні – дні він із батьками їздив до тамтешніх священників у гості, вислуховував їхні розмови про релігійні, а часом і нерелігійні будні. Найбільше запам'яталися обговорення "поведінки"

давнішого берибіського священника Василя Радзимовського. Його призначено було своєрідним старостою в колі окружних священників, за тодішньою термінологією – "благочинним наблюдающим". У його обов'язки входили стеження за професійним рівнем та ідеологічними настроями священників під час виконання своїх обов'язків, організація заміни їх на час служби, коли хтось із них захворіє тощо. Як виявлялося, цей берибіський "наблюдающий" був дуже вредним, "однаково залив за шкуру сала і парафіянам своїм здирством, і "сиротам" дріб'язковою причіпливістю, і навіть своїй братії духовенству, бо нісся високо вгору і всім тикав у ніс своїм "благочинством"" (с. 215). Після одного гучного скандалу (Радзимовського побив один із його підлеглих-панотців і скинув зі своєї брички) депутація з мало не всіх священників округи виїхала до Києва й домоглася в вишого церковного керівництва звільнення Радзимовського з посади "наблюдающего". Водночас тоді ж цій депутації вдалося "придбати" для Пальчика постійного священника – отця Олександра, майбутнього батька Сергія Єфремова. Проте це – історія. Із сучасності в пам'яті малого Сергія Олександровича найчастіше зринали постаті дуже суворого, але люблячого батька й дуже хазяйновитої матері ("Мати моя була, не скажу – свята, але безперечно, сильна і горда жінка", с. 219). З місцевих селян у пам'яті чомусь найочевидніше виділялися наймити – конюх Василь і домогосподарка Мотря. Їх наймали для домашньої підмоги, бо ж, як не як, у сім'ї було 13 дітей: 10 хлопців і три дівчини.

Чомусь Сергій Єфремов не згадує у своїх спогадах "Про дні минулі" Миколу Коваленка. Земляка з Пальчика, поета-самоука, що став згодом відомим як один із авторів модерністського журналу "Українська хата", і навіть нашттовхнув Павла Тичину на дуже крилатий поетичний образ. Микола Коваленко у 1912 р. писав: "Але смерть перехитрю я, // Бо зовсім ще не умру я" (Українська хата. Поезії 1909–1914 рр. – К., 1990. – С. 86). Через три роки Павло Тичина напише такі рядки: "І як я вмру – не розумію: // Життя моє одвічне" (П. Тичина. Збір. творів : у 12 т. – К., 1983. – Т. 1. – С. 304). Проте це – до слова, як кажуть. Про пальчиківського поета М. Коваленка Сергій Єфремов не згадує, бо його цитовані тут спогади "Про дні минулі" доведені лиш до 1907 р., а з Миколою Коваленком він, очевидно, познайомився

пізніше. Принаймні, він допоміг йому видати в Києві першу збірку віршів "Під хрестом життя" аж у 1910 р. А через рік її перевидано й у Львові. Збірка прийнята мотивом тяжкого хреста, якого несла підколоніальна Україна протягом багатьох літ, але до розп'яття на тому хресті справа не дійде – переконаний поет Микола Коваленко. У пам'яті ж пальчиківських односельців він залишився хіба що автором гумористичного чотиривірша:

В Лотошові чи в Луківці,
А чи, може, в Пальчику,
Раз приснився одній дівці
Табун хлопців на току.

В одній із редакцій цього вірша замість "Лотошови" фігурує "Шостакова". Про це мені принагідно переповідав пальчиківський, а потім катеринопільський, учитель і поет Яків Івашкевич. Про "живого" Сергія Єфремова в Пальчику нині вже не пам'ятає ніхто. Останній раз про нього згадувала моя вчителька в початкових класах Івашкевич Антоніна Купріянівна. Коли я в 1991 р. організував перший публічний вечір пам'яті Сергія Єфремова у Харківському оперному театрі (допомогла із приміщенням малого залу новозбудованого театру тодішня міністерка культури Лариса Хоролець), де його судили як нібито керівника неіснуючої СВУ (Спілки визволення України), а подібний вечір пам'яті проведено було і в Пальчику, де щойно відкрився пам'ятний знак братам Сергієві і Петру Єфремовим (фінансово допоміг на моє прохання тодішній голова Катеринопільської адміністрації Іван Полудень), то вчителька Антоніна Купріянівна сказала на тому вечорі таке: "Пам'ятаю, як мама в далекому моєму дитинстві говорила: «Вчора до нашого батюшки приїжджали хлопці Єфремова – Сергій і Петро. Ночували на погрібнику, від когось переховувались». Це могло бути в 1918-му чи в 1919-му рр., бо в 1919 і пізніше Сергій Єфремов "переховувався" від радянської влади в селі Дзвонковому під Києвом (там була в нього літня дача), аж поки за рекомендацією Агатангела Кримського (народжений на Волині, але дитинство провів у Звенигородці і став згодом сходознавцем і лінгвістом світового рівня) Сергій Єфремов був обраний академіком ВУАН, а згодом – віцепрезидентом цієї академії і мешкав у Києві аж до арешту в 1929 р.

На лаві підсудних в оперному театрі Харкова – члени неіснуючої СВУ (Спілки визволення України). Крайній ліворуч Сергій Єфремов

Обидва брати Єфремови (і Сергій, і Петро) не мають своїх могил (Петро теж, як професор тодішнього Катеринославського університету, репресований у справі СВУ), а з пам'ятного знака в Пальчику сиротливо дивляться на білий світ лише мудрі очі тих хлопців. Згодом цей знак перенесено було на придорожню територію перед в'їздом у село Пальчик, а в прицерковному сквері-цвинтарі (нині – біля сільського Будинку культури) поставлено новіший і краще впорядкований пам'ятний знак самому Сергію Єфремову (фінансово допомагав мені в цьому тодішній голова Катеринопільської ради району Сергій Осадчий), а в сільському Будинку культури обладнано Музей Єфремових (ініціював обладнання тодішній завідувач відділу культури Катеринопільського району Олександр Луцишин). Коли, п'ять років тому, ми ще офлайн провадили Єфремівські читання в Черкаському університеті імені Богдана Хмельницького та в Пальчику, то для нас екскурсію Музеєм проводили школярі; пам'ятні промови ми виголошували в одній із кімнат сільського Будинку культури, а нами опікувалися директор школи Ірина Кірова та голова сільської ради Микола Бобров.

Нині, у час пандемійного карантину, про все це згадуєш як про легенду. Проте, думається, вона пізно чи рано знову стане реальністю і ми ще не раз побуваємо на Єфремовських читаннях не дистанційно, а офлайн. Бо пам'ять про нашого земляка, як кажуть у народі, "не вмре, не поляже". Він був великим ученим (його найповнішу для свого часу "Історію українського письменства" мені вдалося вперше перевидати в материковій Україні у 1996 р.) і великим українським патріотом (у першому уряді УНР 1917 р. він був заступником голови і міністром із питань національностей). Таких людей українська нація шануватиме й пам'ятатиме завжди, а особливо тоді, коли, як писав Тарас Шевченко, в Україні вже жодного "врага не буде, супостата, // А буде син, і буде мати, // І будуть люде на Землі".

Михайло НАЄНКО

РІДНУ ЗЕМЛЮ МАЄ ПІД СОБОЮ...

Центр літературної творчості ННІФ КНУ імені Тараса Шевченка взяв участь у врочистому онлайн-відзначенні 85-річчя поета-шістдесятника, кіноактора й режисера, Шевченківського лауреата Миколи Вінграновського. Захід відбувся в Центрально-українському педагогічному університеті імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький).

Усім добре відомо, що роль Івана Орлюка у фільмі "Повість полум'яних літ" зіграв у 1961 р. Микола Вінграновський. Що наступного, 1962 р., він був автором збірки віршів "Атомні прелюди", якою, поряд зі збірками випускників Київського університету Івана Драча "Соняшник" і Василя Симоненка "Тиша і грім" починалося в Україні поетичне шістдесятництво. А випускники-філологи Київського університету 90-х рр., мабуть, пам'ятають хвилюючу зустріч із Миколою Вінграновським у гуманітарному корпусі Київського університету та його прем'єрне читання на тій зустрічі вірша про тривоги в Україні за життя українського слова:

Це слово людської надії,
Це слово крізь хрести і прах,
Крізь пил віків, усе в сльозах,
Пробилось, вижило, зоріє,
Горить у мене на устах!...

"Літературна Україна" 13 листопада цього року опублікувала повну версію студії-спогаду про Вінграновського директора Центру літературної творчості Михайла Насенка, яка скорочено прозвучала на згаданому заході в Центрально-українському педуніверситеті ("Рідну землю має під собою"). Модерував на заході завідувач літературної кафедри університету професор Григорій Дмитрович Ключек. Крім його вступного слова на цьому заході були запропоновані також слова-спогади про автора "Атомних прелюдів" кінознавця Сергія Тримбача,

поета Анатолія Качана, поетового земляка з Миколаєва – директора Інституту підвищення кваліфікації освітян і цілого грона залюблених у поезію студентів – членів літературного клубу університету. Трьохкурсник Максим Бричка – призер щорічного конкурсу "Жива троянда", який

щорічно проводить наша Літературна студія імені Максима Рильського, виголосив аналітичний роздум про творчість Вінграновського і прочитав щемливий його вірш "Цю жінку я люблю". Інші студенти читали або поезії Вінграновського, або власні вірші. Їхні мотиви торкалися "вічних тем" любові і громадянських переконань, а самі читці інколи підносилися у своїх почуттях до "голівудського" рівня. Україна – невичерпна скарбниця талантів і шанувальників творчості своїх письменників. Поет-шістдесятник Микола Вінграновський – учень славетного Олександра Довженка – один із діамантів у їхньому вінку. Заголовок студії-спогаду в "Літературній Україні" взято з вірша Миколи Вінграновського "Тополя", який поет присвятив Олександру Довженку та який професор Михайло Наєнко згадав на онлайн-відзначенні 85-річчя автора "Атомних прелюдів":

Коли засне, немов дитя шалене,
Глибоке місто неспокійним сном,
Вона приходить здалеку до мене
І шелестить до мене під вікном.
Щоб повертався я на Україну
Плугами чорнокрилими орать,
І тополята в полі поливають,
І поливати землю тополину...

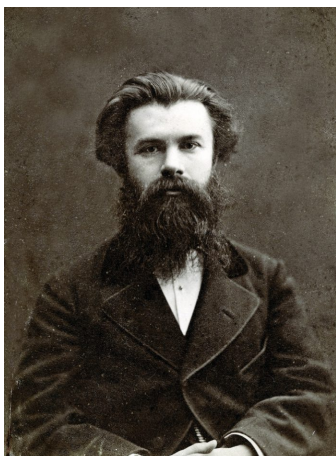
Бо йдуть літа буремною ходою,
Різнити важко пустоцвіт од цвіту.
І той любов'ю повниться до світу,
Хто рідну землю має під собою...

Відзначення річниці Миколи Вінграновського у Кропивницькому педуніверситеті – один із прикладів міжуніверситетської співпраці в Україні.

Михайло НАЄНКО

*За матеріалами Центру літературної творчості
ННІФ КНУ імені Тараса Шевченка*

"АПОСТОЛ ПРАВДИ І НАУКИ"

Цими словами Великого Кобзаря названо радіофільм із серії "Світочі епохи". Його присвячено 180-й річниці Михайла Драгоманова, а створено для українського радіоканалу "Культура" із наступною трансляцією на Першому національному. Директор Центру літературної творчості ННІФ КНУ імені Тараса Шевченка професор Михайло Насенко взяв участь у цьому радіофільмі як літературознавець, дослідник історії і теорії української літератури.

Авторка і режисер проекту – заслужена журналістка України Нелля Даниленко. Жанр "радіофільм" належить їй особисто, і в цьому жанрі вона створила вже понад десяток радіопрограм про видатних українських письменників, акторів і співаків. Серед них – про Миколу Зерова, Бориса Гмирю, Миколу Лукаша, Марію Капніст, Леоніда Кисельова й ін. У фільмі "Апостол правди і науки" Нелля Даниленко повела своїх слухачів шляхами життя і наукової творчості одного з найвидатніших випускників Київського університету, його викладача, а потім – вигнанця з України як неблагонадійного і політично небезпечного для російсько-імперської влади в Україні другої половини XIX ст. У радіофільмі взяли участь відомі дослідники наукової спадщини вченого, історики та філософи, а також актори українських театрів і радіожурналісти. Роль Михайла Драгоманова блискуче виконав народний артист України, провідний актор Київського академічного театру імені Івана Франка Василь Мазур. Чимало інших акторів відтворили радіомовою постаті письменників Івана Франка, Олени Пчілки й Лесі Українки, історика Володимира Антоновича, багатьох педагогів та адміністраторів Київського й деяких інших

університетів європейських країн. У них Михайло Драгоманов працював як професор історії та філології, організовував, зокрема, різні видавничі проєкти, завдяки яким світ дізнавався більше про українську націю, про творчість українських письменників, а також про політичні рухи в Україні, яка перебувала в часи Драгоманова в колоніальній залежності від двох імперій – Російської та Австро-Угорської. За свідченням Івана Франка й Михайла Павлика, Михайло Драгоманов пробудив галицьку інтелігенцію від летаргічного сну і спрямував її діяльність в активне політичне та літературне річище, у Женеві (Швейцарія) організував видання українських творів (зокрема роману Панаса Мирного та Івана Білика "Хіба ревуть воли, як ясла повні?"), коли материкову Україну покривала вбивча тінь прикровідомих Валуєвського та Емського циркулярів, в Софійському університеті (Болгарія) протягом більш як п'яти років читав для студентів курси світової, болгарської та української історії та літератури. Знаменним явищем європейського культурного та політичного життя стала доповідь Драгоманова про українську культуру, транскрибовану російським царизмом, на світовому конгресі в Парижі, де головували Віктор Гюго та Іван Тургенєв. Видана окремою брошурою ця доповідь поширювалась у колах європейських інтелектуалів і потрапила навіть до особистої бібліотеки Карла Маркса. У цій книжечці він підкреслив такі слова Драгоманова: "Тарас Шевченко – син народу в повному розумінні цього слова. Більше, аніж хто інший, він заслуговує на титул народного поета".

Професор Михайло Наєнко у трьох частинах радіофільму з'являвся кілька разів і розповів про Михайла Драгоманова як визначного дослідника фольклору, української та світової літератури, а також – педагога, який мав великий вплив на формування багатьох діячів української культури. Вершиною серед них постала Леся Українка, яка значною мірою сформувалася як поетеса і мислитель завдяки родинній дружбі з Михайлом Драгомановим – рідним дядьком по материнській лінії. Він був братом Лесиної матері – знакової поетеси та фольклористки Олени Пчілки.

Вивченням українського і світового фольклору Михайло Драгоманов займався протягом усього життя і навіть єдину

імперську нагороду (академічну Уваровську премію) одержав за фольклорну працю "Исторические песни Малорусского народа с объяснениями Вл. Антоновича и М. Драгоманова". На фольклор Михайло Драгоманов дивився не як на духовне надбання окремого етносу, а як на явище світового масштабу, як на народну творчість, яка взаємоперетиналась і витворювала загальнолюдське прагнення до творення професійного мистецтва. В Україні найбільш очевидна реалізація феномена зв'язків народної і професійної творчості виявилася у формуванні таланту Тараса Шевченка. Дехто пробував розглядати Шевченка і як предтечу соціалізму, але Драгоманов схарактеризував цю думку як фальсифікацію і показав цілковиті зв'язки Шевченка із суто народними джерелами творчості (статті "Шевченко, українофіли і соціалізм", "Шевченко в чужій хаті його імені" й ін.). На ряд інших літературних явищ української літератури Драгоманов висловив свої погляди в дискусії з Борисом Грінченком ("Листи на наддніпрянську Україну" і "Листи з України наддніпрянської"). Ця дискусія виявила і ряд суперечливих поглядів Михайла Драгоманова, якими згодом (та власне й нині) дехто пробує відверто спекулювати, убачаючи в них ледве чи не антиукраїнські мотиви вченого. Причиною нерідко постає дискусійний погляд Драгоманова на так званий федералізм у побудові української державності. Найбільше йому докоряв за це Дмитро Донцов (у статті "Шевченко і Драгоманов"), не беручи до уваги складність української історії в часи Драгоманова та літературну ситуацію в Україні останньої чверті XIX ст. Драгоманов був людиною своєї епохи, висловлював думки, які солідаризувались або контрастували з думками провідних європейських інтелектуалів кінця XIX ст., але стояв на позиції, яку висловив іще студентом Університету святого Володимира над труною Тараса Шевченка. Виступаючи під час перепоховання Кобзаря у травні 1861 р., він сказав: "Кожен, хто стає на службу уярмленого народу, свідомо надіває терновий вінець". Цей терновий вінець випало нести і самому Драгоманову, і той, хто вдається до "шапкозакидування" у його бік, стає на бік вульгаризацій і лле воду на млин неприхованого українофобства.

Ім'я Михайла Драгоманова повернуто Київському національному педагогічному університету (колишньому імені Максима Горького) і встановлено пам'ятник ученому біля головного корпусу педуніверситету. Меморіальні дошки йому відкрито на головному корпусі Київського університету імені Тараса Шевченка, на будинку в Софії (Болгарія), де жив учений, і на Полтавщині, де він народився. Радіофільм Неллі Даниленко "Апостол правди і науки" – ще один меморіал на нашій пам'яті про видатного вченого та видатного українця у вітчизняній цивілізації.

Михайло НАЄНКО

*За матеріалами Центру літературної творчості
ННІФ КНУ імені Тараса Шевченка*

"МАЛО БАЧИТИ... ТРЕБА ЛЮБИТИ"

Центр літературної творчості ННІФ КНУ імені Тараса Шевченка взяв участь у відзначенні 90-річчя від дня народження класика українського шістдесятництва Григора Тютюнника. Захід організовано Національним музеєм літератури України в залі бібліотеки Колегії Павла Галагана, де навчалися відомі випускники Київського університету Микола Зеров, Павло Филипович, Михайло Драй-Хмара й ін. Модератор заходу – завідувачка відділу Музею Наталя Петренко. На початку заходу прозвучав (у запису) голос Григора Тютюнника; доповідь про творчість письменника і спогад про нього виголосив директор Центру літературної творчості професор Михайло Наєнко, а потім – рокотали бандури, лунали улюблені пісні письменника, а майстри слова та майбутні актори прочитали (в ролях) найвідоміші новели письменника.

Студенти класу бандури педагога Галини Савчук Національної музичної академії імені Петра Чайковського виконали пісні "Летіла зозуля" і "Вишиванка" (Ольга Миронова), "Закувала зозуленька" (Ігор Таран) і "Казав мені батько" (Дмитро Швець). Фрагменти новели "Три зозулі з поклоном" проникливо прочитала провідна артистка Київського національного академічного Молодого театру, випускниця філологічного факультету нашого університету Галина Стефанова; у виконанні артистів Дмитра Вовчука, Людмили Русланової та студента кафедри режисури кіно і телебачення Національного університету імені Карпенка-Карого Сергія Сасина присутні на заході почули новели Григора Тютюнника "Ласочка" і "Оддавали Катрю". А Ігор Таран запропонував на бандурі свою інтерпретацію "Прелюдії" Дмитра Ревуцького.

У доповіді професора Михайла Наєнка "Загадка таланту і любові Григора Тютюнника" йшлося, зокрема, про таке:

Ну що б, здавалося, слова?
Слова та голос – більш нічого.
А серце б'ється, ожива,
Як їх почує. Знать, од Бога
І голос той, і ті слова.

Так міркував про силу художнього слова наш Великий Кобзар. Його запит повторює, мабуть, кожен, хто береться працювати зі словом. Григір Тютюнник – не виняток. Він увічнив себе найбільше саме у слові. Художньому слові.

Ішов він до нього дуже не просто. Про це розповів у своєму мемуарному творі "Коріння" та автобіографічних повістях "Климко", "Вогник далеко в степу" й ін. У "Корінні" згадано, зокрема, про те, як навертав їх автора до українського слова старший брат письменника, автор роману "Вир" Григорій Тютюнник. Бо ж, як знаємо, почав друкуватися Григір спочатку не своїм словом, а в російському журналі "Крестьянка". Проте після довгих розмов із Григорієм навернувся все-таки до слова свого, того, що мав у крові, що ввібрав разом із материнським молоком.

Григір заявив себе в літературі тоді, коли там уже міцно ставала на ноги когорта, яку в 1961 р. Станіслав Рассадін назве шістдесятниками. Насамперед поети – Іван Драч, Микола Вінграновський, Василь Симоненко, Ліна Костенко, Дмитро Павличко, Борис Олійник... Згодом до них підтягнулися й молодші поети-шістдесятники: Світлана Йовенко, Василь Стус, Ганна Чубач. Більшість із них – нині вже за межею. Царство небесне! Поруч із ними по-шістдесятницьки тоді заговорили й літературні критики Іван Дзюба, Іван Світличний, Євген Сверстюк, Віталій Дончик, Григорій Сивокінь, Микола Ільницький, трохи старші за них Віктор Іванисенко, Леонід Коваленко... Вони намагалися обґрунтувати інтелектуальний потенціал шістдесятницької творчості та показати їхні зв'язки з письменством "Розстріляного відродження" та трохи згодом – із діаспорною творчістю Євгена Маланюка й Івана Багряного, молодших за них Олени Теліги й Олега Ольжича, поетів Нью-Йоркської групи й ін. Дехто із шістдесятників пробував свої сили і в поезії, і в прозі, а Григір Тютюнник, як бачимо, був народжений виключно для прози. Однак – поетичної прози. Раніше за нього в першій половині 60-х рр. уже добре були відомими молоді прозаїки Євген Гуцало й Володимир Дрозд, Валерій Шевчук і Роман Іваничук, а по-новому заговорили в прозі і представники старшого, воєнного покоління Олесь Гончар (роман "Людина і зброя", 1960), Григорій Тютюнник (роман

"Вир", 1962), Анатолій Дімаров (роман "І будуть люди...", 1964). Григір свою першу книжку видав лише на 35-му році життя ("Зав'язь", 1966). Вона засвідчила, що маємо прозаїка з дуже тонким ліро-епічним голосом, якого бракувало ще з часів розстрілу Григорія Косинки (1934). Мала оповідна форма характерна в нашій літературі і в її старшому, класичному варіанті ("Маруся" Квітки-Основ'яненка, "Народні оповідання" Марка Вовчка, ряд іронічних оповідань Нечуя-Левицького, згодом – "Лихий попутав" Панаса Мирного тощо). Проте Григір підхопив ту манеру письма, яку утвердила відома "покутська трійця" (Василь Стефаник, Марко Черемшина, Лесь Мартович). Про першого з них відомий вислів, що він писав "коротко і страшно". Від нього йшов у певному розумінні згаданий Григорій Косинка. Прочитавши його першу збірку новел "На золотих богів" (1922) Василь Стефаник назвав його "своїм сином із Дівич-гори" (є гора з такою назвою недалеко від Обухова, що на Київщині). Григорові новели з "Зав'язі", а потім і з "Деревию" та пізніших збірок оповідань ідуть від цієї традиції. Його персонажі – це ніби образи найменших у нашій громаді, але побачені крізь призму великості та ще й під кутом зору іронії й деякої дивакуватості. Дехто намагався "прив'язати" їх до "диваків" Василя Шукшина, але це "диваки" суто українські, хоча Шукшина Григір шанував і навіть на похорон його полетів із величезним оберемком чорнобривців. Це була ніби візитівка України; з тими чорнобривцями Григора пропускали без черги і в аеропорту, і до труни Шукшина. Про своїх героїв Григір скаже в згаданому "Корінні" так: "...Скільки у нас на Україні Оксенів, Орись, Тимків, Гречаних, Дорошів... Але не всі відкриті, не всі виростають у честь, поезію і славу народу. Бо щоб вирости їм у поему краси, поему щастя і горя, радості і смутку, треба, щоб почалися вони з серця доброго, люблячого, самовідданого... Мало – бачити. Мало – розуміти. Треба любити.

Немає загадки таланту. Є вічна загадка Любові".

"Загадка любові" – головне осердя творчості Григора Тютюнника. Саме воно пробивало його новели не лише в друк, а й на сцену. Мало які оповідні форми здатні до того, аби їх виконували артисти як пісню, як поезію. Григорові новели читали зі сцени артисти за життя його й після відходу за обрій.

Одного разу, послухавши, як прочитав його новелу "Три зозулі з поклоном" Григорій Булах, Григир майже вигукнув: "Невже це я написав?" Я був свідком того, як Григир стояв біля виходу з Київської філармонії з величезним букетом квітів, щоб вручити їх Нілі Крюковій – народній артистці, яка щойно прочитала зі сцени філармонії його новелу "Кізонька". Так само мені довелося спостерігати в залі Спілки письменників, як уважно слухав Григир Нілу Крюкову, коли вона весь вечір читала тільки його новели. Григир і сам був блискуче-артистичним читачем своїх новел і нерідко "вивіряв" їх на слухачах-письменниках. Мені одного разу він прочитав свою "Кізоньку", у кафе "Еней", коли ми разом чекали на зустріч з Анатолієм Шевченком. Я – щоб взяти в нього для читання верстку статті в журналі з сучасною назвою "Дивослово", а він – щоб залагодити з Анатолієм якісь свої проблеми. І ось він читає мені "Кізоньку". Йому самому ця новела, як видно було, дуже подобалась. А йшлося в ній про "звичайного" Степана, який пішов вирубати в лісосмузі держак до лопати і там (при любовному ділі) застав свою Дарку з якимось шофером чи комбайнером. Дійшло потім до конфлікту й розлучення, з чим герой внутрішньо ніяк не міг змиритися й тому з неабияким притиском вимовив наприкінці новели: "На біса мені той держак був здався? Ну на біса?!" Оце "на біса", мабуть, стосувалося і протесту проти розпаду сім'ї, і вимушеної русифікації, яка вряди-годи відлунювала в його колоритній і чистій, як сльоза, рідній мові.

Не можу не згадати, що першим познайомив мене з Григором Петро Засенко. У студентські роки в 1965 р. ми зустрілися з Петром і Григором на площі Богдана Хмельницького на зупинці 69-го автобуса, і Петро Петрович Григора відрекомендував нам з Анатолієм Григоренком таким словами: "Григир Тютюнник, брат Григорія, автора "Виру". Роман "Вир" і Григорій Тютюнник тоді вже були добре відомі не лише нам, студентам, а й усій читаючій аудиторії, оскільки відзначені в 1963 р. Шевченківською премією, і дехто тоді говорив, що "Вир" може бути нашим "Тихим Доном".

Кілька слів про згадану Нілу Крюкову. Дехто не лише з обивателів, а й звичайних читачів-слухачів літератури перепитує: "Чи було щось таємниче у Григора з Нілою?" Яке

кому діло до того? Було – не було, це їхня особиста справа. Хоча мені трохи більше відомо про це і я написав про них у своєму спогаді, що опублікований у газеті "Україна молода" та дещо в іншій редакції у газеті "Літературна Україна". Дарую їх Музеєві літератури і скажу, що мені про це Ніла розповідала особисто, оскільки були ми знайомі трохи ближче. Зустрічалися з нею на кораблі "Маршал Рибалко", коли пливли (в річницю Шевченка) "Від серця Європи до серця України". Зустрічалися на квартирі Діани Петриненко (коли в Діани була якась річниця), я запрошував Нілу також до студентів Київського університету; в одному випадку вона читала в Червоному корпусі твори Шевченка, а в іншому – у Жовтому – поему Дмитра Павличка "Петрик". Григір не був пов'язаний із Київським університетом, він навчався в Харківському, але Київський закінчували обидва його сини – Михайло і Василь. Навчання було складнувате, мені доводилося рятувати меншого Василя (студента-україніста) від виключення з університету. Старший Михайло закінчив романо-германську філологію, захворів, на жаль, на онкологію і похований недалеко від батька. Василь виїхав до Латинської Америки й нині живе в Чилі. Від нього записані спогади про батька, у яких він говорить, що сімейне життя в їхній родині складалося неоднозначно, тож таким дуже обдарованим, як Григір Тютюнник, на його думку, краще не одружуватись. Синові Василю, мабуть, важко збагнути, що митець – це водночас і жива людина, і одруження їй потрібне так, як і всім смертним. І відмовитись від творчості такі теж ніяк не можуть. Особливо, коли приречені любити Слово з великої літери. Це – особлива любов. Як казав Іван Якович Франко –

Слова – полова,
Але вогонь в одежі слова –
Безсмертна, чудотворна фея,
Правдива іскра Прометея.

Для Григора Тютюнника слово було і чудотворною Феєю, і правдивою іскрою Прометея. Якщо студенти, артисти читають його твори зі сцени навіть через півстоліття після його відходу за обрій, то корозія часу йому не загрожує.

Михайло НАЄНКО
За матеріалами Центру літературної творчості
ННІФ КНУ імені Тараса Шевченка

"...ЖИТТЯ МОЄ ОДВІЧНЕЕ..."

Виповнилося 130 років від дня народження автора цих слів, Павла Тичини. Із вірша "Як не горю....":

"Як не горю – я не живу.
Як не люблю – я не співаю.
Але цього я ще не знаю,
Бо завжди я –
Як полум'я.
Я мертвих всіх палю, палю.
Живих огнем своїм я грію.
І як я вмру – не розумію:
Життя моє – одвічне"

(1915)

У 1923 р. академік ВУАН і професор Київського університету Сергій Єфремов зауважив у своїй "Історії українського письменства", що це поет, мабуть, світового масштабу. "Найоригінальнішим із європейських поетів" назвав Павла Тичину англійський історик і літератор Джон Фут. Ішлося про перші три збірки поета: "Сонячні кларнети", "Замість сонетів і октав", "Плуг". Почасти й четверту "Вітер з України".

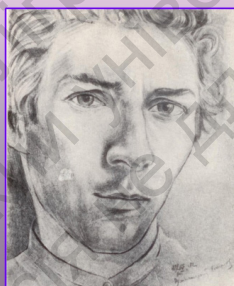
Під тиском тоталітарного режиму поет згодом вимушено зламався і публікував лакувальні щодо нього витвори. Врятувавшись фізично, потрапив, відтак, у когорту письменників "розстріляного відродження" (Ю. Лавріненко). Зі страху, що за ним можуть прийти й серед ночі. До останніх днів навіть до сну йшов одягненим, на випадок арешту кадеб'ятниками... За те, що працював у структурах УНР (разом, до речі, з ув'язненою в 1927 р. на 29 років Надією Суровцовою), за те, що глава Директорії Симон Петлюра обнімав його на балконі ВУАН як автора "Сонячних кларнетів", за образи на зразок: "Стоїть сторозтерзаний Київ і двісті розіп'ятий я", "Ленін – антихрист явився" й ін.

Першими збірками творів Павло Тичина започаткував український високий модернізм одночасно з так званим фундаментальним модернізмом ірландця-англійця Дж. Джойса

("Улісс", 1918–1922). А корені його, можливо, в "Інтермеццо"
М. Коцюбинського та в ранішому "Зів'ялому листі" І. Франка.
З Новим для Вас роком, Великий поете!

«...ДВІСТІ РОЗП'ЯТИЙ Я»:
ВИСТАВКА ДО 130-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ПАВЛА ТИЧИНИ

Михайло НАЄНКО

За матеріалами Центру літературної творчості
ННІФ КНУ імені Тараса Шевченка

НАЗИМ ХІКМЕТ

Непомітно (в січні) цьому видатному турецькому поету минуло 120 років. Для України він пам'ятний дуже своєрідним висловлюванням про Тараса Шевченка: "Є поети одного села, одного міста чи краю. А є поети всіх сіл і міст, і всіх країв. Шевченко саме такий поет" (переклад майже дослівний). А я пригадав один епізод, про який мені розповів Олександр Корнійчук, коли, на вимогу редактора журналу, де я працював завідувачем відділу, писав про нього нарис як про

лауреата якоїсь там вождівської премії. Відмовлятися було "ніззя", бо ж головний дав завдання... Журналісти знають, що таке "завдання головного редактора". Так ось, прочитавши мною написане, Корнійчук залишився задоволеним (особливо тим, що я прибрехав про нього) і зважився на розмову "на вільні теми". Одна з них стосувалася Назима Хікмета. Він, як відомо, мав ліві погляди і жив емігрантом у московії. Там вивчив російську мову і якогось там року (у 50-х рр. ХХ ст.) приїхав до Києва. Корнійчук опікувався ним як очільник тодішньої СПУ і голова Верховної Ради. "Їдемо, каже, ми з Назимом по Хрещатику і нам треба повернути на бульвар Шевченка. Тоді дозволялося повертати туди і зліва, і справа. Раптом шофер загальмував і закричав до автомобіля, який, на повороті на бульвар, почав його "підрізати". "Ти, турок, куди підрізаєш, у мене ж "главная", а не в тебе!" Я, каже Корнійчук, майже зомлів; адже поруч зі мною, на задньому сидінні сидів турок Назим Хікмет. А він дуже спокійно виручив мене глибоким історичним міркуванням: "Вот видишь, какие глубокие корни нашей дружбы, – сказав він. – Простой украинский шофер, а знает, что

где-то есть турки и их нужно уважать". Я з полегшенням зітхнув, закінчив Корнійчук, і ми з задоволенням посміялися з таких універсальних пізнань видатного турецького поета. Зараз про це згадується з іншим акцентом: турки, зокрема, президент Ердоган, пропонує своє посередництво у перемовинах з варварською рашкою... Турки, отже, стають для нас ближчими у дружбі, ніж кремлядський ненажерний щодо крові, пахан...

Михайло НАЄНКО

ДЕНЬ ПАМ'ЯТІ ПОЛІТИЧНИХ РЕПРЕСІЙ...

У фіналі горбачовської "перестройки" (здається, в 1990 р.) кремлядська Спілка письменників скликала "представників" тодішніх республіканських спілок, аби ознайомитися зі списком "повернутих імен". Ішлося про репресованих імперським ладом діячів культури, яких треба було "повернути" в історію літератури і культури. Потрапив у ті "представники" і я. Цілий день, чи й два ми вивчали списки репресованих і я для себе зауважив, що в тих списках (понад 4000!) – половина з України: письменники, журналісти, історики, філософи, вчителі... Почали їх "повертати" в нову історію і це була історія, цілком відмінна від радянської. Адже в ній фактично не було всіх учасників літературних організацій 20-х рр. – крім ВУСППу; а неокласики, ваплітяни, ланківці-марсійці, футуристи, конструктивісти та інші вважалися ворогами народу й тому могли характеризуватися лише з від'ємним знаком.... Не кажучи вже про дуже потужну діаспору та різних "замовчуваних" із давніших часів – Костомарова, Куліша чи й окремі твори Т. Шевченка ("Великий льох", "Якби то ти, Богдане п'яний..."), І. Франка ("Не пора...") чи й Лесі Українки ("Бояриня"). Разом із "чистими" авторами високого модернізму (М. Зеров, М. Куліш, П. Филипович, І. Дніпровський, М. Семенко, Гео Шкурупій, Бургардт та інші) і "межовими" істориками й літературознавцями (М. Грушевський, С. Єфремов, М. Возняк та інші) вони були материком культури, без якого нація була не просто не повною, а обкраденою й оббріханою. Філософи підраховували, що достатньо знищити 50 інтелектуалів, і нація буде знекровленою. А тут нищились сотні й тисячі. Навіть за те, що мугикав собі під ніс зо два рядки: "Ходить свиня понад річку – виконує п'ятирічку". Чи з допомогою метеоризму "наспівав" мелодію "Інтернаціоналу". Отже, придумана Путлером денацифікація України почалася задовго до цього мокшанського вилупка, і треба було активніше долати її наслідки хоча б одразу після згаданої "перестройки". А хто буде долати? Адже "люстрації" кадеб'ятників так досі й не проведено. Та й "доручалася" справа "повернутих імен" спочатку виключно перефарбованим кадебешникам і лише

випадково потрапляли туди такі "нейтральні" чи в чомусь "підозрювані", як я. Та й то лише в тих випадках, коли кадебешні "кадри" не могли вгризти ту чи ту історичну або літературну тему. Відтак мені дозволено було "повернути" в нашу культурну історію такі імена, як С. Єфремов з його "Історією українського письменства", Д. Чижевський з його "Історією української літератури", Ю. Лавріненко з його "Розстріляним відродженням", Л. Білецький та інші учні "Філологічного семінару" професора Володимира Перетца. і творчість кількох "одіозних" для радвлдади письменників О. Слісаренка, І. Дніпровського, почасти – Григорія Косинки й ін. Вдалося мені відродити і сам "Філологічний семінар" В. Перетца, який набув статусу міжнародного і функціонує вже близько 25-ти років із його щорічником "Філологічні семінари". Видано вже 22 випуски цього видання та два підсумкових (за 15 і 20 років), а взяли участь у ньому понад 200 науковців-філологів України та зарубіжжя, що стали кандидатами й докторами філологічних наук. Мені вдалося підготувати 10 кандидатів і 10 докторів філології. "На підході" і ще може бути по одному. Певна частина їхніх тем пов'язана з творчістю саме "повернених імен".

Відзначення Дня пам'яті політичних репресій – це насамперед низький уклін усім передчасно загиблим землякам нашим в Україні і не в Україні (як сказав би Великий Тарас) і вдячність усім тим, хто "повертав" їх у нашу історію, у культуру незнищенної української нації. Значний внесок у це зробили й інші науковці, зокрема Іван Дзюба, Євген Сверстюк, Микола Льницький, Тарас Салига, Володимир Сергійчук, упорядник книжки "З порога смерті" О. Мусієнко, кілька співробітників академічного Інституту літератури, Київського та Львівського університетів... але це тема для ширшої розмови, яку може продовжити кожен із нині сущих фахівців і тих, хто відійшов уже за межу. Їхні мемуарні книжки з цієї проблематики надійно продовжують їхнє життя.

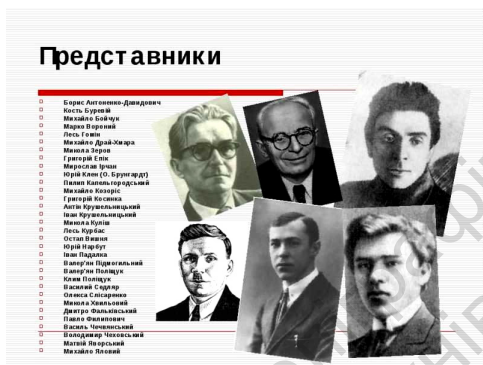
Вічна пам'ять усім репресованим, багатьом дослідникам їхньої творчості та вдячним читачам, які встигли познайомитися з "поверненими" іменами чи й докласти рук до увічнення історичної пам'яті про них. Пам'ятні знаки С. Єфремову

встановлено на його батьківщині (с. Пальчик на Черкащині), іменем Дм. Чижевського названо бібліотеки й вулиці на сучасній Кропивниччині, меморіальні дошки й музеї відкрито багатьом жертвам "Розстріляного відродження", письменнику й історику М. Костомарову й ін.

Слава Україні!

Героям слава!

Смерть усім кривдникам і загарбникам нашої історії й території!

У тридцять років була також знищена і велика кількість діячів культури старшого покоління, які стали відомими ще до радянської влади, і таким чином належать до покоління діячів початку ХХ століття, а не 1920-30-тих років. Це Людмила Старицька-Черняхівська, Микола Вороний, Сергій Єфремов, Гнат Хоткевич та інші.

Л.М. Старицька-Черняхівська

М.К. Вороний

С.О. Єфремов

Г.М. Хоткевич

А.В. Крушельницький

Завдяки політиці українізації вони активно включились в процеси з розбудови української літератури, культури, науки, що відбувались в УСРР, дехто з них задля цього повернулись з еміграції, як Микола Вороний, або спеціально переїхав з українських країв під владою Польщі як Антін Крушельницький з родиною.

Михайло НАЄНКО

РАЇСА КИРИЧЕНКО...

Який таки світ несправедливий...
Отака перлина, а вже скільки літ
минуло з часу, як був на її похороні...
Разом з Вітою-докторанткою поклали
квіти, перед нами це робила Діана
Петриненко... Сумно і печально...
Через рік лиш буде в неї незначна
кругла дата...

Попрощалися в Київській філармонії...
А мали теплу розмову на
батьківщині Григорія Сковороди,
коли було йому 275. Говорили про її
рідну Полтавщину, Лубни якої стали
і моєю другою батьківщиною...
А також – про Галю Дмитрову з
Катеринополя; вона вчилася у її класі
в Полтавському музичилищі... Потім ще була
коротка зустріч у Палаці "Україна",
коли поряд у кріслах залу слухали
концертну програму земляків....
І нарешті – в Київській філармонії
перед довгою дорогою у вічність....
Яка на вічну мить зупинилася і в
Полтавському університеті у її музейній кімнаті...

Світе ясний! Світе тихий!
Світе вольний, несповитий!
За що ж тебе, світе-брате,
В своїй добрій, теплій хаті
Оковано, омурано
(Премудрого одурено).
Багрянцями закрито
І розп'ятієм добито?..

Коли слухаю Галю Дмитрову (Сало), то чую і її – з таким
квітучим і могутнім сопрано... Він дається світові лише раз на
віку.... Справді Народна артистка і справді Герой України!

Михайло НАЄНКО

ЮРІЙ ІЛЛЕНКО – КІНООПЕРАТОР, РЕЖИСЕР, СЦЕНАРИСТ, МЕМУАРИСТ

Нині роковини відльоту його у вічність. Наші шляхи перетнулися під час роботи над книжкою "Художня література України". Я попросив у нього дозволу на використання художником в оформленні цієї книги його малюнка "Червоні коні" з кінофільму "Тіні забутих предків". Він погодився і потім прийшов на презентацію книги в залу гуманітарного корпусу КНУ імені Тараса Шевченка. Він розповів, як народилися оті "Червоні коні" (з Сергієм Параджановим вони ходили "на натуру" на Київський іподром, подивилися на прудких коней, які у фільмі Юрій Ілленко зобразив засобами мультиплікації). Це був образ крові, із якої, по суті, народжувалося все українське мистецтво в умовах колоніальної залежності від мацковської рашки.

Під час презентації ми обмінялися своїми виданнями (він підписав мені свою "Парадигму кіно" і спогади "Доповідна апостола Петру")...

Потім було кілька зустрічей і творчих розмов і (на жаль) прощання з митцем у Будинку вчителя.... Супроводжував його весь творчий Київ, а з Карпат приїхали дуже тужливі трембітарі...

Царство небесне, великий Майстре!

Михайло НАЄНКО

"ЗДОХ-БИСЬ..."

(інша редакція: "КОБИ ЗДОХ")

Ця Франкова фраза з "Украденого щастя" явилась мені несподівано після перегляду теледіалогу з юною мольфаркою. Мольфари, загалом, це фантазія, але одна з них майже вигукнула: "Це ж треба повести себе так, аби весь світ бажав тобі смерті". Тобі, тобто, кремлядському фюреру, що, напавши на Україну, накликав на себе прокляття всього світу...

Фройдівські психоаналітики можуть припустити, що це був екстрим; відчуваючи свою фізичну погибель, Путлер пішов на крайній крок: надумав підвести ризику під Україною й остаточно утвердити у світі Імперію зла...

Гай-гай... Його кущий розум не допер, що Україна – це не Чечня, не Абхазія чи Осетія, яких можна підкорити ще печерним способом: підім'яти під себе гусеницями советських танків. А, може, згадався йому варварський наліт муравйовських головорізів, які за пару днів справді повалили Українську народну республіку у часи так званої громадянської війни 1917–1921...

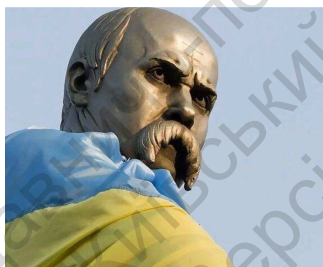
Ще раз гай-гай! Не ті часи, кремлядський варваре, не та вже нині Україна й Хорол-річка не та...

В екстримі, виявляється, може бути весь народ будь-якої країни. В екстримі (Тарас відчув тоді нестерпність хвороби) можна написати "Заповіт", який перекладено всіма мовами світу, в екстримі можуть об'єднатися між собою конкуруючі чи й антагоністичні телеканали й радіостанції і проти їхньої єдності абсолютними шавками виявляться всі твої скабеєви разом із кисельовими та псевдосоловйовими. В екстримі може проявитися навіть звичайний естрадник Олег. Він мав, нібито, пересічний концертний голос, від якого, проте, вмлівала не одна його прихильниця. Та коли артист постав перед екстремальною ситуацією, то переспівав український гімн такими верхами другої октави вокалу, що стрепенулася вся нація і готова співати з ним навіть не в унісон, а до загину. Таку націю, з такими єдиними каналами, з таким вокальним генієм не здатне підкорити ніяке кремлядське божевілля. Скільки б воно не мнякало про "нет такой Украины", про "единый народ" чи

прислухалось до шамкотіння про "братні народи" відсталих від освіти Пап і трійочних французьких президентів.... "Тамбовський вовк" тобі брат, проклятий світом Пуйло з кремлядського бункера! Можеш спокійно лягати під ніж своїх хірургів і вони, давши під дих, хоч допоможуть тобі доповзти до мавзолею. Там Владімір перший ще може здати тобі "угол", аж поки не прийдуть чорні клобуки з китайсько-монгольського краю і не викинуть вас обох на смітник історії. Бо ж їм теж потрібен буде Мавзолей і вже вони бачать весь твій Урал та сибірсько-магаданське зауральє на своїй території. А рашка (як відома баба перед розбитим коритом) займе належне їй історичне місце: москітський улус у Владіміро-Суздальськом князство.... Ось чим закінчиться твоє божевільне вторгнення в здатну на нечуваний екстрим Україну. Весь світ уже не лише бажає тобі смерті, як казала згадана мольфарка, а й ще раз аплодуватиме чеченському героєві Джохару Дудаєву: "Росія зникне з лиця Землі, коли зійде українське сонце!"

Те сонце вже йде і за собою день веде!

Героям слава!

Михайло НАЄНКО

*За матеріалами Центру літературної творчості
НН Інституту філології КНУ імені Тараса Шевченка*

ЗМІСТ

З ПАМ'ЯТІ ПРО УНІВЕРСИТЕТСЬКУ ЛІТЕРАТУРНУ СТУДІЮ

Петро Засенко

Роки сподівань 4

ТВОРЧІ СВЯТА І ПОВСЯКЧАСНА РОБОТА ЛІТЕРАТУРНОЇ СТУДІЇ ІМЕНІ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО

Марина Єщенко, Михайло Насенко

Перша "жива" літстудія 14

Твори першокурсників

Єва Яковенко

Місто 23

"Лише мене, мене люби" 24

Софія Малахівська

Розділ 1 24

Софія Денисюк

"Конвалії в'януть в старому кришталевому стакані"

"Коте, ти знищив мене тоді" 26

Лілія Черненко

"Вечір спускається, як блузка з її плечей" 27

Твори "старожилів" літературної студії

Ігор Мітров

Літературна конкуренція 28

Дмитро Зозуля

Парасолька 29

Дмитро Луняка

"Зима заснула о третій ночі" 30

Жовтневе онлайн-засідання літературної студії

імені Максима Рильського 32

Листопадове онлайн-засідання літературної студії

імені Максима Рильського 33

Грудневе онлайн-засідання літературної студії

імені Максима Рильського 34

Січневе онлайн-засідання літературної студії

імені Максима Рильського 35

Березневе онлайн-засідання літературної студії

імені Максима Рильського 36

Антін Іщук

Музи не мовчать і "Жива троянда" квітне 37

Михайло Наснко

Відлуння "Живої троянди" 39

Михайло Наснко

Музи "Живої троянди" визначили призерів-2022 41

Переможці конкурсу. Номінація "Поетія"

Максим Бричка

"Коли чути скресання ріки між порожніми берегами"	43
"Усе так тривожно й ніжно. Весна – це завжди уперше"	44
"Ці молитви уночі загоюють його шкіру"	44
"Весно без бітлз і джазу"	45
"Січневими грозами охреститися"	45
"Голос ковили як мертвий голос"	46
"Понад водою чорною смолою"	46
Історія	47
"В'ється зело"	48

Любомир Лесонін

"Бути собою в дощ"	49
"Ворону з попелу очі склювали дощі"	49
"Зупини своє серце"	50
"Коли падає ницо твій зір"	50
"Лютневі яблука"	51
"Назвав дерево, що посадив у серпні, твоїм ім'ям"	51
"Цей вечір"	52
"Розквітає Різдво, наче польова квітка"	52
"Вода – приголомшливо темна"	53
"Запитай себе"	54
"Може, й не ти мене зводила в ніч"	54
"Татові"	55
"Ніч пелехата – орлина – злетіла в могилу"	55
"Ніч вертає до степу заплавами Дніпра"	56
"Холодно старцеві"	56
"Автопортрет"	57
"Тиша на Тисі"	57

Катерина Затула	
"Ловиш уламками"	58
"Дріботять, набираються"	59
"Погляд котиться балкою"	61
"А справа навіть не в мільйонах порожніх душ"	62
"І що ж тепер? "	65

Максим Чурков	
"Війна не приходять зарано, вона не приходять запізно"	66

Дар'я Кондрашова	
"Море зовет ко сну"	68
"Серые сапоги по серой мерзлой земле"	69
"Челночный бег"	70

Номінація "Проза і драматургія"

Олександра Колісник	
"Скажи чесно, твої легені вони колись теж на дим перетворяться? "	72

Максим Бричка	
Із щоденників металу	74
Поза щоденниками	82
Станеться літо	84

Аліна Зайченко	
Вода (трилогія)	89

Анастасія Воронова	
Троянда, або Історія кохання XVIII–XIX століття.....	94

Номінація "Художній переклад"

Ігор Олюха

Переклади західноєвропейської лірики.....	115
Бароко (XVII століття).....	115
"If music by the food of love"	115
Як будить пісня в нас любов (переклад з англ. вірша Генрі Гевенінгема).....	115
"Pausanias, betrayer of his country. My dearest, My fairest".....	116
Павсаній, зрадник своєї країни. О милий! О мила! (переклад з англ. вірша Річарда Нортон).....	116
"King Arthur. Passacaglia"	117
Король Артур. Пасакалія (переклад з англ. вірша Джона Драйдена)	118
"Is form'd by his nature"	118
"Жага до любові"	118
"The Fairy-queen. If love's a sweet passion".....	119
Королева фей. Якщо любов ніжна (переклад з англ. вірша Елкани Сеттла).....	119
"The fairy-queen. Autumn's song"	120
Королева фей. Пісня осені (переклад з англ. вірша Елкани Сеттла).....	120
"Lost is my quiet"	120
Втратив я спокій (переклад з англ. вірша невідомого автора)	121
The indian queen. "Let us wander"	121
Індіанська цариця. Не таїсь (переклад з англ. вірша Джона Мілтона).....	121
Романтизм (XIX століття).....	122
"The rose"	122
Рожа (переклад з англ. вірша Крістіни Россетті).....	122
"Days of beauty"	123
Барви дня (переклад з англ. вірша Емілі Бронте).....	124
"Abschiedslied der zugvögel"	124
Пташина пісня-прощання (переклад з нім. вірша Августа Генріха Гофмана).....	124

Номінація "Критика і літературознавство"

Катаржина Пастушка

Образ війни у графічному романі "Діра" Сергія Захарова 126

Інші учасники конкурсу

Номінація "Поезія"

Тетяна Федчун

Послання від "хохлів" до "кацапів" 136

От бандеравцев к "русскоговорящим" 137

"Ти кохай мої очі ясні" 138

Каріна Стоянова

"Суцвіттями зірок" 138

"Ти в думках" 139

"Ти ніколи не відчуєш того" 140

Вії на війні 140

"Я на образ на покутті" 141

Summary of the Tuesday 141

"Їдь до мене!" 142

Олеся Савченко

"Нічого свого не маючи" 143

"Не треба нам допомагати і знов кувати кайдани" 144

Єлизавета Щербатенко

Ukraine forever 145

Переплелися ми з тобою 147

Україна повстає 148

Розтулили небеса блакитні очі 150

Друг Аїда 151

Легенда про море 153

Серцю глибока земля 156

Чарівна квітка над морем схилилась 157

Ще не вмерло твоє слово 158

Наталія Дзюрах
"День, як день, а ніч, як ніч" 159

Ярослава Нікуліна
"Чому я тут? Чому я досі з нею? " 160
Двадцять четвертого лютого 160
"Любові в світі" 161

Валерія Баннік
"Я біль свого народу відчуваю серцем" 161

Катерина Сергєєва
Рядки, окроплені кров'ю 162

Марія Маторіна
Із надр самої душі..... 163
Ворог..... 164

Номінація "Проза і драматургія"

Єлизавета Щербатенко
Новорічне диво 166
Любов 170

ТВОРЧІСТЬ ВИПУСКНИКІВ ПОПЕРЕДНІХ РОКІВ

Ольга Башкирова
Київський собор, 2022..... 174
Одеським друзям 175
Ранковий етюд 176
"П'янке надвечір'я розірве сирена. Тривога"..... 178
Пісенька..... 179
Teenager 181

Віра Марущак

Батько з Португалії.....	183
Нюмочка.....	186
Пес і вибухівка.....	196
Різдвяна казка	198
Сухарик	201

Олена О'Лір

З циклу "Сонети Перемоги"	204
Романс.....	205

Анна Багряна

Гончарний круг.....	207
---------------------	-----

Оксана Забужко

Красногруда	209
Найдовша подорож.....	210

Віра Балацька

"Душать росію дими"	213
"Мамо, ти бачиш? Всі вікна погризла лють"	213
"Чорніє Гостомель. Судомить прострелені танками груди".....	215
"Вернись додому сивим"	216
"До ворога"	217
"Міниться стрічка фейсбуку гіркого чекання нальотом"	217
"Боже гостомельський, боже розпуки"	218
"Вибухи замість кави, зимні обійми підвалу"	218

ПРЕЗЕНТАЦІЇ, ЗУСТРІЧІ, НОВИНИ
ЛІТЕРАТУРНОГО ПРОЦЕСУ

Тетяна Белімова

Успіх випускників Інституту філології – це передусім
успіх самого Інституту..... 220

Марина Єщенко

Дерева кращі за нас 222

Богдан Братусь

Зустріч із письменником Олександром Козинцем 231

Тетяна Белімова

Труди і дні літературної агенції в Україні 234

Віра Довгаль

"Як книжковий клуб Опри Вінфрі" – Оксамитка Блажевська
про "Літературний клуб Оксамитки" та промоцію читання..... 237

Софія Денисюк

Анатолій Дністровий про свій творчий шлях і поради
для літературних пташенят..... 239

Михайло Наснко

Очі чорні в долях двох поетів..... 241

Олександра Стельмах

Зустріч із Галиною Ткачук, письменницею,
літературознавицею, редакторкою і блогеркою 243

Юлія Турська

Стус – не проєкт, це доля 245

"Філологічні семінари", випуск 22..... 247

Валерія Олійник

Якщо не можеш знайти літературне угруповання – створи його навколо себе: Сергій Демчук і драма спорту..... 250

Олександра Стельмах

Творча лабораторія Світлани Дідух-Романенко та настанови авторам-початківцям 252

Владислав Хоменко

Стратегії Українського інституту книги в галузі перекладу вустами Олени Одинокі 254

Аліна Куроченко

Білоруські переклади української літератури: розмова з Миколою Адамом 257

Валентина Самченко

Мужність інтелектуала: Іван Дзюба виступав проти русифікації України з часів шістдесятництва..... 260

Михайло Насенко

Василь Шкляр – ювіляр! 264

Тетяна Белімова

Бакалаврський крок в умовах рашистського нашестя 265

Михайло Насенко

"Ще не було епохи для поетів, але були поети для епох..." 267

IN MEMORIAM

Михайло Насенко

Дмитро Чередниченко – на небесній дорозі... ..	270
Іванові Драчу – 85!	272

Любов Приємська

Сергію Єфремову – 145!	277
------------------------------	-----

Михайло Насенко

Сергій Єфремов про свою "малу Батьківщину"	283
Рідну землю має під собою.....	291
Апостол правди і науки	294
Мало бачити... треба любити.....	298
"...Життя моє одвічне..."	305
Назим Хікмет	307

Михайло Насенко

День пам'яті політичних репресій.....	309
---------------------------------------	-----

Михайло Насенко

Раїса Кириченко.....	312
----------------------	-----

Михайло Насенко

Юрій Ілленко – кінооператор, режисер, сценарист, мемуарист.....	313
"Здох-бись..." (інша редакція: "Коби здох").....	315

Навчальне видання

СВІ-Й-ТАНОК

Студентський літературний альманах

Випуск 14

Редактор *О. В. Грицаюк*

Оригінал-макет виготовлено ВПЦ "Київський університет"

Формат 60x84^{1/16}. Ум. друк. арк. 19. Наклад 100. Зам. № 223-10731.
Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний. Друк офсетний. Вид. № Іф
Підписано до друку

Видавець і виготовлювач
ВПЦ "Київський університет"

Б-р Тараса Шевченка, 14, м. Київ, 01601, Україна

☎ (38044) 239 32 22; (38044) 239 31 72; тел./факс (38044) 239 31 28

e-mail: vpc@knu.ua; vpc_div.chief@univ.net.ua; redaktor@univ.net.ua

<http://vpc.knu.ua> Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1103 від 31.10.02